

**AZ ISA-K ARÁNYOS ALKALMAZÁSA A KÖNYVVIZSGÁ-
LAT FOLYAMATÁBAN**

A KAMARAI MINŐSÉGELLENŐRZÉS TAPASZTALATAI

**AZ ISRE 2400-AS STANDARD ELMÉLETI KERETEI ÉS GYA-
KORLATI ASPEKTUSAI**

AZ ÁRUK ÉS AZ ELÁBÉ KÖNYVVIZSGÁLATA

**KÖNYVVIZSGÁLÓK KÖTELEZŐ
SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉSE**

2025

MAGYAR KÖNYVVIZSGÁLÓI KAMARA
Budapest, 2025

Szerzők:

Kőműves Kinga (I. fejezet)
Sárándi Gábor (I. fejezet)
Gáborné Szellem Éva, (II. fejezet)
Molnár Andrea Kinga (II. fejezet)
Tóthné Rákosa Erika (II. fejezet)
Killik László (III. fejezet)
Madarasiné dr. Szirmai Andrea (III. fejezet)
dr. Ladó Judit (IV. fejezet)
dr. Lukács János (IV. fejezet)

Lektorok:

Bohus Zoltánné
dr. Hegedűs Mihály
Szalai Edit

Szerkesztette:

dr. Hegedűs Mihály
Krasnyánszki-Nagy Ildikó
Menczel Dóra

Kézirat lezárva: 2025. november 20.

ISBN 978-615-5832-14-7

*Kiadja a
Magyar Könyvvizsgálói Kamara
Budapest, 2025
Felelős kiadó: dr. Pál Tibor*

ELŐSZÓ

A könyvvizsgálói szakma a 21. század egyik leggyorsabban változó területévé vált. A technológiai fejlődés, a szabályozói környezet átalakulása, a fenntarthatósági jelentések megjelenése, valamint a gazdasági és társadalmi változások együttesen alakítják át a könyvvizsgálók mindennapi munkáját. A 2025. évi kötelező szakmai továbbképzési anyag ennek a komplex és sokrétű környezetnek a megértéséhez kíván támogatást nyújtani.

A könyvvizsgálat minősége és megbízhatósága ma is alapvető feltétele a pénzügyi információk iránti társadalmi bizalomnak. Ugyanakkor a szakma egyre nagyobb kihívásokkal szembesül: miközben növekszik a gazdálkodó egységek elvárása a gyors, pontos és értéket teremtő audit iránt, ezzel párhuzamosan a szabályozói környezet is jelentős változásokon megy keresztül. Az ISQM rendszer bevezetése, az ESG jelentések megjelenése, az EU-s és hazai szabályok új hulláma, a NIS2 és a globális minimumadó előírásai mind olyan területek, amelyek folyamatos alkalmazkodást és tudatos szakmai fejlesztést igényelnek.

Jelen kiadvány célja, hogy a könyvvizsgálók továbbképzése során olyan gyakorlati és elméleti tudást adjon át, amely segíti a szakembereket abban, hogy ezekre a kihívásokra felkészülten és magabiztosan reagáljanak. Négy nagy témakör köré szerveződik az anyag, amelyek mind a szakma jelenének és jövőjének meghatározó kérdéseit érintik.

Az első fejezet az ISA-k arányos alkalmazását vizsgálja, amely napjaink egyik legfontosabb szakmai kérdése. A gazdálkodó egységek rendkívül eltérő mérete, összetettsége, kockázati profilja és informatikai környezete miatt elengedhetetlen annak tisztázása, hogyan lehet a standardokat úgy alkalmazni, hogy azok egyszerre legyenek hatékonyak, megfelelőek és a könyvvizsgálói szakmai ítélettel összhangban állók. A fejezet nemcsak a standardok szövegét értelmezi, hanem olyan gyakorlati útmutatásokat is ad, amelyek segítenek megtalálni az arányosság és a megfelelés közötti egyensúlyt. Külön érdeme, hogy kiemeli a dokumentáció szerepét, a minőségirányítási rendszer korlátait, valamint az évközi és év végi eljárások eltérő sajátosságait.

A második fejezet a kamarai minőségellenőrzés tapasztalatait mutatja be. A minőségellenőrzés továbbra is kiemelt jelentőségű, hiszen a szakmai színvonal biztosítása nemcsak a könyvvizsgálók felé támasztott formai követelmény, hanem a társadalmi bizalom fenntartásának alapfeltétele. Az anyag részletesen ismerteti a minőségellenőrzés céljait, módszereit és azokat a gyakran visszatérő problématerületeket, amelyekkel a gyakorlatban a könyvvizsgálók találkozhatnak. A fejezet nagy értéke, hogy konkrét szakmai tanulságokat fogalmaz meg, és rávilágít: a minőség nem pillanatnyi állapot, hanem tudatosan kialakított, folyamatosan fejlesztett folyamat.

A harmadik fejezet az ISRE 2400 szerinti átvilágítás elméleti és gyakorlati kérdéseit dolgozza fel. Ez a terület az elmúlt években különösen fontossá vált, mivel a kötelező könyvvizsgálat határértékeinek emelkedése miatt egyre több vállalkozás nem tartozik auditkötelezettség alá. Számukra ugyanakkor továbbra is szükség lehet független szakértői visszajelzésre, korlátozott bizonyosságot nyújtó szolgáltatásra. Az átvilágítás módszertana eltér a könyvvizsgálatától, és más típusú megfontolásokat kíván meg. A fejezet világosan bemutatja a szolgáltatás célját, korlátait, az ügyfél számára nyújtható hozzáadott értéket, valamint azokat a kockázatokat, amelyekkel a szakembereknek tisztában kell lenniük.

A kötet negyedik fejezete az áruk és az ELÁBÉ könyvvizsgálatával foglalkozik, amely a gyakorlatban az egyik legnagyobb kockázatú terület. A készletmozgások, a beszerzési és értékesítési

folyamatok, a belső kontrollok minősége, az informatikai rendszerek integritása és a számviteli becslések egyaránt meghatározzák az áruk és az elábé ellenőrzésének nehézségét. A fejezet részletesen bemutatja azokat az ellenőrzési eljárásokat, amelyekkel a könyvvizsgálók megbízható könyvvizsgálati bizonyítékot szerezhetnek, valamint kitér a leggyakoribb hibaforrásokra és azok kezelésére is.

A továbbképzési anyag nem csupán a tartalmával járul hozzá a szakmai fejlődéshez, hanem azzal is, hogy a könyvvizsgálókat a tudatos, reflektív munkavégzés irányába tereli. A szabályozói megfelelés egyre összetettebb, a digitalizáció és a mesterséges intelligencia által kínált lehetőségek pedig új kompetenciákat követelnek meg. A szakma előtt álló kihívások között szerepel a munkaerőhiány kezelése, az ügyféloldali kapacitások csökkenése, valamint a szakértők bevonásának növekvő szükségessége is. A tudás megújítása és a folyamatos önképzés ezért nem pusztán elvárás, hanem a minőségi könyvvizsgálói munka alapfeltétele.

A 2025. évi továbbképzési anyag célja, hogy hidat képezzen a szabályozói elvárások, a nemzetközi standardok és a gyakorlati tapasztalatok között. Segítsen eligazodni abban a gyorsan változó szakmai környezetben, amelyben a könyvvizsgálóknak egyszerre kell megfelelniük a szakmai minőség, az ügyféligények és a jogszabályi követelmények összetett rendszerének.

Bízom benne, hogy a kiadvány minden könyvvizsgáló számára értékes és gyakorlatban alkalmazható ismereteket nyújt, hozzájárul a szakmai párbeszéd erősítéséhez, és támogatja a hivatás megújulását egy olyan időszakban, amikor a kihívásokkal együtt jelentős lehetőségek is megnyílnak előttünk.

Budapest, 2025. november 20.

dr. Hegedűs Mihály
oktatási alelnök

TARTALOMJEGYZÉK

I. AZ ISA-K ARÁNYOS ALKALMAZÁSA A KÖNYVVIZSGÁLAT FOLYAMATÁBAN	7
1. Bevezetés.....	7
1.1. Oktatási anyag célja és kulcsüzenet	8
1.2. A téma indokoltsága.....	9
2. Méretre szabhatóság a Standardokban	9
2.1. Szabályozás és szakmai megítélés	9
2.2. Dokumentáció	10
2.3. Arányos alkalmazás korlátai	11
2.4. Minőségirányítási rendszer szabta korlátok	12
3. Könyvvizsgálati eljárások terjedelmét befolyásoló tényezők	13
3.1. A gazdálkodó egységek mérete, illetve összetettsége.....	13
3.2. A dokumentáció és nyilvántartások minősége	14
3.3. Tulajdonosi szerkezet és szervezeti felépítés.....	16
3.4. Informatikai környezet	17
3.5. Számviteli becslések, vállalkozás folytatása elve érvényesülésének vizsgálata	18
3.6. Könyvvizsgálati bizonyíték megfelelésége és elegendősége.....	21
4. Gyakorlati útmutatások és ajánlások a standardok arányos alkalmazásához	22
4.1. Arányos alkalmazást segítő szakmai anyagok	22
4.2. Arányos dokumentáció	23
4.3. Arányos évközi (interim) könyvvizsgálat	24
4.4. Arányos év végi könyvvizsgálat	25
5. Esettanulmány	29
6. Összefoglalás.....	36
II. A KAMARAI MINŐSÉGELLENŐRZÉS TAPASZTALATAI	37
1. Minőségellenőrzés.....	37
1.1. A könyvvizsgáló átfogó céljai és általános minőségi céljai.....	37
1.2. A kamarai minőségellenőrzés rendszere, követelmények	38
1.3. Eljárási szabályok	39
1.4. Az ellenőrzésre való kiválasztás szempontjai, feltöltendő anyagok	48
2. Követelmények és a jellemző hibák területenként	50
2.1. A megbízás elfogadása területén tapasztalt hibák, hiányosságok és az ezzel kapcsolatos javaslatok.....	50
2.2. A kockázatfelmérés és tervezés területén tapasztalt hibák, hiányosságok, figyelemmel a csalás kockázatára	55
2.3. A bizonyítékgyűjtés és dokumentálás.....	59
2.4. Kiemelt jelentőséggel bíró területek ellenőrzése során tapasztalt hibák, hiányosságok.....	64
2.5. Az áttekintés és jelentéskészítés területén tapasztalt hibák, hiányosságok és az ezzel kapcsolatos javaslatok.....	69
3. A minőségirányítási rendszer ellenőrzésének bevezetése	71
3.1. Szabályozás	71

3.2. A kamarai minőségellenőrzés módszere, szempontjai	72
4. Irodalomjegyzék	73
III. AZ ISRE 2400-AS STANDARD ELMÉLETI KERETEI ÉS GYAKORLATI ASPEKTUSAI	75
1. Bevezetés.....	75
2. Átfogó szabályok.....	75
2.1. A standard célja.....	75
2.2. Releváns követelmények.....	78
2.3. Minőségellenőrzés a megbízás szintjén	80
3. Az ISRE 2400 standard szerinti átvilágítás folyamata	82
3.1. Az átvilágítási megbízások elfogadása	82
3.2. Az átvilágítási munka tervezése.....	86
3.3. Az átvilágítási munka végrehajtása.....	88
3.4. Az átvilágítás lezárása.....	93
3.5. Az átvilágításról szóló átvilágítási jelentés készítése	94
4. Átvilágítás jelentés minta - ISRE 2400, 2. sz. függelék, 1. sz. szemléltető példa alapján 99	
5. Irodalomjegyzék	101
IV. AZ ÁRUK ÉS AZ ELÁBÉ KÖNYVVIZSGÁLATA.....	102
1. Bevezetés.....	102
2. Az áruk és az ELÁBÉ számviteli vonatkozásai	102
2.1. Az áruk fogalma és csoportosítása.....	102
2.2. Az árukkal kapcsolatos számviteli politikai döntések	103
2.3. Az áruk állománynövekedése	104
2.4. Az áruk állománycsökkenése.....	105
2.5. Az áruk helye és értéke a beszámoló egyes részeiben	105
3. Az áruk és az ELÁBÉ könyvvizsgálata	108
3.1. Az áruk és az ELÁBÉ könyvvizsgálatának tervezése	108
3.2. Könyvvizsgálat végrehajtása.....	135
4. Minőségellenőrzés.....	159
5. Irodalomjegyzék.....	159

I. AZ ISA-K ARÁNYOS ALKALMAZÁSA A KÖNYVVIZSGÁLAT FOLYAMATÁBAN

1. BEVEZETÉS

A független könyvvizsgálat központi szerepet tölt be a pénzügyi beszámolók megbízhatóságának biztosításában, ezáltal hozzájárul a gazdasági szereplők közötti bizalom erősítéséhez. A független könyvvizsgálók által végzett gazdálkodó szervezetek független könyvvizsgálatára vonatkozó követelményeket világszerte a **Nemzetközi Könyvvizsgálati Standardok** (ISA – *International Standards on Auditing*, továbbiakban: Standardok) szabályozzák, amelyeket az **International Auditing and Assurance Standards Board** (IAASB - Nemzetközi Könyvvizsgálati és Bizonyosságot Nyújtó Szolgáltatási Standardok Testület) dolgozott ki. Magyarországon a Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról, a könyvvizsgálói tevékenységről, valamint a könyvvizsgálói közfelügyeletről szóló 2007. évi LXXV. törvény (a továbbiakban: Kkt.) 4. § (5) b) pontja értelmében a Magyar Könyvvizsgálói Kamara (a továbbiakban: Kamara) megalkotja és naprakészen tartja a nemzeti standardokat. E standardok célja, hogy egységes, magas színvonalú, kockázatalapú könyvvizsgálati eljárásokat biztosítsanak minden gazdálkodó könyvvizsgálata esetében, függetlenül azok méretétől, jogi formájától vagy iparágától.

Ugyanakkor a gazdálkodók rendkívül sokfélék: egy több milliárd forintot meghaladó forgalommal rendelkező, nemzetközi háttérű, valamint többféle tevékenységet folytató, összetett szervezeti struktúrával és üzleti kapcsolatokkal rendelkező gazdálkodó egység könyvvizsgálatának kockázatai lényegesen eltérhetnek egy mindössze néhány alkalmazottat foglalkoztató, kis családi vállalkozásától. Értelemszerűen az eltérő kockázatokkal rendelkező gazdálkodó egységek eltérő könyvvizsgálati választ és könyvvizsgálati eljárásokat igényelhetnek, így nem szükségszerű, de nem is követelmény valamennyi gazdálkodó egység könyvvizsgálatára ugyanolyan mélységű munkaprogramot tervezni és végrehajtani, valamint ugyanolyan mélységű megbízási dokumentációt összeállítani, valamint azt ledokumentálni valamennyi megbízási vonatkozásában. Ez következik önmagukból a Standardokból is, azáltal, hogy a Standardok kockázatalapú megközelítést követelnek meg: a könyvvizsgálónak fel kell ismernie, hogy mely területeken nagyobb a hibás állítás kockázata, és ezekre kell összpontosítani az ellenőrzési eljárásokat. Ez a megközelítés lehetővé teszi a könyvvizsgáló számára, hogy rugalmasan alakítsa ki a vizsgálatot, és arányosan alkalmazza a Standardokat a konkrét körülményekhez. A Standardok gyakran lehetőséget biztosítanak arra, hogy – bizonyos kereteken belül – méretre szabottan (arányosan) alkalmazzák a Standardok követelményeit, azaz olyan módon, amely figyelembe veszi a gazdálkodó szervezet méretét, összetettségét és a vele kapcsolatos könyvvizsgálati kockázatokat egyaránt.

A Standardok alkalmazása nem mindig jelent egyenlő mértékű terhet: a Standardok szellemiségének megfelelő, arányos alkalmazás biztosítja, hogy a könyvvizsgálat célja teljesüljön – túlzott adminisztratív teher nélkül. Ugyancsak lényeges szempont, hogy a kevésbé terjedelmes mennyiségű könyvvizsgálati eljárások kevesebb dokumentációt és kevesebb munkaidőt igényelhetnek, így hatékonyabban (költség-haszon alapelv) tudja a könyvvizsgáló megtervezni és felhasználni a saját erőforrásait (például a saját és az asszisztense idejét).

A fentiekből adódóan tehát a könyvvizsgálati standardok úgy kerültek kialakításra, hogy alkalmazhatók legyenek mind a kisebb és kevésbé összetett egységektől kezdve egészen a bonyolultabb szervezeti struktúrával, összetettebb informatikai rendszerekkel vagy ellenőrzési mechanizmusokkal, illetve komplexebb tranzakciókkal rendelkező gazdálkodókra. Ugyanakkor a szakmai megítélés kulcsfontosságú a méretre szabhatóság megítélésében, valamint abban, hogy hogyan alkalmazzuk a Standardokat.

A méretre szabhatóság lényege, hogy a könyvvizsgáló saját szakmai tapasztalata és ítélőképessége alapján tudja meghatározni, milyen eljárásokat végezzen az adott gazdálkodó egység sajátos körülményeihez (kockázataihoz) igazodva. A kockázatalapú megközelítés azonban nem minden esetben jelent egyértelműen kevesebb munkát vagy dokumentációt.

A méretre szabhatóság megítélése magában foglalhatja például:

- annak a felmérését, hogy a gazdálkodó egység és a megbízás körülményei ismeretében a Standardok minden követelménye vonatkozik-e az adott könyvvizsgálatra (azaz releváns-e),
- mikor és milyen módon kell (vagy éppen nem kell) alkalmazni a kötelező vagy feltételes előírásokat,
- a megengedett módszerek vagy eljárások közötti választást – például mikor és hogyan mely kontrollokat vagy tranzakciókat érdemes vagy kell tesztelni,
- a magyarázó útmutatások értelmezését és gyakorlati alkalmazását,
- annak meghatározását, hogy mely tranzakciók, számlaegyenlegek, ügyletcsoportok vagy közzétételek hordozzák lényeges hibás állítás(ok) kockázatát,
- annak mérlegelését, hogy az arányos alkalmazás érvényesítésével a könyvvizsgáló milyen könyvvizsgálói eljárásokkal tudja megszerezni a számára szükséges megfelelő és elegendő mennyiségű könyvvizsgálati bizonyítékokat.

Ezek mind olyan döntések, amelyek során a könyvvizsgáló szakmai megítélése közvetlenül befolyásolja a könyvvizsgálati eljárások jellegét, ütemezését és terjedelmét a teljes vizsgálat során.

1.1. Oktatási anyag célja és kulcsüzenet

Jelen oktatási anyag célja az, hogy bemutassa, hogy a Standardok hogyan alkalmazhatók **arányosan** a különböző méretű gazdálkodók esetében, és hogyan tud a könyvvizsgáló a Standardok követelményeinek keretein belül **szakmai megítélést** alkalmazni a hatékony, ugyanakkor a Standardok követelményeinek megfelelő szintű könyvvizsgálat érdekében. A cél kettős: egyrészt **elméleti alapokat** nyújt az arányos alkalmazás értelmezéséhez, másrészt **gyakorlati útmutatást** ad a könyvvizsgálók számára, konkrét példákon keresztül.

Fontos megjegyezni, hogy a standardok méretre szabható alkalmazását leginkább a gazdálkodó egység mérete és tevékenységének összetettsége befolyásolja és a könyvvizsgáló gyakran korlátozott mozgástérrel rendelkezik. Amennyiben például a gazdálkodó egység pénzügyi kimutatásai számos jelentős kockázatot tartalmaznak, a könyvvizsgáló széleskörű szakmai tudása ellenére sem fogja tudni elkerülni, hogy terjedelmes könyvvizsgálati eljárásokat végezzen el. Ugyanakkor a könyvvizsgálati eljárások terjedelmét nem csak a Standardok arányos alkalmazásával lehet csökkenteni. A könyvvizsgálati munka megfelelő tervezése

(erőforrás, ütemezés, kommunikáció) és a végrehajtásának a folyamatos ellenőrzése (visszacsatolás a tervhez) jelentősen megkönnyítheti a könyvvizsgálati munkát és lecsökkentheti a ráfordított időt. A hatékony szervezésre azért is szükség van, mert **a kockázatalapú megközelítés nem minden esetben jelent egyértelműen kevesebb munkát vagy dokumentációt.**

1.2. A téma indokoltsága

Az előző évben értesülhettek a könyvvizsgálók (többek között az előző éves kötelező oktatási anyag részeként) arról, hogy az IAASB közreadta az ISA for LCE standardot (LCE = Less Complex Entities). Az ISA for LCE standard (amelynek a magyar nyelvű fordítása elérhető a kamara honlapján) a kevésbé összetett gazdálkodók sajátosságaihoz igazodva tömörebben, arányosan és egyszerűbben megfogalmazott követelményekkel igyekszik biztosítani ugyanazt a szintű könyvvizsgálati bizonyosságot és minőséget, mint amit az ISA-k nyújtanak. Tekintettel azonban az ISA for LCE standard alkalmazásával kapcsolatos bizonytalanságokra, a kamara elnöksége elhalasztotta annak magyar nemzeti standardként való bevezetését, így az ISA for LCE standard egyelőre nem alkalmazható a hazai könyvvizsgálatok során. A jelen oktatási anyag célja, hogy rávilágítsunk, hogy az ISA-k által jelenleg biztosított keretrendszer is lehetőséget kínál a könyvvizsgálati standardok méretre szabott alkalmazására, nincsen szükség egy teljesen különálló standard bevezetésére ennek az elérése céljából.

Továbbá, a Kamara felismerte, hogy a könyvvizsgálók részéről igény mutatkozik szakmai útmutatásra annak kapcsán, hogyan lehet a Standardokban rejlő arányos alkalmazás lehetőségét a gyakorlatban megfelelően és hatékonyan érvényesíteni a kisebb gazdálkodók könyvvizsgálata során. Ezt a felismerést megerősítette az ISA for LCE megjelenése is, valamint az a körülmény, hogy az IAASB az ISA for LCE standard megalkotása során a Standardokat tekintette kiindulópontnak. Ismételten megállapítást nyert a korábban is ismert tény, amely szerint a Standardok arányos alkalmazása a kisebb gazdálkodók esetében nemcsak megengedett és lehetséges, hanem célszerű is. A Kamara feladata tehát, hogy a jellemzően kisebb gazdálkodók könyvvizsgálatát végrehajtó könyvvizsgálók figyelmét felhívja a Standardok méretre szabott alkalmazásának lehetőségére és támogassa őket annak alkalmazásában. Ezzel összhangban került a téma a kötelező oktatás tematikájába.

2. MÉRETRE SZABHATÓSÁG A STANDARDOKBAN

2.1. Szabályozás és szakmai megítélés

Az utóbbi néhány évben megjelent standard felülvizsgálatok és módosítások **egyértelműen írnak az arányos alkalmazás lehetőségéről. A méretre szabhatósági megfontolásokkal összefüggésben „Méretre szabhatóság” megnevezéssel összesen 5 db ISA standard 47 db bekezdést¹, „Kisebb gazdálkodó egységekre jellemző szempontok” megnevezéssel 9 db ISA standard 19 db bekezdést² tartalmaz.**

¹ A 200-as, a 220-as, a 315-ös, az 540-es és 600-as témaszámú, nemzetközi könyvvizsgálati standardok tartalmazzák ezeket a bekezdéseket. Megjegyezzük, hogy az 1. és 2. számú, nemzetközi minőségirányítási standardok is tartalmazznak méretre szabhatóságra vonatkozó bekezdéseket, azonban ez a két standard nincsen a jelen oktatási anyag hatókörében.

² A 230-as, a 240-es, a 260-as, a 265-ös, a 300-as, a 330-as, a 402-es, az 550-es és az 570-es témaszámú standardok tartalmazzák ezeket a bekezdéseket.

A 200. témaszámú nemzetközi könyvvizsgálati standard így fogalmaz: „*A kockázatfelmérési eljárások jellege és terjedelme változó lesz a gazdálkodó egység jellege és körülményei alapján (például, a gazdálkodó egység politikáinak és eljárásainak, valamint folyamatainak és rendszereinek formalitása). A könyvvizsgáló szakmai megítélést alkalmaz, hogy meghatározza a jelen nemzetközi könyvvizsgálati standard követelményeinek teljesítéséhez végrehajtandó kockázatfelmérési eljárások jellegét és terjedelmét.*” (ISA 200, A16).

A méretre szabhatóság alkalmazása tehát – amennyiben van rá lehetőség - jelentős szakmai megítélést igényel. A szakmai megítélés a könyvvizsgálati szakmában megkerülhetetlen és jól ismert fogalom, hiszen szinte az összes könyvvizsgálati standardban megtalálható.³ Mivel a szakmai megítélést nem lehet egyértelműen keretek közé szorítani, **így a standardok arányos alkalmazását sem lehet egy, minden megbízás során egységesen alkalmazható ellenőrző listával összefoglalni.**

2.2. Dokumentáció

Amennyiben tehát a könyvvizsgáló méretre szabottan alkalmazza a könyvvizsgálati standardokat, szakmai megítélést alkalmaz, az azzal kapcsolatos jelentős megfontolásokat szükséges le-dokumentálnia. A 230. témaszámú, „Könyvvizsgálati dokumentáció” című könyvvizsgálati standard értelmében „*helyénvaló könyvvizsgálati dokumentációt készíteni a szakmai megítélés alkalmazásáról, ha a kérdések és a megítélések jelentősek:*

- *a könyvvizsgáló következtetésének indoklása, amikor valamely követelmény előírja, hogy a könyvvizsgálónak „mérlegelnie kell” bizonyos információkat vagy tényezőket, és a mérlegelés jelentős az adott megbízás összefüggésében*
- *a könyvvizsgáló által a vezetés által alkalmazott szubjektív megítélések körébe tartozó területek észszerűségére vonatkozóan levont következtetések alapja.*” (ISA 230, A10)

Az elvégzett munka dokumentálása során mindig figyelemmel kell lennie a könyvvizsgálónak a 230-as témaszámú standard egyik legfontosabb követelményére:

„A könyvvizsgálónak olyan könyvvizsgálati dokumentációt kell készítenie, amely elegendő ahhoz, hogy az adott könyvvizsgálattal korábban kapcsolatban nem álló tapasztalt könyvvizsgáló megértse” (ISA 230, 8).

Következésképpen, a könyvvizsgálónak úgy kell összeállítania minden megbízás könyvvizsgálati dokumentációját, hogy az lehetővé tegye egy másik könyvvizsgáló számára a levont könyvvizsgálói következtetés megalapozottságára vonatkozó értékelést és megállapítást, kizárólag a könyvvizsgálati dokumentáció áttekintése alapján (azaz szóbeli kiegészítések és magyarázatok nélkül). Például, ha a Standardok méretre szabott alkalmazását nem értené meg egy másik könyvvizsgáló pusztán a könyvvizsgálati dokumentáció áttekintése alapján, akkor a dokumentáció további fejlesztést igényel.

³ A jelenleg hatályos könyvvizsgálati standardok összesen 198 alkalommal használják ezt a fogalmat.

Példa

A könyvvizsgáló a számlaegyenlegek, ügyletsoportok és közzétételek (SZÜK) beazonosítása során megállapítja, hogy az egyéb követelések számlaegyenleg meghaladja a végrehajtási lényegességet. A könyvvizsgáló – a 315-ös témaszámú könyvvizsgálati standarddal összhangban – kockázatalapú megközelítést alkalmaz és alacsony kockázatot tulajdonít a számlaegyenlegnek. A számla kevés számú és nem összetett tranzakciót tartalmaz (szállítói előleg és HIPA túlfizetés), továbbá nem azonosított be releváns állítást sem, így a könyvvizsgáló lényeges, de nem jelentős egyenlegként azonosítja be az egyéb követelések számlaegyenlegét, ezzel összhangban tervezi meg és hajtja végre a könyvvizsgálati eljárásokat. Ez a következtetés nem magától értetődő, a könyvvizsgálónak mérlegelnie kell a rendelkezésére álló információkat és szakmai megítélést kell alkalmaznia, így ezt le kell dokumentálnia. A könyvvizsgálati dokumentáció tehát tükrözi a könyvvizsgáló megfontolásait és igazolja, hogy miért kevésbé terjedelmes könyvvizsgálati eljárásokat hajtott végre a könyvvizsgáló.

A könyvvizsgálati dokumentáció formáját és terjedelmét befolyásolják az elvégzett eljárások, így értelemszerűen az egyszerűbb és kevesebb eljárás, valamint komplexebb szakmai megítélés vagy sajátos megközelítést kevésbé igénylő munkaprogram megtervezése és végrehajtása eredményezhet egyszerűbb és tömörebb könyvvizsgálati dokumentációt.⁴

2.3. Arányos alkalmazás korlátai

A szakmai megítélést igénylő területeken a végrehajtandó könyvvizsgálati eljárások jellegét, terjedelmét és ütemezését lehet módosítani (így hatékonyabbá téve a könyvvizsgálati munkát), azonban nem minden esetben van erre lehetőség. A könyvvizsgálati eljárások terjedelmét befolyásolják például a megbízás ismérvei is. Amennyiben a gazdálkodó egység nemzetközi számviteli standardok (IFRS) szerint állítja össze a beszámolóját, részletesebb prezentációs kötelezettsége van, mintha a magyar számviteli törvény szerint állítaná össze a beszámolóját (például kapcsolt felekkel kapcsolatos közzétételek, halasztott adó stb.). De nem pusztán volumenben, hanem összetettségben is több munkát igényel az IFRS szerint összeállított beszámolónak a könyvvizsgálata, amely több szakmai megítélést igényel a könyvvizsgálótól, amelyet tovább fokoz az IFRS-ek keretelvek szerinti megközelítése. Továbbá, amennyiben a gazdálkodó egység tőzsdén jegyzett, akkor néhány könyvvizsgálati standard (és az IESBA etikai Kódex) szigorúbb értelmezését kell figyelembe venni a megbízás végrehajtása során, amely tovább növeli a végrehajtandó eljárások terjedelmét és annak dokumentációját (például 701-es témaszámú és a 260-as témaszámú könyvvizsgálati standard⁵). Amennyiben pedig első éves megbízását hajtja végre a könyvvizsgáló, akkor az 510-es témaszámú, „*Első könyvvizsgálati megbízások – Nyitóegyenlegek*” című standard követelményeinek is meg kell felelnie. Azonban a pénzügyi beszámoló összeállítása során alkalmazott keretelvek, vagy a közérdeklődésnek való kitettsége,

⁴ A könyvvizsgálati dokumentációval kapcsolatos megfontolások vonatkozásában a könyvvizsgálók figyelmébe ajánljuk a kamara honlapján elérhető, „*A könyvvizsgálati megbízások dokumentálásáról*” című szakértői bizottság iránymutatást (https://mkvk.hu/hu/letolthetoanyagok/dokumentacio-oldal/konyvvizgalati-dokumentacio-tartalma_boritoval_1011)

⁵ A 701-es témaszámú, „*Kulcsfontosságú Könyvvizsgálati Kérdések Kommunikálása a független könyvvizsgálói jelentésben*” című standard értelmében egy külön szakaszt kell elhelyeznie a könyvvizsgálói jelentésben és az irányítással megbízott személyeknek időben kommunikálni szükséges annak a tartalmát. A 260-as témaszámú, „*Kommunikáció az irányítással megbízott személyekkel*” című standard további kommunikációs kötelezettséget ró a könyvvizsgálóra tőzsdén jegyzett társaság esetén.

vagy a megbízás első évben való végrehajtása okán megjelenő többletmunka vonatkozásában a **Standardok figyelmen kívül hagyására nincsen lehetősége a könyvvizsgálónak, amennyiben az releváns az adott megbízásra.** Például nincsen lehetősége fontolóra venni, hogy első éves megbízás során megvizsgálja-e a nyitóegyenleget, hiszen az kötelező. Hasonlóképpen, ha a gazdálkodó egység tőzsdén jegyzett, nem hagyhatja figyelmen kívül a Standardokban megjelenített, a tőzsdén jegyzett társaságokra vonatkozó szigorúbb előírásokat. A könyvvizsgáló – szakmai megítélése alapján – eldöntheti, hogy milyen módszerrel felel meg a Standardoknak (például nyitóegyenlegek vizsgálatát többféleképpen is elvégezheti).

A Standardok tehát előíró jellegűek, ami azt jelenti, hogy a könyvvizsgálónak meg kell felelnie azoknak, kivéve, ha valamilyen specifikus körülmény indokolja az eltérést, így fennállhat a lehetőség az arányos alkalmazásra. **A legtöbb esetben a kisebb gazdálkodó egységek könyvvizsgálata során kevésbé terjedelmes eljárásokat végez a könyvvizsgáló, ez azonban nem azért történik így, mert a Standardok előírásait csak részben vagy egyáltalán nem kell alkalmazni kisebb gazdálkodók esetén, hanem azért, mert gyakran kisebb jelentőségű és kevesebb számú lényeges hibás állítás kockázatát hordozza magával egy kisebb gazdálkodó egység.** A könyvvizsgálónak – a Standardokkal összhangban - kockázatalapú megközelítést kell alkalmaznia, ha kevesebb a kockázat, kevesebb a releváns állítás és így a végrehajtandó eljárás. A könyvvizsgáló által választott konkrét eljárások pedig lehetnek arányosak a könyvvizsgálati kockázatokkal, amelyek pedig a vállalat méretével és összetettségével állnak összefüggésben.

Arra, hogy az arányos alkalmazásnak is vannak korlátai, jó példa lehet az, hogy nem dönthet úgy a könyvvizsgáló, hogy nem kér írásos teljességi nyilatkozatot a megbízás végén, mert szakmai megítélése alapján az nem szükséges, hiszen az írásbeli teljességi nyilatkozat az 580-as témaszámú, *„Írásbeli nyilatkozatok”* című standard értelmében az egyik legfontosabb kötelezően beszerzendő könyvvizsgálati bizonyíték, nincsen lehetőség egyedi mérlegelésre annak szükségességét illetően. A Standardokat ugyanis *„minden gazdálkodó egység könyvvizsgálátára szánták, mérettől és összetettségtől függetlenül, és az alkalmazási anyag ezért adott esetben magában foglal specifikus szempontokat mind kevésbé, mind jobban összetett gazdálkodó egységekre vonatkozóan.”* (ISA 315, 9)

2.4. Minőségirányítási rendszer szabta korlátok

A Standardok méretre szabott alkalmazása során **a könyvvizsgálónak igazodnia kell a saját belső minőségirányítási rendszeréhez (MIR) is,** amely a Standardok által biztosítottnál szigorúbb szabályozást is előírhat. Például egy könyvvizsgáló cég belső minőségirányítási rendszeréhez csatolt könyvvizsgálati módszertani kézikönyve előírhatja, hogy amennyiben jelentős a készletek számlaegyenleg, akkor kötelező kontrollalapú megközelítést alkalmazni és legalább 50 db cikkszám leltározási folyamatát megfigyelni, noha a Standardok nem írnak elő ilyen követelményt. Ebben az esetben a könyvvizsgáló kénytelen igazodni a belső MIR-hez és nincsen lehetősége annál megengedőbb megközelítést alkalmazni. Hasonlóképpen, a könyvvizsgáló nem dönthet úgy, hogy a belső minőségirányítási rendszerében meghatározott mintaválasztási módszertantól eltérő mintaválasztási módszertant alkalmaz és adott esetben alacsonyabb mintaszámot határoz meg.

3. KÖNYVVIZSGÁLATI ELJÁRÁSOK TERJEDELMÉT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

A lentebb kifejtésre kerülő tényezők túlnyomó többsége a Standardokból lettek kigyűjtve a „Méretre Szabhatóság” és „Kisebb gazdálkodó egységekre jellemző szempontok” bekezdésekből.

3.1. A gazdálkodó egységek mérete, illetve összetettsége

A kisebb gazdálkodók – ideértve a mikrovállalkozásokat, kisvállalkozásokat és egyes közepes méretű vállalatokat – a gazdaság tekintélyes részét képezik. Magyarországon is meghatározó a számuk: a KSH adatai szerint a vállalkozások több mint 95%-a ebbe a kategóriába tartozik. Bár pénzügyi volumenük és működésük jellemzően egyszerűbb, mint a nagyvállalatoké, könyvvizsgálati szempontból mégis egyedi megközelítést igényelnek. Az Standardok alkalmazása során ezeket a különbségeket a könyvvizsgálónak figyelembe kell vennie, és ehhez igazodva kell kialakítania arányos ellenőrzési stratégiáját.

Alapvetően megállapítható, hogy **a kisebb méretű gazdálkodó egységekkel összefüggésben általában kevesebb kockázat várható** – és ezzel összhangban kevesebb és kevésbé terjedelmes könyvvizsgálati eljárásokat kell végrehajtani – **azonban ez nem minden esetben van így**. Ahogyan a 315-ös témaszámú könyvvizsgálati standard is rávilágít, **elsősorban a gazdálkodó egységek és a folyamatok összetettsége befolyásolja leginkább az elvégzendő eljárások terjedelmét**, nem a mérete:

„Ugyan egy gazdálkodó egység mérete jelezheti annak összetettségét, egyes kisebb gazdálkodó egységek lehetnek összetettek és egyes nagyobb gazdálkodó egységek lehetnek kevésbé összetettek.” (ISA 315, 9)

Példa

Egy több évtizede nyereségesen működő, kevés folyamattal rendelkező, pusztán ingatlanok bérbeadásával foglalkozó társaság (Társaság „A”), amely hosszú távú bérleti szerződésekkel rendelkezik, várhatóan kevesebb kockázattal rendelkezhet, mint egy fél éve alapított startup gazdálkodó egység (Társaság „B”), amely egy új piacra kíván betörni saját előállított termékkel. Belátható, hogy a könyvvizsgálati eljárások terjedelmesebbek lesznek Társaság „B” esetén, hiába alacsonyabb a forgalma és a nyereségessége, mint Társaság „A” -nak.

A könyvvizsgálati eljárások terjedelmét tehát nem pusztán a vállalkozás mérete, hanem az összetettsége is befolyásolja (ISA 315, A52-54), hiszen az összetettség okán gyakran merülhetnek fel olyan tényezők, amelyek a hibás állítás kockázataira való nagyobb fogékonyságot idézhetnek elő. Azt azonban érdemes megjegyezni, hogy jelentős az átfedés a kisebb méretű gazdálkodó egységek és kevésbé összetett gazdálkodó egységek között, hiszen a kisebb méretű gazdálkodó egységek jelentős része jellemzően kevésbé összetett is egyben.

Teljesség igénye nélkül, az alábbiak a kevésbé összetett gazdálkodók jellemzői:

- egyszerűbb szervezeti struktúrával rendelkeznek (nem szerteágazó hierarchia, gyakran a tulajdonos a vezető, kis létszámú kulcsfontosságú vezetői csapattal),
- világosan áttekinthető tulajdonosi struktúrával bírnak (kevés üzletág, főként hazai kapcsolatos vállalkozásokkal),

- üzleti modellje áttekinthető, kevés árbevétel forrással (keves termék az üzletágakon belül),
- kevés folyamat, beszámolási folyamatban néhány munkavállaló vesz részt,
- egyszerű nyilvántartásvezetés,
- egyszerűbb belső kontroll rendszerek (korlátozott belső ellenőrzési rendszerrel bírnak, vagy egyáltalán nem rendelkeznek formalizált kontrollokkal, jellemzően kevés felelőse van, a kontrollok működtetése és dokumentáltsága nem következetes),
- kevés munkavállaló, közülük sokan széles feladatkörrel rendelkeznek,
- nem összetett informatikai környezet, változások jellege és terjedelme nem gyakori és nem jelentős,
- nem összetett és kevés számviteli becslés azonosítható,
- egyszerű ügyletek, alacsony tranzakciószám.

3.2. A dokumentáció és nyilvántartások minősége

A könyvvizsgálónak a kockázatfelmérési eljárások során meg kell ismernie a gazdálkodó egység jelentős folyamatait. Azonban ez kisebb méretű cégeknél kihívást jelenthet, hiszen a belső kontrollok kevésbé formalizáltak (ISA 315, A92, A99), mivel a folyamatok dokumentációját és a könyvelést gyakran néhány fő munkavállaló vagy **külső könyvelőiroda** végzi. A folyamatokat jellemző korlátozott kontrollok, illetve következetlen dokumentáció miatt gyakran nem lehetséges a kontrollok tesztelésére támaszkodnia a könyvvizsgálónak és így jelentős mennyiségű alapvető vizsgálati eljárásokra szükséges támaszkodnia (részletes alapvető vizsgálati eljárásokat tartalmazó audit stratégia).

A kisebb méretű, nem összetett gazdálkodó folyamataira az alábbiak lehetnek jellemzőek:

- elavult vagy **hiányos bizonylatolás**,
- nem rendszeres egyeztetések,
- következetlen és nem teljeskörű zárási folyamat,
- a számviteli becslések gyakorlata nem formalizált,
- kézi (manuális) folyamatok dominanciája.

A fentiek megnehezítik a bizonyítékszerzést, és fokozzák a könyvvizsgáló **szakmai megítélésének** szerepét: el kell döntenie, hogy mely alternatív forrásból szerez meggyőző könyvvizsgálati bizonyítékot (pl. külső megerősítések, elemző eljárások, interjúk stb.). A kisebb gazdálkodó egységekben a kontrolltevékenységek valószínűleg kevésbé formálisak, (például egy családi vállalkozásnál a számlákat a tulajdonos szóban hagyja jóvá, és nincs írásos nyoma a jóváhagyásnak) ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy el lehetne tekinteni a Standardokban előírt kockázatfelmérési eljárásoktól. Ilyen helyzetben is dokumentált módon el kell végezni a jelentős folyamatok felmérését és egy konkrét példán keresztül végig kell követni a folyamatot a könyvvizsgálónak. Például beszerzési folyamat esetén a könyvvizsgáló végig követ egy konkrét számlát a beérkezéstől a kifizetésig, megfigyeli, ki ellenőrzi a számla tartalmát, és hogyan történik a kifizetés. A folyamatfelmérésről (amely jelen példában magába foglalja az interjút és a megfigyelést is) részletes jegyzetet készít, valamint alátámasztó bizonyítékot csatol a dokumentációjához (például bankkivonat, képernyőkép stb.).

Példa

A könyvvizsgálónak kötelező meggyőződnie a vállalkozás folytatása elvének érvényesüléséről, ebben az esetben a legfőbb szerv által elfogadott üzleti terv meggyőző bizonyíték lehet. A könyvvizsgáló által vizsgált gazdálkodó egység egy közepes méretű társaság, amelynek két tulajdonosa van, ezek közül az egyik tulajdonos egyben ügyvezető is. Az ügyvezető minden év végén elkészíti nagyvonalúan a következő évre vonatkozó üzleti tervet egy Excelben, amelyet telefonon egyeztet a másik tulajdonossal. Az üzleti terv azonban nem kerül elfogadásra a legfelsőbb szerv ülésén és nincsen írásos (e-mail-es) bizonyíték az elfogadásra. Ez esetben a könyvvizsgálónak meg kell őriznie az Excel alapú üzleti tervet és – dokumentált módon – interjút kell folytatnia az ügyvezetővel az üzleti terv készítése során alkalmazott megfontolásokról. Amennyiben a könyvvizsgáló szakmai megítélése szerint az üzleti terv megbízható (például a korábbi évek terv-tény adatainak összehasonlítás miatt vagy az üzleti tervben alkalmazott feltételezéseket észszerűnek ítélte meg), dönthet úgy, hogy további vizsgálatot nem végez (azaz arányosan alkalmazza az ISA-kat), azonban, ha a könyvvizsgálónak továbbra is kétségei maradnak, további eljárásokat kell végeznie és további bizonyítékokat kell szereznie annak érdekében, hogy megalapozott következtetést tudjon levonni. (ISA 570, A12)

Továbbá „*ahol a politikák vagy eljárások nem dokumentáltak, vagy a gazdálkodó egységnek kevésbé formalizált kontrolljai vannak, a könyvvizsgáló mégis képes lehet bizonyos mennyiségű könyvvizsgálati bizonyítékot szerezni a kontroll végrehajtásának megfigyelésén vagy szemrevételezésén keresztül.*” (ISA 315, A33)

Példa

Elképzelhető, hogy a gazdálkodó egység nem rendelkezik kellően részletes leltározási szabállyal, a könyvvizsgáló azonban a leltározáson való részvétele során meg tud győződni a leltározási folyamat megfelelőségéről. Kiemelten fontos azonban, hogy a könyvvizsgáló ledokumentálja azokat az információkat, amelyeket a leltározás során tapasztalt és az ügyfél által átadott dokumentumok nem tartalmazzák. Például, ha az ügyfél leltározási szabályzata nem ír részletesen arról, hogy hogyan kezelik az elfekvő (sérült) készletet, de a könyvvizsgáló a leltározás során meggyőződik arról, hogy ezeket elkülönítetten, külön raktárhelyen tárolják és megfelelő nyilvántartást vezetnek róla, akkor azt a könyvvizsgálónak bele kell foglalnia a dokumentációba.

A fenti két példa rámutat arra, hogy hiányos belső dokumentáltság vagy formalizált kontrollok hiánya ellenére is léteznek olyan egyéb vagy alternatív könyvvizsgálati eljárások, amelyekkel megszerezhetők az adott könyvvizsgálati cél eléréséhez szükséges könyvvizsgálati bizonyítékok, de szükséges, hogy ezeket a könyvvizsgáló megfelelően dokumentálja. A fenti példákban leírt vizsgálati módszerek szintén a könyvvizsgálói megítélésen alapuló arányos alkalmazását valósítják meg a Standardoknak. (ISA 315, A17).

3.3. Tulajdonosi szerkezet és szervezeti felépítés

A kisebb gazdálkodók tulajdonosi szerkezete általában **szűk körű**, gyakran **egy kézben összpontosul, ugyanakkor** előfordulhat az is, hogy néhány kulcsfontosságú vezetői pozícióban levő személy van a gazdálkodó egységben. Ezek az adottságok, valamint a független szervezeteknek a hiánya (nincsen független döntéshozó testület vagy audit bizottság) fokozhatják a döntéshozók befolyását, ugyanakkor csökkenti a vezetői rétegek közötti kontrollfunkciókat. Ilyen esetekben a csalás kockázata magasabb lehet (ISA 315, A157), így a könyvvizsgálónak **független megerősítésekre, külső bizonyítékokra** kell törekednie, nem hagyatkozhat pusztán a vezetés nyilatkozataira. Ugyanakkor a kockázatok típusai és előfordulási esélyei más természetűek, mint egy összetett, több szintű vállalatirányítási rendszerben.

A gazdálkodó egység szervezeti felépítésének összetettsége is jelentős hatással lehet az elvégzendő könyvvizsgálati eljárások terjedelmére és mélységére vonatkozóan (ISA 315, A56, A78). Például, ha a gazdálkodó egység több, egymástól különböző tevékenységet folytató üzletággal rendelkezik, akkor előfordulhat, hogy a könyvvizsgálónak minden jelentős tevékenysége kapcsán külön fel kell mérnie a lényeges hibás állítás kockázatát, amelyre megfelelő könyvvizsgálati eljárásokat kell megterveznie és végrehajtania. Ez nem csak az elvégzett munka volumenét növelheti meg, hanem az alkalmazott szakmai megítélések mennyiségét és jelentőségét, amikor például a beszámoló szintű lényegesség alapját kell meghatározni vagy az egész beszámolóra vonatkozó átfogó következtetést kell megfogalmaznia a könyvvizsgálónak. Hasonlóképpen, ha a gazdálkodó egység tőzsdén jegyzett, akkor szervezettebb és formalizált módon szükséges kommunikálni az irányítással megbízott személyekkel, mint egy kisebb gazdálkodó esetében (ISA 260, A40; ISA 265, A18).

Példa

A tulajdonosi szerkezet és szervezeti felépítés azt is eredményezheti, hogy valamely kötelező könyvvizsgálati eljárás elvégzése kevésbé releváns. Például:

- Amennyiben az egyedüli tulajdonos egyben az irányítási szerepkört betöltő ügyvezető is, akkor a könyvvizsgáló megállapíthatja, hogy szükségtelen eljárásokat folytatni az irányítással megbízott személyek általi felügyelet vonatkozásában, így okafogyottá válik az ezzel kapcsolatos dokumentáció. (ISA 240, A22)
- Csoportkönyvvizsgálat esetén a komponensek jelentősége befolyásolja a komponensek vonatkozásában elvégzendő eljárások jellegét és terjedelmét. Pusztán azért, mert valamely komponens meghalad valamely határértéket, a könyvvizsgáló dönthet úgy, hogy nem minősíti jelentős komponensnek, amennyiben megfelelő kockázatfelmérést hajtott végre a csoportra vonatkozóan, így méretre szabottan alkalmazza a Standardokat.

Előfordulhat az is, hogy a szervezeti felépítettségéből fakadóan valamely könyvvizsgálati standard valamely követelménye nem értelmezhető. Például, ha a gazdálkodó egységnek egyetlen magánszemély tulajdonosa van, akinek nincsen érdekeltsége más vállalkozásban, a kapcsolt közvettételek kevésbé vagy egyáltalán nem relevánsak. Az 550-es témaszámú, „*Kapcsolt felek*” című könyvvizsgálati standard A20. bekezdése arra hívja fel a figyelmet, hogy a kisebb gazdálkodó egységekben előfordulhat, hogy nem rendelkeznek a kapcsolt felek közötti viszonyok és ügyletek kezelésére szolgáló dokumentált folyamatokkal. Ilyen esetben például egy tulajdonos-

vezető a kapcsolt felek közötti ügyletekből eredő bizonyos kockázatokat mérsékelheti vagy potenciálisan fokozhatja azáltal, hogy aktívan részt vesz az ügyletek minden fő vonatkozásában. Ebből adódóan tehát az ilyen vállalkozásoknál a könyvvizsgáló úgy szerezhethet átfogó képet a kapcsolt felek viszonyairól, ügyleteiről és az esetlegesen működő kontrollokról, hogy a vezetővel készített interjút más vizsgálati módszerekkel egészíti ki. Ilyenek lehetnek például a vezetés felügyeleti és ellenőrzési tevékenységének megfigyelése, valamint a rendelkezésre álló releváns dokumentumok átvizsgálása.

3.4. Informatikai környezet

Az informatikai kontrollok fontos részét képezik a gazdálkodó egység belső ellenőrzési rendszerének, támogatják a kontrollok működését és a pénzügyi beszámoló elkészítéséhez kapcsolódó adatok integritását, így lényeges hibás állítás kockázatát hordozhatják magukkal. A lényeges hibás állítás kockázatainak felmérése és beazonosítása céljából a gazdálkodó egység információs rendszerének és IT-környezetének felmérése kötelező, **a könyvvizsgálati eljárás jellege és terjedelme azonban jelentősen eltérhet, elsősorban a gazdálkodó egységek mérete és összetettsége miatt.** A 315-ös témaszámú könyvvizsgálati standard 5. számú függeléke jól szemlélteti, hogy a gazdálkodó egység mérete és összetettsége milyen mértékben befolyásolhatja az informatikai környezet felmérésével kapcsolatos eljárások terjedelmét.

A kisebb méretű, nem összetett gazdálkodó informatikai környezetére alábbiak lehetnek jellemzők (ISA 315, A131, A170):

- nem testreszabott kereskedelmi szoftvert használnak,
- nincsen hozzáférésük a forráskódhoz (azaz nem tudják alapjaiban megváltoztatni a szoftvert),
- csak néhány személy tud konfigurálni (a szoftver üzemeltetőjének engedélyével biztosított testre szabási lehetőség a szoftver meghatározott moduljában, például számlatükör, beszámolási paraméterek vagy küszöbértékek beállítása),
- kevés informatikai kontrollra van szükség a gazdálkodó egység körülményei között,
- nincsen részletes folyamatleírás vagy írásbeli politika.

A formalizált kontrollok meglete kisméretű gazdálkodóknál legtöbb esetben nem indokolt, hiszen egyrészt kevesebb számú folyamatok vannak (leginkább rendszergazda feladatkört tölt be, azaz hozzáféréseket biztosít, konfigurál, alkalmazásokat telepít stb.), másrészt csak néhány fő munkavállaló vesz részt az informatikai környezet fenntartásában. A kisebb gazdálkodó egységeknél gyakran nincs is informatikus munkavállaló, hanem harmadik feles szolgáltatóknak szervezik ki ezeket a feladatokat.

A fenti jellemzők következtében „*a gazdálkodó egység információs rendszere releváns aspektusainak a megismerése ezért lehet, hogy **kisebb erőfeszítést igényel egy kevésbé összetett gazdálkodó egység könyvvizsgálata során, és nagyobb volumenben tartalmazhat interjút, mint megfigyelést vagy dokumentumok szemrevételezését.***” (ISA 315, A131)

Példa

A könyvvizsgálónak meg kell értenie, hogy a naplótételek (manuális, nem rutin könyvelések) felett milyen kontrollokat alkalmaz a gazdálkodó egység a kontrollok vezetés általi felülírásával kapcsolatos kockázatokra adott válaszként.

Nagyobb gazdálkodók esetén a naplótételek jóváhagyási folyamata gyakran formalizált és az informatikai rendszerbe épített kontrollok megelőzik a jogosulatlan könyveléseket. Például az informatikai rendszerben létrehoznak naplótétel bejegyzést, rögzítő és engedélyező jogosultságot és gondoskodnak arról, hogy egy munkavállaló, vagy csak rögzítői, vagy csak engedélyezői jogosultsággal rendelkezzen. Ilyen esetben a könyvvizsgáló megfontolhatja manuális könyvelésekre vonatkozó kontrollok tesztelését, amely kevesebb interjút és több szemrevételezést tartalmaz. Amennyiben a kontrollok hatékonyak bizonyulnak, akkor az fokozza a könyvvizsgáló bizonyosságát (és így kevesebb további bizonyítékot kell szereznie a naplótételek kapcsán).

Kisebb gazdálkodók esetén ezeket a könyveléseket gyakran külső könyvvelő végzi az irányításért felelős személy jóváhagyásával. A jóváhagyási folyamat gyakran nem következetesen tartalmaz írásos (e-mailes) bizonyítékot és az is előfordulhat, hogy nem rendelkeznek eljárásrenddel / szabályzattal a folyamat kapcsán. Ebben az esetben a könyvvizsgálónak elégséges lehet, ha – dokumentált módon – interjút folytat a felelőssel a folyamat megértése céljából, valamint egy írásos (elektronikus) példát (walkthrough) megőriz, azonban a jóváhagyási kontrollokat nem fogja tudni tesztelni. Ez esetben elkerülhetetlen, hogy további könyvvizsgálati bizonyítékot gyűjtsön a könyvvizsgáló, mégpedig alapvető eljárások révén, hiszen az informatikai rendszerbe beépített kontrollkörnyezetre nem fog tudni támaszkodni.

A kisebb gazdálkodókra jellemző, nem formalizált kontrollkörnyezet lényegében arra kényszeríti a könyvvizsgálót, hogy főként alapvető könyvvizsgálati eljárásokat végezzen el az informatikai környezet felmérése – és a további könyvvizsgálati eljárások végrehajtása - során, hiszen az informatikai kontrollok tesztelésére nem tud hagyatkozni.

3.5. Számviteli becslések, vállalkozás folytatása elve érvényesülésének vizsgálata

A könyvvizsgálatok során a számviteli becslések vizsgálata rendszerint a legösszetettebb könyvvizsgálati kérdések közé tartoznak, amelynek a végrehajtása jelentős szakmai megítélést, valamint időt és dokumentációt igényelhet. Az 540-es témaszámú, „*Számviteli becslések és a kapcsolódó közzétételek könyvvizsgálata*” című nemzetközi könyvvizsgálati standard megfogalmazza, hogy a számviteli becslésre vonatkozóan elvégzendő könyvvizsgálati eljárások jellege, ütemezése és terjedelme attól függ, hogy:

- milyen mértékben van egy adott számviteli becslés kitéve **becslési bizonytalanságnak**,
- milyen mértékben **összetett a számviteli becslés** készítése, és
- a számviteli becslés módszere milyen mértékben **szubjektív**, illetve milyen mértékben van jelen a fogékonyság a lényeges hibás állításra vonatkozóan (eredendő kockázat).

Ezek a tényezők külön-külön és összesen is jelentős szakmai megítélést igényelnek a könyvvizsgálótól, ennél fogva az arányos alkalmazás igénye itt is megjelenik. Az 540-es témaszámú standardban több ponton is tetten érhető a méretre szabhatóság fogalma. Tipikusan a következő

tényezők kevésbé terjedelmes (méretre szabható) könyvvizsgálati eljárásokat igényelhetnek, amennyiben a gazdálkodó egységet az alábbiak jellemzik (ISA 540, A20-A22):

- kevés olyan ügylete vagy egyéb eseménye van a gazdálkodó egységnek, amely számviteli becslést tesznek szükségessé,
- a vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelvek alkalmazása egyszerű,
- nincsenek releváns szabályozói tényezők,
- a számviteli becslések nem igényelnek jelentős megítéléseket,
- számviteli becslések készítésének folyamata kevésbé összetett.

Amennyiben a fennállnak ezek a tényezők, akkor elképzelhető, hogy a kockázatfelméréshez szükséges információtömeg megszerezhető pusztán a megfelelő vezetéssel folytatott interjúkon keresztül, továbbá a számviteli becslés elkészítésére vonatkozó folyamatának végig követésén keresztül, amely szűkebb körű szakmai megítélést és erőforrást igényelhet. Amennyiben azonban valamely számviteli becslés rendkívül összetett vagy szubjektív vagy jelentős becslési bizonytalanságnak van kitéve, elkerülhetetlen, hogy további bizonyítékot szerezzen a könyvvizsgáló (ISA 540, A84). A számviteli becslésekhez hasonlóan **a vállalkozás folytatása elve érvényesülésének vizsgálata is jelentős szakmai megítélést** (és egyben a vizsgálatra fordítandó időt és erőforrást is) igényelhet a könyvvizsgálótól attól függően, hogy mekkora a bizonytalanság a becslés kapcsán.

Példa

Egy kisebb gazdálkodó egység kockázatfelmérése során a könyvvizsgáló megállapította, hogy a követelések értékelése releváns állítás, azaz lényeges hibás állítás kockázatát azonosította. Az ügyfél minden fordulónapon végrehajtja a követelések értékvesztésének számítását, azonban az ügyfél nem rendelkezik részletesen dokumentált eljárásrenddel a folyamattal összefüggésben. Ez esetben a könyvvizsgálónak interjút kell folytatnia a folyamat megértése céljából a folyamat felelősével, valamint át kell tekintenie a számviteli politika értékvesztés képzésre vonatkozó értékelési szabályait, hogy azok a gazdálkodó körülményeit és a számviteli törvényt figyelembe véve megfelelőek-e. A könyvvizsgáló ezt követően végigkövette az értékvesztés számolását (vagy saját maga újra számolta), főkönyvhöz egyeztette az eredményét, vizsgálatokat végzett, hogy a fordulónap után a vevők kifizették-e a számlákat és megállapította, hogy nem tartalmaz lényeges hibás állítást.

Egy összetett gazdálkodó egység immateriális jószágként aktivál egy gyógyszer kifejlesztéséhez kapcsolódó kutatás-fejlesztést, amely a mérlegfőösszeg 30%-át meghaladja. Hasznos élettartamnak 50 évet állapított meg, értékesítési szerződése ugyan csak 5 évre vonatkoznak, azonban az ügyfél megítélése szerint az értékesítési szerződéseket meghosszabbítják. Az ügyfél a megtérülés alátámasztására külső szakértő segítségével egy összetett modellt készített. A kutatás fejlesztést jelentős hitelállományból finanszírozta, amely szigorú kovenáns feltételeket tartalmaz. A könyvvizsgáló a kockázatfelmérése során megállapítja, hogy jelentős becslési bizonytalanság áll fenn a jövőre mutató feltételezések miatt, rendkívül összetett a számítás és jelentős szubjektivitást (csalási kockázatot) állapított meg, figyelemmel az immateriális jószág egyenlegére. Ezen túlmenően a vállalkozás folytatásának elvének nem teljesülése is átfogó beszámolószintű kockázat, tekintettel a jelentős hitelállományra. A könyvvizsgáló úgy dönt, hogy külső szakértőt alkalmaz az immateriális jószág megtérülése kapcsán és konzultációt folytat egy külső könyvvizsgálóval a vállalkozás folytatásának elvének teljesülése vonatkozásában, ezen túlmenően számtalan eljárást végez a becslések kapcsán az időközi és év végi könyvvizsgálat során is. A könyvvizsgáló végül olyan könyvvizsgálói jelentést bocsát ki, amely figyelemfelhívó bekezdést tartalmaz amiatt, hogy lényeges bizonytalanság áll fenn, amely jelentős kétséget vethet fel a Társaságnak a vállalkozás folytatására való képességével kapcsolatban. A fentiek végrehajtása és ledokumentálása jelentős erőforrást igényelt a könyvvizsgáló részéről.

Ez a két példa jól szemlélteti, hogy az elvégzendő eljárások terjedelmét befolyásolja a lényeges hibás állítás kockázata és az arra adott válasz, ezek pedig a könyvvizsgáló szakmai megítélését igénylik.

Egy kisebb gazdálkodó egység kapcsán a vállalkozás folytatásának képességével kapcsolatos bizonytalanság magasabb lehet, mint egy nagyobb gazdálkodó egység esetén, tekintettel arra, hogy (ISA 570, A5-A6):

- a hiányos kontrollkörnyezet tükrében elképzelhető, hogy nem megfelelő döntést hoznak (például nem megfelelően mérik fel a kockázatokat egy hitelszerződés aláírása előtt),
- kulcsfontosságú munkatárs felmondása vagy jelentősebb vevővel, vagy szállítóval kötött szerződés megszüntetése kedvezőtlenül befolyásolhatja a vállalkozás teljesítményét,
- a hitelezők szigorúbb feltételeket (kovenánsokat) állapíthatnak meg egy kisebb gazdálkodó esetén.

Amennyiben egy kisebb méretű gazdálkodó egység egyszerű és kevesebb számú számviteli becsléssel rendelkezik, akkor a becslési bizonytalanság és a számviteli becslésekben rejlő összetettség valószínűleg alacsonyabb lesz, mint egy összetett nagyobb gazdálkodó egységben. Azonban tekintettel arra, hogy **a kisebb gazdálkodó egységben kevesebb a formalizált kontroll, ezért a kontrollok vezetés általi felülírásának kockázata nagyobb**, így a csalás miatt bekövetkező lényeges hibás állítás kockázata magasabb, mint egy szigorúbb kontrollkörnyezettel rendelkező vállalat esetén. **A gazdálkodó egység méretétől és összetettségétől függetlenül tehát a könyvvizsgálónak folyamatosan fenn kell tartania a szakmai szkepticizmusát, különösen a számviteli becslések vizsgálata során.**

Példa

Egy kisebb gazdálkodó egység tulajdonosa egyben a döntéshozó ügyvezető is. A társaság olyan ágazatban tevékenykedik, amelyben a vállalkozásoknak a vizsgált üzleti év kezdetétől szigorú szabályozásnak kell megfelelnie és a szabályszegők súlyos bírságra számíthatnak. A könyvvizsgáló ennek ismeretében releváns állításként azonosítja a céltartalék teljesség állítását és az időközi könyvvizsgálat során interjút folytatott az ügyvezetővel, aki megerősítette, hogy év végéig felveszi a kapcsolatot a releváns hatósággal és szakértővel. Az év végi audit kezdetén a könyvvizsgáló beazonosítja, hogy 25 millió forint céltartalékot könyvelt az ügyfél, amelyet azzal indokolt, hogy a hatósággal folytatott telefonos megbeszélés során megítélése szerint legfeljebb ekkora bírságra számíthat, de annak is kicsi a valószínűsége. A becslését nem tudta alátámasztania határozattal vagy számítással, szakértő vagy jogász véleményét nem kérte ki.

Mivel a könyvvizsgáló szkeptikus volt, ezért külső szakértőt vett igénybe. A külső szakértő becslése szerint a bírság bekövetkezése valószínű és közel 300 millió forint lesz. A könyvvizsgáló bekönyveltette az ügyféllel a fennmaradó 275 millió forintot, így a beszámoló most már valós képet mutat (feltételezve, hogy a vállalkozás folytatásának elve is érvényesül).

3.6. Könyvvizsgálati bizonyíték megfelelése és elegendősége

Ahogy a számviteli becsléseknél is látható, az év végi könyvvizsgálat során a könyvvizsgáló által igényelt bizonyíték mennyisége és minősége eltérő lehet, azok pedig szintén befolyásolják az elvégzendő eljárások terjedelmét. Az 500-as témaszámú „Könyvvizsgálati bizonyíték” című nemzetközi könyvvizsgálati standard így fogalmaz:

*„A könyvvizsgálati **bizonyíték szükséges mennyiségét a hibás állítás kockázatainak könyvvizsgáló általi becslése** (minél nagyobbak a becsült kockázatok, valószínűleg annál több könyvvizsgálati bizonyítékra lesz szükség), és a **könyvvizsgálati bizonyíték minősége** (minél jobb a minőség, annál kevesebbre lehet szükség) **befolyásolja.**” (ISA 500, A8)*

Ebből adódóan, ha a könyvvizsgáló szűkebb körű kockázatot tulajdonít egy területnek, dönthet úgy, hogy ezzel arányos (méretre szabott) eljárásokat végez el. Például, ha az aktív időbeli elhatárolások egyenlege csak néhány, a mérlegkészítés időpontja után kiállított számla összegét tartalmazza, akkor minősítheti azt úgy a könyvvizsgáló, hogy kevésbé kockázatos és kevesebb számú és terjedelmű eljárásokat végez a számlaegyenleg kapcsán. Viszont, ha ugyanez az egyenleg főként projektelszámoláshoz vagy támogatásból megvalósított üzembehelyezett eszköz értékcsökkenéséhez kapcsolódik, akkor elkerülhetetlen, hogy releváns állítást azonosítson be a könyvvizsgáló (azaz jelentős számlaegyenleg lesz) így több eljárást kell elvégeznie, azaz több és minőségibb könyvvizsgálati bizonyítékra lesz szüksége. **Következésképpen, a megfelelő kockázatértékelés végrehajtása (és annak naprakészen tartása) elengedhetetlen annak érdekében, hogy a könyvvizsgáló elegendő és megfelelő bizonyítékot gyűjtve megalapozott könyvvizsgálói jelentést fogalmazzon meg, amely közvetett módon hatással van a könyvvizsgálati eljárások terjedelmére is.**

4. GYAKORLATI ÚTMUTATÁSOK ÉS AJÁNLÁSOK A STANDARDOK ARÁNYOS ALKALMAZÁSÁHOZ

A Standardok tehát elsősorban (de nem kizárólag) kisméretű, nem összetett gazdálkodók esetén alkalmazhatóak méretre szabottan a meghatározott feltételek esetén, mindig a Standard által biztosított kereteken belül mozogva. A **szakmai megítélés alkalmazása ugyanakkor minden esetben elengedhetetlen**. A könyvvizsgálók számára összegyűjtöttünk néhány szakmai anyagot és gyakorlati javaslatot, amelynek az áttekintését, illetve használatát a könyvvizsgálók megfontolhatják az egyes megbízások során annak céljából, hogy úgy használják fel hatékonyan a szakértelmüket és az idejüket, hogy a Standardok követelményeivel is összhangban legyenek. Fontos megjegyezni, hogy a lenti ajánlások útmutatást adnak arra, hogyan kell a követelményeket különböző típusú szervezetekre alkalmazni, és támogatják a szakmai megítélés alkalmazását a megfelelő könyvvizsgálati eljárások meghatározásában.

4.1. Arányos alkalmazást segítő szakmai anyagok

A méretre szabhatósággal kapcsolatos megfontolásokkal foglalkozó Standardok közül kiemelkedő jelentőséggel bír a **315. témaszámú „A lényeges hibás állítás kockázatainak azonosítása és felmérése” című nemzetközi könyvvizsgálati standard**, amely 29 db bekezdést tartalmaz a méretre szabhatóság kapcsán, elsősorban az „Alkalmazási és egyéb magyarázó anyagok” szakaszban. Továbbá a könyvvizsgálók figyelmébe ajánljuk a kamara honlapján közzétett **„Módszertani segédlet a kisebb gazdálkodó egységek (kevésbé összetett gazdálkodó egységek a 315 R standard szerint) könyvvizgálatához”** című szakértői bizottság iránymutatást⁶, amely a konkrét, méretre szabhatóságot is tartalmazó elméleti összefoglalót és esettanulmányokat is tartalmaz.

A 230. témaszámú „A Könyvvizsgálati dokumentáció” című könyvvizsgálati standard összefoglalja a dokumentációval kapcsolatos elvárásokat (amelyet szintén lehet arányosan végezni). Ennek kiegészítéseként (vagy értelmezéseként) áttekintésre javasoljuk a kamara honlapján közzétett, **„A könyvvizsgálati megbízások dokumentálásáról”** című szakértői bizottsági iránymutatást⁷, amely elméleti és gyakorlati összefoglalót, valamint néhány hasznos gyakorlati példát is tartalmaz. Az egyedül, asszisztens nélkül dolgozó könyvvizsgálók dokumentációs kötelezettségeihez további támpontot nyújt a kamara honlapján közzétett, a könyvvizsgálók belső minőségirányítási rendszerének kidolgozását segítő kézikönyv és kapcsolódó mellékletei.⁸ Előzők mellett számos más szakmai segédanyag és dokumentum elérhető a könyvvizsgálók számára, amelyeknek a segítségével gondoskodhatnak arról, hogy a könyvvizsgálati dokumentáció megfelelő és teljeskörű legyen. Ilyenek például a kamarai minőségellenőrzési kérdőívek⁹, illetve a közfelügyeleti minőségellenőrzési kérdőívek¹⁰. Ehhez kapcsolódóan a Szakértői

⁶ Forrás: [MKVK - FRISÍTÉSRE KERÜLT A MÓDSZERTANI SEGÉDLET A KISEBB GAZDÁLKODÓK KÖNYVVIZSGÁLATÁHOZ](#)

⁷ Forrás: https://mkvk.hu/hu/letolthetoanyagok/dokumentacio-oldal/konyvvizsgalati-dokumentacio-tartalma_boritoval_1011

⁸ Forrás: [MKVK - MEGJELENT AZ ASSZISZTENS NÉLKÜL, EGYEDÜL DOLGOZÓ KÖNYVVIZSGÁLÓK BELSŐ MINŐSÉGIRÁNYÍTÁSI RENDSZERÉNEK KIDOLGOZÁSÁT SEGÍTŐ KÉZIKÖNYV](#)

⁹ A kamarai minőségellenőrzési kérdőívek elérhetőek a kamara honlapján a Minőség-ellenőrzési Bizottság menüpontjában található Minőség-ellenőrzési módszertani kézikönyv menüpont alatt. Forrás: [MKVK - Minőségellenőrzési Módszertani Kézikönyv \(jogtar.hu\)](#)

¹⁰ A közfelügyeleti minőségellenőrzési kérdőívek a 28/2013. (VI. 29.) NGM rendelet a könyvvizsgálói közfelügyeleti feladatokkal összefüggő tevékenységek szabályozásáról című rendeletben találhatók. Link a rendelethez: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300028.ngm>

Bizottság elkészített egy újabb segédanyagot, „*A dokumentáció minimális tartalma*” címmel¹¹, amellyel **az egyes könyvvizsgálati megbízások archiválásra kerülő dokumentációjába foglalandó alapvető könyvvizsgálati dokumentumok megléte ellenőrizhető.**

4.2. Arányos dokumentáció

A hatékonyságot növelheti, ha a könyvvizsgáló (vagy könyvvizsgáló cég) **standardizált munkalapokat hoz létre** és azokat alkalmazza az egyes megbízások végrehajtása során. A kockázatfelméréshez szükséges munkalapok egységesítése különösen hasznos lehet (ISA 315, A239-241; ISA 230, A16-A17), hiszen a Standardok számos eljárás végrehajtását írják elő, főként új megbízás esetén. Például egyetlen dokumentumban össze tudja foglalni a könyvvizsgáló a könyvvizsgálati stratégiát és munkatervet, valamint a lényegesség számítását és a SZÜK-ök kiértékelését.

Ugyancsak hasznos lehet, ha a könyvvizsgáló ellenőrző listákat hoz létre és azok alapján győződik meg arról, hogy minden a Standardok által előírt megfontolást – dokumentált módon – alkalmazta (ISA 300, A21). Az alábbi ellenőrző listák elérhetőek a kamara honlapján is¹²:

- Ügyfél és megbízás elfogadása és megtartása ellenőrző lista (1.1. melléklet).
- Jogszabályoknak és egyéb szabályozási feltételeknek való megfelelés ellenőrző lista (4.1 melléklet).
- Számviteli politika ellenőrző lista (4.2 melléklet).
- Pénzmosási ellenőrző lista (4.3 melléklet).
- Vállalkozás folytatásának elvét ellenőrző kérdéslista (4.4 melléklet).
- A csalás kockázatának felmérése ellenőrző lista (4.5 melléklet).
- Leltár folyamat ellenőrző lista (4.6 melléklet).
- Kiegészítő melléklet ellenőrző lista (4.7 melléklet).

Ezekon túlmenően megfontolásra javasoljuk ellenőrző listát létrehozni a megbízás áttekintésével összefüggésben abból a célból, hogy a megbízásért felelős partner meggyőződhessen arról, hogy a könyvvizsgálat egyes szakaszaiban minden jelentős dokumentumot áttekintett. Például az évközi (interim) könyvvizsgálat lezárása esetén áttekintette a könyvvizsgálati munkaprogramot, az elvégzett elemző eljárásokat, a csalás felmérése vagy a vállalkozás folytatása kapcsán a megfontolásokat, és az általa meghatározott jelentős területekhez tartozó munkalapokat (MIR). Figyelemmel kell lenni arra is, hogy csak azoknak a kérdőíveknek a kitöltésére fordítson időt a könyvvizsgáló, amelyek relevánsak az adott megbízásra, így tényleges bizonyítékot nyújt. Például lehet, hogy nincs értelme 15 oldal hosszú informatikai környezetre vonatkozó kérdőívet kitölteni, ha a gazdálkodó egység néhány kereskedelmi szoftvert használ és kevés kontrollal rendelkezik a néhány, nem összetett jelentős folyamatával összefüggésben.

A standardizált munkalapok és ellenőrző listák használata esetén tetten érhető a **Standardok méretre szabott alkalmazása azáltal, hogy a könyvvizsgáló lényegre törően és kevesebb időt tölt a dokumentálással és adminisztrációval**, mintha minden egyes eljárás kapcsán külön munkalapot hozna létre.

¹¹ A hivatkozott segédanyag várhatóan 2025. szeptember végén lesz elérhető a kamara honlapján.

¹² A dokumentumok itt érhetőek el ügyfélkapus bejelentkezést követően: <https://mkvk.hu/hu/letolthetoanyagok/szakertoi/kkv-segedlet-munkalapok-vegleges>

4.3. Arányos évközi (interim) könyvvizsgálat

Kisebb vagy kevésbé összetett gazdálkodók könyvvizsgálata esetén megfontolható, hogy formalizált kontrollkörnyezet beazonosítása és tesztelésre való előkészítése helyett a könyvvizsgáló a kezdetektől fogva úgy építi fel a könyvvizsgálati stratégiát, hogy nem fog kontrollkörnyezetre támaszkodni. Továbbá a **folyamatfelmérés során érdemes nagyobb hangsúlyt fektetni az interjúkra és dokumentumok nagyvonalú áttekintésére**, mint kontrollok tesztelésére vagy túlságosan részletes elemző eljárásokra. Fontos azonban megjegyezni, hogy a jelentős folyamatok interjút és annak egy példán való végig követését (walkthrough) dokumentálni szükséges.

Ugyanakkor elképzelhető, hogy az interjú során olyan kérdést intéz a könyvvizsgáló az ügyfél részére, amelyet azonnal nem tud megválaszolni az interjú alanya. Például nem biztos, hogy az ügyfél azonnal tudja, hogy mely munkavállalónak van jogosultsága konfigurálni az informatikai rendszereket vagy a gazdálkodó egység milyen versenytársakkal rendelkezik. Ezt elkerülendő, a könyvvizsgáló az interjút megelőzően összeállíthatja az interjú alapjául szolgáló kérdéseket / témaköröket (**ügyfélkérdőív**), így lesz ideje felkészülnie az ügyfélnek a megbeszélés időpontjára. A könyvvizsgáló akár kérheti az ügyfelet, hogy írásban fejtse ki a kérdéseire a választ (amelyet meg tud őrizni a könyvvizsgálati dokumentáció részeként, ezzel is időt spórolva) és az interjú során csak a kockázatot tartalmazó vagy nem világos válaszokat vitatják meg.

Amennyiben pedig a könyvvizsgáló **nem első éves megbízását hajtja végre, kevesebb könyvvizsgálati bizonyíték is elégséges lehet a kockázatfelméréssel összefüggésben (ISA 315, A18)**, azaz – a könyvvizsgáló szakmai megítélése szerint - nem feltétlenül szükséges minden jelentős folyamatot és ügyféllel kapcsolatos ismeretet az elejétől kezdve újra felmérni. Például lehet, hogy elegendő pusztán az előző éves ügyfélkérdőívet vagy folyamatfelmérést megosztani az ügyféllel és megkérni, hogy frissítse, amennyiben történt változás ahhoz képest, a könyvvizsgáló pedig - dokumentált módon - kiértékeli azt és kiegészíti további bizonyítékkal (egy példán való végig követés). Fontos azonban, hogy a könyvvizsgálati dokumentációt úgy kell összeállítani, hogy a tárgyév dokumentációjából egyértelműen levezethető legyenek a megtervezett és végrehajtott eljárások és a következtetés, azaz ismétlődő megbízás esetén nem elég pusztán áthivatkozni az előző éves dokumentációra, hanem például az előző évben készült jelentős üzleti folyamatokról készült leírást is szerepeltetnie kell a tárgyévi dokumentációban, (akkor is, ha nem történt változás a folyamatban) kiegészítve egy tárgyévi minta végig követésével A „*Könyvvizsgálati dokumentáció*” című standard A30. bekezdése is arra utal, hogy a könyvvizsgálati bizonyíték jellegét tekintve kumulatív, és elsősorban a könyvvizsgálat során végrehajtott könyvvizsgálati eljárásokból származik, ugyanakkor tartalmazhat olyan információkat is, amelyek egyéb forrásokból, például korábbi könyvvizsgálatokból származnak. Ilyen esetben is szükséges, hogy a könyvvizsgáló a tárgyévi dokumentációjában dokumentálja, hogy történtek-e olyan változások a korábbi könyvvizsgálat óta, amelyek érinthetik az információ relevanciáját a tárgyidőszaki könyvvizsgálat szempontjából.

A könyvvizsgáló dönthet úgy is, hogy – amennyiben van rá lehetősége, akkor - az **évközi könyvvizsgálat során** egyrészt elővizsgálatot végez a már lezárt évközi periódusra, annak érdekében, hogy az év végi vizsgálat során kisebb volumenű adatbázist kelljen tesztelni, másrészt feltérképezi a várhatóan jelentősebb vagy speciális megítélést igénylő tranzakciókat,

becsléseket, értékeléseket, (előre felkészül) hogy ne az év végi könyvvizsgálat során érje meglepetés. Például alapvető vizsgálati eljárást (tesztelést) hajthat végre arányos mintaszámon, kilenc havi teljes könyvelési állomány ismeretében, amennyiben kellően megbízhatóan tudja megbecsülni az év végi beszámoló fő sorait és így kellően megbízható lényegességet tud számolni. Hasonlóképpen, ha kilenc hónap tranzakcióit tartalmazó főkönyv egyáltalán nem tartalmazza egy várhatóan jelentős összegű számviteli becslést, de a könyvvizsgáló számít arra, hogy év végén kell lennie, akkor már az évközi vizsgálat során érdemes felmérni a számviteli becsléssel kapcsolatos megfontolásokat, felesleges azt az év végi könyvvizsgálatra elhalasztani, ha egyébként az információk rendelkezésre állnak már.

Az évközi könyvvizsgálat lehetőséget biztosít arra is, hogy a könyvvizsgáló a megtervezett munkaprogram ismeretében időben, az év végi zárást megelőzően tájékoztatja az ügyfelet az év végi könyvvizsgálat ütemezéséről és a könyvvizsgálat során igényelt bizonyítékokról. Ez a kommunikáció történhet írásban (e-mailben) vagy akár szóban is, a lényeg, hogy az ügyfél időben fel tudjon készülni. Például összeállíthat egy kellően részletes kéréslistát vagy kiküldheti részére a kiegészítő melléklet ellenőrző listát áttekintésre, hogy az ügyfél számára is világos legyen, hogy milyen részletezettségű beszámolót vár el. Ugyanígy kiemelten fontos, hogy a könyvvizsgáló **megfelelő várakozást tudjon felállítani a készletek számlaegyenleg várható értéke vonatkozásában és az azzal kapcsolatos eljárásokat időben kommunikálja.** Például, ha egy gazdálkodó egység egy beszerzési kedvezményből fakadóan jelentős készlettömeget halmoz fel év végét megelőzően és erről nem értesül időben a könyvvizsgáló (mert az ügyfélnél jellemzően nem szokott jelentős készlettömeg lenni, ezért nem is kérdez rá) és még az ügyfél sem hajt végre leltározást a készletekre, akkor annak kényelmetlen következménye lehet, amikor az év végi beszámolóban fény derül a jelentős egyenlegre.

4.4. Arányos év végi könyvvizsgálat

Az év végi főkönyv alapján a könyvvizsgáló meg tudja határozni a számlaegyenlegek, ügyletcsoportok és közzétételek (SZÜK) csoportosítását. **Amennyiben valamely SZÜK-höz nem azonosít be releváns állítást a könyvvizsgáló, de az a végrehajtási lényegességi szint felett van, az lényeges, de nem jelentős számlaegyenleg lesz.** Bár a lényeges, de nem jelentős ügyletcsoportokon, számlaegyenlegeken vagy közzétételeken nincs értékelt lényeges hibás állítás kockázata (mivel nincs értékelés az ezekre vonatkozó eredendő kockázatra és ellenőrzési kockázatra), mégis korlátozott érdemi eljárásokat kell végezni a ügyletcsoportokra, számlaegyenlegekre vagy közzétételekre vonatkozóan, mivel ezek a számlaegyenlegek lényegesek (de nem jelentősek), és a rájuk vonatkozó információk kihagyása, helytelen feltüntetése vagy elfedése várhatóan befolyásolhatja a felhasználóknak a pénzügyi kimutatások egésze alapján hozott gazdasági döntéseit.

Ennek megfelelően ezekre a számlaegyenlegekre vonatkozóan érdemi eljárásokat kell tervezni annak megerősítése érdekében, hogy továbbra is megfelelő maradjon a könyvvizsgáló kezdeti értékelése, miszerint nincs lényeges hibás állítás azonosított kockázata. Ezzel összhangban pedig, ha releváns állítást azonosít be egy számlaegyenleg kapcsán, elkerülhetetlen, hogy azt jelentősnek minősítse és kiterjedtebb eljárásokat végezzen el, még akkor is, ha az a végrehajtási lényegességet nem haladja meg. (Például a tervezés során az előzetes főkönyvi kivonat alapján a céltartalék egyenlege nem haladja meg a végrehajtási lényegességi szintet, ugyanakkor az

értékelés állítást a könyvvizsgáló releváns állításnak tekinti abból adódóan, hogy a gazdálkodó tevékenysége alapján garanciális céltartalék képzése egyébként indokolt lenne).

A Standardok többféle módszert, eljárásokat biztosítanak könyvvizsgálati bizonyíték megszerzésére, hiszen a könyvvizsgáló végezhet interjút, szemrevételezést, megfigyelést, megerősítést, újraszámítást, ismételt végrehajtást és elemző eljárást. „Az interjú készítése önmagában rendszert nem nyújt elegendő könyvvizsgálati bizonyítékot az állítások szintjén fennálló lényeges hibás állítás hiányára” (ISA 500, A6), így a fenti eljárások valamelyikét szükséges még – az interjún felül - végrehajtania a könyvvizsgálónak, amennyiben a SZÜK jelentősnek minősül. **A végrehajtandó módszer kiválasztása során azonban a könyvvizsgáló alkalmazhat szakmai megítélést és ebben az esetben azt érdemes választania, amely a leghatékonyabban szolgálja az eljárás célját, azaz a legnagyobb bizonyosságot nyújtja a legkevesebb erőforrás ráfordítása mellett.** Például lehetséges, hogy az újraszámítás kevesebb időt igényel és nagyobb bizonyosságot nyújt, mint a nagyobb mintán történő szerződéshez, számlához és teljesítési igazoláshoz való tesztelés.

Példa

A gazdálkodó egység igénybe vett szolgáltatások eredmény sorát a könyvvizsgáló jelentős SZÜK-ként azonosította be (a létezés/előfordulás és a pontosság állításokat tekintette releváns állításnak) és ott mindössze tizenkét havi bérleti díj szerepel. A könyvvizsgáló dönthet úgy, hogy nagyobb tétele számú (akár több havi) bérleti díj elszámolás tesztelése helyett újraszámolja a bérleti díjat (azaz a teljes SZÜK-öt is egyben) az érvényes szerződés figyelembevételével. Ennek céljából először szemrevételezi és dokumentálja a bérleti szerződés jelentősebb tartalmi elemeit (tesztelt tétel azonosítóit), majd megbecsüli az éves bérleti díjat (azaz 12 hónapra vetíti). Az így kapott összeget (amely a könyvvizsgáló várakozása) összehasonlítja a könyvelésben található bérleti díjjal (ez a tény összeg) és ha az eltérés nem haladja meg az egyértelműen elhanyagolható hiba mértékét, akkor további vizsgálatra már nincs szükség, mivel ezzel az eljárással elegendő és megfelelő bizonyosságot lehet szerezni mind az előfordulás, mind pedig a pontosság állításokra. Ezen túlmenően a könyvvizsgáló dönthet úgy, hogy a könyvelésben található bérleti díj tranzakciókból kiválaszt egy vagy két számlát, melyek esetében azt vizsgálja például, hogy megfelelően számították-e fel az ÁFA-t, vagy tételesen bizonylathoz egyeztetni annak érdekében, hogy meggyőződjön például arról, hogy a teljesítési időszak alapján a megfelelő periódusra került-e könyvelésre a bizonylatokkal (számlával, szerződéssel, teljesítésigazolással) is alátámasztott számla.

Az 500-as témaszámú standard ugyanakkor kijelenti, hogy „a könyvvizsgálóhoz közvetlenül a megerősítő felektől külső megerősítések formájában beérkezett könyvvizsgálati bizonyíték megbízhatóbb lehet, mint a gazdálkodó egységen belül előállított bizonyíték” (ISA 500, 2). **Előfordulhat, hogy ha lehetőség van külső megerősítés elvégzésére, akkor nem csak megbízhatóbb bizonyítékot szerezhet a könyvvizsgáló, hanem kevesebb munkaidőt is fordít az eljárás végrehajtására.** Például, ha csak néhány vevővel rendelkezik a gazdálkodó egység, azonban számos tranzakció tartozik hozzá (akár több száz), valószínűleg kevesebb időt kell fordítani - akár teljeskörű – forgalomköröztetésre, mint mintavételes tételes tesztelésre.

Jelentős volumenű munkát igényelhet a tranzakciós tesztelés. Különösen nagy lehet a mintaszám akkor, ha a kapcsolódó SZÜK egyenlege sokszorosa a végrehajtási lényegességnek és magas kockázatot tulajdonított a könyvvizsgáló valamely állításhoz. A minta méretét az határozza meg, hogy milyen szintű mintavételezési kockázatot hajlandó elfogadni a könyvvizsgáló. *„Minél alacsonyabb szintű kockázatot hajlandó elfogadni a könyvvizsgáló, annál nagyobbak kell lennie a minta méretének”* (ISA 530, A10). Az 530-as témaszámú *„Könyvvizsgálati mintavételezés”* című nemzetközi könyvvizsgálati standard 2. és 3. számú függeléke több olyan tényezőt is meghatároz, amely befolyásolja a minta méretét. Ezek között szerepel, hogy **a tesztelendő minta méretét csökkentheti, ha a könyvvizsgáló a sokaságot különálló alsokaságokra osztja (rétegezi) annak jellemzői alapján, azzal csökkenti az egyes tételek változosságát, így a mintavételezési kockázat növelése nélkül lehetővé válik a mintaméret csökkentése.**¹³ A rétegezést jellemzően pénzben kifejezett összeg alapján szokták végrehajtani, amely lehetővé teszi, hogy nagyobb figyelmet fordítson a könyvvizsgáló a nagyobb értékű tranzakciókra, amelyeknél amúgy is nagyobb a lényeges hibás állítás valószínűsége. Ugyanakkor van lehetőség a sokaságot rétegezni tranzakció típusok alapján is, amennyiben a tranzakciók típusainak eltérő kockázati szintet tulajdonít a könyvvizsgáló. Amennyiben a könyvvizsgáló rétegezi a számlaegyenleget, figyelemmel kell lennie arra, hogy az egyes csoportok (rétegek) megfelelően reprezentálják azok funkcióit vagy jellegét, és a megtervezett eljárások figyelembe veszik a rétegek érzékenységet a benne rejlő kockázatokra, továbbá figyelembe veszi azt az üzleti folyamatot is, amelyhez kapcsolódóan a mögöttes tranzakciókat kezdeményezik, rögzítik, feldolgozzák, korrigálják az analitikus nyilvántartásokba és a főkönyvbe. A rétegezés mögött húzódó megfontolások megértése céljából javasoljuk áttekinteni az 530-as témaszámú standard 1. számú függelékét.

¹³ „Ha a sokaság megfelelően rétegezhető, a rétegek mintaméreteinek összege általában alacsonyabb lesz, mint az a mintaméret, amire a mintavételezési kockázat adott szintjének eléréséhez akkor lett volna szükség, ha a teljes sokaságból egy mintát vettek volna.” ISA 530, 3. sz. függelék 6. pont

Példa

A gazdálkodó egység árbevétele három bevételforrást tartalmaz:

- a gazdálkodó egység által előállított termék értékesítése harmadik félnek (végrehajtási lényegesség tízszerese),
- bérleti díjbevétel kapcsolt féltől (végrehajtási lényegesség kétszerese),
- karbantartási munka harmadik félnek (elhanyagolható hiba mértékét sem éri el).

A könyvvizsgáló jelentős ügyletcsoporthként kezeli az árbevétel ügyletcsoportht és úgy tervezi meg a könyvvizsgálati eljárásokat, hogy a lényeges hibás állítás kockázatát elfogadható szintre csökkentse, ezt pedig bevételforrásonként hajtja végre. Az előállított termék harmadik félnek történő értékesítése kapcsán csalási kockázatot azonosított be az előfordulás állításon, a kapcsolt bérleti díj kapcsán azonban nem azonosított jelentős kockázatot egyéb eljárásokra támaszkodva (például ő a csoportkönyvvizsgáló is egyben és meggyőződött arról, hogy a kapcsolt árbevétel túlprezentálása nem cél), a karbantartási munka kapcsán pedig annak összegére való tekintettel megállapítja, hogy nagyon kicsi a valószínűsége, hogy lényeges hibás állítást tartalmazzon. A könyvvizsgáló a sokaságot (árbevétel tömeg) alsokaságokra (árbevétel forrás) bontja (rétegezi) a tranzakciók jellemzői és a lényeges hibás állítás kockázata függvényében. Így a könyvvizsgáló ahelyett, hogy a teljes sokaságnak együttesen magas kockázatot tulajdonítana és ennek figyelembevételével határozná meg a mintaszámot, csak a saját termelésű készletek értékesítéséből származó bevétel-tömegnek tulajdonít magas kockázatot, a bérleti díj árbevétel forrásnak nem magas kockázatot (így alacsonyabb mintaszámot határoz meg), a karbantartási bevételre pedig azért nem végez mintavételezést, mert a karbantartásból származó árbevételek egyenlege összességében kisebb, mint az elhanyagolható hiba mértéke, így nincsen szükség számlavizsgálatra ennél a típusú árbevételnél. Előzőekből adódóan a tesztelendő minta száma alacsonyabb lesz, mintha a könyvvizsgáló a teljes sokaságra együttesen végezte volna el a minta meghatározását, ugyanakkor a mintavételezési kockázat is alacsonyabb, hiszen kisebb az esélye annak, hogy lényeges hibás állítást tartalmazó tranzakciót nem vizsgált a könyvvizsgáló.

A rétegezés megfelelő alkalmazásával a tesztelendő mintaszám csökkenthető, ugyanakkor alkalmazása szakmai megítélést igényel, amely jelentős dokumentációval járhat. Ebből adódóan elképzelhető, hogy a rétegezéshez kapcsolódó megfontolások összefoglalása és a végső következtetés levezetése az egyes rétegeken elvégzett eljárásokkal összefüggésben több időráfordítást igényel, mint amennyit megspórol a könyvvizsgáló a mintaszám csökkentésével. Ha a sokaság kevés tranzakcióból áll vagy többnyire homogén vagy alacsony kockázatú tranzakció típusokat tartalmaz, valószínűleg nem érdemes a könyvvizsgálónak a rétegezésre időt fordítania. Ugyanakkor például az árbevétel esetében a rétegezés kifejezetten hasznos megközelítés lehet abban az esetben amikor a különféle árbevétel ügylettípusok, tevékenységek eltérő jellegűek, melyeket a leghatékonyabban eltérő módszerekkel lehet vizsgálni (például az egyiket kontroll teszteléssel, másikat újraszámítással, harmadikat mintavételes tételes számlavizsgálattal).

Az ügyfél zárási folyamata ismeretében az elvágólagosság (cut-off) és a fordulónap körüli események vizsgálata kapcsán is eltérő mennyiségű és minőségű bizonyítékokra lehet

szüksége a könyvvizsgálónak. Például, ha a fordulónap körül jelentős volumenű tranzakciók vannak és nincsenek hatékony kontrollok a teljesítés nyomon követésére, akkor nagyobb mintaszámon szükséges cut-off tesztet végezni. Hasonlóképpen, ha az ügyfél megfelelő kontrollokkal rendelkezik a tárgyévi teljesítésű és mérlegkészítésig be nem érkezett számlák elhatárolásának megképzése vonatkozásában, akkor szükségtelen lehet nagy mintaszámon tesztelni a fordulónap utáni tranzakciókat, főleg több hónappal a fordulónapot követően.

5. ESETTANULMÁNY

A fenti információk és példák alapján egy esettanulmányon keresztül mutatjuk be, hogyan történik a Standardok arányos alkalmazása a gyakorlatban. Esettanulmányunkban ugyanakkor arra is rávilágítunk, hogy nem minden esetben van lehetőség méretre szabottan alkalmazni a Standardokat.

Gazdálkodó egységgel (Natúr Tej Kft.) kapcsolatos információk

A Natúr Tej Kft. (a továbbiakban: Társaság) egy 100%-ban magyar tulajdonú családi vállalkozás, amely kézműves tejtermékek (sajtok, joghurtok, tejdesszertek) beszerzésével és értékesítésével foglalkozik. A Társaság nem gyárt termékeket, hanem meghatározott számú (4-5) hazai kistermelőtől és tejüzemtől vásárolja meg az árut, majd ezeket tovább értékesíti néhány (5-6) belföldi partnernek. A Társaság célja az árbevétel növelésével nyereség elérése. A működés kifejezetten kisvállalati méretű, egyszerű szervezeti felépítéssel és összetett informatikai háttér nélkül, valamint a Társaság üzleti folyamatai (ideértve a számviteli becsléseket) nem kontrolláltak, és a belső kontrollkörnyezetről sem készült eddig dokumentált feljegyzés. Az üzleti év fordulónapja december 31.

Tulajdonos, irányítás, munkavállalók

A vállalkozást 2022-ben alapította Varga Géza (tulajdonos), aki a Társaság egyedüli tulajdonosa és egyetlen ügyvezetője is egyben. A Társaság öt fő munkavállalóval működik: egy fő ügyvezető, kettő fő értékesítő asszisztens, kettő fő irodai asszisztens. Az ügyvezetőn kívül a munkavállalók azonos fizetéssel rendelkeznek. Béremelés évek óta nem történt.

Beszerzés és értékesítés

A Társaság az árut közvetlenül a beszállítótól rendeli meg, és azt rövid időn – legfeljebb 1-2 napon – belül továbbítja a vevőknek fix árréssel. A cég egy irodát és az iroda mellett egy kis méretű hűtőházat bérel. Saját raktárkészletet csak rövid ideig tartanak, a készletezés gyakorlatilag 1-2 napos átmeneti tárolást jelent. A szállítóleveleket kézzel töltik ki, ezek alapján történik a számlázás. A számlák kiállítását az értékesítők végzik, minden számlát papíralapon őriznek. A beszerzést és értékesítést a vállalat munkavállalói végzik. Karácsony előtt minden terméket értékesítenek, így a Társaság nem rendelkezik készlettel a fordulónapon. A Társaság kizárólag belföldi értékesítést folytat. A beszerzés és az értékesítés is forintban történik, gyakran készpénzben. A Társaság stabil vevőkkel rendelkezik, akik általában jól fizetnek, nincsenek likviditási problémái, továbbá a szállítók is jó minőségben, időben teljesítenek. A tárgyév során az egyik vevő ugyanakkor jelezte, hogy likviditási problémái vannak, ezért késedelmesen fog tudni fizetni.

Könyvelés

A számviteli feladatokat külső könyvelő, a Tóth Könyvelőiroda Bt. látja el, havonta egyszeri számlagyűjtés alapján. A számlázás elektronikusan történik.

Informatikai háttér

A Társaság nem használ integrált informatikai rendszert. A nyilvántartásokat (szállítólevelek, rendelések, árlisták) Excel táblákban és nyomtatott formában vezetik. Az adminisztrációt egy irodai számítógépen végzik, központi szerver vagy hálózat nincs.

Likviditás

A Társaság a számlavezető bankjától vett fel hitelt az operatív tevékenységéhez kapcsolódóan, melyet szerződés szerint törleszt. A Társaság alapítása óta nyereséges.

Könyvvizsgálati megbízásra vonatkozó információk

A könyvvizsgáló nem alkalmaz asszisztent a megbízás végrehajtása során. A Társaság pénzügyi beszámolóját az előző évben más könyvvizsgáló ellenőrizte, így ez a könyvvizsgáló első éves megbízása.

Könyvvizsgáló kockázatfelmérése

Gazdálkodó egység környezetével kapcsolatos felmérések

A könyvvizsgáló interjút folytatott mind a tulajdonossal, mind pedig a munkavállalókkal és a könyvelővel is annak érdekében, hogy mind a belső kontrollkörnyezetről, mind a jelentősebb folyamatokról (úgy mint a beszerzés, értékesítés, zárási folyamat) ismereteket szerezzen. Továbbá egy-egy tárgyévi ügyleten keresztül végigkövette a folyamatokat és megállapította, hogy a Társaságnál nincsenek formalizált és következetesen alkalmazott kontrollok. A könyvvizsgáló ebből adódóan nem tervez támaszkodni a kontrollok működési hatékonyságára (azaz az ellenőrzési kockázatot magasnak tekintette, így az eredendő kockázat mértéke megegyezik a lényeges hibás állítás kockázatának mértékével).

Lényegesség

A könyvvizsgáló a beszámoló felhasználói számára fontos mutatószámok, a Társaság mérete és tevékenysége ismeretében határozza meg a lényegességi szintet a szakmai megítélése alapján, összhangban a könyvvizsgáló minőségirányítási szabályzatában foglaltakkal (hivatkozás a könyvvizsgálati módszertanra).

Ügyfél:	Natúr Tej Kft				
Készült:	20xx	Lényegesség meghatározása	Fordulónap:	2024.12.31.	
Készítette:	KK		Főkönyv	2024. 12.31.	
Ellenőrizve:	20xx				
Ellenőrizte:	KK		Munkalap ref.	Xxxx	

Lényegesség meghatározásának alapja	Adózás előtti eredmény
A beszámoló fordulónapja	2024. december 31.
Figyelembe vett időszak	2024. jan.1-dec. 31.
Átfogó lényegesség (5%-10%)	Választott %: 8%
Átfogó lényegesség	20.500 e Ft (256.250 eFt*8%)
<u>Lényegesség alapjául szolgáló mutatószám indoklása:</u>	
Szakmai megítélésem alapján úgy döntöttem, hogy a lényegességet az adózás előtti eredmény 8%-ára alapozom, részben, mert a vállalkozás az árbevétel növelésén keresztül a jövedelmezőségben (nyereségben) érdekelt, másrészt pedig úgy ítélt meg, hogy a beszámoló felhasználóit (tulajdonos) leginkább a tevékenységen elért profit érdekli. Az adózás előtti eredményt megfelelőnek ítélt meg, mivel az üzleti évben nem volt szokatlan tranzakció, és a tevékenység nem szezonális, nem változó. A Társaság nem közérdeklődésnek kitett, jelentős hitelállománnyal nem rendelkezik, valamint jelentős jogi eset sem azonosítható. Az előző könyvvizsgáló a megbeszélés során jelezte, hogy előző évben szintén az adózás előtti eredményt választotta a lényegesség számítás alapjául.	
<u>Lényegesség arányszáma:</u>	
Az átfogó lényegesség százalékanak (8%) meghatározása során a sáv közepét tekintem mérvadónak. Annak ellenére, hogy a Társaság első éves ügyfél, nem számítok sem csalásból, sem hibából fakadó jelentős hibás állításra a kockázatfelmérési eljárásaim alapján. Az előző könyvvizsgáló a megbeszélés során jelezte, hogy nem azonosított jelentős hibás állításokat.	
Végrehajtási lényegesség (50-80%)	Választott %: 60 %
Végrehajtási lényegesség	12.300 e Ft (20.500 eFt*60%)
A megbízást összességében alacsony kockázatúnak ítélt meg a kockázatfelmérési eljárásaim alapján, ugyanakkor abból adódóan, hogy első éves ügyfél és nincsenek tapasztalataim a korábbi évek könyvvizsgálata alapján, ezért óvatosságból a sáv közéértéke körüli, 60%-os aránnyal számolok a végrehajtási lényegesség kalkulálása során.	
Egyértelműen elhanyagolható hiba (2%-5%)	Választott %: 5%
Egyértelműen elhanyagolható hiba	1.025 e Ft (20.500 eFt*5%)

Árbevétel és vevőegyenleg kockázatfelmérés

Mivel az egyik értékesítő jelezte, hogy az egyik vevőnek likviditási problémái vannak, ezért a vevőkövetelés esetében az értékelés/pontosság állítást **fokozott kockázatúnak** jelölte a

kockázatfelmérésében, melyről írásos dokumentációt készített. A könyvvizsgáló a dokumentációjában azt is rögzítette, hogy a standard, fokozott és a magas kockázatú állításokat tekinti releváns állításoknak, azaz ezen állításokra készít munkaprogramot.

Kivonat a kockázatértékelés dokumentációjából:

Terület	Állítások	Létezés/előfordulás/jogok és kötelezettségek L	Teljesség T	Pontosság/Értékelés PÉ	Elhatárolás (cut-off) ELH	Besorolás/bemutató B
Vevők	Lényeges hibás állítás kockázata	Fokozott	Standard	Fokozott	Standard	
Értékesítés nettó árbevétele	Lényeges hibás állítás kockázata	Fokozott	Standard	Standard	Standard	

Kockázatok:

- Előfordulhatnak olyan kétes behajthatóságú egyenlegek, amelyekre a Társaság nem számolt el értékvesztést (pontosság / értékelés állítás).
- Előfordulhat olyan ügylet rögzítése, amely nem valósult meg (létezés, előfordulás állítás).

Arányosság alkalmazásával összeállított munkaprogram:

Programpontok	Állítások	Elvégezte	Dátum	Ref. szám/ Megjegyzés
1. Készítse el a Vevők, Értékesítés nettó árbevétel főlapját (lead, vezérlap, fedlap) és vonja le könyvvizsgálati következtetését a vevőkre, nettó árbevételre vonatkozóan!			2025.X. XX	Vev- 0 Árbev - 0
2. Hasonlítsa össze a vevő analitikát a főkönyvvvel! Győződjön meg a vevő analitika számszaki pontosságáról! (Vevő analitika teljességének és pontosságának vizsgálata a korosított lista vizsgálatkor) Azonosítsa, a követel egyenlegű tételeket és ellenőrizze besorolásukat! Vizsgálja meg a követel egyenleg okát!	L, T,		2025.X. XX	Vev- 1 Árbev 1

Programpontok	Állítások	Elvégezte	Dátum	Ref. szám/ Megjegyzés
3. Vizsgálja meg a vevőkre elszámolt értékvesztéseket és a korábban elszámolt értékvesztések viszszaírását/kivezetését! Szerezze be és értékelje az ügyvédi levélben szereplő információkat! Szerezze be és győződjön meg a vevői korosító lista (vevői számla fizetési határidő lejáratát alapján) matematikai pontosságáról és teljességéről minden korcsoportból 1 db, megítélés alapján kiválasztott tétel a vevőanalitikával való összevetésével, illetve ellenőrizze a megfelelő korosítási csoportba való besorolását (a vevői számla fizetési határideje alapján)! Kérdezze ki a vezetést az értékvesztés összegének meghatározásáról! Ítélt meg a rendelkezésre álló információk és a számviteli politika alapján a Társaság által számított értékvesztés összegét és ellenőrizze az elszámolást!	PÉ, T		2025.X. XX	Vev-2
4. Szerezzen be teljeskörűen (mindegyik vevőtől) vevői egyenlegközlő levelet a fordulónapra vonatkozóan, valamint forgalmiközlőket. Hasonlítsa össze a visszaérkezett egyenlegközlő és a forgalmiközlő leveleken szereplő egyenlegeket az analitikával és vizsgálja meg az eltérések okát! (Vizsgálja a fordulónap utáni kifizetéseket (pénztárba vagy a bankszámlára) egyenlegközlő hiányában vagy egyeztesse a tranzakció alapbizonylataihoz a kiválasztott tételeket!) Amennyiben elektronikus levélben érkezik vissza az egyenlegközlő levél, akkor telefonon is ellenőrizze (kérjen megerősítést a vevőtől), hogy megbizonyosodjon a megerősített adatok részleteiről.	L, PÉ		2025.X. XX	Vev-3 Árbev-2
5. A fordulónaphoz közeli értékesítések számviteli elszámolásának ellenőrzése (Cut-off teszt) a kimenő számlák alapján. Nézzon át szakmai megítélés alapján meghatározott darabszámú, az időszak vége előtti és utáni számlát, hogy meggyőződhessen arról: az ügyleteket a helyes időszakra rögzítették! Vizsgálja meg a bizonylatokat arra vonatkozóan, hogy az árukat a kiválasztott tranzakciók esetén az időszak vége előtt, illetve után kiszállították! (Légyen figyelemmel a parításokra is!)	PÉ, Elh		2025.X. XX	Árbev-3
6. Egyéb eljárások		Nem került végrehajtásra		

Az esettanulmányban a teljesség igénye nélkül kerülnek bemutatásra olyan számlaegyenlegek, ügyletcsoportok, közzétételek, ahol a könyvvizsgáló legalább egy releváns állítást azonosított a kockázatfelmérés során. Fontos azonban megjegyezni, hogy azon SZÜK kapcsán, amelyek

esetében az egyenlegek a végrehajtási lényegességi szint feletti, de a könyvvizsgáló nem azonosított releváns állításokat (lényeges, de nem jelentős egyenlegek) ott sem lehet feltétlenül elegendő csak elemző eljárást végezni, mivel **a lényeges hibás állítás becsült kockázataitól függetlenül a könyvvizsgálónak alapvető vizsgálati eljárásokat kell terveznie és végrehajtania minden egyes lényeges ügyletsoport, számlaegyenleg és közzététel tekintetében**, ugyanakkor ezen területekre nem szükséges olyan mélységű eljárásokat végezni, mint a jelentős területek esetében. Ez is a könyvvizsgáló szakmai megítélésén alapul, melyről dokumentációt kell készíteni (például lásd: egyéb ráfordítás).

Megbízás kockázatai alapján testre szabott - szakmai megítélés alapján - alkalmazott lehetséges könyvvizsgálati eljárások:

- Dokumentálás, kommunikáció: A kockázatértékelést, SZÜK meghatározást és a munkaprogramokat egyetlen dokumentumban készíti el. A könyvvizsgáló ellenőrző listákat, kérdőíveket alkalmaz a Társaságra testre szabva (megbízás elfogadása, IT kérdőív stb.), így olyan dokumentációt készít és olyan kommunikációt folytat az ügyféllel, amely kevesebb időráfordítást igényel.
- Árbevétel (előfordulás, teljesség, pontosság, elhatárolás): a könyvvizsgáló végrehajtotta az elemző vizsgálatot és a karton-főkönyv egyeztetést és nem talált jelentős eltérést. Tekintettel arra, hogy néhány vevővel rendelkezik a Társaság, a könyvvizsgáló úgy döntött, hogy teljeskörű árbevétel visszaigazoltatást végez (külső megerősítés). A forgalom köröztetők teljeskörűen visszaérkeztek, azokban a könyvvizsgáló nem azonosított jelentős eltérést, ezért úgy ítélte meg, hogy elegendő és megfelelő bizonyítékot gyűjtött össze az előfordulás és a teljesség állítások kapcsán. Az elhatárolás teszt alapján sem azonosított eltérést, így a könyvvizsgáló a könyvvizsgálati dokumentációjában jelezte, hogy szakmai megítélése és a megszerzett bizonyosság alapján úgy döntött, hogy nem végez további mintavételes eljárást. A könyvvizsgáló olyan eljárást választott a bizonyítékgyűjtésre, amellyel elegendő és megfelelő bizonyítékot szerzett.
- Hitelek (teljesség, pontosság), pénzügyi ráfordítás (teljesség): a könyvvizsgáló elolvasta és kijegyzetelte a hitelszerződést és megállapította, hogy nincsenek szigorú kovenánsok. A teljes könyvelési állományban rászűrte a hitelállomány és pénzeszköz egymással szembeni könyvelésekre és megállapította, hogy a szerződéssel összhangban (a megfelelő összegben és ütemezéssel) történik a törlesztés. A kamatráfordítást a szerződésben található kondíciók ismeretében nagyvonalúan megbecsülte, majd összehasonlította a tény kamatráfordítással és jelentős eltérést nem azonosított. A bank visszaigazolta a fordulónapra az egyenleget, abban eltérést nem azonosított. A könyvvizsgáló úgy döntött, hogy további eljárást nem végez a hitelek kapcsán (azaz nem teszteli a tőkemozgásokat, nem igazoltatja vissza a kamatot a bankkal, nem teszteli a kamatráfordítást). A könyvvizsgáló szakmai megítélése szerint elegendő és megfelelő bizonyítékot gyűjtött, így nem fordított több időt további eljárásra.
- Személyi jellegű ráfordítások (teljesség): a könyvvizsgáló interjút folytatott az ügyvezetővel és megállapította, hogy a munkavállalók az ügyvezetőn kívül azonos bértömeggel rendelkeznek és előző évhez képest nem történt emelés. A könyvvizsgáló bekérte a munkaszerződését az ügyvezetőnek és egy munkavállalónak, ennek ismeretében felállította a várakozását 12 hónapra vonatkozó bérköltségre, személyi jellegű ráfordításra

és bérjárulékra, majd azt összehasonlította a személyi jellegű ráfordítások egyenlegével és nem azonosított eltérést. A könyvvizsgáló úgy döntött, hogy további eljárást nem végez a személyi jellegű ráfordítások kapcsán (azaz nem kér be további munkaszerződést, nem egyeztet bérfizetéseket aláírató dokumentumhoz).

- Egyéb ráfordítások: az egyéb ráfordítások egyenlege meghaladja a végrehajtási lényegességet. A könyvvizsgáló a főkönyvet vizsgálva megállapítja, hogy pusztán a HIPA és az innovációs hozzájárulás szerepel az egyéb ráfordítások között. Mivel kevés számú és nem összetett tranzakció szerepel az egyéb ráfordításokon, mely tételek az ügyfél számára is könnyedén kiszámolhatóak, ezért a könyvvizsgáló nem vár bennük lényeges hibát, így nem azonosít ezekben releváns állítást, azaz lényeges, de nem jelentős ügyletsoportként azonosítja. Ezzel összhangban, pusztán elemző eljárást végez el az egyenleg kapcsán, újra kalkulálja az adókat, ugyanakkor további eljárást nem végez el.
- Igénybe vett szolgáltatások (teljesség): a könyvvizsgáló beazonosítja, hogy két jelentős tranzakciótípus szerepel itt, az egyik a bérleti díj, a másik pedig az ingatlan őrzés-védelmével kapcsolatos ráfordítás. Mivel a bérleti díj az egyenleg 90%-át teszi ki, az őrzés-védelem éves összege nem haladja meg az elhanyagolható hiba mértékét, ezért csak a bérleti díjra végez eljárásokat. A könyvvizsgáló bekéri a bérleti szerződést, egy véletlenszerűen kiválasztott hónapra pedig a számlákat, azok alapján megbecsüli az éves bérleti díj összegét és mivel nem tér el jelentősen a tény bérleti díj összegétől, ezért nem végez további eljárásokat az igénybe vett szolgáltatások kapcsán (azaz nem végez min-tavételes eljárással további tesztelést).
- Vállalkozás folytatása (átfogó): a társaság évek óta nyereséges és az ügyféllel folytatott megbeszélés alapján az a várakozás, hogy az elkövetkezendő 12 hónapban is az lesz. A könyvvizsgáló nem tapasztalt olyan információt a könyvvizsgálat során, amely miatt ez a becslés ne lenne megbízható, a társaság saját tőkéje megfelelő, a könyvvizsgáló a könyvvizsgálói jelentés kiadásáig új vevői megrendeléseket azonosított a meglévő szerződések mellett, valamint az üzleti tevékenységre vonatkozóan a jövő évre készített egyszerűsített üzleti tervben szereplő feltételezések észszerűségét is vizsgálta, ezért – azon túlmenően, hogy ezeket ledokumentálja – további eljárást nem végez.
- Vevőkövetelések (létezés, teljesség, értékelés, elhatárolás): a likviditási problémákkal rendelkező vevőre való tekintettel terjedelmesebb eljárásokat kell végeznie a könyvvizsgálónak a még ki nem fizetett vevőegyenlegre vonatkozóan. Mivel magas a lényeges hibás állítás kockázata (az értékelés állítás vonatkozásában is), ezért több és megbízhatóbb bizonyítékra van szüksége, így nem dönthet úgy a könyvvizsgáló, hogy elégségesnek tekinti pusztán a külső megerősítést, mely a többi állítás lefedésére megfelelő lehet, ugyanakkor az értékelés állításra nem ad bizonyosságot.
- Nyitóegyenleg (átfogó): a könyvvizsgálónak kötelező megvizsgálnia a nyitóegyenlegeket az 510-es könyvvizsgálati standarddal összhangban. A hivatkozott standard ugyan lehetőséget biztosít, hogy a könyvvizsgáló többféle eljárás közül válasszon, azonban nem teheti meg azt, hogy nem vizsgálja meg a nyitóegyenlegeket (nem mérlegelhet).
- Pénzeszközök (teljesség): a készpénzes forgalom növeli a csalásból eredő lényeges hibás állítás kockázatát, így a könyvvizsgálónak terjedelmes eljárásokat kell végeznie arra vonatkozóan, hogy lehetnek-e a könyvelésben nem rögzített értékesítési tranzakciók.

Továbbá nem dönthet úgy a könyvvizsgáló, hogy mivel a pénzeszközök egyenlege nem haladja meg a végrehajtási lényegességet, ezért nem jelentős számlaegyenlegként azonosítja és kevesebb számú eljárásokat végez az egyenlegre (vagy egyáltalán nem végez), nincsen lehetősége a mérlegelésre.

- Egyéb további kötelező könyvvizsgálati eljárás (például teljességi nyilatkozat bekérése, a könyvvizsgálói jelentés előírt formájához való igazodás stb.).

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Jelen oktatási anyag fő üzenetét tehát a következőképpen lehet összefoglalni:

- A Standardokat minden gazdálkodó egység könyvvizsgálatára szánták, mérettől és összetettségtől függetlenül
- A könyvvizsgálóknak van lehetőségük méretre szabhatóan alkalmazni a Standardokat („*Méretre szabhatóság*”, illetve „*Kisebb gazdálkodó egységekre jellemző szempontok*” megnevezésű bekezdések a Standardokban)
- A méretre szabott alkalmazás azt jelenti, hogy a könyvvizsgáló:
 - a gazdálkodó egység és a megbízás sajátosságaira szabva;
 - kockázatalapú megközelítéssel;
 - a könyvvizsgáló idejét és erőforrásait hatékonyan felhasználva;
 - a rendelkezésre álló módszerek megfelelő kiválasztásával és alkalmazásával;
 - szakmai megítélés és szakmai szkepticizmus gyakorlásával;
 - a Standardok által biztosított kereteken belül mozogva megfelel az előírásoknak.
- Kulcsfontosságú a megfelelő kockázatértékelés és a megfelelő tervezés.
- Jelentősen befolyásolja az elvégzendő eljárások terjedelmét a gazdálkodó egység sajátosságai, mérete és összetettsége.
- Alapvetően megállapítható, hogy egy kisebb és kevésbé összetett gazdálkodó egység könyvvizsgálata esetén kevesebb kockázat és így kevésbé terjedelmes eljárások várhatóak, mint egy nagyobb és összetettebb vállalat esetén, de nem minden esetben van így.
- Kiemelt jelentősége van a megfelelő szakmai megítélésnek, amelynek a kellően részletes dokumentációjára külön figyelmet kell fordítania a könyvvizsgálónak.

II. A KAMARAI MINŐSÉGELLENŐRZÉS TAPASZTALATAI

1. MINŐSÉGELLENŐRZÉS

1.1. A könyvvizsgáló átfogó céljai és általános minőségi céljai

A könyvvizsgálat során a könyvvizsgáló legfőbb célja, hogy megfelelő bizonyosságot szerezzen arról, hogy a pénzügyi kimutatások minden lényeges szempontból megfelelnek az alkalmazandó beszámolási keretelveknek. Ezzel összefüggésben, az ISA-k (Nemzetközi Könyvvizsgálati Standardok) a könyvvizsgáló számára előírt további célok két fő csoportját határozzák meg: átfogó célokat és az ezek elérését biztosító minőségi célokat.

Az **átfogó célok** a könyvvizsgálat végső eredményére vonatkoznak:

- **Vélemény kialakítása:** A könyvvizsgáló célja, hogy kellő bizonyosság megszerzésével megállapítsa, a pénzügyi kimutatások minden lényeges szempontból megfelelnek-e az alkalmazandó beszámolási keretelveknek.
- **Vélemény kommunikálása:** A könyvvizsgálói jelentésben világosan és egyértelműen kell közölni a véleményt, beleértve a vélemény típusát (pl. hitelesítő, korlátozott, elutasító vagy véleménynyilvánítás megtagadása).

A könyvvizsgálói jelentésben ezek a célok úgy jelennek meg, hogy a könyvvizsgáló kifejezetten nyilatkozik arról, hogy a vizsgálatot az ISA-k szerint végezte, és megfogalmazza a véleményét a pénzügyi kimutatásokról – például „véleményünk szerint a pénzügyi kimutatások megbízható és valós képet adnak”.

Ezek az elemek biztosítják a transzparenciát, a megbízhatóságot és a pénzügyi információk iránti bizalom erősítését.

A **minőségi célok** az audit végrehajtásának színvonalát biztosítják. Ezeken a minőségi célokon keresztül valósul meg a könyvvizsgálati szolgáltatásnak az ISA-k követelményeit figyelembe vevő végrehajtása, és annak az átfogó célnak a teljesülése, hogy a könyvvizsgálói jelentésben kifejezett vélemény a megszerzett bizonyítékokkal összhangban álló, s ez által a felhasználói kör számára megbízható legyen.

Az **általános minőségi célok közé tartozik** többek között:

- **Szakmai szkepticizmus:** A könyvvizsgálónak mindig kritikus szemlélettel kell vizsgálnia az információkat, különösen akkor, ha ellentmondásos vagy nem megbízható bizonyítékokkal találkozunk.
- **Szakmai megítélés:** A könyvvizsgáló döntéseinek megalapozottsága kulcsfontosságú, különösen a lényegesség, kockázatfelmérés és a megszerzett bizonyítékok értékelése során.
- **Elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyíték megszerzése:** A könyvvizsgálónak elegendő és megfelelő bizonyítékot kell gyűjtenie ahhoz, hogy megalapozott véleményt tudjon kialakítani.
- **ISA-k következetes alkalmazása:** A standardok betartása biztosítja az audit minőségét és összehasonlíthatóságát. Ezek biztosítják, hogy a könyvvizsgálat megbízható, objektív és következetes legyen.

Előzőeken túlmenően, a könyvvizsgálati munkafolyamat egyes szakaszai tekintetében további, részletes minőségi célok meghatározását írja elő az ISQM 1 Minőségirányítási standard (kötelező minőségi célok), melyeket a könyvvizsgáló szolgáltató a saját belső Minőségirányítási Szabályzatában köteles rögzíteni, adott esetben kiegészítve azokat további olyan minőségcélokkal, amelyek a könyvvizsgáló szolgáltató és/vagy ügyfélportfóliója sajátosságai miatt válhatnak szükségessé, lehetnek relevánsak.

1.2. A kamarai minőségellenőrzés rendszere, követelmények

A Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról és a könyvvizsgálói tevékenységről szóló 1997. évi LV. törvény (a továbbiakban: kamarai törvény) a Magyar Könyvvizsgálói Kamara (a továbbiakban: kamara) feladataként írja elő a kamarai tag könyvvizsgálók és könyvvizsgáló cégek jogszabályon alapuló könyvvizsgálói tevékenységének minőségbiztosítására irányuló ellenőrzési rendszer működtetését azon kamarai tag könyvvizsgálók, könyvvizsgáló cégek tekintetében, akik/amelyek nem látnak el közérdeklődésre számot tartó gazdálkodónál jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói tevékenységet.

A kamarai minőségellenőrzési rendszer megfelelő működtetése alapvető jelentőségű a magas színvonalú könyvvizsgálat biztosításában, mivel a magas színvonalú könyvvizsgálatok eredményeként nő a közzétett pénzügyi információk hitelessége, és így a könyvvizsgálat fokozott értéket, védelmet jelent a részvényesek, a befektetők, a hitelezők és a beszámolók egyéb felhasználói számára.

A kamara által működtetett minőségellenőrzési rendszer célja a kamarai tag könyvvizsgálók által végzett könyvvizsgálatok elvárt minőségének biztosítása, nem megfelelő minőség esetén annak javítása, és ezáltal a könyvvizsgálatok és a könyvvizsgálók társadalmi elismerésének erősítése, a könyvvizsgálatok társadalmi hitelességének növelése.

A Magyar Könyvvizsgálói Kamara megbízásából végzett minőségellenőrzési vizsgálatok a kamarai törvény 3. § (1) a)-b) pontjaiban felsorolt könyvvizsgálói tevékenységekre, valamint a könyvvizsgálói szakmai szolgáltatás és a hozzá kapcsolódó minőségbiztosítási eljárások vagy rendszerek hatékonyságának értékelésére terjednek ki.¹⁴ A minőségellenőrzési vizsgálatokat a Magyar Könyvvizsgálói Kamara által megbízott minőségellenőrök a kamara aktív tagjainál és a kamara nyilvántartásában szereplő könyvvizsgáló társaságoknál folytatják le. A kamarai tagságukat szüneteltető tagok esetében a minőségellenőrzést a szüneteltetés idejére felfüggesztik, de a szüneteltető státusz megkezdését megelőzően aktív tagként végzett tevékenységekre vonatkozóan a minőségellenőrzési vizsgálatot, ha esedékes a 6 év miatt, akkor a szüneteltetésre tekintet nélkül le kell folytatni.

A minőségellenőrzési rendszer a 2002. június 01-i hatályba lépésétől kezdődően napjainkig folyamatos fejlődésen ment keresztül, bár alapvető céljai és a működtetés lényeges elemei megmaradtak.

A minőségellenőrzés hatósági eljárásnak minősül, az eljárás az általános közigazgatási eljárási rendet szabályozó jogszabályi előírásokon alapul mind tartalmában, mind az előírt határidők tekintetében.

¹⁴ A minőségellenőrzés számára releváns, ide vonatkozó követelményeket a Magyar Nemzeti Könyvvizsgálati és Minőségirányítási Standard (MNKS) rögzíti.

Az ellenőrzések az egyedi megbízásokra kidolgozott általános kérdőív, illetve egyes iparágak esetében speciális ágazati kérdőívek alapján történnek, melyek a standardok változásait folyamatosan követve aktualizálásra kerülnek. Az ellenőrző kérdések lefedik a könyvvizsgálati munka minden szakaszát, amelyben egyre hangsúlyosabb szerepet kap a kockázatfelmérés és a megbízás végrehajtása. Az egyedi megbízások ellenőrzése nem a formai elemekre, hanem nagyobb mértékben a tartalom megítélésére irányul, amelyek fókuszában a következők vannak:

- A tervezés és kockázatfelmérés a szakmai standardok előírásainak, valamint az ügyfél sajátosságainak figyelembevételével történt-e.
- A végrehajtás a jelentős könyvvizsgálati kockázatokkal összhangban történt-e, az elvégzett könyvvizsgálati eljárások mennyire fedik le ezeket a kockázatokat.
- A könyvvizsgálati bizonyítékszerzés módszere és a bizonyítékok tartalmi értékelése (mintavétel módja, a könyvvizsgálói következtetés alátámasztottsága, bizonyíthatósága) nagyobb hangsúllyal szerepel az ellenőrzésekben.
- A speciális (kiemelt jelentőségű) vizsgálati területeken megfelelőek-e a könyvvizsgáló eljárásai (úm. csalás kockázatának értékelése, kapcsolt felekkel folytatott tranzakciók felmérése és értékelése, vállalkozás folytatásának elve érvényesülésére vonatkozó vezetőségi becslés értékelése, a jelentős fordulónap utáni események felmérése és értékelése).
- A könyvvizsgáló által feltárt hibák kiértékelésének és kezelésének megfelelősége.

Hasonlóképpen a belső minőségellenőrzési rendszer ellenőrzése -, amit 2025. évtől a belső minőségirányítási rendszer ellenőrzése vált fel - is azt a célt szolgálta, hogy a könyvvizsgálói munka színvonala javuljon.

A kamarai minőségellenőrzések eredményei azt mutatják, hogy a „nem felelt meg” eredményű minőségellenőrzések aránya az összes ellenőrzéshez viszonyítva növekedett, az egyedi megbízások esetében az utolsó három évben viszonylag magas szinten stagnál. (2021-ben 16%, 2022-ben 28%, 2023-ban 27%, 2024-ben 28%, a cégszintű ellenőrzések esetében 2021-ben 4%, 2022-ben 16%, 2023-ban 20%, 2024-ben 25%)

Az elmúlt évek ellenőrzéseiből készített statisztikák azt bizonyítják, hogy ezen a téren még további fejlődés szükséges. Jelen oktatási anyag célkitűzése, hogy elősegítse a kamarai tag könyvvizsgálók munkáját a minőségellenőrzési eljárásokban felmerült megállapítások, és a megfelelés érdekében követendő helyes gyakorlat és kapcsolódó magyarázatok bemutatásával.

1.3. Eljárási szabályok

A Magyar Könyvvizsgálói Kamara által hatósági feladatként végzett minőségellenőrzés szabályait a Minőségellenőrzési Módszertani Kézikönyv (MMK) foglalja össze. Ennek része a Minőségellenőrzési Eljárási Szabályzat, melynek jelenleg hatályos szövegét a kamara elnöksége 2025. szeptember 19-én fogadta el és 2025. szeptember 24-től kell alkalmazni. Linkek a szabályzat eléréséhez:

<https://mkvk.hu/szervezet/bizottsagok/minosegellenorzes/minellkezikonyv>

<https://net.jogtar.hu/mkvk-minoseg-kezikonyv>

Az eljárási szabályzat a következő fejezeteket tartalmazza:

- I. Általános rendelkezések
- II. A terv szerinti minőségellenőrzés eljárási szabályai
- III. Finanszírozás, Minőségbiztosítási Alap
- IV. A rendkívüli minőségellenőrzésre vonatkozó különleges szabályok
- V. Utóellenőrzés
- VI. Záró rendelkezések

Jelen oktatási anyagban a terv szerinti minőségellenőrzés alább következő főbb szabályait részletezzük annak érdekében, hogy az ellenőrzött kamarai tagok ismerjék és alkalmazni tudják a szabályzatban foglalt jogait és kötelezettségeiket.

A minőségellenőrzés folyamata

A minőségellenőrzésre való kijelölés

A Minőségellenőrzési bizottság feladata, hogy a kiválasztási szempontok alapján meghatározza, hogy mely könyvvizsgálónál, könyvvizsgáló cégnél, milyen viszonylatban (egyedi/MIR/Pmt.), mikor és melyik minőségellenőr hajtson végre minőségellenőrzést. A bizottság minden évre ellenőrzési tervet készít, melyet az elfogadástól számított nyolc napon belül, de legkésőbb tárgyév augusztus 31-ig nyilvánosságra hoz a kamara honlapján. A bizottság az ellenőrzésre kijelölt könyvvizsgálók és társaságok részére tájékoztató levelet küld, majd a minőségellenőrzés, mint hatósági eljárás megindításáról értesítést küld ki az ellenőrzött részére a helyszíni ellenőrzés előtt 8 nappal.

Az értesítés kiküldése előtt a minőségellenőr telefonon vagy e-mailben felveszi a kapcsolatot az ellenőrzöttel, melynek során egyeztetésre kerül az ellenőrzés időpontja és helyszíne. A kapcsolatfelvételtől való elzárkózás, az időpont és helyszín egyeztetésének meghiúsítása fegyelmi vétségnek minősül, amely fegyelmi eljárás lefolytatását vonhatja maga után.

A minőségellenőrzésre kijelölt kamarai tag vagy könyvvizsgáló cég a tudomásszerzést követő 3 napon belül köteles értesíteni a bizottságot abban az esetben, ha a számára kijelölt minőségellenőr az SZMSZ II. fejezet 3. és 4. pontjában foglalt függetlenségi, összeférhetlenségi követelményeknek nem felel meg. Ez esetben másik minőségellenőr kijelöléséről a bizottság dönt, és döntéséről értesíti az ellenőrzöttet és a minőségellenőrt.

A bizottság az éves kamarai adatszolgáltatás alapján a kamarai tag könyvvizsgáló vonatkozásában kiválasztja azt a megbízást/azokat a megbízásokat, mely(ek) vizsgálatát a minőségellenőr elvégzi. A mintának az előző minőségellenőrzés által vizsgált időszakot követően még vizsgálat alá nem vont üzleti év(ek)ben elvégzett megbízásokra vonatkozóan az adott kamarai tag, mint a könyvvizsgálat elvégzéséért személyében felelős könyvvizsgáló megbízásai közül az összes jogviszonyára vonatkoztatva:

- 1 (egy) megbízást kell tartalmaznia, amennyiben az ellenőrzött kamarai tag könyvvizsgáló által a Kkt. 3. § (1) bekezdésének a) pontja szerinti könyvvizsgálat vonatkozásában kiadott könyvvizsgálói jelentések száma az előző minőségellenőrzés által vizsgált időszak óta eltelt évek vonatkozásában átlagosan nem éri el az évi 20 (húsz) darabot;
- 2 (kettő) megbízást kell tartalmaznia, amennyiben az ellenőrzött kamarai tag könyvvizsgáló által a Kkt. 3. § (1) bekezdésének a) pontja szerinti könyvvizsgálat vonatkozásában

kiadott könyvvizsgálói jelentések száma az előző minőségellenőrzés által vizsgált időszak óta eltelt évek vonatkozásában átlagosan eléri vagy meghaladja az évi 20 (húsz) darabot.

Amennyiben az ellenőrzött kamarai tag könyvvizsgáló által a Kkt. 3. § (1) bekezdésének a) pontja szerinti könyvvizsgálat vonatkozásában kiadott könyvvizsgálói jelentések száma a legutolsó éves kamarai adatszolgáltatása alapján eléri vagy meghaladja a 200 (kétszáz) darabot, a minta a bizottság döntésétől függően 2 (kettő) megbízásnál több, de legfeljebb 8 (nyolc) megbízást tartalmazhat.

Amennyiben a kamarai tag könyvvizsgáló több jogviszonyban is végez könyvvizsgálatot, a minta a bizottság döntésétől függően annyi megbízást tartalmazhat, amennyi kiválasztása a kamarai tag közreműködésével tevékenykedő könyvvizsgáló a belső minőségirányítási rendszer ellenőrzésére kiterjedő terv szerinti minőségellenőrzése lefolytatásához szükséges.

A terv szerinti minőségellenőrzésre kiválasztott kamarai tag könyvvizsgáló, könyvvizsgáló cég az eljárási szabályzat szerinti tájékoztató levél megküldésétől számított 8 napon belül kezdeményezheti a bizottságnál, hogy a helyszíni ellenőrzés személyes részvétele nélkül, elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján kerüljön foganatosításra. Ez esetben a helyszíni ellenőrzés az ellenőrzött által az ellenőrzés megkezdéséig benyújtott teljeskörű dokumentáció alapján történik meg. Az előző módszerrel lefolytatandó helyszíni ellenőrzés technikai előfeltételeiről a bizottság tájékoztatást ad, mely feltételeket az ellenőrzöttnek kell vállalnia és biztosítania. Az elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján foganatosított helyszíni ellenőrzésre az eljárási szabályzat (30) – (49) pontjában foglalt előírásokat kell megfelelően alkalmazni.

A helyszíni minőségellenőrzés lefolytatása, lezárása

A minőségellenőrzés során a kijelölt minőségellenőr személyesen köteles eljárni, képviselőnek helye nincs.

A minőségellenőrzés során az ellenőrzött személyesen, meghatalmazott képviselője útján, továbbá a képviselőjével együtt is eljárhat. A minőségellenőrzés az eljárási szabályzat (51) pontja szerint teljeskörű dokumentáció alapján is lefolytatható.

A helyszíni ellenőrzésen a minőségellenőr csoportvezetője rész- vagy teljes időtartamban személyesen, illetve elektronikus kép- és hangrögzítő eszköz alkalmazásával részt vehet, emellett szükség esetén telefonon konzultációs lehetőséget biztosít a minőségellenőr részére. A csoportvezető az ellenőrzési folyamatba csak a szabályok megsértése vagy súlyos szakmai hiányosságok esetén avatkozhat be. A csoportvezető jelenlétét, a helyszínen töltött idejét, esetleges beavatkozásait az ellenőrzés végén összeállításra kerülő jegyzőkönyvben szerepeltetni kell.

A belső minőségirányítási rendszer vizsgálata az MMK 5–6. számú mellékleteinek segítségével történik. A belső minőségirányítási rendszer vizsgálata tekintetében több könyvvizsgáló ellenőrzésre való kijelölése esetén a könyvvizsgáló cég minőségellenőrzése során egy cégszintű kérdőívet kell kitölteni.

A kamarai tag könyvvizsgáló minőségellenőrzése kiterjed a minőségellenőrzésre kiválasztott megbízás(ok) egyedi értékelésére.

Az ellenőrzött legkésőbb a helyszíni ellenőrzés kezdetéig köteles digitalizált formában feltölteni a rendszerbe a következő dokumentumokat: kockázatbecslés (tervezési munkaprogram,

kockázatfelmérés), lényegességi küszöbérték számítás dokumentumai, megbízás elfogadás/meghosszabbítás dokumentumai, a kockázatbecslése szerinti két fő vizsgálati terület végrehajtását összefoglaló munkalapok és a teljességi nyilatkozat.

Amennyiben az ellenőrzött az eljárási szabályzat (33) pontja szerinti dokumentum feltöltési kötelezettségének nem, vagy hiányosan tesz eleget, a minőségellenőr a minőségellenőrzés általa javasolt eredményétől függetlenül olyan dokumentumok feltöltésére köteles, melyek alkalmasságuk annak alátámasztására, hogy az ellenőrzött az irányadó szabályozásnak, illetve a belső szabályozásában rögzített saját minőségbiztosítási eljárásainak és módszereinek megfelelően járt el a kiválasztott megbízás(ok) végrehajtása során. Ezek a dokumentumok különösen, de nem kizárólagosan az eljárási szabályzat (33) pontjában kötelezően feltöltendőként megjelölt – a helyszíni ellenőrzés során rendelkezésre álló – dokumentumok.

Az egyedi értékelés az MMK-ban szereplő kérdőív/ek (MMK 9–19. számú mellékletei) segítségével történik. Az ellenőrzési kérdőív/ek egyes kérdéseivel kapcsolatos releváns könyvvizsgálati dokumentumok minőségellenőr részére történő bemutatása és átadása az ellenőrzött feladatát képezi.

A minőségellenőr az ellenőrzés alá vont kamarai tag könyvvizsgálótól, könyvvizsgáló cégtől minden olyan iratot, adatot, információt, nyilatkozatot kérhet, az ellenőrzés alá vont minden olyan munkafolyamatát megvizsgálhatja, amely az ellenőrzés lefolytatásához szükséges. A minőségellenőr az ellenőrzés során jogosult másolatot készíteni az ellenőrzött azon iratairól, adathordozóiról, nyilvántartásairól, amelyek a vizsgálat eredményét jelentősen befolyásolhatják.

Az ellenőrzés alá vont kamarai tag könyvvizsgáló, könyvvizsgáló cég jogosult meggyőződni a minőségellenőr személyazonosságáról és megbízásáról. Az ellenőrzött köteles a minőségellenőrrel együttműködni és biztosítani a helyszíni ellenőrzés feltételeit. Az együttműködési kötelezettség elmulasztása fegyelmi vétségnek minősül, amely fegyelmi eljárás lefolytatását vonhatja maga után. A helyszíni ellenőrzés idejére az ellenőrzött felelőssége biztosítani a helyiséget és a technikai feltételeket (fénymásoló, nyomtatási lehetőség, internet csatlakozási lehetőség, íróasztal stb.) A minőségellenőrzést lehetőleg az ellenőrzött munkavégzési helyén, székhelyén (telephelyén) kell lefolytatni, vagy a könyvvizsgáló kérésére annak a kamarai területi szervezetnek a székhelyén, amelyhez az ellenőrzött tartozik. Ilyen esetben a kamarai területi szervezet köteles biztosítani a megfelelő (zárt) és irodai felszerelésekkel ellátott helyiséget, a nyugodt és zavarásmentes munkakörülményeket, szükség szerint a normál munkaidőn túl is. Indokolt esetben, amennyiben a helyszíni ellenőrzés elhúzódik, a helyszíni vizsgálat a helyszíni ellenőrzést követő munkanapon is lezárható, melyhez nem szükséges az eljárási szabályzat (18) pontja szerinti értesítést, illetve a megbízólevelet módosítani.

Ha az ellenőrzöttnek a lakásán van az irodája, biztosítani kell, hogy a helyszíni minőségellenőrzés alatt az ellenőrön, esetlegesen a csoportvezetőn és az ellenőrzötten kívül más illetéktelen személy ne tartózkodjon az irodának kijelölt helyiségben. Amennyiben ez nem biztosítható, a kamara illetékes területi szervezetének székhelyén vagy a feltételeknek megfelelő más helyszínen kell lefolytatni az ellenőrzést. Amennyiben a minőségellenőr úgy ítéli meg, hogy az ellenőrzött által kijelölt helyszínen nem állnak fenn a minőségellenőrzés lebonyolításához szükséges feltételek, jogosult a minőségellenőrzést megszakítani és minőségellenőrzés helyszínének a kamarai szervezet helyiségét megjelölni. Amennyiben a megszakítás időtartama meghaladja az egy napot, a bizottság másik megbízás kijelöléséről is dönthet.

Mind a belső minőségirányítási rendszer, mind pedig az egyedi megbízás vizsgálata esetében az értékelést a kérdőívben szereplő szempontok szerint kell elvégezni. Az alkalmazott kérdőív/ek kitöltése online történik közvetlenül a kamara rendszerében.

Az ellenőr köteles előzetes szóbeli tájékoztatást adni az ellenőrzöttnek az elért pontszámról, az ellenőrzött kérésére – ha a technikai lehetőségek biztosítottak – a kitöltött kérdőív/ek egy példánya a minőségellenőrzés helyszínén nyomtatott formában átadható.

Felhívjuk a figyelmet, hogy a Minőségellenőrzési bizottság minden ellenőrzési dokumentációt (a „megfelelt” minősítésűeket is) felülvizsgál és amennyiben arra a következtetésre jut, hogy az ellenőr megállapítása nem helytálló, a kérdésre adott választ módosítja. A Minőségellenőrzési bizottság általi felülvizsgálatot és döntést követően válik véglegessé az ellenőrzés eredménye.

A minőségellenőr a könyvvizsgálati dokumentációból másolatban átvett anyagok felsorolását tartalmazó dokumentumjegyzéket készít (MMK 21. számú melléklet), melyet a minőségellenőr és az ellenőrzött/ellenőrzött törvényes képviselője aláír. A minőségellenőr a helyszíni vizsgálat befejezésekor a kitöltött és aláírt nyilatkozatok (MKK 22. és 23. számú mellékletek), a dokumentumjegyzék, valamint a helyszíni ellenőrzést lezáró jegyzőkönyv/ek (MMK 24. számú melléklet) egy-egy eredeti példányát átadja az ellenőrzöttnek.

Egyedi megbízás vizsgálata során sajátos eljárás és értékelés történik akkor, ha a minőségellenőrzés során megismert dokumentumok (bizonyítékok) nem támasztják alá a könyvvizsgálói jelentésben foglaltakat. A vonatkozó kérdésre adott „nem” válasz esetén a megbízás eredményének kiszámításakor az alkalmazott kérdőív „igen” és „nem” válaszai összes darabszámának 40%-ával kell megnövelni a figyelembe vett kérdésszámot. A bizottság minden esetben másik minőségellenőrt jelöl ki a kérdésre adott válasz/ok felülvizsgálatára, aki a feladatának a nemleges választ adó minőségellenőr által a kérdőív egyes kérdéseire elektronikusan csatolt dokumentumok felülvizsgálatával és újraértékelésével tesz eleget.

A belső minőségirányítási rendszer értékelésekor sajátos eljárás és értékelés történik akkor, ha a minőségellenőr megállapítása szerint a könyvvizsgáló szolgáltató nem megfelelően alkalmazta – a jogszabályokban, valamint a standardokban foglaltakat, és/vagy – a belső szabályzatában rögzített saját minőségbiztosítási eljárásait és módszerét a megbízás(ok) végrehajtása során. A vonatkozó kérdésre adott „nem” válasz esetén a megbízás eredményének kiszámításakor az alkalmazott kérdőív „igen” és „nem” válaszai összes darabszámának 35%-ával kell megnövelni a figyelembe vett kérdésszámot. A bizottság minden esetben másik minőségellenőrt jelöl ki a kérdésre adott válasz/ok felülvizsgálatára, aki a feladatának a nemleges választ adó minőségellenőr által a kérdőív egyes kérdéseire elektronikusan csatolt dokumentumok felülvizsgálatával és újraértékelésével tesz eleget.

Amennyiben az egyedi megbízás vizsgálata kapcsán a minőségellenőr arra a megállapításra jut, hogy a megbízás elfogadása és végrehajtása során a függetlenségre, összeegyeztethetlenségre, alkalmasságra vonatkozó előírások nem teljesültek, a helyszíni vizsgálatot az ellenőrzési kérdőív kitöltésével le kell folytatni. Amennyiben a bizottság az ellenőrzési kérdőív vonatkozó kérdésére adott „nem” választ megalapozottnak tartja, úgy az ellenőrzési kérdőív további kérdéseire adott valamennyi „igen” válasz „nem” válaszra módosul és a minőségellenőrzés eredménye kizárólag „Nem felelt meg” lehet.

A minőségellenőrnek, az ellenőrzöttnek és az eljárási szabályzat (31) pontja szerinti részvétel esetén a csoportvezetőnek nyilatkozatot kell tennie a függetlenségi és az összeférhetlenségi követelményeknek való megfelelésről (MMK 22. számú melléklet).

A minőségellenőrnek és az eljárási szabályzat (31) pontja szerinti részvétel esetén a csoportvezetőnek az ellenőrzött részére titoktartási nyilatkozatot kell adni (MMK 23. számú melléklet).

A minőségellenőr a belső minőségirányítási rendszer, illetve a kiválasztott megbízások értékeléséről záró jelentést készít (MMK 25–26. számú mellékletek). A minőségellenőr az aláírt záró jelentést, az eljárási szabályzat (39) pontban részletezett iratokat (a kitöltött kérdőív/ek kivételével) és a bizonyítékként szolgáló dokumentumokat a helyszíni ellenőrzés dátumától számított 3 napon belül digitalizált formában feltölti a kamarai rendszerbe. A zárójelentést a bizottság 3 napon belül továbbítja az ellenőrzött részére.

Az ellenőrzött a helyszíni ellenőrzés lefolytatása során szerzett tapasztalatairól, észrevételeiről és a vizsgálat fejlesztését szolgáló ajánlásairól információt szolgáltatathat. Ezen információszolgáltatás önkéntes, anonim és arra a helyszíni ellenőrzés dátumát követő 8 napon belül van lehetőség.

Több könyvvizsgálót foglalkoztató könyvvizsgáló cégnél a minőségellenőrzést több minőségellenőr is végezheti, amely esetben a kijelölt minőségellenőrök közül a csoportvezető vezető minőségellenőrt jelöl ki. Minden egyes vizsgált kamarai tag minőségellenőrzéséről egy-egy záró jelentés készül, mely az egyedi megbízások értékelését tartalmazza, továbbá egy cégszintű zárójelentés készül, mely tartalmazza a belső minőségellenőrzési rendszer értékelését.

A záró jelentésre az átvételtől számított 8 napon belül **az ellenőrzött írásban észrevételt tehet, amelyet a bizottsághoz kell benyújtani.** Az észrevétel hatósági eljárásonként a megfelelő elektronikus űrlap kiválasztásával, a személyre szabott ügyintézési felületen keresztül terjeszthető elő. Az észrevételnek az egyes kérdésekre adott válaszokra kell hivatkoznia, azzal megfelleltethetőnek kell lennie és részletes indoklással kell alátámasztani.

Az ellenőr bizottság által kijelölt csoportvezetője általános dokumentum felülvizsgálatot végez. A bizottság – a csoportvezető által dokumentáltan felülvizsgált – záró jelentés, ellenőrzési kérdőív és az ellenőrzött észrevételeinek figyelembevételével határozatot hoz a minőségellenőrzés eredményéről, az ellenőrzött részére a minősítés alapján előírt kötelezettségekről és az indokolt intézkedés alkalmazásáról. Amennyiben az ellenőr bizottsági tag, úgy az általa lefolytatott helyszíni ellenőrzéssel kapcsolatos ezen csoportvezetői feladatokat a bizottság által kijelölt másik bizottsági tag végzi el. A bizottság a bizonyítékokat és körülményeket mérlegelve a záró jelentésben foglaltaktól eltérően is értékelhet, de azt indokolnia kell.

A bizottsági határozatban meg kell jelölni a minőségellenőrzés eredményét („megfelelt”, „megfelelt, megjegyzéssel” vagy „nem felelt meg”).

A minőségellenőrzés eredménye a belső minőségellenőrzési rendszer, illetve az egyedi megbízás értékelése alapján áll elő az MMK-ban meghatározottak szerint.

Az egyes kérdőívek minősítése „Megfelelt”: a kérdésekre adott igen válaszok száma az igen és a nem válaszok összes számának legalább a 80,00%-át eléri; „Megfelelt, megjegyzéssel”: a kérdésekre adott igen válaszok száma az igen és a nem válaszok összes számának a 60,00%-a és a 79,99%-a közé esik; „Nem felelt meg”: a kérdésekre adott igen válaszok száma nem éri el az igen és a nem válaszok összes számának a 60,00%-át.

Figyelem! Egyedi megbízás ellenőrzésénél több megbízás kiválasztása esetén a minőségellenőrzés eredményét a legalacsonyabb százalékos eredményt elérő egyedi megbízás minőségellenőrzési eredménye alapján kell meghatározni.

Az alkalmazható intézkedések típusai és szintjei, az alkalmazás szempontjai:

A „**megfelelt**” eredménnyel zárult ellenőrzés esetén a bizottság intézkedést nem alkalmazhat.

A „**megfelelt, megjegyzéssel**” zárult ellenőrzés esetén a bizottság a következő intézkedés(ek)et alkalmazhatja:

A. Egyedi megbízások ellenőrzése esetén:

- figyelmeztetés az előírásoknak nem megfelelő gyakorlat megszüntetésére,
- kötelezés továbbképzésen való részvételre.

B. Belső minőségirányítási rendszer értékelése esetén:

- figyelmeztetés az előírásoknak nem megfelelő gyakorlat megszüntetésére.

A „**nem felelt meg**” eredménnyel zárult ellenőrzések esetén a bizottság a következő intézkedések közül egyet vagy többet alkalmazhat:

A. Egyedi megbízások ellenőrzése esetén:

- figyelmeztetés az előírásoknak nem megfelelő gyakorlat megszüntetésére,
- kötelezés továbbképzésen való részvételre,
- pénzbírság kiszabása,
- a Kkt. 49. §-a szerinti minősítés megvonásának kezdeményezése,
- jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói tevékenység gyakorlásától történő eltiltás,
- a felelős személynek és a jogsértés tényének (tartalmának, súlyosságának és időtartamának) a közzététele a kamara honlapján.

B. Belső minőségirányítási rendszer értékelése esetén:

- figyelmeztetés az előírásoknak nem megfelelő gyakorlat megszüntetésére,
- pénzbírság kiszabása,
- a Kkt. 49. §-a szerinti minősítés megvonásának kezdeményezése,
- jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói tevékenység gyakorlásától történő eltiltás,
- a felelős személynek és a jogsértés tényének (tartalmának, súlyosságának és időtartamának) a közzététele a kamara honlapján.

Az intézkedések típusának és szintjének meghatározásakor különösen az alábbi körülményeket kell figyelembe venni:

- a jogsértés súlyosságát és időtartamát;
- a felelősség mértékét;
- a pénzügyi lehetőségek mértékét;
- az elért nyereség vagy elkerült veszteség összegét;
- az eljárásban való együttműködés mértékét;

- az ellenőrzött által elkövetett korábbi jogsértéseket.

Az egyes intézkedéseket a minőségellenőrzési eljárás során feltárt hiányosságokhoz igazodóan kell önállóan vagy együttesen alkalmazni az eljárási szabályzatnak megfelelően. A jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói tevékenység gyakorlásától történő eltiltással egyidejűleg más intézkedés nem alkalmazható.

A pénzbírság összege kamarai tag könyvvizsgáló esetén 150 ezer forinttól 100 millió forintig, könyvvizsgáló cég esetén 150 ezer forinttól 500 millió forintig terjedhet, az alábbiak szerint:

Kamarai tag könyvvizsgáló esetén

Az alkalmazott kérdőív kérdéseire adott igen válaszok aránya az igen és nem válaszok összes számához képest az alkalmazható pénzbírság mértéke a körülmények mérlegelésével 40,00–59,99% 150 ezer forinttól a kamarai tag könyvvizsgáló éves jövedelmének 10%-áig, de legfeljebb 600 ezer forintig terjedhet; 20,00–39,99% 450 ezer forinttól a kamarai tag könyvvizsgáló éves jövedelmének 30%-áig, de legfeljebb 1 millió forintig terjedhet; 0–19,99% 600 ezer forinttól a kamarai tag könyvvizsgáló éves jövedelmének 50%-áig, de legfeljebb 100 millió forintig terjedhet.

Amennyiben az ellenőrzés alá vont kamarai tag könyvvizsgáló azonos tárgyú (egyedi megbízás ellenőrzésére, vagy belső minőségellenőrzési rendszer ellenőrzésére kiterjedő) legutóbbi minőségellenőrzése is „nem felelt meg” eredménnyel zárult, úgy az alkalmazható pénzbírság mértéke valamennyi kategóriában 600 ezer forinttól a kamarai tag könyvvizsgáló éves jövedelmének 50%-áig, de legfeljebb 100 millió forintig terjedhet.

Éves jövedelem alatt a kamarai tag könyvvizsgálónak a minőségellenőrzési eljárás megindításának évét megelőző naptári évben elért éves jövedelme értendő. A bizottság a kamarai tag könyvvizsgálót a jövedelmi viszonyai (éves jövedelme) igazolására szólíthatja fel. Amennyiben a kamarai tag könyvvizsgáló ennek nem tesz eleget, úgy a bizottság a Központi Statisztikai Hivatal által közzétett jövedelmi adatokra alapozva állapítja meg a pénzbírság mértékének megállapításakor figyelembe vett (becsült) éves jövedelmet.

Könyvvizsgáló cég esetén

Az alkalmazott kérdőív kérdéseire adott igen válaszok aránya az igen és nem válaszok összes számához képest 40,00–59,99% esetén az alkalmazható pénzbírság mértéke a körülmények mérlegelésével 150 ezer forinttól az ellenőrzés alá vont éves nettó árbevételének 10%-áig, de legfeljebb 600 ezer forintig terjedhet; 20,00–39,99% esetén 450 ezer forinttól az ellenőrzés alá vont éves nettó árbevételének 30%-áig, de legfeljebb 1 millió forintig terjedhet; 0–19,99% esetén 600 ezer forinttól az ellenőrzés alá vont éves nettó árbevételének 50%-áig, de könyvvizsgáló cég esetében legfeljebb 500 millió forintig, egyéni vállalkozóként könyvvizsgálói tevékenységet folytató kamarai tag könyvvizsgáló esetében 100 millió forintig terjedhet. Amennyiben az ellenőrzés alá vont belső minőségellenőrzési rendszer ellenőrzésére kiterjedő legutóbbi minőségellenőrzése is „nem felelt meg” eredménnyel zárult, úgy az alkalmazható pénzbírság mértéke valamennyi kategóriában 600 ezer forinttól az ellenőrzés alá vont éves nettó árbevételének 50%-áig, de könyvvizsgáló cég esetében legfeljebb 500 millió forintig terjedhet.

Előzőek alkalmazásában az ellenőrzés alá vont könyvvizsgáló cég éves nettó árbevétele alatt az ellenőrzés alá vontnak a minőségellenőrzési eljárás megindításának évét megelőző üzleti évben elért teljes nettó árbevétele értendő.

Az eljárási szabályzat (59) pontjában meghatározott kereteken belül a pénzbírság mértékének meghatározásánál a minőségellenőrzés során alkalmazott további intézkedéseket megfelelően figyelembe kell venni.

A Kkt. 49. §-a szerinti minősítés megvonásának kezdeményezése intézkedés alkalmazására kizárólag abban az esetben kerülhet sor, amennyiben a minőségellenőrzés által feltárt jogsértés(ek) alapján megalapozottan feltételezhető, hogy az ellenőrzés alá vont a minősítésnek megfelelő gazdálkodó tekintetében nem tudja megfelelően ellátni a jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói tevékenységet.

A jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói tevékenység gyakorlásától történő eltiltás alkalmazására kizárólag abban az esetben kerülhet sor, amennyiben

- a minőségellenőrzés során alkalmazott kérdőív – két megbízatás kiválasztása esetén az alacsonyabb százalékos eredményt tartalmazó kérdőív – kérdéseire adott igen válaszok aránya nem éri el a 20%-ot és/vagy
- az ellenőrzés alá vont azonos tárgyú (egyedi megbízás ellenőrzésére, illetve belső minőségirányítási rendszer értékelésére kiterjedő) legutóbbi minőségellenőrzése is „nem felelt meg” eredménnyel zárult.

A jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói tevékenység gyakorlásától történő eltiltás az eljárási szabályzatban részletezett körülmények mérlegelésével 3 évig terjedhet azzal, hogy az eltiltás mértéke fő szabály szerint – az a) pont szerinti esetben 2 év – a b) pont szerinti esetben 40,00–59,99% közötti eredmény esetén 1 év, 20,00–39,99% közötti eredmény esetén 2 év, 0–19,99% közötti eredmény esetén 3 év.

„A felelős személynek és a jogsértés tényének (tartalmának, súlyosságának és időtartamának) a közzététele a kamara honlapján.” intézkedés alkalmazására kizárólag abban az esetben kerülhet sor, ha a bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a minőségellenőrzés során feltárt jogsértés(ek) a jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói szolgáltatást igénybe vevők érdekét súlyosan veszélyezteti(k). Az előzőek szerinti közzététel időtartama a közzététel napjától számított 5 év.

A bizottság határozata elleni jogorvoslat, a határozatban foglalt kötelezettségek betartása

A bizottság határozata ellen az ellenőrzött a határozat kézbesítésétől számított 15 napon belül a közfelügyeleti hatóságnál fellebbezhet. A fellebbezést a közfelügyeleti hatóságnak címezve a bizottsághoz kell benyújtani. A fellebbezés díjköteles, melynek díja a Kkt. 9. § (5) bekezdése szerinti igazgatási szolgáltatási díjak 50%-a, amit a Nemzetgazdasági Minisztérium Magyar Államkincstárnál vezetett számlájára kell megfizetni.

A fellebbezésben csak olyan új tényre lehet hivatkozni, amelyről az elsőfokú eljárásban az ügyfélnek nem volt tudomása vagy arra önhibáján kívül eső ok miatt nem hivatkozott. A fellebbezést indokolni kell.

A Minőségellenőrzési eljárási szabályzat teljes terjedelmében megtalálható a kamara honlapján, a fenti összefoglaló az ellenőrzöttek szempontjából lényegesnek ítélt kiemeléseket tartalmazza.

<https://mkvk.hu/szervezet/bizottsagok/minosegellenorzes/minellkezikonvy>

1.4. Az ellenőrzésre való kiválasztás szempontjai, feltöltendő anyagok

Az ellenőrzésre való kiválasztás szempontjai

A minőségellenőrzéseket kockázatelemzés alapján, úgy kell elrendelni, hogy a kamarai tag könyvvizsgálónál, könyvvizsgáló cégnél 6 évente legalább egyszer sor kerüljön minőségellenőrzésre. Ebbe az időtartamba nem számít bele az az időszak, amelyben a kamarai tag könyvvizsgáló szüneteltette a könyvvizsgálói tevékenység ellátását.

A korábbiakban már bemutatásra került, hogy a bizottság az éves kamarai adatszolgáltatás alapján a kamarai tag könyvvizsgáló vonatkozásában kiválasztja azt a megbízást/azokat a megbízásokat, mely(ek) vizsgálatát a minőségellenőr elvégzi. A mintának az előző minőségellenőrzés által vizsgált időszakot követően még vizsgálat alá nem vont üzleti év(ek)ben elvégzett megbízásokra vonatkozóan az adott kamarai tag, mint a könyvvizsgálat elvégzéséért személyében felelős könyvvizsgáló megbízásai közül az összes jogviszonyára vonatkozni kell. Az eljárási szabályzat részletesen szabályozza továbbá az ellenőrizendő megbízások számát, mely 1 (egy), 2 (kettő), vagy az arányosságot szem előtt tartva akár 2 (kettő) megbízásnál több megbízás is lehet, de legfeljebb 8 (nyolc) megbízás.

A minőségellenőrzési bizottság mellett, hogy biztosítja, hogy a kamarai tag könyvvizsgálónál, könyvvizsgáló cégnél 6 évente legalább egyszer sor kerüljön minőségellenőrzésre, további kockázati tényezőket is figyelembe vesz a minőségellenőrzési terv készítésekor.

A kockázatalapú szempontrendszer alkalmazása során a bizottság külön figyelmet fordít a következőkre: a kamarai tag könyvvizsgáló előző minőségellenőrzése nem felelt meg eredménnyel zárult, a kamarai tag könyvvizsgáló új piacra lépő vagy újra piacra lépő, a kamarai tag könyvvizsgáló 100-nál több jelentést adott ki (ebben az esetben, a kamarai tag könyvvizsgáló akkor kerül kockázati alapon a tervbe, ha az előző eredmény eltérő a megfeleltől, de 250 kiadott jelentés felett eredménytől függetlenül bekerül a tervbe), 150 eFt-nál alacsonyabb átlag könyvvizsgálati díjat alkalmazó kamarai tag könyvvizsgáló (ha az előző eredmény eltérő a megfeleltől), a kamarai tag könyvvizsgáló az előző évhez képest jelentősen megnövekedett számú jelentést adott ki, a kamarai tag könyvvizsgáló 1 jelentést adott ki (ha az előző eredmény eltérő a megfeleltől), a kamarai tag könyvvizsgáló nulla munkaórát jelentett az adatszolgáltatás során, a hibás adatszolgáltatást benyújtó kamarai tag könyvvizsgáló. A minőségellenőrzési bizottság továbbá kockázati alapon figyelembe veszi a közfelügyeleti hatóság, valamint a fegyelmi bizottság jelzéseit is. A kamarai tag könyvvizsgáló szüneteltető státusza önmagában nem mentesítő körülmény, ha még adott ki jelentést az utolsó adatszolgáltatása szerint.

A minőségellenőrzés során kötelezően feltöltendő anyagok

A minőségellenőrzési eljárási szabályzat (33) pontja alapján az ellenőrzött legkésőbb a helyszíni ellenőrzést megelőző napig köteles digitalizált formában feltölteni a rendszerbe a következő dokumentumokat: tervezési munkaprogram (kockázatbecslés), lényegességi küszöbérték számítás dokumentumai, megbízás elfogadás/meghosszabbítás dokumentumai, a kockázatbecslése szerinti két fő vizsgálati terület végrehajtását összefoglaló munkalapok és a teljességi nyilatkozat.

A kiválasztott két fő terület lehet mérleg / eredménykimutatás sor. A kijelölésnél elsődlegesen a könyvvizsgáló kockázatfelmérését kell alapul venni. Ha azzal a minőségellenőr nem ért egyet,

akkor a minőségellenőr határozza meg az ellenőrzés alá vont könyvvizsgálati területet, melyet írásban megfelelően indokolnia szükséges.

Továbbá az eljárási szabályzat (44) pontja szerint, amennyiben az ellenőrzött a (33) pont szerinti kötelezettségének nem, vagy hiányosan tesz eleget, a minőségellenőr – a minőségellenőrzés általa javasolt eredményétől függetlenül – olyan dokumentumok feltöltésére köteles, melyek alkalmasak annak alátámasztására, hogy az ellenőrzött az irányadó szabályozásnak, illetve a belső szabályozásában rögzített saját minőségbiztosítási eljárásainak és módszereinek megfelelően járt el a kiválasztott megbízás(ok) végrehajtása során. A jelen szabályzat (33) pontjában rögzítettekre is figyelemmel előző dokumentumokat az ellenőrzött köteles bemutatni és a minőségellenőrnek átadni. Ezek a dokumentumok különösen, de nem kizárólagosan a (33) pontban megjelölt – a helyszíni ellenőrzés során rendelkezésre álló – dokumentumok.

A minőségellenőrzésre kijelölt kamarai tag könyvvizsgálók számára a kamara honlapján elérhető egy tájékoztató, amely útmutatást ad a kötelezően feltöltendő dokumentumok feltöltéséhez. Az ellenőrzésre kiválasztottak a kamara honlapján, bejelentkezés után a saját adatoknál a minőség ellenőrzési tárhelyre tudják digitalizált formában a rendszerbe feltölteni a szükséges anyagokat.

A minőség ellenőrzési tárhely a helyszíni minőség-ellenőrzés előtt 8 nappal (az eljárás indulásakor) válik aktívvá, ezt megelőzően nem elérhető. Kéthasábos felépítésű a tárhely, bal oldalon látszódnak majd a feltöltött dokumentumok, jobb oldalon pedig az ellenőrzési kérdőív releváns kérdései láthatók (ha két, vagy több megbízás ellenőrzésére kerül sor, akkor két vagy több kérdőív jelenik meg). A feltöltendő dokumentumok kérdőív kérdéseikhez való hozzárendelése opcionális.

Az általános (9. számú melléklet szerinti) kérdőívre vonatkozóan a feltöltendő dokumentumok az alábbi kérdésekhez rendelhetők:

Dokumentum	Kérdőív kérdés száma
megbízás elfogadás/meghosszabbítása	1.3 kérdés
lényegesség számítás dokumentációja	2.4 kérdés
tervezési dokumentum (kockázatbecslés)	2.8 kérdés
teljeségi nyilatkozat	3.14 kérdés
kiválasztott területek végrehajtását összefoglaló munkalap	3.I/4 és 3.II/4 kérdések

Online minőségellenőrzés

A terv szerinti minőségellenőrzésre kiválasztott kamarai tag könyvvizsgáló kezdeményezheti a bizottságnál, hogy a helyszíni ellenőrzés személyes részvétele nélkül, elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján kerüljön foganatosításra. Ez esetben a helyszíni ellenőrzés az ellenőrzött által az ellenőrzés megkezdéséig benyújtott teljeskörű dokumentáció alapján történik meg. Az előző módszerrel lefolytatandó helyszíni ellenőrzés technikai előfeltételeiről a bizottság tájékoztatást ad, mely feltételeket az ellenőrzöttnek kell vállalnia és biztosítania.

A teljeskörű dokumentáció rendelkezésre bocsátásának több módja is van. Hasonlóan a kötelezően feltöltendő anyagok digitalizált formában történő feltöltéséhez, a teljeskörű dokumentációt a kamara szerverére, a minőség ellenőrzési tárhelyre van lehetőség feltölteni. Emellett az

ellenőrzött feltöltheti dokumentációját egyéb tárhelyre (pl. One Drive-ra), vagy hozzáférést biztosíthat az ellenőrnek a saját dokumentációjához.

2. KÖVETELMÉNYEK ÉS A JELLEMZŐ HIBÁK TERÜLETENKÉNT

A könyvvizsgálat munkaszakaszai szerinti bontásban összegyűjtöttük azokat a megállapításokat, melyek a minőségellenőrök által leggyakrabban kerültek megállapításra az egyedi könyvvizsgálati megbízások minőségellenőrzése során:

1. megbízás elfogadása területén tapasztalt hibák, hiányosságok
2. kockázatfelmérés és tervezés területén tapasztalt hibák, hiányosságok, figyelemmel a csalás kockázatára
3. könyvvizsgálati bizonyítékok összegyűjtése, dokumentálása területén tapasztalt hibák, hiányosságok
4. kiemelt jelentőséggel bíró területeken (fő területek) tapasztalt hibák, hiányosságok
5. áttekintés és könyvvizsgálói jelentés területén tapasztalt hibák, hiányosságok

2.1. A megbízás elfogadása területén tapasztalt hibák, hiányosságok és az ezzel kapcsolatos javaslatok

A könyvvizsgálati megbízás elfogadása területén a kamarai kérdőívben

- a függetlenségre, és összeférhetetlenségre irányuló,
- a megbízás végrehajtásához szükséges elegendő és megfelelő erőforrások meglétéhez, és
- a megbízási szerződésekben azonosított hiányosságokhoz

kapcsolódó kérdések esetében rögzítettek leggyakrabban „nem” választ a minőségellenőrök.

Jellemző megállapítások:

1. A könyvvizsgáló nem mérte fel (vagy nem dokumentálta) a megbízás elfogadása előtt a függetlenségi, összeférhetetlenségi, etikai követelményeknek való megfelelést és az egyéb, a megbízás teljesítését befolyásoló körülményeket. Erről nem rendelkezett írásos dokumentummal.
2. Összeférhetlenségi követelmények nem teljesültek (közeli hozzátartozó végezte a könyvelést).
3. A könyvvizsgáló nem mérte fel a megbízás teljesítéséhez szükséges erőforrásait (több száz ügyfélnél vállalt megbízást, melyet nem tudott megfelelő minőségben teljesíteni).
4. A könyvvizsgáló megválasztása nem került bejegyzésre a cégbíróságon, a könyvvizsgáló nem tudta igazolni a megválasztását.
5. Az ügyfél elfogadását tartalmazó vizsgálati dokumentumok (ellenőrző listák) készítésének dátuma későbbi, mint az elfogadó nyilatkozat kibocsátásának dátuma.
6. Nem az előírásoknak megfelelő tartalmú szerződést kötöttek.

Előző megállapításokkal összefüggésben azok jellege és súlyossága eltérő az alábbiak szerint:

- Az 1., 3. és 5. pont alatti esetekben a könyvvizsgáló megbízási dokumentációja nem tudta igazolni és alátámasztani, hogy az ügyfél/megbízás-elfogadási eljárásokat és

megfontolásokat (vagy azok egy részét) a könyvvizsgáló elvégezte, vagy, hogy azokat a megbízás elfogadása előtti időpontban végezte el. Emiatt nem tudta elfogadható szintűre csökkenteni annak kockázatát, hogy esetlegesen olyan megbízást fogad el, melyet nem fog tudni az elvárt minőségben elvégezni vagy adott esetben el sem vállalhatott volna. Ezek súlyos minőségbiztosítási kockázatoknak minősülnek.

- A 2. pontban ismertetett esetben a könyvvizsgáló olyan megbízást fogadott el és teljesített, melyet az összeférhetlenségi előírásokra tekintettel el sem vállalhatott volna. Ezzel súlyosan megszegte a kamarai törvény (Kkt.) és a kamara fegyelmi/etikai szabályzatának rendelkezéseit, ami miatt a könyvvizsgáló ellen fegyelmi eljárás indítása kezdeményezhető. Ennek a vétségnek a következményei tehát túlmutatnak a minőségellenőrzési eljárás keretein.
- A 4. pontban ismertetett eset első ránézésre formai hiányosságnak tűnhet, azonban amennyiben a könyvvizsgáló megbízási szerződéssel sem rendelkezett volna, akkor az megkérdőjelezte volna az adott ügyfélnél a könyvvizsgálói tevékenységének a jogalapját, ami szintén súlyos vétség lett volna. Mivel erről nem volt szó, a megbízási szerződés ugyanis rendelkezésre állt a könyvvizsgálati dokumentációban, ezért a jogalap részben igazolást nyert. Ugyanakkor, a hatályos Ptk. előírások értelmében az állandó könyvvizsgálót a társaság legfőbb szerve választja meg, a Ctv. értelmében pedig elfogadó nyilatkozatot kell a könyvvizsgálónak kibocsátania, ezért ezek hiánya a vonatkozó előírások megsértését jelenti, melyről a könyvvizsgálónak tudomással kellett bírnia. Szükséges lett volna ezért az ügyfél vezetését a törvényes eljárás menetéről a szerződés megkötését megelőző időpontban tájékoztatnia és a megbízási szerződést csak az előző két dokumentum meglétét követően, azokra alapozva lehetett volna megkötnie.
- A 6. pont szerinti hiányosság elkerülhető lett volna, ha a könyvvizsgáló a kamara honlapján elérhető megbízási szerződésmintát alkalmazta volna. A megfelelő tartalmú szerződés védi a könyvvizsgálót és megelőzheti a későbbi esetleges vitákat a megbízóval.

Javaslatok a helyes eljárásra:

Információgyűjtés

A megbízás elfogadása előtt össze kell gyűjteni minden olyan szükséges információt, amit a szakmai és etikai standardok értelmében mérlegelni kell a könyvvizsgálónak, és ezeket – beleértve a szakmai megítélést – dokumentálni kell. Az információszerzésnek minden lényeges szempontra ki kell terjednie, amely a megbízás vonatkozásában mind a függetlenségre, összeférhetlenségre, etikai kérdésekre, a megbízó tevékenységére, az alkalmazandó jogszabályi környezetre, továbbá a könyvvizsgáló/ könyvvizsgáló társaság alkalmasságára (meglévő kompetenciáira), rendelkezésre álló erőforrásaira kiterjed.

Ezek a szempontok (nem kizárólagosan) a következők:

- A cég adatait (név, székhely, tevékenységi kör, vezetés, tulajdonosok) rögzíteni, áttekinteni szükséges.
- Cégekivonat, korábbi időszakokra vonatkozó e-beszámolók letöltése és áttekintése, azokra kiadott könyvvizsgálói jelentés (ha volt) megismerése.
- Információt kell szerezni a társaság és vezetőségének jó hírnevéről, tisztességéről, múltjáról és jövőbeli terveiről az elérhető publikus információk alapján.

- Meg kell határozni a megbízás tárgyát és tartalmát az alkalmazandó jogszabályokkal és könyvvizsgálati standardokkal együtt.
- Fel kell mérni, hogy a megbízás végrehajtásához szükséges és megfelelő erőforrások (emberi, technológiai, szellemi erőforrások) rendelkezésre állnak-e, beleértve az elegendő időráfordítást is.
- Ellenőrizni kell, hogy a személyében felelős könyvvizsgáló (és adott esetben a könyvvizsgáló társaság is) rendelkezik-e a megbízáshoz szükséges minősítéssel/minősítésekkel.
- Ha jogszabály vagy a belső minőségirányítási szabályzat előírja a megbízás minőségének áttekintését (a jelentés kiadását megelőző felül-ellenőrzését egy másik független könyvvizsgáló által), ki kell jelölni a feladatot ellátó személyt és vizsgálni kell, az ilyen személy számára szükséges minősítések, képességek meglétét és a megfelelő munkaidő ráfordítás biztosíthatóságát.

Megjegyzés: A belső minőségirányítási szabályzat előírásától függően a megbízás elfogadását megelőzően elégséges lehet felmérni az ilyen ellenőrzés szükségességét és azt, hogy belső vagy külső erőforrást fognak igénybe venni erre a feladatra. A megfelelő áttekintő személy konkrét kijelölése és kompetenciáinak felmérése (továbbá külső erőforrás bevonása esetén a vele való szerződés megkötése) pedig elvégezhető a megbízási szerződés megkötéséig vagy azt követően, de legkésőbb a könyvvizsgálati stratégia kidolgozásának időpontjáig.

- Fel kell mérni, hogy szükséges-e külső szolgáltató igénybevétele (beleértve a vezetés szakértőjét is), például IT szakértő, ingatlanszakértő, környezetvédelmi szakértő, adószakértő, konzultációban résztvevő más szakértő. Szakértő igénybevétele esetén meg kell ismerni a szakértő reputációját, kompetenciáit, gyakorlati tapasztalatait, referenciáit) és ezt dokumentálni kell.
- Költségbecslést kell készíteni a várható munkaidő ráfordítás és a felmerülő egyéb költségek figyelembevételével, amely a könyvvizsgálói díj alapjául szolgál.
- Dokumentálni kell, hogy nem áll fenn személyi összeférhetetlenség, függetlenségi veszély vagy bármilyen etikai nem megfelelés.
- Ha volt előzőleg könyvvizsgáló, célszerű nála tájékozódni a könyvvizsgáló váltás okáról.

*Megjegyzés: A vonatkozó standardok értelmében, a megbízás elfogadása előtt hasznos lehet tájékozódni az előző könyvvizsgálónál a könyvvizsgáló váltás okáról, amennyiben erre lehetőség van. Az IESBA Etikai Kódex értelmében, amennyiben az ügyfél hozzájárul az információközléshez, akkor az előző könyvvizsgálónak őszintén és egyértelműen kell megadnia mindazon információt, melyről az előző könyvvizsgáló véleménye szerint szükséges, hogy a javasolt új könyvvizsgáló tudomással bírjon a **megbízás elfogadására vonatkozó döntésének meghozatala előtt.***

Ebben a fázisban még nincsen (nem is lehet) szó az előző könyvvizsgáló munkapapírjainak áttekintéséről, melyet a Kkt. és az ISA-k egyaránt szabályoznak. A megbízás elfogadása előtti, a könyvvizsgáló váltás okai iránt tájékozódó kapcsolatfelvétel az előző könyvvizsgálóval segítheti a javasolt új könyvvizsgálót a megbízás elfogadására

vonatkozó döntésének a meghozatalában. Amennyiben az előző könyvvizsgáló elzárkózik az információ megadásától vagy nem kapott erre engedélyt az ügyféltől, akkor az ügyfél ezen magatartása szintén egy mérlegelendő tényező a megbízás elfogadásánál. Mindezeket a megbízás elfogadási munkalapon (ellenőrző listában) dokumentálni szükséges.

A fenti kérdésekre adott válaszok összefoglalhatók egy erre a célra szolgáló munkalapon, de a következtetések alapjául szolgáló alap információknak szintén rendelkezésre kell állniuk a megbízási dokumentációban. A legtöbb könyvvizsgálati szoftver tartalmaz erre vonatkozó munkalapokat, valamint a kamara honlapján szintén található egy részletes Ügyfél/megbízás elfogadási ellenőrző lista, melyet a szakértői bizottság dolgozott ki és tett közzé.

<https://mkvk.hu/hu/szervezet/bizottsagok/szakertoi/kozlemenyek/ajanlas-megbizasugyf-el-fogadasi-dontes-dokumentalasahoz>

Függetlenség, összeférhetetlenség, objektivitás vizsgálata

A függetlenség, összeférhetetlenség és objektivitás kérdéseire különös hangsúlyt kell helyezni, mert ha ezek nem állnak fenn, a megbízást nem szabad elvállalni. Fontos megjegyezni, hogy a függetlenséget és objektivitást a megbízás ideje alatt folyamatosan fenn kell tartani és amennyiben veszélyeztető körülményekre derül fény, elhárításukra megfelelő intézkedéseket kell tenni. Az IESBA Etikai Kódex részletes iránymutatást ad arra vonatkozóan, hogy milyen szempontokat kell vizsgálni a veszélyek felismeréséhez. Olyan kérdéseket kell vizsgálni többek között, mint például a következők:

- Van-e bármilyen személyes kapcsolat a könyvvizsgáló vagy annak közeli hozzátartozója és a leendő ügyfél között?
- A könyvvizsgáló nyújtott-e korábban szolgáltatásokat a leendő ügyfélnek (pl. átalakulási vagyonmérleg könyvvizsgálata, apport értékelés felülvizsgálata)?
- Volt-e, van-e bármilyen üzleti vagy érdekeltségi kapcsolata a könyvvizsgálónak a leendő ügyféllel?
- Van-e a könyvvizsgálónak az ügyféllel szemben fennálló követelése, amely függőséghez vezethet?
- Kapott-e a könyvvizsgáló, vagy bármely alkalmazottja vagy közeli hozzátartozója bármilyen jelentős értékű ajándékot vagy juttatást az ügyféltől?

A könyvvizsgálónak/könyvvizsgáló társaságnak fel kell mérnie, információt kell gyűjtenie a függetlenséget és az objektivitást veszélyeztető tényezőkről, melynek információs rendszerét ki kell alakítania. Forrása lehet a munkatársak bejelentési kötelezettsége, kapcsolati háló lekérdezése vagy más a könyvvizsgáló vagy a könyvvizsgáló társaság számviteli vagy egyéb nyilvántartásaiból származó adat, információ. Az ilyen jellegű kockázat felmerülését nyilván kell tartani (például ügyféllistán) és felmerülésük esetén a belső minőségirányítási szabályzat szerint kezelni kell.

Erőforrás szükséglet és kapacitások felmérése

A megbízás elfogadása előtt fel kell mérni a megbízás teljesítéséhez szükséges erőforrásokat, meg kell vizsgálni, hogy ezek megfelelő mennyiségben, minőségben és időben rendelkezésre állnak-e.

Az emberi erőforrások tekintetében vizsgálni kell, hogy az ügyfél sajátosságaihoz (tevékenység, iparági sajátosságok) igazodóan rendelkeznek-e olyan minősítésekkel, képességekkel, gyakorlati tapasztalattal, amely lehetővé teszi a minőségi munkavégzést. Célszerű a könyvvizsgálói munkafolyamatokhoz igazodó munkaidőkalkulációt készíteni a várható időigény becsléséhez és a könyvvizsgálói munka megfelelő ütemezéséhez. Információt kell szerezni az ügyfél által tervezett beszámolóképzési és elfogadási határidőről, hogy biztonsággal ellátható legyen a feladat. A várhatóan felmerülő ráfordításokat teljeskörűen számba kell venni (munkabér, utazási és szállás költségek, szakértő díja, megbízás minőségének áttekintése stb.), hogy a rosszul tervezett könyvvizsgálói díj ne jelentsen kockázatot a megfelelő minőségű munkavégzésre.

Könyvvizsgáló megválasztása, cégbejegyzése, szerződéskötés, ügyfélazonosítás

A megbízás elfogadásához kapcsolódó könyvvizsgálati eljárásokat megfelelő időben kell elvégezni, azokat még a megbízás elfogadását megelőzően kell végrehajtani és dokumentálni. Amennyiben a könyvvizsgáló arra a következtetésre jut, hogy a megbízás elfogadásának nincs akadálya, akkor kiadható az Elfogadó nyilatkozat az ügyfél részére. A könyvvizsgálónak a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény 1. számú mellékletének I. 8. pontja értelmében ki kell bocsátania az ügyfél részére a megbízást elfogadó nyilatkozatát, amely a cégbírósi bejegyzés kötelező dokumentuma. A könyvvizsgáló megbízási jogviszonya ugyanakkor nem a cégbírósi bejegyzéssel jön létre, hanem a legfőbb szerv általi megválasztással, majd az ügyféllel kötött megbízási szerződéssel kerül írásba foglalásra. A könyvvizsgáló ezirányú felelőssége addig terjed tehát, hogy fel kell hívnia az ügyfél figyelmét arra, hogy a cégbírósi bejegyzés kezdeményezése törvényi kötelezettsége. Amennyiben a cégbírósi bejegyzésre nem kerül sor, az nem tekinthető a könyvvizsgáló felelősségének. Ilyen esetben a megbízás elfogadása/megtartása dokumentációjaként elegendő az elfogadást, meghosszabbítást igazoló munkalap (kitöltött ellenőrző lista), az ügyfél legfőbb szervének határozata a könyvvizsgáló megválasztásáról és a megválasztás időszakáról, valamint a könyvvizsgáló által készített vezetői levél (vagy az ügyfél vezetése részére tett írásbeli kommunikáció más formája), amelyben felhívja az ügyfél figyelmét a cégbejegyzési kötelezettségére. (Ez az írásbeli kommunikáció a jogszabályi meg nem felelés vezetés részére történő kommunikálásának a bizonyítéka is lesz egyben, ezzel a konkrét jogszabálysértéssel összefüggésben.)

A könyvvizsgálatra vonatkozó megbízási szerződést a megválasztásról szóló határozat dátumát követő 90 napon belül kell megkötöni. A megbízási szerződés megkötése a Pmt. értelmében vett üzleti kapcsolat létesítésének minősül, ezért ehhez a Pmt. szerint a könyvvizsgáló szolgáltatót terhelő ügyfélazonosítási kötelezettségek kapcsolódnak.

Üzleti kapcsolat létesítésekor **a tényleges tulajdonosokat és ügyvezetőket a pénzmossárról szóló törvény szerint azonosítani kell, meg kell állapítani az ügyfél kockázati besorolását.** (Ha a szolgáltató nem tudja végrehajtani az ügyfél-átvilágítási intézkedéseket, akkor az ügyfélre vonatkozóan köteles megtagadni az üzleti kapcsolat létesítését vagy köteles megszüntetni a vele fennálló üzleti kapcsolatot.)¹⁵

¹⁵ A pénzmossa és a terrorizmus finanszírozása megelőzésével és megakadályozásával, valamint a korlátozó intézkedések végrehajtásával kapcsolatos kamarai szabályozás részletes tájékoztatója a kamara honlapján itt található:
<https://mkvk.hu/hu/szabalyozas/szabalyzatok/PMT-szabalyozas>

A Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról, a könyvvizsgálói tevékenységről, valamint a könyvvizsgálói közfelügyeletről szóló 2007. évi LXXV. törvény (a továbbiakban: Kkt.) 45. § (1) bekezdése alapján a kamarai tag könyvvizsgáló, a könyvvizsgáló cég jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói tevékenység ellátására szerződést csak írásban köthet.

Az ISA 210 standard szabályozza a könyvvizsgálati megbízás feltételeire vonatkozó megállapodás tartalmát, mely szerint „a könyvvizsgálati megbízás egyeztetett feltételeit könyvvizsgálati megbízólevélben vagy az írásbeli megállapodás más alkalmas formájában kell rögzíteni és annak az alábbiakat kell tartalmaznia (hiv.: A23–A27. bekezdés):

- (a) a pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatának célja és hatóköre
- (b) a könyvvizsgáló felelőssége
- (c) a vezetés felelőssége
- (d) a pénzügyi kimutatások elkészítésére vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelvek azonosítása és
- (e) a könyvvizsgáló által kibocsátandó bármely jelentés várható formájára és tartalmára történő hivatkozás és (Hiv.: A24. bekezdés)
- (f) arra vonatkozó nyilatkozat, hogy adódhatnak olyan körülmények, amelyek között valamely jelentés a várható formájától és tartalmától eltérhet.”

A fenti előírások formai és tartalmi követelményeinek megfelelő megbízási szerződésminta letölthető a kamara honlapjáról.

https://mkvk.hu/hu/szervezet/bizottsagok/szakertoi/kozlemenyek/Megbizasi_szerzodes_GDPR_kozlemen_y_20180806

2.2. A kockázatfelmérés és tervezés területén tapasztalt hibák, hiányosságok, figyelemmel a csalás kockázatára

Az egyedi megbízásokra lefolytatott minőségellenőrzések a kockázatfelmérés és tervezés területén számos esetben tártak fel hiányosságokat. Több esetben azonosítottak a minőségellenőrök olyan hibát, hogy bizonyos standard által előírt elvégzendő feladat a kockázatfelmérés és tervezés területén egyáltalán nem került elvégzésre/dokumentálásra, vagy részben került csak elvégzésre/dokumentálásra, így hiányosak voltak a könyvvizsgáló eljárásai/ dokumentációja.

Jellemző megállapítások:

1. Az ügyfél üzleti tevékenysége és az ágazati szabályozási körülmények felmérésének dokumentációját nem mutatták be, vagy nincs összekötve a kockázatbecsléssel.
2. Nincs elemzés, vagy más eljárás a kiugró, szokatlan értékek magas kockázatok azonosítására. / A mérleg és eredménykimutatás számszaki elemzése ugyan megtörtént, de az érdemi változásokra nem adott magyarázatot a könyvvizsgáló, a tervezés során az ebből fakadó kockázatokat nem vette figyelembe.
3. Nem készített dokumentációt a belső ellenőrzési rendszer felméréséről, a különféle üzleti folyamatok felméréséről, az azonosított kontrollok felméréséről, működésének hatékonyságáról.
4. A csalás miatt előforduló lényeges hibás állítás kockázatát nem azonosítottak, következtetést elmulasztottak indokolni. / A könyvvizsgáló a csalás, hamisítás kockázatát nem mérte fel, nem azonosított csalási kockázatot sem a beszámoló szintjén, sem az

egyres ügyletek, számlaegyenlegek szintjén. / A könyvvizsgáló nem alkalmazta a szakmai szkepticizmus követelményét, mert nem azonosított csalással érintett területeket.

5. A lényegességi szint meghatározását matematikai feladatnak tekintik (pl. az árbevétel, mérlegfőösszeg, saját tőke, adózás előtti eredmény, összes költség átlagolásával állapította meg a lényegesség mértékét). / A könyvvizsgáló a lényegesség meghatározásánál döntését és a számítás módszerét nem indokolta.
6. A jelentős számlaegyenlegek, ügyletcsoporthok, közzétételek (SZÜK) meghatározásra kerültek, de a kockázatfelmérés nem történt meg állítások szintjén.
7. Nem terveztek alapvető vizsgálati eljárásokat kritikus és jelentős számlaegyenlegekhez, ügyletcsoporthokhoz, bemutatáshoz (SZÜK) pl. azért, mert a könyvvizsgálati szoftverben nincs benne.
8. A könyvvizsgálati munkaprogram túl általános, nem volt kellően ügyfél specifikus.

Előző megállapításokkal összefüggésben kiemelendő tanulságok, lehetséges következmények:

- Mindegyik megállapításra igaz az, hogy a könyvvizsgáló megszegte a szakmai standardok valamely előírását. Amennyiben a fentiek közül több, a könyvvizsgálói munka minőségét jelentősen meghatározó előírás is megsértésre került egy adott megbízáson, akkor az kétséget vethet fel a könyvvizsgálói jelentés azon kijelentésének megbízhatóságával szemben, hogy a könyvvizsgálatot a Magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standardokkal / Nemzetközi Könyvvizsgálati Standardokkal összhangban hajtották végre. Ez pedig megkérdőjelezheti a könyvvizsgálói jelentés megbízhatóságát, a könyvvizsgáló szavahihetőségét és csorbíthatja a könyvvizsgáló szakma iránti bizalmat.
- Mindegyik megállapításra igaz az, hogy a feltárt hiányosságok növelték a könyvvizsgáló könyvvizsgálati kockázatát, vagyis azt a kockázatot, hogy esetleg nem tárt fel a pénzügyi beszámolóban létező lényeges hibás állítást/állításokat, amelyet a könyvvizsgálat gondos és előírás szerű elvégzése esetén fel lehetett volna tárni. Azaz a hiányosságok miatt végsősoron megnőtt a kockázata annak, hogy hibás / téves véleményt adott ki a könyvvizsgáló a jelentésében. Ez szintén megkérdőjelezheti a könyvvizsgálói jelentés megbízhatóságát.

Javaslatok a helyes eljárásra:

Kockázatfelmérés az ügyfél tevékenységének a megismerésén keresztül

A megbízási dokumentációnak tartalmaznia kell az ügyfél **üzleti tevékenységének megismeréséről**, az ágazati, szabályozási tényezőiről készített felmérés munkalapját. Az ügyfél megismerés dokumentumban a vizsgálandó szempontok (nem kizárólagosan) a következők:

- Üzleti tevékenység megismerése (jellemző árbevétel csatornák, gazdálkodás menete)
- Ágazati tényezők (piaci helyzet, szállítói / vevői kapcsolatok, tevékenység esetleges ciklikussága vagy szezonalitása)
- Szabályozási és működési környezet (vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelvek, jogi környezet, esetleges speciális vonatkozó jogszabályok, adózási kérdések)
- Egyéb külső tényezők (általános gazdasági feltételek, finanszírozási struktúra, kamatlábak, devizaértékelés, infláció)

A gazdálkodó teljesítményének, mérlegének és eredménykimutatásának áttekintését és elemzését, a célok és stratégiák, valamint a kapcsolódó üzleti kockázatok megismerését **dokumentálnia kell** a könyvvizsgálónak. A számszaki változások rögzítése mellett elvárás az érdemi változások okainak feltárása és ezeknek **szöveges magyarázatként történő leírása**. A könyvvizsgálati eljárások tervezése során ugyanis a meg nem magyarázható változásokból fakadó esetleges kockázatokat mindenképpen figyelembe kell venni. A megmagyarázott változások észszerűségét pedig szintén további könyvvizsgálati eljárásokkal szükséges alátámasztani.

A kockázatfelmérés fontos része, hogy az ügyfél főbb folyamatairól a könyvvizsgáló megfelelő információval rendelkezzen, és azt dokumentálja is. A rendszerek felmérése (a zárási folyamatot is beleértve) történhet interjú készítésével, a korábbi folyamat leírások átolvasásával, frissítésével. A folyamatokba épített kontrollok, belső ellenőrzési rendszer működéséről úgy tudunk meggyőződni, hogy legalább egy mintán végig vezetjük a folyamatot, és vizsgáljuk a kontrollok, ellenőrzési pontok működését. **A folyamat felmérés legalább egy mintán történő nyomon követése** akkor is szükséges, ha a későbbiekben a könyvvizsgáló nem tervez támaszkodni a kontrollok működési hatékonyságára.

Csalási kockázat felmérése

A könyvvizsgáló felelőssége a csalás kapcsán, hogy azonosítsa és felmérje a pénzügyi kimutások csalásból eredő lényeges hibás állításainak kockázatát. Elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyítékot kell szerezni a csalásból eredő lényeges hibás állítás becsült kockázatairól a megfelelő válaszok megtervezésén és megvalósításán keresztül.

A **megfelelő célzott eljárások** megtervezésével és elvégzésével kell válaszolni az azonosított vagy gyanított csalásra, melyek magukban foglalják a következőket:

- Minden megbízás esetében dokumentálni szükséges a csalási kockázati tényezők felmérését (ezek olyan események vagy feltételek, amelyek ösztönzést vagy nyomást jeleznek csalás elkövetésére vonatkozóan, vagy alkalmat adnak csalás elkövetésére), valamint a célirányos vizsgálatok tervezését és végrehajtását.
- A könyvvizsgálónak már **a tervezés szakaszában** foglalkoznia kell a csalás-hamisítás kockázatának felmérésével, melyre eljárásokat kell végeznie (pl. interjú készítése a vezetéssel, mely kiterjed a vezetésnek a csalással kapcsolatos saját kockázatfelmérési folyamatának megismerésére). A csalási kockázat felmérésére elvégzett vizsgálatokat megfelelően dokumentálnia kell. Nem elegendő csupán egy a csalási kockázatokra vonatkozóan összeállított általános kérdőív kérdéseinek kipipálása (mint pl. a könyvvizsgáló által alkalmazott könyvvizsgálati szoftverben levő standard kérdéssor „végig pipálása”), hanem az egyes kérdésekre konkrét, releváns és ésszerű érdemi válaszokat kell írni. Ezekből a magyarázatokból kell ugyanis kitűnnie, hogy a könyvvizsgáló a csalási kockázatok felmérése során milyen megszerzett információkra alapozza a csalási kockázatokra vonatkozó következtetését és az ezekre válaszképpen adandó további könyvvizsgálati eljárásainak megtervezését.
- Továbbá **a végrehajtási (helyszíni vizsgálati) munkaszakaszban** is szükséges vizsgálni a csalás-hamisítás kockázatát, valamint dokumentálni szükséges a csalási kockázattal összefüggésben célzottan elvégzett könyvvizsgálati eljárásokat. A célzott eljárásokat az ügyfélről szerzett ismeretek alapján tudja a könyvvizsgáló megtervezni. (Ilyen

ismeretek lehetnek pl. a készletgazdálkodási folyamat, a pénzkezelés milyensége, szokatlan és ésszerűtlen ügyletek előfordulása, vezetői/jóváhagyási kontrollok hiánya, munkavállalók esetében a feladatkörrel összhangban nem álló hozzáférési jogosultságok stb.) Másrészt a könyvvizsgálónak folyamatosan fenn kell tartania a szakmai szkepticizmusát, ébernek kell lennie és kételkednie kell a nem meggyőző bizonyítékok és különösen az egymásnak ellentmondó bizonyítékok vagy információk esetén. Ilyenkor további eljárásokat kell végrehajtania, hogy a kételyeit eloszlathassa az esetleges csalás és hamisítás kockázatát illetően. Az előálló kételyek, az elvégzett további eljárások és azok eredményei, valamint a csalási kockázatra vonatkozó végső következtetés szintén dokumentálandók, mellyel egyúttal a szakmai szkepticizmus is demonstrálásra kerül a megbízási dokumentációban.

- Dokumentáltan értékelni kell, hogy milyen típusú bevételekből származhatnak csalási kockázatok. A bevételelszámolás csalási kockázatként való azonosítása esetén **célzott eljárásokat kell tervezni a csalási kockázat csökkentésére**. Amennyiben a bevételek megjelenítését a könyvvizsgáló nem azonosítja csalásból eredő lényeges hibás állítás kockázataként, akkor azt ésszerű indoklással szükséges alátámasztania. Az ISA 240-es, a könyvvizsgáló csalással összefüggő felelősségével foglalkozó standard értelmében, ésszerű indoklás hiányában a bevételek megjelenítésében minden esetben csalási kockázatot kell feltételezni és azonosítani, így erre vonatkozóan célzott vizsgálati eljárásokat kell végrehajtani. (A standardban van néhány példa erre is).
- A kontrollok vezetés általi felülírásával kapcsolatos csalási kockázatokra válaszképpen a könyvvizsgálónak kötelező elvégeznie az alábbi eljárásokat, függetlenül a csalási kockázatok általa tett felmérésének eredményétől. Ennek érdekében a könyvvizsgálónak tesztelnie kell a főkönyvben rögzített naplótételeket és a pénzügyi kimutatások elkészítése során tett egyéb helyesbítéseket. Az ilyen tesztelésekkel kapcsolatos könyvvizsgálati eljárások megtervezésekor és végrehajtásakor a könyvvizsgálónak interjút kell készítenie a pénzügyi beszámolási folyamatban részt vevő személyekkel a naplótételek feldolgozásával és egyéb helyesbítésekkel kapcsolatos nem megfelelő, vagy szokatlan tevékenységekre vonatkozóan; ki kell választani a beszámolási időszak végén rögzített naplótételeket és egyéb helyesbítéseket; valamint mérlegelni kell a naplótételek és egyéb helyesbítések egész időszakra vonatkozó tesztelésének szükségességét.

A lényegesség meghatározása

A könyvvizsgáló véleményének alapjaként a könyvvizsgálati standardok megkövetelik, hogy a könyvvizsgálók ésszerű bizonyosságot szerezzenek arról, hogy a pénzügyi kimutatások egészében nem tartalmaznak lényeges hibás állításokat. A lényegesség fogalma ezért alapvető fontosságú a könyvvizsgálat során. A lényegességet alkalmazzuk a tervezési szakaszban, a könyvvizsgálat végrehajtása során, és az azonosított hibás állításoknak a könyvvizsgálatra gyakorolt hatásának megítélésekor, valamint a nem helyesbített hibás állításoknak (ha van ilyen) a pénzügyi kimutatásokra gyakorolt hatásának értékelésekor.

A könyvvizsgálónak az ügyfélről szerzett ismeretei alapján kell megválasztania a lényegesség számításának alapját és mértékét. Többféle számítási módszer közül az fogadható el, amelyik az ügyfélről rendelkezésre álló ismeretek alapján ésszerű, megalapozott és megfelel a standard követelményeinek. A számítási módszer kiválasztását a tervezési dokumentációban röviden

indokolni szükséges. A számítási módszer (maga a számítás) önmagában, indoklás nélkül nem elegendő. A tervezés során meghatározott lényegesség újraszámítására/felülvizsgálatára lehet szükség a pénzügyi kimutatások év végi végleges (auditált) adatai alapján. Az egyes lényegességi szintek, úm. az átfogó lényegesség, a végrehajtási lényegesség, valamint az egyértelműen elhanyagolható hiba számszaki meghatározása önmagában nem elegendő. A végzett könyvvizsgálati eljárások alkalmával, valamint a következtetések levonása során használni is szükséges a számítás során meghatározott értékeket, lényegességi szinteket (pl. egyedileg tesztelendő tételek kiválasztásához, mintavételhez, az azonosított lényeges hibás állítások kiértékeléséhez, azokra nézve következtetések levonásához).

Számlaegyenlegek, ügyletcsoporthok és közzétételek besorolása

A számlaegyenlegek, ügyletcsoporthok és közzétételek meghatározása során a könyvvizsgálónak azonosítania kell (i) a jelentős, (ii) a lényeges, de nem jelentős és (iii) az előző kettő kategóriába nem sorolható (nem lényeges, nem jelentős) ügyletcsoporthokat, számlaegyenlegeket és közzétételeket. Jelentős egy ügyletcsoporth, számlaegyenleg, vagy közzététele, amelyre vonatkozóan legalább egy releváns állítás van, és észszerű a lehetősége annak, hogy az állítás hibás, valamint úgy ítéli meg a könyvvizsgáló, hogy fontos a pénzügyi kimutatások felhasználói számára.

A SZÜK (számlaegyenlegek, ügyletcsoporthok, közzétételek) szintjén a fenti kategóriákba történő besorolást a könyvvizsgálónak be kell tudnia mutatni a dokumentációban. Értékelnie kell az eredendő kockázatokat (figyelembe véve a lényeges hibás állítás valószínűségét és nagyságrendjét), és meg kell határozni az egyes SZÜK-ben lévő releváns állításokat. Egy ügyletcsoporthra, számlaegyenlegre vagy közzétételekre vonatkozó állítás akkor releváns, ha abban lényeges hibás állítás azonosított kockázata van. A releváns állítást a kontrollok mérlegelése előtt (vagyis az eredendő kockázat szintjén) kell meghatározni. Ezt követően kell felmérni az ellenőrzési kockázatot, majd a lényeges hibás állítás végső kockázatát. Mindezeket dokumentálni szükséges.

Átfogó könyvvizsgálati stratégia és ügyfélspecifikus könyvvizsgálati munkaprogram

Önmagában az átfogó könyvvizsgálati terv nem elegendő, meg kell határozni a könyvvizsgálati eljárások jellegét (alapvető vizsgálati eljárások – adatok tesztelése / alapvető elemző eljárások; kontrollok tesztelése), terjedelmét (pl. végrehajtási lényegesség x%-a feletti tételek, mintavétel nagysága), ütemezését (időbeliség).

Ügyfél specifikus könyvvizsgálati munkaprogramot kell készíteni a tervezési dokumentum részeként. A munkaprogramnak a kockázatbecslés során meghatározott jelentős kockázatokra reagáló, kellően részletes és konkrét vizsgálati eljárásokat, könyvvizsgálati célokat kell tartalmaznia.

2.3. A bizonyítékgyűjtés és dokumentálás

2.3.1. Tapasztalt hibák, hiányosságok és az ezzel kapcsolatos javaslatok

A minőségellenőrök által tett megállapítások között gyakran szerepeltek a könyvvizsgálói véleményt alátámasztó bizonyítékok gyűjtésével és a dokumentálással kapcsolatos hiányosságok. Ezek többnyire nem a könyvvizsgálók pénzügyi-számviteli ismereteinek hiányosságaiból adódtak, sokkal inkább a könyvvizsgálati standardok nem megfelelő ismeretére vezethetők vissza. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a könyvvizsgálói szakmai felkészültségben

szükséges további fejlődést elérni, azaz a könyvvizsgálat elvégzésének szakmai módszertanában és az elvégzett munka megfelelő tartalmú és mértékű dokumentálásában kell még előre lépni. A megfelelő színvonalú szakmai munka és a megalapozott következtetéseken alapuló megbízható könyvvizsgálói véleményalkotási képesség nem csak a számviteli és adójogszabályok ismeretét feltételezi, hanem legalább ugyanennyire a könyvvizsgálat szakmai-módszertani, etikai és egyéb vonatkozású szabályozásának az ismeretét és megfelelő alkalmazását is, amelyekre minden kamarai tag könyvvizsgálónak kellő figyelmet és időt szükséges fordítania. Gyakori tapasztalat, hogy a könyvvizsgáló ugyan elvégezte a szükséges eljárásokat, de a dokumentálás fontosságának idő hiányában vagy felkészültség hiányában nem tulajdonított kellő figyelmet.

Miután a minőségellenőrzés a könyvvizsgáló által készített dokumentáció megismerésén, ellenőrzésén alapul, elengedhetetlen az elvégzett eljárások, a levont következtetések alapjául szolgáló bizonyítékok megfelelő színvonalon, áttekinthető módon történő bemutatása.

Jellemző megállapítások:

Bizonyítékgyűjtés

1. A nyitó adatok ellenőrzésének tényét elmulasztotta dokumentálni a könyvvizsgáló első könyvvizsgálat esetén.
2. Elemzés során feltárt jelentős kockázatra nem történt bizonyíték gyűjtés.
3. Nem készült bizonyíték gyűjtés az eredménykimutatás és kiegészítő melléklet tételeire.
4. A leltár ellenőrzés során nem derült ki, hogy mit és milyen szempontok szerint ellenőriztek.
5. Nem derült ki a dokumentációból, hogy a könyvvizsgáló megállapításai a teljes sokaságra vonatkoznak-e (kontroll alapú megközelítés, mintavételezés módszere, terjedelme).
6. A bemutatott bizonyítékok több esetben nem voltak elégségesek a beszámolóban szereplő számlaegyenlegek, ügyletsoportok alátámasztásához.
7. Az árbevétel vizsgálatához konkrét vizsgálat nem került dokumentálásra, csak az értékesítési folyamat leírása.
8. Azonosított hiba esetén a hiba és annak hatását a beszámoló egészére nem mutatták be.
9. Az ellenőrzés során bemutatott dokumentáció nem tartalmazta a fordulónap utáni események vizsgálatát, valamint a vállalkozás folytatása elve teljesülésének vizsgálatát.

Dokumentálás

1. A dokumentáció csak az ügyfél által készített dokumentumokat (számla másolatokat, bankszámla kivonatokat, főkönyvi adatokat) tartalmazta, a könyvvizsgáló eljárásaira nem volt bizonyíték.
2. A dokumentáció nem tartalmazott következtetéseket, más esetekben csak a következtetéseket szerepeltették, az ezeket alátámasztó eljárásokat, bizonyítékokat nem rögzítette a könyvvizsgáló.

3. Szoftverek munkaprogramjában csak „igen/nem” választ jelölt meg a könyvvizsgáló, ami önmagában nem bizonyíték az eljárás elvégzésére. Az elvégzett vizsgálatokról nem készült önálló munkalap, csak a munkaprogramban jelölték, hogy elvégezték.
4. Az elvégzett tesztek nem voltak követhetők a dokumentumokból, sem a mintavétel módja, sem az elvégzett tesztelés hozzárendelése a releváns állításokhoz nem volt bemutatva.
5. Nem, vagy csak részlegesen (például csak a szoftverben megjelenített munkalapokon) használtak referenciaszámokat, ezért nem lehetett megállapítani, hogy milyen eljárásokhoz kapcsolódnak a dokumentumok.
6. A dokumentáció nem került lezárásra a jelentés kibocsátását követő 60 napon belül.

Fenti megállapításokkal összefüggésben levonható főbb tanulságok:

- Ami nincs dokumentálva az olyan, mintha nem is lenne, nem is történt volna meg. Ez a kijelentés már sokszor elhangzott kamarai oktatási anyagokban, szakmai előadásokon és különféle kamarai szakmai módszertani kiadványokban, mégsem ritka eset, hogy a minőségellenőrzés azzal szembesül, hogy alapvető könyvvizsgálati eljárásokról, az elvégzett eljárások eredményéről vagy a könyvvizsgáló következtetéséről nem tartalmaz érdemi (vagy semmilyen) dokumentációt a könyvvizsgálati dosszié. Minden könyvvizsgálónak saját érdeke, hogy amit elvégzett, az legyen megfelelően ledokumentálva, mert akkor legalább a dokumentáció hiánya vagy hiányossága miatt nem szaporodnak majd a „nem” válaszok a minőségellenőrzés során.
- A dokumentálás „lelke” a vizsgált adatok, információk stb. tényszerű rögzítésén túlmenően az, hogy demonstrálja a könyvvizsgáló gondolkodását, megítéléseit, mit és miért csinált, miért azt a módszert választotta, amit választott, mi alapján jutott arra a következtetésre amire jutott, ha problémába ütközött akkor mi mindent vetett be annak megoldásába, milyen megoldásra jutott stb. A könyvvizsgálói szakma gyakorlásának központi eleme – az igen részletesen megalkotott szakmai szabályok ellenére is – a könyvvizsgáló saját szakmai megítélése és az ennek során alkalmazott szakmai szkepticizmusa az adott konkrét megbízás egyedi körülményeit figyelembe véve. A dokumentálás tehát, ha innen nézzük, ennek a szakmai megítélésnek az írásba foglalása, bizonyítéka, aminek a részletességét nagyrészt szabályozzák a szakmai standardok.
- A könyvvizsgálati eljárások menet közbeni dokumentálása igen hasznos tud lenni, mert a leírt információk segítik a gondolkodást, rámutathatnak új szempontokra vagy újabb kérdéseket vehetnek fel, a megismert információk rendszerezésére ösztönöznek, így bizonyos értelemben „vezetik” a könyvvizsgálati folyamat előrehaladását és ezáltal csökkenthetik a hibázási lehetőséget, pl. a nem megfelelő kockázatfelmérés vagy a nem megfelelő következtetések levonásának a kockázatát.

Javaslatok a helyes eljárásra:

A könyvvizsgálói bizonyítékgyűjtés a könyvvizsgálat egyik legfontosabb része, amely során a könyvvizsgáló elegendő és megfelelő bizonyítékot gyűjt annak érdekében, hogy véleményt tudjon alkotni a pénzügyi kimutatások megbízhatóságáról.

Ennek szabályait több nemzetközi és hazai előírás határozza meg, például az ISA (International Standards on Auditing), az MNKS, illetve Magyarországon a könyvvizsgálatról szóló törvény.

A részletes követelményeket és magyarázatokat a könyvvizsgálati bizonyítékokról szóló ISA 500. számú standard, illetve a könyvvizsgálati dokumentációról szóló ISA 230. számú standard írja elő. Bizonyos területeken további részletszabályokat fogalmaznak meg a könyvvizsgálati standardok (például az ISA 501. Könyvvizsgálati bizonyítékok – egyes tételekre vonatkozó speciális szempontok, ISA 505. Külső megerősítések, ISA 510. Első könyvvizsgálati megbízások-Nyitóegyenlegek, ISA 520. Elemző eljárások stb.), amelyekre a munkavégzés során figyelemmel kell lenni.

2.3.2. Fő szabályok és elvek

Megfelelő és elegendő bizonyíték

- **Megfelelő:** A bizonyíték minőségére utal – megbízhatónak és relevánsnak kell lennie.
- **Elegendő:** A bizonyíték mennyiségére utal – elegendőnek kell lennie a vélemény alátámasztására.

Bizonyítékgyűjtési módszerek

A könyvvizsgáló az alábbi eljárásokat alkalmazhatja:

- **Szemrevételezés** (belső, külső, papír, elektronikus vagy egyéb adathordozói formájú nyilvántartások vagy dokumentumok megvizsgálása vagy egy eszköz fizikai megtekintése - szerződések, számlák, szállítólevelek, raktári bizonylatok és egyéb dokumentumok, analitikus nyilvántartások stb.)
- **Megfigyelés** (a gazdálkodó egység munkatársai által végzett leltározás vagy a kontrolltevékenységek végrehajtásának megfigyelése)
- **Külső megerősítés** (harmadik fél (a megerősítő fél) által a könyvvizsgálónak papíron, elektronikus vagy egyéb adathordozón adott, közvetlen írásbeli válaszként megszerzett könyvvizsgálati bizonyíték – vevői egyenlegközlők, banki egyenleg megerősítések)
- **Újraszámítás** (az újraszámítás a dokumentumok vagy nyilvántartások matematikai pontosságának ellenőrzését jelenti, amely manuálisan vagy elektronikusan is elvégezhető – kamatszámítás stb.)
- **Ismételt végrehajtás** (az ismételt végrehajtás az eredetileg a gazdálkodó egység belső kontrollja részeként végrehajtott eljárások vagy kontrollok könyvvizsgáló általi független végrehajtását foglalja magában)
- **Elemző eljárások** (összefüggések vizsgálata, szokatlan tételek felderítése)
- **Interjú** (Az interjú pénzügyi és nem pénzügyi információk gazdálkodó egységen belüli vagy azon kívüli tájékozott személyektől történő megszerzését jelenti.)

Ezeket az eljárásokat - bár az ellenőrzöttek többsége ismeri és használja, - célszerű tudatosan beépíteni a könyvvizsgálói munkaprogramba annak érdekében, hogy a bizonyítékgyűjtés során olyan eljárást alkalmazzunk, ami az egyes kockázatokat, releváns állításokat legjobban és/vagy leghatékonyabban lefedi.

Kockázatalapú megközelítés

A könyvvizsgálónak fel kell mérnie az üzleti kockázatokat és a lényeges hibás állítás kockázatát. Ez alapján dönt arról, hogy mely területekre koncentrálni jobban, és milyen mélységű bizonyítékgyűjtésre van szükség.

A bizonyítékként felhasználandó információk megbízhatóságát azok jellege és forrása határozza meg. Megbízhatóbb bizonyítéknak minősül az eredeti bizonylat, a könyvvizsgáló által megszerzett bizonyíték, a külső forrásból származó bizonyíték és általánosan az írásba foglalt bizonyíték, míg kevésbé megbízható bizonyíték a másolat, a gazdálkodó egység által előállított bizonyíték és a szóban kapott információ. A könyvvizsgáló akkor jár el helyesen, ha a kockázatokhoz igazítja, hogy mely területen, milyen bizonyítékokat tart megbízhatónak következtetései megalapozásához.

A bizonyítékgyűjtés kiterjed a belső kontrollrendszer vizsgálatára is (pl., hogy működnek-e a belső pénzügyi ellenőrzések), valamint a részletes/tételes adattesztelésre (egyedi tranzakciók, szerződések, bizonylatok teljeskörű vagy mintavételen alapuló ellenőrzése).

A dokumentálás fő szabályai és elvei

A könyvvizsgálati standard követelményeinek megfelelő könyvvizsgálati dokumentáció:

- bizonyítékot szolgáltat a könyvvizsgáló átfogó céljainak elérésére vonatkozó könyvvizsgálói következtetés alapjára, valamint
- bizonyítékot szolgáltat arra, hogy a könyvvizsgálatot a nemzetközi könyvvizsgálati standardokkal és a vonatkozó jogi és szabályozási követelményekkel összhangban tervezték meg és hajtották végre.

A könyvvizsgálati dokumentáció számos további célt is szolgál, beleértve a következőket:

- segítséget nyújt a megbízásért felelős munkacsoportnak a könyvvizsgálat tervezéséhez és végrehajtásához,
- segítséget nyújt a megbízásért felelős munkacsoport felügyeletért felelős tagjainak a könyvvizsgálati munka irányításához és felügyeletéhez, valamint áttekintési kötelezettségük teljesítéséhez,
- lehetővé teszi, hogy a megbízásért felelős munkacsoport munkája számonkérhető legyen,
- rögzíti a jövőbeli könyvvizsgálatok szempontjából továbbra is jelentős kérdéseket,
- lehetővé teszi a minőségellenőrzések lefolytatását.

A dokumentáció tartalmával kapcsolatos követelmények:

- A könyvvizsgálati munka valamennyi szakaszát, a végrehajtott könyvvizsgálati eljárásokat és a megszerzett könyvvizsgálati bizonyítékokat dokumentálni kell.
- A könyvvizsgálónak olyan könyvvizsgálati dokumentációt kell készítenie, amely elegendő ahhoz, hogy az adott könyvvizsgálattal korábban kapcsolatban nem álló tapasztalt könyvvizsgáló megértse a végrehajtott könyvvizsgálati eljárások jellegét, ütemezését és terjedelmét, a végrehajtott könyvvizsgálati eljárások eredményeit és a megszerzett könyvvizsgálati bizonyítékokat, valamint a könyvvizsgálat során felmerült jelentős kérdéseket, az azokkal kapcsolatban levont következtetéseket, valamint a következtetések levonása során alkalmazott jelentős szakmai megítéléseket.
- A végrehajtott könyvvizsgálati eljárások jellegének, ütemezésének és terjedelmének dokumentálásakor a könyvvizsgálónak rögzítenie kell a tesztelt konkrét tételek vagy kérdések azonosító jellemzőit, azt, hogy ki végezte el a könyvvizsgálati munkát, és azt a

dátumot, amikor ezt a munkát befejezték, valamint azt, hogy ki tekintette át a könyvvizsgálati munkát, és ezen áttekintés dátumát és terjedelmét.

- A könyvvizsgálónak dokumentálnia kell a jelentős kérdéseknek a vezetéssel, az irányítással megbízott személyekkel és másokkal történő megbeszéléseit, beleértve a megvitatott jelentős kérdések jellegét, valamint azt, hogy mikor és kivel került sor a megbeszélésekre.

A bizonyítékgyűjtésnek a jelentés dátumáig meg kell történnie. Fontos, hogy a könyvvizsgálói jelentés dátuma után további könyvvizsgálati bizonyítékok már nem gyűjthetők.

A független könyvvizsgálói jelentést és az abban kifejezett véleményt a jelentés kiadásának időpontjában rendelkezésre álló bizonyítékok alapján kell kialakítani és megfogalmazni, később megszerzett bizonyítékok már nem vehetők figyelembe. A minőségellenőrzés ezért kiemelt hangsúlyt fektet annak megállapítására, hogy

- a vélemény kialakításánál figyelembe vett bizonyítékokat a könyvvizsgáló bizonyíthatóan megszerezte a jelentés kiadásának időpontjáig, és
- a véleményt megalapozó könyvvizsgálói következtetés, valamint a jelentés típusa összhangban van a jelentés kiadásának időpontjáig megszerzett bizonyítékokkal.

Itt jegyezzük meg, hogy a vezetés teljességi nyilatkozata is egy könyvvizsgálati bizonyíték, ez magyarázza, hogy ennek dátuma szintén nem lehet későbbi, mint a jelentés dátuma.

A könyvvizsgálónak a könyvvizsgálói jelentés dátumát követő megfelelő időn belül (60 napon belül) össze kell állítania a végleges könyvvizsgálati dokumentációt egy könyvvizsgálati dossziéba, és be kell fejeznie a végleges könyvvizsgálati dosszié összeállításával kapcsolatos adminisztratív folyamatot. A végleges könyvvizsgálati dosszié összeállításának befejezése után a könyvvizsgálónak semmilyen jellegű könyvvizsgálati bizonyítékot nem szabad törölnie vagy eltávolítania a megőrzési időszak lejárta előtt.

A kamara szolgáltatásai során arra törekszik, hogy segítse a könyvvizsgálók ezirányú tevékenységét, új szolgáltatásként a kamara honlapján egy felhőben működő könyvvizsgálati workflow-t támogató szoftver alkalmazási lehetőségét biztosítja tagjai számára. A szoftver felelősségteljes, körültekintő alkalmazása hozzájárulhat a könyvvizsgálat automatizálásához, hatékonyságának növeléséhez, és erősítheti a minőségbiztosítás rendszerét is. (<https://mkvk.hu/hu/kamara/kozlemenyek/ajanlas-2025-evi-auditidoszak-megkezdese-elott-felhoalapu-konyvvizsgalati-workflow-szoftver-alkalmazasara>)

2.4. Kiemelt jelentőséggel bíró területek ellenőrzése során tapasztalt hibák, hiányosságok

Az egyedi megbízások minőségellenőrzése során két fő terület kerül kijelölésre (kritikus vagy jelentős vizsgálati terület). A kiválasztott terület lehet mérleg sor / eredménykimutatás sor. A kijelölésnél elsődlegesen a könyvvizsgáló kockázatbecslését kell alapul venni. Ha azzal a minőségellenőr nem ért egyet, akkor a minőségellenőr határozza meg az ellenőrzés alá vont könyvvizsgálati területet, melyet írásban megfelelően indokolnia szükséges.

Tapasztalataink szerint a minőségellenőrzés során a fő területek ellenőrzése jelentős súllyal számít az ellenőrzés eredményére vonatkozóan, így jelen oktatási anyagban részletezzük a fő területekre vonatkozó kérdéseket.

A fő területekre vonatkozó ellenőrzési kérdések az egyedi megbízások ellenőrzési kérdőívében:

- 3/I.1. Azonosították-e az adott területhez rendelhető ügyletcsoportokat (gazdasági eseményeket, azok csoportosítását), számlaegyenlegeket, közzétételeket, valamint az ezekhez kapcsolódó releváns állításokat (létezés/előfordulás, teljesség, értékelés, bemutatás, közzététel stb.)?
- 3/I.2. **Minden egyes releváns állítás tekintetében elegendő és megfelelő** könyvvizsgálati bizonyítékot gyűjtöttek-e be a területen azonosított ügyletcsoportok, számlaegyenlegek és közzétett információk vonatkozásában?
- 3/I.3. Dokumentáltan elvégezték-e a szükséges eljárásokat a lényeges hibás állítás kockázatát képező számviteli becslések ellenőrzése tekintetében?
- 3/I.4. **Minden szükséges könyvvizsgálati eljárást elvégezték-e, és azt megfelelően dokumentálták-e?**
- 3/I.5. Áttekinthető-e a dokumentáció és az alkalmazott munkalapok **lehetővé teszik** az elvégzett munka, a felmerült problémák és a szükséges intézkedések bemutatását, valamint a **konklúziók levonását?**
- 3/I.6. A feltárt, nem javított könyvvizsgálati eltéréseket összesítették-e lényegességük megítéléséhez?
- 3/I.7. A könyvvizsgálói jelentés szempontjából **jelentős következtetéseket** tartalmazó munkapapírokat a könyvvizsgáló **áttekintette-e?**
- 3/I.8. Egyeztették-e a végleges mérleget és eredménykimutatást a könyvvizsgálati munkaterületek összesítését/összefoglalását tartalmazó munkalapokkal és ennek tényét és ennek eredményét áttekintették és dokumentálták-e?

Összefüggés a fő terület kérdései között: Amennyiben a 3/I.2 vagy 3/I.4 kérdésekre NEM válasz született, akkor vizsgálni kell, hogy szükséges-e a 3/I.5 és 3/I.7 kérdésekre is NEM választ adni.

Jellemző megállapítások:

1. A kijelölt fő területre vonatkozóan nem minden releváns állításra (létezés, teljesség, értékelés, besorolás, elhatárolás) történt bizonyítékgyűjtés.
2. A munkaprogram eljárásai és a kockázatbecslés nem kapcsolódnak össze / A kockázatbecslés – munkaprogram - bizonyíték logikai lánc nem teljesül vagy ellentmondásokat tartalmaz.
3. Eljárásokat elvégezték, de nincs elegendő és megfelelő bizonyíték / hiányos dokumentáció → nem bizonyítható.
4. Az árbevétellel kapcsolatban nem került sor minden egyes releváns állítás tekintetében elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyíték gyűjtésre.
5. A bemutatott dokumentáció nem tette volna lehetővé az árbevétel/vevők fő területre vonatkozóan a konklúziók levonását. Illetve a bemutatott dokumentumok alapján az áttekintés nem volt megfelelő.
6. A végrehajtott eljárások nincsenek dokumentálva (ellenőrző listában „elvégezve” jelölés, de nincs erről bizonyíték).

Fenti megállapításokkal összefüggésben a következőre hívjuk fel a figyelmet:

- A 2. pont szerinti megállapítás nem egyedi eset, holott a kockázatalapú könyvvizsgálati megközelítés lényege éppen abban áll, hogy a könyvvizsgáló a felmért kockázatokkal összhangban határozza meg a könyvvizsgálati eljárások munkaprogramját, melyekkel a bizonyítékokat ezen kockázatok tekintetében megszerzi, összegyűjti. A lényeges hibás állítás felmért kockázatai a beszámoló egésze szintjén, valamint a jelentős SZÜK releváns állításai szintjén jelentkeznek, és a standardokban sok javaslat és példa található az ezekre reagáló különféle könyvvizsgálati eljárásokra. A könyvvizsgáló szakmai megítélésének egyik legfontosabb területe az, amikor meghatározza, hogy az egyes felmért (azonosított) kockázatokra milyen könyvvizsgálati eljárások végrehajtását tervezi. Emiatt kulcsfontosságú, hogy az azonosított kockázatok és a munkaprogramban megtervezett eljárások közötti közvetlen és szoros összefüggés a dokumentációból kitűnjön. Gyakori hiba, hogy ez az összefüggés nem látszik a dokumentációban, és ez a minőségellenőrzés számára azért nem elfogadható, mert az egyes megbízások eltérő kockázatokkal rendelkeznek, amely különbségek, ha nem jelennek meg az ugyanezen megbízásokra kidolgozott munkaprogramokban szereplő könyvvizsgálati eljárásokban, akkor fennállhat annak a veszélye, hogy egyes kockázatokra nem végeznek elegendő és megfelelő eljárásokat, azaz a megszerzett bizonyítékok esetleg nem támasztják alá kellőképpen a könyvvizsgálói véleményt. Ez pedig a legnagyobb könyvvizsgálati kockázat, mert a könyvvizsgálói vélemény megfelelésége foroghat kockán.
- A fenti 4. pontban ismertetett ellenőri megállapítás szintén nem ritka, és egy nagyon lényeges hiányosságra mutat rá a releváns állításokkal kapcsolatos bizonyítékgyűjtést illetően. Ez szorosan kapcsolódik az előző gondolathoz, hiszen a releváns állítások a lényeges hibás állítás felmért kockázatai az egyes jelentős SZÜK-ök tekintetében az állítások szintjén. A releváns állítások testesítik meg tehát azokat a jelentős SZÜK tekintetében fennálló kockázatokat, amelyekre vonatkozóan könyvvizsgálati eljárásokkal bizonyítékokat kell szereznie a könyvvizsgálónak. Ebből következik, hogy bármely jelentős SZÜK bármely releváns állítása tekintetében a könyvvizsgáló által levonható következtetéshez elegendő és megfelelő bizonyítékokra van szükség, melyeket a megbízási dokumentációba bele kell foglalni. Az árbevétel egyes releváns állításai tekintetében javasolt különféle könyvvizsgálati eljárásokra itt lentebb mutatunk be példákat.

Javaslatok a helyes eljárásra:

Az ellenőrzött megbízások jelentős százalékában az egyik kritikus/jelentős terület **a bevételek elszámolása**.

A standard előírja a könyvvizsgáló számára, hogy különös figyelmet fordítson a bevétel elszámolás csalási kockázatként való azonosítására. Amennyiben a könyvvizsgáló a bevételek megjelenítését, a bevételekhez kapcsolódó feltételezett csalási kockázatra tekintettel jelentős kockázatúnak ítéli, célzott eljárásokat kell terveznie a csalási kockázat csökkentésére. A könyvvizsgálónak értékelnie kell, hogy milyen típusú bevételekből, bevételi ügyletekből vagy állításokból származnak csalási kockázatok, a csalási kockázatra adott válaszait (eljárásait) ezen felmérése alapján kell terveznie. Amennyiben a bevételek megjelenítését nem azonosította csalásból eredő lényeges hibás állítás kockázataként, azt ésszerű indoklással alá kell támasztania a dokumentációban.

Példa az árbevétel releváns állításonkénti vizsgálatára

(kapcsolódva a fenti 4. pontban ismertetett minőségellenőri megállapításhoz)

Teljesség:

Az árbevétel teljesség könyvvizsgálata azt biztosítja, hogy minden realizált árbevétel megfelelően rögzítésre került a könyvekben. Minden realizált (teljesített) értékesítési tranzakció rögzítésre került, nem maradtak ki bevételek a könyvelésből.

Lehetséges könyvvizsgálati eljárások:

- összes kimenő számla lista letöltése és egyeztetése az árbevétel főkönyvi adataival, eltérések azonosítása és tisztázása;
- teljesített, de a könyvelésben el nem számolt árbevétel vizsgálata; mérlegfordulónaphoz közeli időpontban történt értékesítési ügyletek vizsgálata;
- analitikus eljárások (pl. árbevétel-trendek elemzése, előző évvel való összehasonlítás); más területen tapasztalt hibák figyelembevétele;
- jelentős értékesítési szerződések, megrendelések és azokkal szembeni teljesítések áttekintése;
- interjú az értékesítési vezetővel új szerződésekről, megrendelésekről, az értékesítési árbevétel alakulásáról a tervvel való összehasonlításban.

Előfordulás:

Az előfordulás állítás azt jelenti, hogy a kimutatott árbevétel tételek valóban megtörténtek és jogosak. A könyvvizsgáló feladata annak ellenőrzése, hogy: a rögzített árbevétel tranzakciók valóban léteznek, nem tartalmaznak fiktív vagy hamis tételeket, a tranzakciók a megfelelő időszakban kerültek elszámolásra.

Fő kockázatok:

- Túlzott árbevétel kimutatása: A menedzsment motivált lehet az árbevétel mesterséges növelésére teljesítménycélok vagy elvárások miatt.
- Időszak végi manipulációk: Különösen kritikus a pénzügyi év vége, amikor nagyobb a kísértés az árbevétel előrehozatalára.
- Bevétel akkor számolható el: amikor a teljesítés elismerten megtörtént, kockázatok és hasznok átszálltak, ellenérték realizálhatósága lényegileg biztos, összemérés elve érvényesül.

Lehetséges könyvvizsgálati eljárások:

- Értékesítési számlák és szerződések áttekintése, szállítási bizonylatok és vevő általi elfogadás ellenőrzése,
- Vevői fizetési bizonylatok vizsgálata,
- Harmadik féltől való megerősítések, forgalom egyenleg visszaigazoltatás vevővel

Pontosság:

Az árbevétel pontosságának könyvvizsgálata azt vizsgálja, hogy az elszámolt bevételek összege helyes-e és megfelelően került-e értékelésre, az árbevétel a megfelelő összegben került-e rögzítésre, helyesek-e a használt árfolyamok (külföldi értékesítéseknél), az esetleges

kedvezmények, rabatok megfelelően kerültek-e kezelésre, az ÁFA és egyéb adók helyesen kerültek-e elkülönítésre.

Lehetséges könyvvizsgálati eljárások:

- az előfordulás állításra végzett eljárások kiegészítve az értékelés ellenőrzésével,
- egyeztetés megrendelésben szereplő árral + használt árfolyam ellenőrzése a devizás tételeknél,
- egy adott értékesítéssel közvetlen kapcsolatban álló, számlán, vagy helyesbítő számlán feltüntetett engedmény vizsgálata (Engedmény mértékének, jogosultsági feltételrendszerének, jogosultság alátámasztottságának vizsgálata. Ez az eljárás az árbevétel teljességére is szolgáltat bizonyítékot, hiszen ezzel alátámasztható, hogy engedmény jogcímen jogosulatlanul nem csökkentették az értékesítések elszámolandó árbevételét.)

Időszakok közötti elhatárolás:

Az árbevétel időszakok közötti elhatárolásának könyvvizsgálata azt vizsgálja, hogy a bevételek a számviteli előírások szerinti teljesítésnek megfelelő időszakokra kerültek elszámolásra.

Lehetséges könyvvizsgálati eljárások:

- több időszakot érintő tételek vizsgálata, fordulónap előtti, utáni tételek vizsgálata (ez a teljességre szintén bizonyíték lehet),
- jóváíró számlák, számlahelyesbítések ellenőrzése (itt gondolni kell az esetleges csalási kockázatra),
- készlet eladás esetében, annak ellenőrzése, hogy a parítások alapján a megfelelő időszakra van-e könyvelve az értékesítés.

Besorolás:

Lehetséges releváns állítás lehet a besorolás kérdése is, ha a kockázatfelmérés alapján erre a következtetésre jut a könyvvizsgáló. Például besorolási probléma (kockázat), ha a tárgyi eszközök értékesítéséből származó egyéb bevételt a társaság nettó árbevételeként mutatja ki.

A vizsgálat alapján következtetést kell levonni az árbevételhez a kockázat felmérésben azonosított kockázatokról állításonként (minden releváns állítás tekintetében).

FONTOS, hogy az ISA-kban rögzített követelmények értelmében az a megfelelő gyakorlat, ha a SZÜK-ök tekintetében (így tehát a minőségellenőr által kijelölt fő vizsgálati területekre vonatkozóan is) minden azonosított releváns állításra történik bizonyíték gyűjtés.

Az elvégzett eljárásokról munkalapnak kell rendelkezésre állnia az archivált megbízási dokumentációban, mely igazolja a tervezett eljárások elvégzését, és mely tartalmazza azok eredményét és a levont következtetéseket.

Amennyiben az ellenőrzés során bemutatott dokumentumok csak ellenőrzőlisták („elvégezve” jelöléssel), valamint az ügyfél lemásolt alapidokumentumai, tehát nem készült könyvvizsgálati munkalap, amely az eljárás célját, az elvégzett eljárásokat, azok eredményét és a levont következtetést tartalmazza, akkor a dokumentáció nem megfelelő. Megfelelő dokumentációnak kell rendelkezésre állnia. Az ügyféltől kapott lemásolt alapidokumentum önmagában nem könyvvizsgálati dokumentáció, azt minden esetben munkalaphoz kell csatolni, melyen szerepel, hogy melyik állítás alátámasztására, milyen vizsgálatot végzett a könyvvizsgáló, mi lett a vizsgálat eredménye és az alapján milyen következtetésre jutott.

A fő területnél külön kérdés vonatkozik arra, hogy a könyvvizsgálati dokumentáció áttekinthető-e és az alkalmazott munkalapok lehetővé teszik-e az elvégzett munka, a felmerült problémák és a szükséges intézkedések bemutatását, valamint a konklúziók levonását. Az áttekintés keretében a fő területeken végzett eljárásoknak tartalmi áttekintésnek kell lenniük, tehát ha az áttekintés során nem derül fény arra, hogy nem minden releváns állítás tekintetében került sor elegendő és megfelelő bizonyítékgyűjtésre, akkor az áttekintés nem lehetett megfelelő, és az áttekintett könyvvizsgálói munka nem lehetett alkalmas a következtetések levonására.

2.5. Az áttekintés és jelentéskészítés területén tapasztalt hibák, hiányosságok és az ezzel kapcsolatos javaslatok

A minőségellenőrök által megállapított hibák előfordulnak az áttekintés és jelentéskészítés területével kapcsolatos kérdések esetén is. Ezek többnyire abból fakadnak, hogy pl. az áttekintés keretében végzett munkát rutinszerűen, egy kérdőív kitöltésével próbálják alátámasztani, melyen ugyan szerepel, hogy az adott eljárás elvégzésre került, de valójában nem tudja bemutatni magukról a ténylegesen elvégzett eljárásokról a dokumentumot (munkalapot). A jelentéskészítés területén jellemzően a dátumok összhangjának hiánya, illetve esetleg kimaradó jelentésszerek (hiányzó „Egyéb kérdések”, hiányzó „Egyéb információk”) okozzák a hiányosságokat.

Jellemző megállapítások:

Áttekintés

1. A kiválasztott területeken feltárt hiányosságok figyelembevétele mellett megállapítható volt, hogy nem győződtek meg a kijelölt eljárások végrehajtásáról, és azok megfelelő dokumentálásáról.
2. A végleges mérleg, eredménykimutatás és az összefoglaló munkalapok egyeztetését dokumentációval nem tudták alátámasztani.
3. A következtetések hiányosak vagy teljesen elmaradtak.
4. Bizonyítékgyűjtés nem minden kockázatra történt meg.
5. A dokumentáció (használt szoftver kérdőívei, Excel táblák, munkalapok) üres vagy hiányos.
6. Elvégzettnek jelölt eljárások nincsenek alátámasztva / A végrehajtott eljárások nincsenek dokumentálva → „elvégezve” jelölés bizonyíték nélkül
7. „A vállalkozás folytatásának elve érvényesül” megjegyzés került a tervezési összefoglaló dokumentumban, azonban külön munkalapot a könyvvizsgáló által elvégzett eljárásokról a könyvvizsgáló nem tudott bemutatni. Nem ismerte meg a vezetés hozzáállását, üzleti terveit a vállalkozás folytatásával kapcsolatban. / A vállalkozás folytatása vizsgálatáról semmilyen munkapapírt nem tudott bemutatni a könyvvizsgáló”.
8. Áttekintés nem készült, mert nem voltak elemző eljárások dokumentálva.

Jelentéskészítés

1. Összhang hiánya a teljességi nyilatkozat és a vezetés által aláírt beszámoló dátumai között.
2. A jelentés nem tartalmazza a szükséges „Egyéb kérdések” bekezdést arra vonatkozóan, hogy a társaság előző évi egyszerűsített éves beszámolója nem volt könyvvizsgálatra kötelezett, így azt a könyvvizsgáló nem ellenőrizte.

Az esetleges kockázatfelmérési és tervezési hiányosságok, a bizonyíték gyűjtési hiányosságok, a fő terület /mindkét fő terület hiányosságai (4 vagy 4-nél több nem válasz születik a fő terület-nél), valamint az áttekintés és jelentéskészítés hiányosságai arra engedhetnek következtetni, hogy a dokumentáció és/vagy az elvégzett könyvvizsgálati munka nem támasztja alá kellőképpen a könyvvizsgálói jelentést és az abban rögzített véleményt.

Speciális a jelentéskészítés részben a vétó kérdés (5.10 kérdés) megítélése. Amennyiben a minőségellenőrzés során bemutatott könyvvizsgálati dokumentumok nem tartalmaznak elegendő és megfelelő bizonyítékot és nem támasztják alá a könyvvizsgálói jelentést és az abban rögzített véleményt, erre a kérdésre „nem” választ kell adni.

Javaslatok a helyes eljárásra:

Annak érdekében, hogy az áttekintés és jelentéskészítés során megfelelő eredményre jussunk, az összes korábbi szakaszban megfelelő eljárásokat kell elvégezni, elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyítékot kell gyűjteni, és megfelelően szükséges dokumentálni mindezen elvégzett eljárásokat.

Az áttekintés és jelentéskészítés keretében elvégzendő legfontosabb feladatok és követelmények:

- A megbízáson elvégzett könyvvizsgálati munka tartalmi áttekintését el kell végezni.
- Bizonyos áttekintési feladatokat a standardok kötelező jelleggel előírnak, ezeket szintén el kell végezni a könyvvizsgálói véleményre vonatkozó következtetés levonását megelőzően.
- Az áttekintés körébe tartozó feladatokat lehetséges egy áttekintési ellenőrző listába belefoglalni, mely vezeti az áttekintő személyt az áttekintés végrehajtásában és abban, hogy minden fontos áttekintési feladat elvégzésre kerüljön. Önmagában egy „kipipált” ellenőrző lista azonban nem elégséges az áttekintés végrehajtásának dokumentálásához.
- Egyeztetni szükséges a végleges mérleget és eredménykimutatást a könyvvizsgálati munkaterületek összesítését/összefoglalását tartalmazó munkalapokkal.
- Rögzíteni szükséges az áttekintés keretében, hogy elvégezték az auditált beszámoló adatain alapuló elemző eljárásokat.
- A vállalkozás folytatásának elvével kapcsolatos kételyeket okozó tényeket és körülményeket a szakmai szkepticizmus alkalmazásával elemezni szükséges, melyről írásos dokumentumot (munkalapot) kell készíteni.
- A szükséges mértékű bizonyítékgyűjtésnek a jelentés kiadásának időpontjáig meg kell történnie.
- A könyvvizsgálói jelentést a standardoknak megfelelően kell elkészíteni (a kamara honlapján elérhetőek a minta jelentések).
- A könyvvizsgálati dokumentáció archiválásának a jelentés kiadását követő 60 napon belül meg kell történnie.

Az áttekintés feladatairól további hasznos útmutatás található a szakértői bizottság által a kamara honlapján közreadott *Módszertani segédlet a kisebb gazdálkodó egységek (kevésbé*

összetett gazdálkodó egységek) a 315 R standard szerinti könyvvizsgálatához című kiadvány 181. oldalán, mely többek között a következőket tartalmazza.

„A tervezett könyvvizsgálati eljárások végrehajtása után az eredmények értékelése következik. Ide tartozik többek között a könyvvizsgálati dokumentáció áttekintése, a könyvvizsgálatban részt vett kollégákkal folytatott megbeszélések, a hibás állítások értékelése, könyvvizsgálati terv módosítása – amennyiben szükséges - a feltárt hibák függvényében, a pénzügyi kimutatások ellenőrzése és értékelése.

A vélemény kialakítása, a könyvvizsgálói jelentés elkészítése előtt a könyvvizsgálónak meg kell győződnie arról, hogy megvan-e az összhang

- a tervezési szakaszban megállapított kockázatok és az elvégzett könyvvizsgálati eljárások között,
- a végleges számok alapján elvégzett analitikus elemzés és az üzleti tevékenység megismerése során kialakított várakozásaink között,
- az elvégzett könyvvizsgálói eljárások alapján levont következtetések és a könyvvizsgálói vélemény között.

Az „Ellenőrző lista a munka áttekintéséhez” elengedhetetlenül szükséges annak megállapításához, hogy a megszerzett könyvvizsgálói bizonyítékok elegendőek és megfelelőek-e a könyvvizsgálói vélemény kialakításához.

A könyvvizsgálati munka befejező szakaszának egyik fontos része a nem helyesbített hibás állítások hatásának értékelése. Előtte azonban a könyvvizsgálónak felül kell vizsgálnia a tervezési szakaszban megállapított lényegességet annak megerősítése érdekében, hogy az megfelelő marad-e a gazdálkodó egység tényleges pénzügyi adatai alapján.”

3. A MINŐSÉGIRÁNYÍTÁSI RENDSZER ELLENŐRZÉSÉNEK BEVEZETÉSE

3.1. Szabályozás

2024. január 1-jén hatályba lépett az 1. témaszámú nemzetközi minőségirányítási standard:

Minőségirányítás pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatát vagy átvilágítását, vagy egyéb bizonyosságot nyújtó szolgáltatásokra szóló vagy kapcsolódó szolgáltatási megbízásokat végrehajtó társaságok számára (ISQM 1)

A standard bevezetése előtt, a könyvvizsgálók és könyvvizsgáló társaságok felkészülését segítve már a 2022. és 2023. évi kötelező oktatás programjában szerepelt az ISQM1 ismertetése, a standardnak való megfelelés érdekében szükséges feladatok bemutatása.

A korábbi Minőségellenőrzési rendszert felváltó Minőségirányítási rendszerrel kapcsolatban számos előadás, szakmai anyag megtalálható a kamara honlapján. (<https://mkvk.hu/tudastar/minosegiranyitasi-tudasbazis>)

Fontos ismételten felhívni a figyelmet arra, hogy a standard a „Társaságok” fogalmába beleérti az egyéni könyvvizsgálót is, ezért megfelelő alkalmazással rájuk is vonatkoznak a standard előírásai.

Az ISQM 1 a könyvvizsgálók, könyvvizsgáló társaságok azzal kapcsolatos felelősségeivel foglalkozik, hogy minőségirányítási rendszert

- alakítson ki,
- vezessen be és
- működtessen

pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatára vagy átvilágítására, valamint egyéb bizonyosságot nyújtó szolgáltatásokra szóló megbízásokra vagy kapcsolódó szolgáltatási megbízásokra vonatkozóan.

Az ISQM 1 standard hatályba lépésével párhuzamosan két másik standard is hatályba lépett, az ISQM 2 és a 220. témaszámú (felülvizsgált) standard, amelyek az ISQM 1 standarddal együtt értelmezendők és alkalmazandók a minőségirányítási rendszer kialakítása és alkalmazása során. Az ISQM 2 standard a megbízás minőségének áttekintését végző személy kijelölésével és alkalmasságával, továbbá a megbízás minősége áttekintésének gyakorlati megvalósításával, míg a 220. témaszámú (felülvizsgált) standard a pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatának minőségirányításával foglalkozik.

A minőségirányítási rendszer kialakítása és működtetése során ezen standardok együttesen értelmezendők és nem hagyhatók figyelmen kívül az IESBA kódex előírásai sem.

3.2. A kamarai minőségellenőrzés módszere, szempontjai

Az ISQM 1 standard alapvetően más, kockázatalapú megközelítést ír elő a könyvvizsgáló társaság saját belső működése tekintetében, míg a korábban alkalmazott ISQC 1 standard elsődlegesen a megbízások gyakorlati végrehajtására, annak ellenőrzési rendszerére irányult.

2025. évtől a kamarai minőségellenőrzés a könyvvizsgálók és társaságok által kialakított minőségirányítási rendszerét vizsgálja a standardban foglalt komponenseknek megfelelően. A standardban nevesített komponensek a következők:

- (a) A társaság kockázatfelmérési folyamata
- (b) Irányítás és vezetőség
- (c) Releváns etikai követelmények
- (d) Ügyfélkapcsolatok és konkrét megbízások elfogadása és megtartása
- (e) Megbízások végrehajtása
- (f) Erőforrások
- (g) Információk és kommunikáció
- (h) A figyelemmel kísérési és helyrehozási folyamat

Az ellenőrzési kérdőívek felépítése a standard szerinti komponenseket követi, és minden komponensnél arra irányulnak a kérdések, hogy a bevezetett belső minőségirányítási szabályzat/kézikönyv tartalmazza-e

- a standard által megfogalmazott kötelező minőségcélokat,
- a könyvvizsgáló vagy a társaság által meghatározott további, sajátos minőségcélokat,
- a minőségcélok elérését befolyásoló felmért kockázatokat,

- a minőségcélok elérését befolyásoló kockázatokra a könyvvizsgáló vagy a társaság által adott válaszokat (a minőség szempontjából kiemelt fontosságú kockázatokra adott válaszokat önálló kérdésként megjelenítve),

valamint, hogy a

- gyakorlati alkalmazás összhangban van-e a standard követelményeivel és ez
- a megfelelően vezetett dokumentációból (nyilvántartásokból) megállapítható.

Minden komponens vonatkozásában alkalmazni kell a figyelemmel kísérés és helyrehozás követelményét, melyet az ellenőrzési kérdőívek összevontan, minden komponensre vonatkoztatva tartalmaznak.

A kérdésekre adott ellenőri válaszok „igen”, „nem”, „nem értelmezhető” kategóriák szerint történnek. Az értékelés a Minőségellenőrzési eljárási szabályzatban foglaltak szerint történik, melynél különös jelentőséggel bír az 5. A megbízás végrehajtása komponens, melynek 5.4 kérdése a korábban, a MER ellenőrzéseknél is már alkalmazott módon, súlyozottan jelenik meg, amely az egyedi megbízások ellenőrzési eredményével való összhangot hivatott megteremteni.

Az ellenőrzés az eddigiektől eltérően több területre kiterjed, módszerében is változik. Az ellenőrök feladata, hogy megismerjék az ellenőrzöttek által kialakított és alkalmazott minőségirányítási rendszert, amely az ellenőrzött által nyújtott szóbeli információkon és az írásos (akár kézi, akár elektronikus) dokumentumok megtekintésén alapul.

Ez utóbbi kapcsán hívjuk fel a figyelmet arra, hogy **a standard dokumentálási kötelezettséget ír elő a teljes minőségirányítási folyamatra (ISQM1 57-60. §, A202-A206).**

Megjegyezzük azonban, hogy a standard szerint: „*Se nem szükséges, se nem kivitelezhető, hogy a társaság a minőségirányítási rendszerével kapcsolatos minden egyes mérlegelt kérdést vagy meghozott megítélést dokumentáljon.*”

Az egyes kérdésekre adott válaszok alátámasztására azonban meggyőző, írásos dokumentumokat, bizonyítékokat kell biztosítani az ellenőrzöttnek.

Bizonyíték lehet:

- a könyvvizsgáló vagy a könyvvizsgáló társaság „Információ és kommunikáció” komponensében foglalt adatok, információk,
- bármely dokumentum (kézikönyvek, ellenőrző listák, űrlapok, IT-alkalmazások, adatbázisok stb.) vagy
- informális bizonyítékok (e-mailes kommunikáció, weboldalon, hírlevélben való posztolások, szóban közöltek, ha erre bármilyen közvetett bizonyíték van).

Az ellenőrzés első éve mind az ellenőrök, mind az ellenőrzöttek számára kihívást jelent, de a szakmai felkészültség, a standardok megfelelő ismerete és gyakorlati átültetése biztonsággal megalapozza a minőségellenőrzés során támasztott elvárások teljesíthetőségét.

4. IRODALOMJEGYZÉK

- Kkt.: 2007. évi LXXV. törvény a Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról, a könyvvizsgálói tevékenységről, valamint a könyvvizsgálói közfelügyeletről

- Ctv.: 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról
- Pmt.: 2017. évi LIII. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról
- Ptk.: 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

III. AZ ISRE 2400-AS STANDARD ELMÉLETI KERETEI ÉS GYAKORLATI ASPEKTUSAI

1. BEVEZETÉS

Az Accountancy Europe 2021. évi felmérése szerint, amely felöleli az EU 27 országát, az Egyesült Királyságot, Norvégiát, Svájcot, Törökországot és Izlandot, Magyarország a negyedik legalacsonyabb árbevételi küszöböt rendeli a kötelező könyvvizsgálatokhoz. A skandináv országokban és Máltán határoztak meg ettől alacsonyabb küszöbértékeket. A 2025. évtől hatályos 600 millió Ft árbevétel küszöb ezen a képen lényegében nem változtat.

A téma nemzetközi és hazai szakirodalmát (FEE 2009, ICAEW 2009, IASSB 2012, IFAC 2013, IFAC 2014, ICAEW 2019, Accountancy Europe 2021) tanulmányozva megállapítható, hogy mind a szabályozókat, mind a szakmát évtizedek óta foglalkoztatja annak a kérdése, hogy milyen vállalati körre terjedjen ki a jogszabályi alapon kötelező teljes bizonyosságot nyújtó audit és milyen más támogató jellegű könyvvizsgálati szolgáltatás nyújtható a kötelező audit alá nem eső cégeknek.

Egy jónéhány évvel ezelőtti ICAEW (ICAEW 2009) felmérés szerint a kötelező könyvvizsgálatokon túli szolgáltatások, így az átvilágítás is különböző aspektusokat hozhat be a gazdálkodó egység működésébe és több előnnyel járhat, mint például:

- A hitelképességi döntéseket befolyásoló információk széles köre hatással van a kis-és középvállalkozások (kkv) működésére,
- Az információk hiánya csökkenti a hitelek elérhetőségét, így az átvilágítás ezen a helyzeten segíthet,
- A kkv-k és pénzügyi kimutatásainak felhasználói értékelik a korlátozott bizonyosságot adó szolgáltatás eredményeit,
- A kkv döntéshozói értékelik a független szakértői, azaz könyvvizsgálói bevonást.

Az oktatási anyag célkitűzése

Ezen gondolatok mentén jelen szakmai anyagban az ISRE 2400 Múltra vonatkozó pénzügyi kimutatások átvilágítására szóló megbízások nemzetközi standardját tekintjük át.

Bemutatjuk az ISRE 2400 standard lényegi elemeit, az átvilágítás folyamatát és teendőit, összevetjük a teljes bizonyosságot nyújtó könyvvizsgálattal. Ezentúl különböző helyzeteket felvetve átgondoljuk, mikor javasolt az átvilágítási standard alkalmazása és elemezzük alkalmazásának előnyeit és kockázatait.

Ugyanakkor nem törekszünk arra, hogy a kellő bizonyosságot nyújtó könyvvizsgálatokból már tudott és alkalmazott folyamatokat, elvárásokat és teendőket teljes mélységében ismertessük.

2. ÁTFOGÓ SZABÁLYOK

2.1. A standard célja

A standard célkitűzésének megfogalmazása során rögtön azzal szembesülünk, hogy az átvilágítás célja nem a kellő bizonyosság, hanem a **korlátozott bizonyosság** megszerzése.

A korlátozott bizonyosság „a megszerzett bizonyosság olyan szintje, amikor a megbízás kockázata a megbízás körülményei között elfogadható szintre csökkentett – de ahol ez a kockázat nagyobb, mint a kellő bizonyosságot nyújtó szolgáltatásokra szóló megbízásnál –, amely az ISRE 2400 standarddal összhangban kifejezett következtetés alapját képezi. ***A bizonyítékgyűjtő eljárások jellegének, ütemezésének és terjedelmének kombinációja legalább elegendő a könyvvizsgáló számára ahhoz, hogy érdemleges szintű bizonyosságot szerezzen.*** Ahhoz, hogy érdemleges legyen, a könyvvizsgáló által szerzett bizonyosság szintje valószínűleg erősíti a célzott felhasználók bizalmát a pénzügyi kimutatások tekintetében.” (ISRE 2400, 17. bekezdés f. pont)

Azaz a könyvvizsgáló célja az átvilágítás során alkalmazott eljárásokat elvégezve – ezekről részletesen a későbbiekben lesz szó – korlátozott bizonyosságot szerezzen arról, hogy ***a pénzügyi kimutatások egésze mentes-e a lényeges hibás állításoktól***, amely lehetővé teszi a könyvvizsgáló számára következtetés levonását arra vonatkozóan, jutott-e tudomására bármi, ami miatt úgy gondolja, hogy ***a pénzügyi kimutatásokat nem minden lényeges szempontból a vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelvekkel összhangban készítették el***, és így jelentést készít sen a pénzügyi kimutatások egészéről az ISRE 2400 standardban előírtak szerint.

Amennyiben nem szerezhető korlátozott bizonyosság és a korlátozott következtetés nem elegendő az adott körülmények között, akkor a standard megköveteli, hogy a könyvvizsgáló vagy utasítsa vissza következtetés befoglalását a megbízásra vonatkozóan kibocsátott jelentésbe, vagy adott esetben lépjen vissza a megbízástól, ha vonatkozó jogszabály vagy szabályozás értelmében lehetséges a visszalépés.

A gazdálkodó egység bizonyos típusai pénzügyi kimutatásainak átvilágítására helyi jogszabályok vagy szabályozások és kapcsolódó beszámolási követelmények is vonatkozhatnak. Az ISRE 2400 standard nem ír felül a pénzügyi kimutatások átvilágítását szabályozó jogszabályokat és szabályozásokat. Amennyiben a standard és az átvilágításra vonatkozó jogszabályok között eltérés mutatkozik, akkor csak a jogszabályokkal és szabályozásokkal összhangban végzett átvilágítás nem felel meg automatikusan az ISRE 2400 standardnak.

Gyakorlati megfontolások

Az átvilágítási megbízások gyakorlati jelentősége abban áll, hogy a könyvvizsgáló a standardban előírt eljárásokkal korlátozott bizonyosságot szerez a pénzügyi kimutatások egészéről. A következtetés formája is különbözik: a könyvvizsgáló negatív megfogalmazásban nyilatkozik („semmi nem jutott tudomásunkra, ami arra utalna, hogy...”).

A bizonyosságot nyújtó szolgáltatások célja, hogy a könyvvizsgáló olyan következtetést fogalmazzon meg, amely növeli a felhasználók bizalmát a vizsgált információ iránt. A gyakorlatban a felhasználók sokszor hajlamosak az átvilágítást könyvvizsgálatként értelmezni. A könyvvizsgáló felelőssége, hogy világosan kommunikálja a különbséget: az átvilágítás nem a hibamentesség igazolását, hanem annak megállapítását jelenti, hogy a végzett eljárások alapján nem merült fel olyan körülmény, amely kétségbe vonná a beszámoló megbízhatóságát. A Nemzetközi keretelvek bizonyosságot nyújtó szolgáltatásokra szóló megbízásokhoz (a továbbiakban: Keretelvek) szerint a könyvvizsgáló következtetése akkor tölti be valódi szerepét, ha segíti a felhasználókat abban, hogy megalapozottabban értékelhessék a vizsgálat tárgyát képező információkat.

A Keretelvek által használt „vizsgálat tárgya” fogalom általános érvényű: egy bizonyossági szolgáltatás tárgya lehet például pénzügyi kimutatás, különféle kimutatások vagy jelentések, de akár folyamat, belső ellenőrzési rendszer vagy más pénzügyi információ is.

Az ISRE 2400 (felülvizsgált) standard alkalmazási területe ezen belül a múltra vonatkozó pénzügyi kimutatások átvilágítása – tehát az esetek döntő többségében a vizsgálat tárgyat pénzügyi beszámoló alkotja. A továbbiakban a „vizsgálat tárgya” alatt a könnyebb érthetőség érdekében pénzügyi beszámolót értünk, de fontos tudni, hogy ez a fogalom tágabb körű, és más típusú információkra is kiterjedhet.

A bizonyossági szolgáltatások különböznek abban, hogy milyen mértékű bizalmat képesek megalapozni.

A Keretelvek két szintet különböztet meg:

Kellő bizonyosság, amely esetén a könyvvizsgáló pozitív formában nyilatkozik - pl. „a pénzügyi beszámoló minden lényeges szempontból megbízható és a vonatkozó keretelvek szerint készült”,

valamint **korlátozott bizonyosság**, amikor a következtetés negatív formában jelenik meg - pl. „semmi nem jutott a tudomásunkra, ami arra utalna, hogy...”.

Ez a megfogalmazás tükrözi a korlátozott bizonyossági szintet: a könyvvizsgáló nem állítja, hogy a kimutatások hibátlanok, csupán azt közli, hogy az elvégzett eljárások alapján nem talált olyan körülményt, ami kétségbe vonná azok megfelelőségét.

Ez a különbség a következtetés formájában a gyakorlatban is jelentős: a felhasználóknak fontos megérteniük, hogy a negatív formájú korlátozott bizonyosságú következtetés nem jelent alacsonyabb minőséget, hanem más módszertani megközelítést és bizonyossági szintet tükröz.

A bizonyosság akkor tekinthető érdemlegesnek, ha az nem csupán elvi, hanem **valós bizalom erősítő hatással** bír a felhasználók számára – vagyis a könyvvizsgáló munkája ténylegesen segíti őket a pénzügyi beszámoló megítélésében.

Bizonyossági szintek a könyvvizsgálati és kapcsolódó szolgáltatásokban:

Szolgáltatás típusa	Bizonyosság szintje	Következtetés formája és jellege
Megállapodás szerinti eljárások	Nincs bizonyosság	Nincs következtetés – jelentés a tény-megállapításról
Átvilágítás	Korlátozott bizonyosság	Negatív következtetés („semmi nem jutott tudomásunkra...”)
Könyvvizsgálat	Kellő bizonyosság	Pozitív vélemény („a pénzügyi kimutatások megfelelnek...”)

Fontos hangsúlyozni, hogy az ISRE 2400 (felülvizsgált) kizárólag a **múltra vonatkozó pénzügyi kimutatások** átvilágítására alkalmazható. Nem használható előrejelzésekre, költségvetésekre, nem pénzügyi adatokra vagy más egyedi jelentésekre – ezek külön megbízási típusok alá tartoznak (pl. ISAE 3000). Ez az elhatárolás különösen lényeges akkor, ha a megbízó más típusú információról szeretne megerősítést kapni: ilyen esetekben a könyvvizsgálónak mindig mérlegelnie kell, hogy az adott információ valóban az ISRE 2400 (felülvizsgált) alkalmazási körébe esik-e.

2.2. Releváns követelmények

Az átvilágítási standard, azonosan az ISA átfogó szemléletével és elvárásaival, megfogalmazza a releváns követelményeknek (18-23. bekezdések) való megfelelés szabályát, ideértve:

- az IESBA -kódexben megfogalmazott etikai alapelveknek és követelményeknek való megfelelést;
- szakmai szkepticizmus fenntartását;
- szakmai megítélés alkalmazását.

A **szakmai megítélést** különösen hangsúlyosnak tartja a standard az átvilágítási megbízás megfelelő végzése szempontjából. Ez megnyilvánulhat már a könyvvizsgálói munka legelső lépésekor, amikor a könyvvizsgálónak meg kell tudnia ítélni, hogy az adott gazdálkodó egység adott helyzetére, felkérésére alkalmazható-e a jelen átvilágítási standard.

Ezen túlmenően szakmai megítélés indokolt tulajdonképpen az átvilágítási folyamat egészében:

- a lényegesség megítéléséhez,
- az eljárások jellegének, ütemezésének és terjedelmének meghatározásához,
- a bizonyítékok értékeléséhez, hogy azok a megbízás körülményei között elfogadható szintre csökkentetik-e a megbízás kockázatát,
- a vezetés megítéléseinek felméréséhez,
- a pénzügyi kimutatások készítése során alkalmazott becslések észszerűségeinek értékeléséhez,
- a következtetés kialakításához.

A szakmai megítélés alkalmazásának alapját jelenti az adott gazdálkodó egység előző üzleti éveinek megismerése, a gazdálkodó egység környezetének, üzletmenetének és a számviteli információs rendszerének, belső kontrolljainak ismerete és értékelése.

Attól, hogy az átvilágítás nem egy kellő bizonyosságú végeredményt adó könyvvizsgálati munka, ugyanúgy elvárt a könyvvizsgáló megfelelő szakmai tudása, készségei és kompetenciái, valamint a munkacsoportban végzett közös munka, a szakmai egyeztetések és a szakmai megítélés folyamatának és eredményeinek dokumentálása is.

„A szakmai megítélés annak alapján értékelhető, hogy a meghozott megítélés a bizonyosságot nyújtó és számviteli elvek kompetens alkalmazását tükrözi-e és megfelelő-e a könyvvizsgáló számára a jelentésének dátumáig ismert tények és körülmények fényében, továbbá összhangban van-e ezekkel. A szakmai megítélés nem alkalmazható olyan döntések igazolásaként, amelyeket máskülönben nem támasztanak alá a megbízás tényei és körülményei vagy a megszerzett bizonyítékok.” (ISRE 2400, A24-25)

Gyakorlati megfontolások

A könyvvizsgálat és az ISRE 2400 (felülvizsgált) szerinti átvilágítás nem csupán módszertani különbségekben tér el egymástól. Eltér a szolgáltatás célja, a nyújtott bizonyosság szintje, a könyvvizsgáló szakmai felelőssége, valamint az, hogy milyen gazdasági vagy jogi környezetben alkalmazhatók. A két szolgáltatás nem felcserélhető, és nem választhatók szabadon egymás helyett – eltérő döntési helyzetekhez illeszkednek.

A választás kulcsa az, hogy a döntés milyen kockázatokkal jár, és azokat milyen módon fedezik. Ha a döntés kockázatát kizárólag a pénzügyi beszámoló hitelessége képes mérsékelni, akkor a szükséges kellő bizonyosságot a könyvvizsgálat adja. Ha azonban a kockázatok más módon is lefedhetők – például a menedzsment felelősségvállalásával, szerződéses garanciákkal egy felvásárlásnál, vagy fedezetekkel és biztosítékokkal egy hitelnyújtásnál –, akkor a döntés előkészítésére az ISRE 2400 szerinti átvilágítás is megfelelő lehet.

Nem véletlen ugyanakkor, hogy például egy átvilágítást követő befektetési döntés után gyakran előírják a könyvvizsgálatot. Ettől a ponttól kezdve ugyanis a döntéshozók már jellemzően kizárólag a pénzügyi beszámoló adataira támaszkodnak, további fedezetek nélkül, így a hosszú távú bizalom alapját csak a könyvvizsgálat képes biztosítani.

A könyvvizsgálat alkalmazásának egyik jellemző esete, amikor jogszabály írja elő a kötelezettséget. A könyvvizsgálatra vonatkozó értékhatárok nem önkényesek: céljuk, hogy ott, ahol a gazdálkodó működése jelentős gazdasági, pénzügyi vagy társadalmi kockázattal jár más szereplők számára is, a beszámoló megbízhatósága ellenőrzött és alátámasztott legyen. Minden más esetben a könyvvizsgáló és a megbízó közösen mérlegeli, hogy elegendő lehet-e az átvilágítás keretében nyújtott korlátozott bizonyosság.

Az alábbi két táblázat ehhez nyújt eligazítást.

Táblázat 1 – Amikor a könyvvizsgálat indokolt (kellő bizonyosság szükséges)

Döntési helyzet	Mi a kockázat könyvvizsgálat nélkül?	Miért szükséges a könyvvizsgálat?
Banki hitelnyújtás vagy hitelkeret elbírálása más fedezet nélkül	A bank hibás adatok alapján túlzott hitelkeretet adhat, vagy nem észleli a pénzügyi kockázatokat.	Az auditált beszámoló megalapozza a hitelbírálatot.
Tulajdonos osztalékról vagy tőkeemelésről dönt	Téves nyereségadatok alapján fizetett osztalék veszélyezteti a sajáttőke követelményeket és ezzel a hitelezők biztonságát.	Auditált adatok biztosítják a döntések megalapozottságát, különösen több tulajdonos esetén.
Adóhatóság az adóalap megállapításánál a beszámolóra támaszkodik	Hibás adatok alapján helytelen adóalap keletkezhet, ami szankcióhoz vezethet.	Az auditált beszámoló védelmet nyújt ellenőrzés esetén, és megalapozza az adózás előtti eredményt.

Táblázat 2 – Amikor az ISRE 2400 (felülvizsgált) szerinti átvilágítás megfelelő lehet (korlátozott bizonyosság elegendő)

Helyzet	Miért lehet elegendő az ISRE 2400 (felülvizsgált) szerinti átvilágítás?
A csoportkönyvvizsgáló egy komponens pénzügyi információjának átvilágítását kéri	Az ISRE 2400 (felülvizsgált) szerinti átvilágítás strukturált, független képet adhat a komponensről, amikor a csoportkönyvvizsgáló nem tartja szükségesnek teljeskörű audit elvégzését.

Nem kötelező a könyvvizsgálat, és a külföldi tulajdonos nem ismeri a magyar szabályokat	A korlátozott bizonyosság is elegendő lehet ahhoz, hogy megerősítést kapjon: nincs nyilvánvaló eltérés a beszámolóban.
Egy befektető céget vásárolna, és ellenőrizni szeretné a beszámoló megbízhatóságát	Az átvilágítás gyors, strukturált képet adhat arról, hogy a beszámoló összhangban van-e a valós működéssel.
Egy kis nonprofit szervezet a transzparencia növelésére törekszik	Az átvilágítás alacsonyabb költséggel biztosít külső rálátást, ami a partnerek bizalmát növeli.
Új ügyvezető vagy pénzügyes érkezik, aki a korábbi évek beszámolóiról szeretne megbizonyosodni	Az átvilágítás segíti a gyors helyzetértékelést, anélkül, hogy teljes auditot kellene elvégezni.

A táblázatban összegyűjtött helyzetek az anyagkészítő saját szakmai tapasztalatai alapján a leggyakrabban előforduló átvilágítási megbízások közé tartoznak. Ezek az esetek jól szemléltetik, hogy az ISRE 2400 (felülvizsgált) szerinti átvilágítás mikor jelenthet megfelelő és arányos megoldást a felek számára. Az ilyen típusú megbízások közös jellemzője, hogy a teljeskörű könyvvizsgálatnál egyszerűbb, de mégis független és strukturált külső visszajelzésre van igény. Az átvilágítás így gyakorlati hidat képez a megbízó igényei és a könyvvizsgálói szakértelem között, hozzájárulva a döntéshozatalhoz, a bizalom erősítéséhez vagy a transzparencia növeléséhez.

Különösen gyakori helyzet a csoportkönyvvizsgálatokban, amikor a csoport könyvvizsgálója a komponensek pénzügyi információinak átvilágítását kéri. Az ISRE 2400 (felülvizsgált) A54. bekezdése is utal arra, hogy a komponensek átvilágítása a standard szerint is elvégezhető, amennyiben a csoportkönyvvizsgáló nem tartja szükségesnek teljeskörű könyvvizsgálat elvégzését. Ilyen esetben előfordulhat, hogy a csoportkönyvvizsgáló további, kiegészítő eljárásokat is meghatároz az átvilágítást végző könyvvizsgáló számára.

Amennyiben azonban a komponens pénzügyi kimutatásainak könyvvizsgálója egyben a csoportkönyvvizsgáló is, az elvégzett munka nem tekinthető ISRE 2400 szerinti átvilágításnak. Ilyen helyzetben a komponens információinak értékelése a csoportkönyvvizsgálat részét képezi, és nem különálló átvilágítási megbízásként valósul meg.

A könyvvizsgáló szakmai kötelessége, hogy segítse a megbízót a szolgáltatás megválasztásában, és világosan kommunikálja a korlátozott bizonyosság erejét és határait. Így biztosítható, hogy az adott megbízás nemcsak szabályos, hanem a gazdasági valósághoz is illeszkedő legyen.

2.3. Minőségellenőrzés a megbízás szintjén

Az átvilágítási könyvvizsgálati munka során is be kell tartani az általános minőségellenőrzési szabályokat és alkalmazni kell a könyvvizsgáló társaság ISQM szerinti szabályzatát (24-28. bekezdések).

A megbízásért felelős partnernek:

- rendelkeznie kell megfelelő szakértelemmel,

- megfelelő tudással, kompetenciákkal és későségekkel rendelkező munkacsoportot kell felállítania és működtetnie,
- meg kell győződnie és biztosítania kell, hogy a munkacsoport tagjai megfelelnek a releváns etikai követelményeknek,
- felelősséget kell vállalnia a megbízás átfogó minőségéért,
- a standard és az átvilágításhoz kapcsolódó egyéb jogszabályok és követelmények megfelelően történő irányításáért, felügyeletéért, tervezéséért és végrehajtásáért,
- a könyvvizsgálói jelentés megfelelőségéért,
- a megfelelő eljárások elvégzéséért a megbízás elfogadása, a végrehajtása és levont következtetések vonatkozásában,
- a minőség-ellenőrzés kapcsán figyelembe kell vennie a minőség-ellenőrzés figyelemmel kíséresi folyamatának eredményeit, ahogyan azokat a könyvvizsgáló társaság (és adott esetben a hálózatba tartozó más társaság) által megosztott legutóbbi információk bizonyítják, valamint, hogy az adott információkban jelzett hiányosságok hatással lehetnek-e az átvilágítási megbízásra.

A megbízás elfogadását követően, ha a megbízásért felelős partner olyan információt szerez, amely miatt a társaság visszautasította volna a megbízást, ha az adott információ korábban rendelkezésre állt volna, a megbízásért felelős partnernek azonnal kommunikálnia kell ezt az információt a társaság felé, hogy a társaság és a megbízásért felelős partner megtehessek a szükséges lépéseket.

Gyakorlati megfontolások

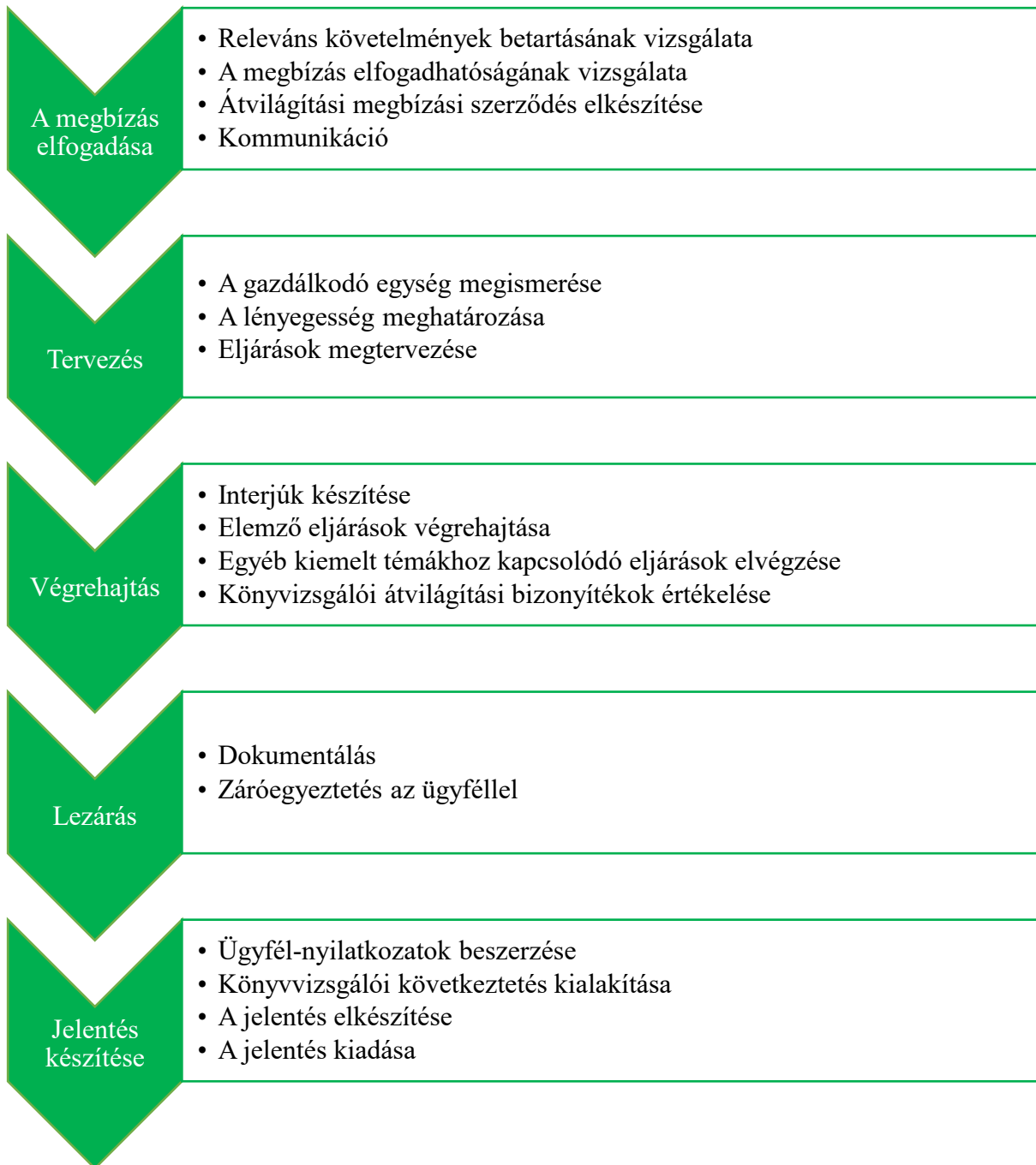
Amennyiben a könyvvizsgáló átvilágítási megbízást vállal, biztosítania kell, hogy az ilyen típusú szolgáltatás a társaság minőségirányítási rendszerében (MIR) is szabályozott legyen. A MIR nem korlátozódik kizárólag a könyvvizsgálati megbízásokra, ki kell terjednie minden bizonyosságot nyújtó szolgáltatásra, így az átvilágításokra is.

A megbízásért felelős partnernek meg kell győződnie arról, hogy a MIR-ben rögzített elvek és eljárások ténylegesen érvényesülnek a konkrét átvilágítás során. Ez magában foglalja az etikai és függetlenségi megfelelés dokumentált ellenőrzését, a munkacsoport tagjainak kompetenciájáról szóló nyilatkozatok meglétét, valamint annak biztosítását, hogy a megbízás elfogadására vonatkozó előírásokat a gyakorlatban is végrehajtják.

Példa: Egy könyvvizsgáló társaság átvilágítási megbízást vállalna egy nonprofit szervezetnél. A megbízásért felelős partner a megbízás elfogadása előtt ellenőrzi, hogy a MIR-ben szabályozott etikai megfelelési nyilatkozatokat minden munkatárs kitöltötte, a függetlenségi kockázatokat azonosították és dokumentálták, valamint a társaság által előírt elfogadási űrlapot is megfelelően kitöltötték. Csak ezt követően erősíti meg a megbízás elfogadását. A dokumentációnak tartalmaznia kell annak bizonyítékait, hogy a megbízás elfogadására a MIR-ben előírt eljárások szerint került sor.

3. AZ ISRE 2400 STANDARD SZERINTI ÁTVILÁGÍTÁS FOLYAMATA

A standard alapján az átvilágítási folyamat a következőképpen írható le:

3.1. Az átvilágítási megbízások elfogadása

- Releváns követelmények betartásának vizsgálata
- A megbízás elfogadhatóságának vizsgálata
- Átvilágítási szerződés elkészítése
- Kommunikáció

Az átvilágítási megbízás elfogadására vonatkozó szabályok összhangban vannak az ISA 210. Megegyezés a könyvvizsgálati megbízások feltételeiről standarddal.

Az ISRE 2400 standard azzal kezdi az elfogadásra vonatkozó szabályozást, hogy megfogalmazza, **mikor nem fogadható el a megbízás** (29. bekezdés):

- a. ha **nem racionális a megbízás célja**, mert például korlátozott a könyvvizsgáló hatóköre, vagy mert a megbízás célja valamely jogszabály vagy egyéb szabályozási megfelelés követelményeinek teljesítése, amely a pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatát (és nem átvilágítását) írja elő.
- b. ha a könyvvizsgáló nincs meggyőződve arról, hogy egy **átvilágítási megbízás megfelelő lenne** az adott körülmények között; ilyenkor elemezni kell, hogy a kellő bizonyosságot nyújtó könyvvizsgálat vagy egyéb könyvvizsgálati szolgáltatás megfelelő-e az adott körülményekre.
- c. ha a **releváns etikai és függetlenségi követelmények teljesülése nem biztosított**.
- d. ha a könyvvizsgálónak alapos oka van feltételezni, hogy az átvilágítás végrehajtásához szükséges információk nem állnak majd rendelkezésre vagy nem lesznek megbízhatóak – például mert a számviteli nyilvántartásokat nagymértékben pontatlannak vagy hiányosnak tartja.
- e. ha a könyvvizsgálónak oka van **kételkedni a vezetés tisztességében** annyira, hogy az valószínűleg érinti az átvilágítás megfelelő végrehajtását. Ezért a megbízás elfogadását és megtartását megelőzően fel kell mérni a főbb tulajdonosok, a kulcspozícióban lévő vezetők és az irányítással megbízott személyek tisztességét, valamint a jelenlegi (vagy egy korábbi) átvilágítási megbízás alatt felmerült jelentős ügyek és azoknak a kapcsolat folytatására vonatkozó kihatásait.
- f. ha a vezetés vagy az irányítással megbízott személyek olyan korlátozást írnak elő a könyvvizsgáló munkájának hatókörére, amely várhatóan a pénzügyi kimutatásokról szóló következtetés visszautasításához vezetne.

Ha az **átvilágítási megbízás elfogadásának előfeltételeinek érvényesüléséről a könyvvizsgáló nincs meggyőződve** és az érvényesülés érdekében nem lehet megfelelő változásokat eszközölni (30. bekezdés). Ilyen előfeltételek:

- a könyvvizsgáló meghatározza, hogy a pénzügyi kimutatás készítésének alapjai és keretei megfelelőek-e, azaz az adott jogszabályi előírások alapján készültek, figyelembe vették, ha speciális célú pénzügyi kimutatás készült. Például az adott vállalkozás helyesen a Számviteli törvény előírásait alkalmazza egyszerűsített éves beszámolójának készítéséhez és általános célú pénzügyi kimutatásnak minősül.
- a pénzügyi kimutatás és az átvilágítás eredményeit felhasználók (érintettek) megismerése
- a könyvvizsgáló rendelkezik a vezetés beleegyezésével, amely szerint a vezetés érti és elismeri felelősségét a pénzügyi kimutatások keretelvekkel összhangban történő elkészítéséért, a belső kontrollok működtetéséért, a megfelelő számviteli politikák és becslések alkalmazásáért, valamint a könyvvizsgálónak az átvilágítás elvégzéséhez szükséges információk biztosításáért.

Ha a megbízás elfogadása után kerül feltárássra, hogy a könyvvizsgáló nincs meggyőződve az előfeltételek bármelyikéről, akkor ezt egyeztetni kell a vezetéssel vagy az irányítással megbízott személyekkel. Döntésre kell jutni arra vonatkozóan, hogy megoldható-e a helyzet,

folytatható-e a megbízás és ha szükséges hogyan kell kommunikálni az ügyet a könyvvizsgáló jelentésében.

Amennyiben az adott joghatóság szabályozza az átvilágítást és az arról készülő jelentés tartalmát, előfordulhat, hogy az ISRE 2400 standardtól jelentősen eltérő felépítést vagy tartalmat ír elő a jelentésre vonatkozóan. Ilyenkor a könyvvizsgálónak értékelnie kell, hogy a felhasználók esetleg félreérthetik-e a pénzügyi kimutatások átvilágításából szerzett bizonyosságot, és ha igen, az átvilágítási jelentésbe foglalt további magyarázat csökkentheti-e a lehetséges félreértést. Ha a magyarázatokkal a félreértés nem csökkentheti a lehetséges félreértést, akkor az átvilágítási megbízás nem fogadható el, kivéve, ha az elfogadást jogszabály vagy szabályozás írja elő. Ekkor azonban az elvégzett átvilágítás nem az ISRE 2400 standard alapján történt, így jelen standardra a könyvvizsgáló jelentésében nem hivatkozhat.

Természetesen az átvilágítás végrehajtását megelőzően a feleknek ***meg kell egyeznie a megbízás feltételeiről*** (36-37. bekezdések). Magyarországon írásbeli szerződést kell kötni és az ISRE 2400 standard alapján a megbízási szerződésnek legalább az alábbiakat kell tartalmaznia:

- a) a pénzügyi kimutatások célzott felhasználása és terjesztése, valamint adott esetben a felhasználás és terjesztés bármilyen korlátozása,
- b) a vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelvek azonosítása,
- c) az átvilágítási megbízás célja és hatóköre,
- d) a könyvvizsgáló felelősségei,
- e) a vezetés felelősségei,
- f) kijelentés, miszerint a megbízás nem könyvvizsgálat és a könyvvizsgáló nem bocsát ki könyvvizsgálói véleményt a pénzügyi kimutatásokra vonatkozóan,
- g) a könyvvizsgáló által kibocsátandó jelentés várható formájára és tartalmára vonatkozó hivatkozás és egy kijelentés, hogy lehetnek olyan körülmények, amelyek között a jelentés eltérhet a várt formától és tartalomtól.

Ezen túlmenően a standard megemlíti egyéb tartalmakat, amelyek a szerződésbe foglalhatók. Például:

- szakértők, más könyvvizsgálók bevonása,
- ha volt előző könyvvizsgáló, a vele történő kapcsolatfelvétel,
- annak a ténye, ha egy átvilágítási megbízás nem elégíti ki semmilyen jogszabályi kötelezettségen alapuló vagy harmadik fél által támasztott, könyvvizsgálatra vonatkozó követelményt,
- annak lefektetése, hogy a vezetés írásbeli nyilatkozatokat ad majd a könyvvizsgálónak,
- annak megerősítése, hogy a vezetés tájékoztatja a könyvvizsgálót az olyan tényekről, amelyek hatással lehetnek a pénzügyi kimutatásokra, és amelyek a könyvvizsgáló jelentésének a dátuma és a pénzügyi kimutatások nyilvánosságra hozatalának dátuma közötti időszak alatt juthatnak a vezetés tudomására. Ez a kötelezettség elsősorban akkor releváns, ha a pénzügyi kimutatásokat ténylegesen nyilvánosságra hozzák. Az általunk ismert esetekben, ahol átvilágítási megbízásra kerül sor, a kimutatások jellemzően nem kerülnek nyilvánosságra.

Amennyiben ismétlődő átvilágítási megbízásról van szó, akkor értékelni kell a körülmények változásait, valamint, hogy ezek alapján továbbra is elfogadható-e a megbízás és hogy indokolt-e a megbízási feltételek módosítása. Érdemes áttekinteni a következőket:

- van-e arra utaló jelzés, hogy a vezetés félreérti az átvilágítás célját és hatókörét,
- módosult-e a megbízás tartalma vagy feltétele,
- a gazdálkodó egység tulajdonosi körében, vezetésében, tevékenységében, szabályozási környezetében vagy éppen pénzügyi beszámolási keretelvében milyen változások történtek.

Észszerű indokok, amelyek nem eredményezik az átvilágítás hatókörének és céljának vagy a könyvvizsgáló munkájának korlátozását, esetén a megbízás feltételei változhatnak, ekkor ezeket az írásbeli szerződésben rögzíteni kell és a feleknek el kell fogadniuk. Előfordulhat, hogy a feltételek változásai azt eredményezik, hogy az már nem felel meg az átvilágítási megbízásnak, hanem más megbízási típusra vagy kapcsolódó szolgáltatásra szükséges a szerződés módosítása. Ilyenkor ezeket a más eseteket az eredeti átvilágítási megbízástól és az abban elvégzett eljárásoktól elkülönítetten kell kezelni, és a más típusú megbízás vagy kapcsolódó szolgáltatás jelentése az eredeti átvilágítási megbízásra és annak eljárásaira való hivatkozást nem tartalmaz.

„Az átvilágítási megbízás folyamán a könyvvizsgálónak időben **kommunikálnia kell** a vezetés vagy az irányítással megbízott személyek felé, az adott esetnek megfelelően, az átvilágítási megbízást érintő minden ügyet, amely a könyvvizsgáló szakmai megítélése szerint elegendő fontosságú ahhoz, hogy igényt tartson a vezetés vagy az irányítással megbízott személyek figyelmére, az adott esetnek megfelelően.” (42. bekezdés)

Amennyiben a gazdálkodó egységnél nem ugyanazon személyek felelősek a gazdálkodó egység vezetéséért és irányításáért, és a vezetés felelős a kommunikációért, ez még nem mentesíti a könyvvizsgálót az irányítással megbízott személyek felé történő kommunikáció alól.

A kommunikálandó ügyek az átvilágítás során felölelhetik:

- az átvilágítási megbízás részeként a felek felelősségeit,
- az átvilágítás és az elvégzett eljárások jelentős megállapításait,
- a könyvvizsgáló meglátásait a gazdálkodó egység számviteli gyakorlatáról, ideértve a számviteli politikát, a becsléseket és a pénzügyi kimutatásokban bemutatott információkat,
- olyan ügyek jelzését, amelyek a könyvvizsgálói következtetés minősítéséhez vezethetnek,
- az átvilágítás során felmerült nehézségeket, mint rendelkezésre nem álló adatok, információk, a könyvvizsgálói munka korlátozása. Ha a korlátozás hatókör korlátozásnak minősül és ezen helyzetet a vezetés/irányítással megbízott személyek nem tudják orvosolni, akkor ez eredményezheti a könyvvizsgálói következtetés minősítését vagy a megbízástól való visszalépést.

Jogszabály vagy szabályozás korlátozhatja vagy kifejezetten tilthatja a könyvvizsgálót abban, hogy bizonyos ügyeket kommunikáljon az irányítással megbízott személyek felé és okozhat a könyvvizsgáló titoktartási és kommunikációra vonatkozó kötelmei között ellentmondást,

konfliktust. Ugyanakkor jogszabály akár meg is követelheti, hogy bizonyos ügyekről a könyvvizsgáló tájékoztatást adjon.

Az írásbeli kommunikáció harmadik felek részére történő rendelkezésre bocsátása jellemzően a vezetés vagy az irányítással megbízott személyek előzetes hozzájárulásával tehető meg (kivéve jogszabályi előírásokból eredő kötelezettségek esetében).

Gyakorlati megfontolások

Az átvilágítási megbízások elfogadásakor szükséges lehet egy, a könyvvizsgálati megbízások elfogadásához hasonló kérdőív vagy ellenőrzőlista rendszeres alkalmazása. Ez biztosítja, hogy minden lényeges szempont – a függetlenség, a vezetés tisztessége, a pénzügyi kimutatási keretelvek megfelelése és a szerződéses feltételek – következetesen átgondolásra kerüljön.

Ismétlődő megbízásoknál érdemes minden évben értékelni, hogy a gazdálkodó mérete, szabályozási környezete vagy finanszírozási formái változtak-e. Egy kisebb vállalkozás növekedése vagy új befektetők belépése például indokolhatja, hogy az átvilágítás helyett könyvvizsgálatra térjenek át.

Előfordulhat, hogy a megbízó és a vizsgált társaság nem ugyanaz a személy. Ilyen esetben a standard alapján kritikus, hogy a vizsgált társaság vezetése is elfogadja az átvilágítás feltételeit. Erre megoldást jelenthet egy háromoldalú megbízási szerződés, amelyben a megbízó, a társaság vezetése és a könyvvizsgáló közösen rögzítik a felelőségeket és az elvárásokat.

A gyakorlatban gyakran tapasztalható, hogy a megbízó auditként hivatkozik az átvilágításra. Ezért célszerű a szerződésben és a kommunikációban következetesen hangsúlyozni, hogy az átvilágítás nem könyvvizsgálat, és a könyvvizsgáló nem véleményt, hanem korlátozott bizonyosságot ad.

A kommunikáció során jellemző, hogy a társaság kijelöl egy kapcsolattartót – legtöbbször a főkönyvelőt vagy a gazdasági vezetőt. A vezetés gyakran törekszik minimalizálni a saját részvételét a megbízásban. Bár természetesen kerülni kell a menedzsment felesleges terhelését, a kommunikáció nem szorítkozhat kizárólag egy személyre. Az ISRE 2400 megköveteli, hogy a könyvvizsgáló szélesebb körben tartsa fenn a kapcsolatot a vezetés és – ha van – az irányítással megbízott személyek között. A gyakorlatban ezek interjúk, megbeszélések és írásos egyeztetések formájában valósulhatnak meg, amelyeket a könyvvizsgáló rövid emlékeztető jegyzettel vagy e-mail mentésével dokumentál.

Amennyiben a munka során hiányos információ vagy a könyvvizsgáló tevékenységének korlátozása merül fel, azt egyértelműen jelezni kell a kommunikáció során, hiszen ezek a körülmények a következtetés módosítását vagy a megbízástól való visszalépést is szükségessé tehetik.

3.2. Az átvilágítási munka tervezése

- A gazdálkodó egység megismerése
- A lényegesség meghatározása
- Eljárások megtervezése

Azonosan a kellő bizonyosságot nyújtó könyvvizsgálathoz, az átvilágítás során is szükséges a könyvvizsgálói tervezés, ideértve a lényegesség megítélését, a gazdálkodó egység megismerését és az elvégzendő eljárások megtervezését.

Ahhoz, hogy az átvilágítás megbízható eredményre vezessen és hasznos legyen a felhasználóknak, a lényegességet kvantitatív és kvalitatív ismérvek mentén is vizsgálni szükséges. A mennyiségi küszöbértékek (sokszor) mechanikus meghatározásán túl, figyelembe kell venni a gazdálkodó egység tulajdonosi és irányítási szerkezetét, méretét, stratégiáját, üzleti modelljét, működési és szabályozási környezetét, finanszírozásának módját és működésének lényeges kockázatait. Azaz pusztán a korlátozott bizonyosságra építve nem kerülhető el **a gazdálkodó egység alapos megismerése** (45-46. bekezdések). A gazdálkodó egység megismerése felöleli a gazdálkodó egység pénzügyi beszámolási keretének, számviteli politikájának és számviteli rendszerének, számviteli elszámolási folyamatainak és sajátosságainak a feltérképezését is. A megismerés célja, hogy a könyvvizsgáló azonosítsa a pénzügyi kimutatások olyan területeit, ahol lényeges hibás állítások felmerülése valószínű és így alapot biztosítson az adott területek kezelését szolgáló eljárások tervezéséhez.

A **lényegesség** (43-44. bekezdések) szakmai megítéléséről már több szakmai anyagban szó esett, így részletesen ezt jelen szakanyagban nem ismertetjük.

A gazdálkodó egység megismerését és a lényegességek meghatározását követően szükséges az **eljárások megtervezése és végrehajtása** (47. bekezdés). A standard kiemeli, hogy ehhez a könyvvizsgálónak **interjúkészítési és elemző eljárásokat** kell terveznie és végrehajtania oly módon, hogy a pénzügyi kimutatásokban szerepeltetett minden lényeges tétellel (a közzétételekkel is) foglalkozzon, valamint, hogy a pénzügyi kimutatásoknak azokkal a területeivel való foglalkozásra összpontosítson, ahol valószínű a lényeges hibás állítások előfordulása.

Gyakorlati megfontolások

Az átvilágítás tervezése eltér a könyvvizsgálattól: nem igényel részletes kockázatbecslési eljárásokat, és nem törekszik a kockázatok teljeskörű feltárására. Az átvilágítás célja nem a minden lényeges hibás állítás azonosítása, hanem annak megítélése, hogy a pénzügyi kimutatásokban nincsenek-e nyilvánvaló lényeges eltérések. A könyvvizsgáló a gazdálkodó üzleti modellje, működési és számviteli környezete alapján határozza meg, mely területek érdemelnék kiemelt figyelmet, és ezekre koncentrálja az alkalmazandó eljárásokat.

Ezt követően kerül sor a lényegesség megállapítására, amely átvilágítás esetén módszertanilag hasonló a könyvvizsgálathoz. A könyvvizsgáló ilyenkor is figyelembe veszi a gazdálkodó egység méretét, az üzleti modellt, a szabályozási környezetet, a beszámoló felhasználóinak igényeit, valamint a pénzügyi kimutatások hibás állításából fakadó kockázatokat. A kvantitatív küszöbértékek (jellemzően például árbevétel vagy mérlegfőösszeg bizonyos százaléka) csak kiindulópontot jelentenek, amelyet mindig kiegészítenek kvalitatív szempontok.

Példa a lényegesség meghatározására:

Egy kisvállalkozás mérlegfőösszege 420 millió Ft, éves árbevétele 550 millió Ft, az átlagos statisztikai létszám 18 fő. A társaság nem kötelezett jogszabály szerinti könyvvizgálatra, ezért választható az ISRE 2400 szerinti átvilágítás is. A könyvvizsgáló a lényegességet az árbevétel alapján állapítja meg, például a szakmai megítélése szerint 2%-os küszöbvel, ami 11 millió Ft-ot jelent. Ez a kvantitatív érték a kiindulópont az eljárások tervezésénél.

Ugyanakkor kvalitatív szempontból egy 5 millió Ft összegű, célhoz kötött támogatás hibás elszámolása is lényegesnek minősülhet, mert a beszámoló felhasználóit (például a tulajdonost vagy a támogatást nyújtó szervezetet) félrevezetheti a gazdálkodás szabályszerűségének és átláthatóságának megítélésében.

A standard lehetőséget ad arra, hogy a könyvvizsgáló mérlegelje a lényegesség felülvizsgálatát, ha a munka során új információk merülnek fel. Ha például a zárási szakaszban olyan tételek kerülnek elő, amelyek eredetileg nem tűntek jelentősnek, de összegük vagy hatásuk nagyobb a vártnál, akkor szükség esetén módosítható a lényegességről alkotott megítélés, és ennek megfelelően az eljárások fókusza is. Ennek célja, hogy a végső következtetés – a korlátozott bizonyosság keretei között – a pénzügyi kimutatások egészére nézve továbbra is megbízhatóan tükrözze a gazdálkodás valós képét.

A gazdálkodó egység megismerése során a könyvvizsgáló nem egyszerűen adatokat gyűjt, hanem képet alkot a vállalkozás működési környezetéről és kockázatairól. Egy gyártó cég esetén ez magában foglalhatja a készletkezelési folyamatok áttekintését, az exportértékesítések devizakockázatainak értékelését, valamint a finanszírozási struktúra felmérését. Egy nonprofit szervezetnél ezzel szemben a hangsúly inkább a támogatások elszámolásán, a költségek szabályszerűségén és a transzparenciát biztosító kontrollokon van.

Az eljárások tervezésében a könyvvizsgáló a standardnak megfelelően elsősorban interjúkat és elemző eljárásokat alkalmaz. Az interjúk alkalmasak arra, hogy a vezetés és a kulcspozícióban lévő munkatársak tapasztalatai alapján feltárják a kritikus folyamatokat vagy a korábbi időszak hibás állításait. Az elemző eljárások pedig segítenek arányokat és trendeket azonosítani, amelyek alapján a könyvvizsgáló kijelölheti azokat a területeket, ahol leginkább fennáll a lényeges hibás állítás kockázata. Így például egy nonprofit szervezetnél az adományok és támogatások bevételi arányainak vizsgálata, míg egy gyártó cégnél a készletek forgási sebességének elemzése szolgálhat kiindulópontul.

A gyakorlat tehát azt mutatja, hogy a tervezési szakasz nem csupán formalitás. Bár nem épül részletes kockázatbecslésre, a gazdálkodó körülményeinek megértése és a lényegesség gondos meghatározása biztosítja, hogy a könyvvizsgáló következtetése a korlátozott bizonyosság keretei között is megbízható és a felhasználók számára értelmezhető legyen.

3.3. Az átvilágítási munka végrehajtása

- Interjúk készítése
- Elemző eljárások végrehajtása
- Egyéb kiemelt témákhoz kapcsolódó eljárások
- Könyvvizsgálói bizonyítékok értékelése

Az átvilágítás szűkebb terjedelmű és jellegű eljárások elvégzésével végezhető a korlátozott bizonyosság miatt, de azt nem szabad elfeledni, hogy az elvégzett eljárásoknak megfelelőnek és elegendőnek kell lennie a megalapozott könyvvizsgálói következtetés levonásához. Az ISRE 2400 (felülvizsgált) szerinti átvilágítás **elsősorban interjúkon és elemző eljárásokon** alapul.

Az ISRE 2400 standard részletezi, hogy **az interjúnak mire kell kiterjednie** (48. bekezdés) azt vizsgálva, hogy ezek a témák milyen hatást gyakorolnak a pénzügyi kimutatásokra, és azonosítani olyan területeket, ahol valószínűleg felmerülnek lényeges hibás állítások:

- a) tulajdonosok és vezetők megbeszélésein és hivatalos gyűlésein tett intézkedések vizsgálata,
- b) szabályozó és ellenőrző szervektől kapott dokumentumok és intézkedések megismerése,
- c) hogyan készíti el a vezetés a jelentős számviteli becsléseket,
- d) kapcsolt felek és a közöttük lévő ügyletek és azok céljának megismerése, valamint a kapcsolatok és tranzakciók hatásainak feltérképezése,
- e) jelentős, szokatlan vagy összetett ügyletek azonosítása, amelyek hatást gyakorolhatnak a pénzügyi kimutatásokra, ideértve
 - tevékenységek vagy működés jelentős változásai
 - működési és finanszírozási szerződések változásai
 - fordulónaphoz közeli jelentős események
 - előző időszakok nem javított hibái
 - jelentős könyvelési tételek vagy a pénzügyi kimutatások jelentős módosításai.
- f) tényleges vagy állítólagos csalás, törvényellenes cselekedet, helyzet, valamint a jogszabályoknak való meg nem felelés felmérése,
- g) a vezetés azonosított-e olyan fordulónap utáni eseményeket, amelyekkel a pénzügyi kimutatásokat módosítani kellett,
- h) a vezetés hogyan méri fel a gazdálkodó egység vállalkozás folytatására való képességét,
- i) lényeges elkötelezettségek, kötelek, függő tételek azonosítása,
- j) lényeges nem pénzügyi vagy ellenérték nélküli ügyletek az adott beszámolási időszakban.

Természetesen az interjú lefolytatását követően szükséges a kapott válaszok értelmezése és kiértékelése a könyvvizsgálói szakmai szkepticizmus alkalmazásával, figyelembe véve a válaszok következetességét, tényyszerűségét, alátámaszthatóságát, kapcsolódását a gazdálkodó egység jelenlegi és jövőbeni helyzetéhez és egyéb szakmai aspektusokat is.

Az **elemző eljárások** (49. bekezdés) alkalmazását a könyvvizsgálónak már az átvilágítás tervezésekor át kell gondolnia. A kellő bizonyosságot nyújtó könyvvizsgálatoknál használt módszerek alkalmazhatók a korlátozott bizonyosságot eredményező átvilágítások esetében is. Ezen módszerekről az ISA 520 standard és az előző évek MKVK kötelező oktatási anyagai részletesen szólnak, így itt alapvetően felsorolásszerűen térünk ki az elemző eljárásokra:

- pénzügyi kimutatások adatainak értelmezése és értékelése (pl. árbevétel tevékenységek szerinti megoszlása, költségek költségnemenkénti megoszlása),
- üzleti tervekkel való összevetés,
- iparági adatokkal való összehasonlítás,
- nem pénzügyi adatok összekapcsolása a pénzügyi adatokkal (pl. létszám és bér, tárgyi eszközök kapacitása, gépóraszáma és termelési volumen),
- kulcsfontosságú mutatók értelmezése, kiszámítása és elemzése,
- saját becslések készítése (pl. értékcsökkenés, bérköltség teszteléséhez),

- arányszámok számítása (pl. termelés anyaghányada, bérhányada, árres, haszonkulcs, értécsökkenési arány).

Az elemző eljárások kiegészítéseként tesztelési eljárások is végrehajthatók, ha azt a lényegesség, vagy a téma alapján a könyvvizsgáló szükségesnek ítéli meg.

Az elemző eljárások alkalmazásakor mindenképpen meg kell ítélni a kapott belső vagy külső adatok minőségét, megbízhatóságát.

A standard megfogalmaz olyan területeket, amelyeknél indokolt **egyéb átvilágítási eljárások elvégzése** (50-55. bekezdések):

- a) *Kapcsolt felek*: kapcsolt felek és ügyleteik teljeskörű azonosítása, szokásos üzletmeneten kívüli ügyletek keresése, utóbbi esetben interjúk készítése.
- b) *Csalás és a jogszabályoknak való meg nem felelés* feltárása esetében a könyvvizsgálónak ezen helyzetet közölnie kell a vezetéssel, tulajdonosokkal (kivéve jogszabályi tiltás esetén), fel kell mérnie a pénzügyi kimutatásokra és az átvilágítási jelentésre gyakorolt hatásokat, meg kell ítélnie, hogy van-e jelentési kötelezettsége hatóságok felé.
- c) *Vállalkozás folytatása felmérése* során, ha kételyei merültek fel a könyvvizsgálónak a vállalkozás folytatását illetően, akkor interjúk készítése során fel kell mérnie a vezetés/tulajdonosok jövőbeni terveit, tervezett intézkedéseit, azok realitását és pozitív hatásait, valamint értékelnie kell, hogy a kapott válaszok megfelelő alapot adnak-e ahhoz, hogy a gazdálkodó egység pénzügyi kimutatásait továbbra is a vállalkozás folytatásának elve mentén mutassák be. A standard magyarázata számos példát hoz azon helyzetekre, ami kétséget vethet fel a vállalkozás folytatásának feltételezésére (természetesen ezek létezése nem feltétlenül jelenti ezen elv megsértését).
- d) *Más által végzett munka felhasználásakor* a könyvvizsgálónak meg kell győződnie arról, hogy a végrehajtott munka megfelelő az adott átvilágítási megbízás könyvvizsgálói céljaira.

A könyvvizsgálói eljárások során a könyvvizsgálónak bizonyítékot kell szereznie arra, hogy a pénzügyi kimutatások egyeznek a mögöttes számviteli nyilvántartásokkal vagy levezethetők azokból.

Ha a könyvvizsgáló úgy ítéli meg, hogy a pénzügyi kimutatás lényeges hibás állítást tartalmaz, akkor további eljárásokat kell megterveznie és végrehajtania, amelyek elegendőek ahhoz, hogy meg tudja állapítani, hogy a pénzügyi kimutatás egésze lényeges hibás állítást tartalmaz-e vagy sem. Ilyen további eljárás lehet újabb interjúk készítése, eddig még el nem végzett elemzések végrehajtása, újabb információk és adatok bekérése, külső megerősítések.

Fordulónap utáni események (58-60. bekezdések)

„Ha a könyvvizsgálónak a pénzügyi kimutatások fordulónapja és a könyvvizsgáló jelentésének dátuma között bekövetkező események jutnak tudomására, amelyek a pénzügyi kimutatások módosítását vagy azokban való közzétételt követelnek meg, a könyvvizsgálónak fel kell kérnie a vezetést ezeknek a hibás állításoknak a helyesbítésére.” (58. bekezdés)

A könyvvizsgálói jelentés dátuma után a könyvvizsgáló nem köteles semmilyen eljárást végrehajtani, ám ha a jelentés dátuma után, de a pénzügyi kimutatások nyilvánosságra hozatalának dátuma előtt olyan tény jut a könyvvizsgáló tudomására, amely, ha ismert

lett volna számára a jelentésének dátumakor, lehet, hogy a jelentés módosítására kész-tette volna, akkor ezt a helyzetet egyeztetnie kell e vezetéssel/tulajdonosokkal és tisztázni kell, hogy szükséges-e a pénzügyi kimutatások módosítása, és amennyiben igen, az hogyan fog megtörténni. Ha a vezetés a könyvvizsgáló következtetéseivel ellentétben nem módosítja a pénzügyi kimutatásokat és már a jelentést megkapta, akkor a könyvvizsgálónak értesítenie kell a vezetést/tulajdonosokat, hogy ne tegyék közzé a pénzügyi kimutatásokat harmadik feleknek a szükséges módosítások végrehajtása előtt. Ha a köz-zététel mégis megtörténik, akkor a könyvvizsgálónak megfelelő lépéseket kell tennie annak érdekében, hogy megkísérelje megakadályozni, hogy a könyvvizsgáló jelentésére támaszkodjanak. Bár az eddigi gyakorlatban az átvilágítás tárgyát képező pénzügyi ki-mutatásokat jellemzően nem hozták nyilvánosságra, a jövőben ez változhat, ezért szük-séges e követelmény rögzítése.

A könyvvizsgálói bizonyítékok értékelése

A könyvvizsgálónak **értékelnie kell, hogy elegendő és megfelelő bizonyíték került-e megszer-zésre** (66-68. bekezdések) a végrehajtott eljárásokból, ahhoz, hogy következtetést tudjon kiala-kítani a pénzügyi kimutatásokra vonatkozóan. Ha a bizonyítékok nem elegendőek, nem megfe-lelőek, akkor a könyvvizsgálónak ki kell terjesztenie a már elvégzett eljárásokat vagy további eljárásokat kell végrehajtania. Ha ezek nem megvalósíthatóak, akkor a könyvvizsgáló nem ké-pes következtetést levonni és így megítélni a jelentésre gyakorolt hatást.

Ha a könyvvizsgáló nem tud elegendő és megfelelő bizonyítékot szerezni következtetés kiala-kításához, meg kell beszélnie a vezetéssel és az irányítással megbízott személyekkel az ilyen korlátozásoknak az átvilágítás hatókörére gyakorolt hatásait.

Gyakorlati megfontolások

A könyvvizsgálat és az átvilágítás közötti egyik alapvető különbség az alkalmazott eljárások mélységében és részletességében rejlik. Míg a könyvvizsgálat során a könyvvizsgáló a lé-nyeges hibás állítás kockázatának azonosítása után részletes vizsgálati és ellenőrzési lépése-ket hajt végre, az ISRE 2400 (felülvizsgált) szerinti átvilágítás elsősorban interjúkon és elemző eljárásokon alapul.

A könyvvizsgálat során a könyvvizsgáló:

- kockázatokat azonosít és értékeli,
- felméri a kontrollkörnyezetet, beleértve az informatikai kontrollokat is,
- részletes tesztelési eljárásokat hajt végre (pl. kontrollkörnyezetet teszteli, tételes vizs-gálatokat hajt végre, megerősítéseket kér, újraszámítást készít, egyeztetéseket végez),
- közvetlen és külső bizonyítékokat is beszerez.

Ezzel szemben az átvilágítás során a könyvvizsgáló:

- interjúkat folytat a gazdálkodásban illetékes személyekkel,
- elemző eljárásokat végez, például összehasonlításokat, arányelemzést, trendvizsgála-tot,
- csak akkor végez további eljárásokat (pl. dokumentumvizsgálatot, megerősítést), ha a kezdeti eljárások alapján kérdés vagy ellentmondás merül fel.

A standard világosan kimondja, hogy az átvilágítás nem igényli olyan jellegű és mélységű eljárások elvégzését, amelyek jellemzőek a könyvvizsgálatra, így a könyvvizsgáló nem szerzi meg ugyanazt a szintű bizonyítékot, mint kellő bizonyosság esetén. Ugyanakkor az átvilágítási eljárások is strukturáltak és dokumentáltak, és a könyvvizsgáló számára lehetőséget biztosítanak arra, hogy megalapozott következtetést vonjon le – a megfelelő szinten.

Bizonyíték-típus	Rövid leírás	Átvilágításban használható?	Szemléltető példák
Interjú (kérdés)	A gazdálkodásban illetékes személyek megkérdezése	Átvilágításban az eljárások alapját képezi.	A gazdasági vezetővel egyeztetés arról, hogy az árfolyamveszteségek kezelésére a társaság milyen számviteli politikát alkalmazott, és volt-e ebben változás az előző évhez képest.
Elemző eljárások	Trendek, arányok, összevetések (pl. bevételek időszakonkénti alakulása)	Az ISRE 2400 (feülvizsgált) egyik fő eljárástípusa .	A bruttó fedezeti arány több évre kiterjedő vizsgálata, és annak elemzése, hogy az iparági trendektől való eltérést mi magyarázza (pl. költségstruktúra változása vagy számviteli hibás elszámolás)
Külső megerősítés	Harmadik féltől származó válasz (pl. bank, vevő, szállító)	Átvilágítás során csak akkor, ha az elvégzett eljárások alapján szükséges.	Vevői egyenlegek vagy kapcsolt felekkel szembeni követelések megerősítése, amikor felmerül a kétely, hogy a kimutatott követelés ténylegesen fennáll-e, különösen régóta lejárt tartozások esetében.
Dokumentumvizsgálat	Számlák, szerződések, belső nyilvántartások áttekintése	Átvilágításban céltzotan, ha eltérés gyanúja merül fel.	Egy nagy értékű, hosszú távú bérleti szerződés áttekintése annak ellenőrzésére, hogy a kötelezettségek és a kapcsolódó költségek a megfelelő időszakban kerültek elszámolásra.
Újraszámítás	A könyvvizsgáló saját számításai (pl. kamat, értékcsökkenés ellenőrzése)	Átvilágításban csak akkor, ha az analitika és interjú nem elégséges.	A hosszú lejáratú hitelek kamatköltségeinek újraszámítása a szerződéses kamatlábak alapján, amikor a pénzügyi ráfordítás aránytalanul alacsony a fennálló tartozáshoz képest.

Megfigyelés	Fizikai jelenlét, pl. leltározásnál	Nem része az ISRE 2400 (felülvizsgált) szokásos eljárásainak.	Leltárnál való jelenlét, ha a készletek értékelése rendszeresen vitás pont, és jelentős torzulást okozhat a mérlegben.
Egyéb bizonyíték (pl. belső kontrollok értékelése)	A könyvvizsgáló által értékelt folyamatok, rendszerek	Átvilágítás során a kontrollok figyelembevételére nincs kötelezettség.	A beszerzési folyamat jóváhagyási rendjének áttekintése, ha felmerül, hogy a jogosulatlan kötelezettségvállalások kockázata fennáll.

A fordulónapot követő események vizsgálata során érdemes elemezni, mi a könyvvizsgálat és az átvilágítás közötti különbség. A könyvvizsgálat során, az 560 standard alapján a könyvvizsgáló aktívan keresi azokat az eseményeket, amelyek a pénzügyi kimutatásokra módosító hatást gyakorolhatnak. „A könyvvizsgálónak végre kell hajtania olyan könyvvizsgálati eljárásokat, amelyek célja elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyíték szerzése arra vonatkozóan, hogy azonosítottak minden, a pénzügyi kimutatások fordulónapja és a könyvvizsgálói jelentés dátuma között bekövetkezett olyan eseményt, amely a pénzügyi kimutatások módosítását vagy az azokban való közzétételt igényli.” (ISA 560 standard, 6. bekezdés)

Az átvilágítás esetén az ISRE 2400 standard ettől kissé lazábban fogalmaz: „ha a könyvvizsgálónak olyan események jutnak tudomására...”. Azaz az átvilágítás során sem szabad figyelmen kívül hagyni a fordulónapot követő eseményeket, csak itt kevésbé aktívan keres a könyvvizsgáló, pontosan a korlátozott bizonyosság miatt. Például, ha az interjúk során tudomására jut információ, vagy a hírekben a vállalkozással kapcsolatos új információk jelennek meg a fordulónapot követően, akkor fel kell mérnie ezen információk lehetséges hatását és azt is, hogy módosítani szükséges-e ezek miatt a pénzügyi kimutatásokat.

A különbség tehát nem abban áll, hogy az átvilágítás „felületes”, hanem abban, hogy a megbízás céljának és bizonyossági szintjének megfelelő, arányos szakmai munkavégzést kíván meg.

3.4. Az átvilágítás lezárása

- Dokumentálás
- Záróegyeztetés az ügyféllel

Az *átvilágítás folyamatának és elvégzett feladatainak dokumentálása* (93-96. bekezdések) elengedhetetlen, hiszen azt támasztja alá, hogy a könyvvizsgáló a jelen standarddal és kapcsolódó egyéb jogszabályokkal összhangban végezte munkáját.

A dokumentációnak elegendőnek és megfelelőnek kell lennie ahhoz, hogy az adott megbízással korábban kapcsolatban nem álló tapasztalt könyvvizsgáló megértse a jelen standard és egyéb vonatkozó jogi és szabályozási követelményeknek való megfelelés érdekében végrehajtott eljárások jellegét, ütemezését és terjedelmét, az eljárások eredményét és az ezekből levont könyvvizsgálói következtetéseket, valamint a megbízás során felmerült jelentős kérdéseket és az ezekkel kapcsolatban levont könyvvizsgálói következtetéseket és az alkalmazott jelentős szakmai megítéléseket.

A dokumentálási kötelem kiterjed a vezetéssel, irányítással megbízott személyekkel és másokkal folytatott megbeszélések rögzítésére, kiemelve a jelentős ügyek átvilágítását és annak eredményeit.

A dokumentálás során rögzíteni kell, hogy ki végezte el a feladatot, mikor fejezték ezt be és hogy ki, mikor és milyen terjedelemben ellenőrizte ezt.

A vezetéssel, irányítással megbízott személyekkel folytatott kommunikáció lényeges lépése a **záróegyeztetés**, amely során a könyvvizsgáló által feltárt összegében és/vagy tartalmában lényegesnek minősülő, de az átvilágítási jelentés minősítésére nem ható – ideértve a teljességi nyilatkozatban foglalt ki nem javított hibákat, akár a vezetői levél pontjait – témákat az ügyfél és a könyvvizsgáló közösen meg tudja beszélni, és a jövőre vonatkozó feladatok, javító intézkedések megfogalmazhatók. Például a számviteli politika aktualizálása, szabályzatok összhangja a gyakorlattal, értékelési és megjelenítési kérdések, számviteli információs rendszer működése.

Gyakorlati megfontolások

Az átvilágítás lezárásának központi eleme a záróegyeztetés, amely lehetőséget ad arra, hogy a könyvvizsgáló és a vezetés közösen áttekintsék: a könyvvizsgáló helyesen értette-e meg a gazdálkodó működését, a pénzügyi kimutatásokban szereplő információkat, valamint a vezetés által adott válaszokat és magyarázatokat. A gyakorlatban ez a folyamat biztosítja, hogy ne maradjanak félreértések vagy tisztázatlan kérdések a következtetés kialakítása előtt.

A záróegyeztetés nem a hibák részletes vitájára szolgál, hanem annak megerősítésére, hogy a könyvvizsgáló által levont következtetések összhangban állnak a vezetés szándékával és a rendelkezésre bocsátott információkkal. Itt kerülhet sor olyan témák átbeszélésére is, amelyek ugyan nem vezetnek a következtetés módosításához, de a jövőbeni működés vagy az átláthatóság szempontjából jelentősek lehetnek – például számviteli politika pontosítása, dokumentáció kiegészítése vagy belső folyamatok fejlesztése.

A záróegyeztetés dokumentálásakor célszerű rövid, strukturált formában rögzíteni:

- a megbeszélés időpontját és résztvevőit,
- a főbb témaköröket és a vezetés álláspontját,
- a könyvvizsgáló által tett megállapításokat és javaslatokat,
- valamint azt, hogy ezek milyen hatással voltak a végső következtetésre.

A dokumentáció formája lehet összefoglaló jegyzőkönyv vagy a munkapapírokba illesztett rövid feljegyzés. A lényeg, hogy utólag egy másik tapasztalt könyvvizsgáló számára is egyértelmű legyen, hogyan zajlott a lezárás, és hogy minden lényeges kérdés átbeszélésre került.

Az átvilágítás lezárása tehát nem pusztán a bizonyítékok értékelése, hanem annak biztosítása, hogy a könyvvizsgáló és a vezetés azonos értelmezésre jutottak a pénzügyi kimutatások és a feltárt ügyek lényegét illetően, a záróegyeztetés dokumentált lezárásával.

3.5. Az átvilágításról szóló átvilágítási jelentés készítése

- Ügyfél-nyilatkozatok beszerzése
- Könyvvizsgálói következtetés kialakítása
- A jelentés elkészítése

- A jelentés kiadása
 - A **teljességi és egyéb szükségesnek ítélt írásbeli nyilatkozat kérése** (61-65. bekezdések) az átvilágítási megbízás során is szükséges, mivel az fontos bizonyítékforrás. Mint azt már tudjuk, a teljességi nyilatkozatban a vezetés elismeri, hogy teljesítette felelősségét a pénzügyi kimutatásoknak a vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelvek szerinti elkészítéséért, és megadott a könyvvizsgálónak minden releváns információt és hozzáférést az információhoz, valamint, hogy valamennyi ügyletet rögzítettek, és azokat a pénzügyi kimutatások tükrözik.

A 2400-as standard részletesen ír arról, hogy az írásbeli nyilatkozatban a vezetés meg kell, hogy erősítse, hogy közölte a könyvvizsgálóval (62. bekezdés):

- a) a kapcsolt felek azonosító adatait, valamennyi kapcsolt féllel fennálló kapcsolatot és ügyletet,
- b) a vezetés előtt ismert bármilyen csalás vagy vélt csalás jelentős tényeit, amely hatással lehet a gazdálkodó egységre,
- c) az ismert tényleges vagy lehetséges jogszabályoknak való meg nem felelést, amelynek hatásai érintik a gazdálkodó egység pénzügyi kimutatásait,
- d) a vállalkozás folytatása feltételezéséhez releváns valamennyi információt,
- e) a fordulónap utáni események hatásait, valamint, hogy ezekkel a pénzügyi beszámolás szabályai alapján a gazdálkodó egység módosította pénzügyi kimutatásait vagy a jelentős hatású, de nem módosító eseményeket közzétette,
- f) a lényeges elkötelezettségeket, szerződéses kötelezettségeket vagy függő tételeket, amelyek hatással vannak/lehetnek a gazdálkodó egység pénzügyi kimutatásaira,
- g) a gazdálkodó egység által végrehajtott lényeges nem monetáris, nem pénzügyi ügyleteket vagy ellenérték nélküli ügyleteket.

Az *írásbeli nyilatkozatok dátumának* a könyvvizsgálói jelentés dátumához lehető legközelebb eső, de nem azt követő időpontnak kell lennie.

Ha a vezetés nem adja meg az írásbeli nyilatkozatot, a könyvvizsgálónak ezt kommunikálnia kell a vezetéssel és az irányítással megbízott személyekkel, újra kell értékelni a vezetés tisztességét és azt is, hogy ez a helyzet mennyiben befolyásolja a megszerzett bizonyítékokat. Az írásbeli nyilatkozatok hiánya vagy a vezetés tisztességével kapcsolatosan felmerülő kétely a könyvvizsgálói jelentést is befolyásolja, azaz a könyvvizsgálónak vissza kell utasítania a következtetés levonását vagy vissza kell lépnie a megbízástól.

A pénzügyi kimutatásokra vonatkozó **könyvvizsgálói következtetés kialakítása** (69-71. bekezdések) során a könyvvizsgálónak értékelnie kell, hogy a pénzügyi kimutatások:

- megfelelően hivatkoznak-e a vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelvekre vagy megfelelően ismertetik-e azokat,
- megfelelnek-e a kapcsolódó számviteli szabályozás bemutatási és értékelési követelményeinek,
- közzéteszik-e a jelentős számviteli politikákat és azok megfelelőek-e a szabályozás és a gazdálkodó egység működése mentén,
- számviteli becslései ésszerűek-e,

- a kiegészítő megjegyzések közzétételei megfelelőek és elegendőek-e, hogy a felhasználók megértsék a lényeges ügyletek és események hatásait,
- tartalmaznak-e az előző évi átvilágítások kapcsán nem helyesbített hibás állítást és ezek milyen hatást gyakorolnak a pénzügyi kimutatásokra.

A következtetésre hatást gyakorol az is, hogy a könyvvizsgáló milyennek ítéli meg a gazdálkodó egység számviteli gyakorlatainak minőségét, például a vezetés elfogultsága, a bemutatás és értékelés elfogultlanságát.

A könyvvizsgálói következtetés formája (72-85. bekezdések) a már ismert minősítés nélküli és minősített következtetés.

Minősítés nélküli következtetést kell megfogalmazni, ha a könyvvizsgáló korlátozott bizonyosságot szerzett ahhoz, hogy arra a következtetésre jusson, hogy semmi nem jutott a tudomására, amely miatt úgy gondolja, hogy a pénzügyi kimutatásokat nem mutatják be minden lényeges szempontból a vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelvekkel összhangban.

Minősített következtetést kell megfogalmazni, ha:

- a) a könyvvizsgáló az elvégzett eljárások és a szerzett bizonyítékok alapján azt állapítja meg, hogy a pénzügyi kimutatások lényeges hibás állítást tartalmaznak, vagy
- b) a könyvvizsgáló nem tud elegendő és megfelelő bizonyítékot szerezni a pénzügyi kimutatásokban szerepeltetett, a pénzügyi kimutatások egésze szempontjából lényeges egy vagy több tételre vonatkozóan.

A minősített következtetés lehet korlátozott, ellentétes vagy a következtetés levonásának visszautasítása.

Amennyiben a pénzügyi kimutatások lényeges hibás állítást tartalmaznak, akkor:

- a) korlátozott következtetést kell levonni, ha a minősítést előidéző ügy(ek) lényeges(ek), de nem átfogó(ak) a pénzügyi kimutatások szempontjából, vagy
- b) ellentétes következtetést kell megfogalmazni, ha a minősítést előidéző ügy(ek) lényeges(ek) és átfogó(ak) a pénzügyi kimutatások szempontjából.

A lényeges hibás állítás esetén, függetlenül a korlátozott vagy ellentétes következtetéstől, a könyvvizsgálónak ismertetnie és számszerűsíténie kell a hibás állítás pénzügyi hatásait. (Ha ez nem megvalósítható, a könyvvizsgálónak ezt ki kell jelentenie.) Szintén ki kell fejteni, ha a kiegészítő megjegyzések közzétételei tartalmaznak lényeges hibás állítást vagy ha ez a kiegészítő megjegyzés közzétételének elmulasztásából fakad.

Ha a könyvvizsgáló nem tud következtetést kialakítani a pénzügyi kimutatásokra vonatkozóan elegendő és megfelelő bizonyíték szerzésére való képtelenség miatt, akkor:

- a) korlátozott következtetést kell megfogalmaznia, ha arra a következtetésre jut, hogy a fel nem tárt hibás állításoknak a pénzügyi kimutatásokra gyakorolt lehetséges hatásai lényegesek, de nem átfogóak lehetnének, vagy
- b) vissza kell utasítani a következtetés levonását, ha a fel nem tárt hibás állításoknak a pénzügyi kimutatásokra gyakorolt lehetséges hatásai lényegesek és egyben átfogóak lehetnének.

A következtetés alapja szakaszban meg kell adni az elegendő és megfelelő bizonyíték szerzésére való képtelenség okát (okait).

A könyvvizsgálónak vissza kell lépnie a megbízástól, ha:

- a) a vezetés az átvilágítás hatókörét korlátozza, amelynek eredményeképpen a könyvvizsgáló nem tud elegendő és megfelelő bizonyítékot szerezni a pénzügyi kimutatásokra vonatkozó következtetés kialakításához,
- b) arra a megállapításra jutott, hogy a fel nem tárt hibás állításoknak a pénzügyi kimutatásokra gyakorolt lehetséges hatásai lényegesek és átfogóak.

Természetesen a vonatkozó jogszabálynak/szabályozásnak engedélyeznie kell a visszalépést.

A megbízástól való visszalépés célszerűsége függhet attól, hogy milyen szakaszban van a megbízás teljesítése akkor, amikor a vezetés a hatóköri korlátozást megvalósítja. Ha a könyvvizsgáló már az átvilágítás döntő részét végrehajtotta, dönthet úgy, hogy a lehetséges mértékig befejezi az átvilágítást, visszautasítja következtetés levonását, és kifejti a hatókör-korlátozást a jelentésnek abban a bekezdésében, amely ismerteti a következtetés levonása visszautasításának alapját.

A standard szerint a **könyvvizsgáló átvilágítási megbízásra vonatkozó jelentését** írásba kell foglalni és annak a következő elemeket kell tartalmaznia (86. bekezdés):

- a) Cím: Könyvvizsgálói átvilágítási megbízásra vonatkozó jelentés
- b) Címzettek
- c) Bevezetés:
 - pénzügyi kimutatások azonosítása, fordulónap, időszak,
 - hivatkozás a számviteli politika meghatározó elemeinek összefoglalására és egyéb magyarázó információkra,
 - kijelentést arról, hogy a pénzügyi kimutatásokat átvilágították.
- d) A vezetés felelősségének ismertetése a pénzügyi kimutatások elkészítéséért:
 - ideértve a vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelveknek megfelelő elkészítés felelősségét,
 - és az olyan belső kontrollok működésének felelősségét, amelyeket a vezetés szükségesnek tart ahhoz, hogy lehetővé váljon az akár csalásból, akár hibából eredő lényeges hibás állításoktól mentes pénzügyi kimutatások elkészítése.
- e) Speciális célú pénzügyi kimutatások esetében a cél és a vezetés felelőssége az alkalmazott pénzügyi beszámolási keretelvekre,
- f) A könyvvizsgáló felelősségének megfogalmazása és a szükséges jogszabályokra és jelen standardra való hivatkozás,
- g) A pénzügyi kimutatások átvilágításának és az átvilágítás korlátainak kommunikálása, kiegészítve az alábbiakkal:
 - a jelen standard szerinti átvilágítási megbízás korlátozott bizonyosságot nyújtó szolgáltatásokra szóló megbízás,
 - a könyvvizsgáló eljárásokat hajt végre, amelyek elsősorban a vezetéssel és az adott esetben megfelelően a gazdálkodó egység egyéb munkatársaival készített

interjúkból, valamint elemző eljárások alkalmazásából állnak, és értékeli a megszerzett bizonyítékokat,

- az átvilágítás során végrehajtott eljárások lényegesen kevesebbek, mint a Nemzetközi Könyvvizsgálat Standardok szerint végzett könyvvizsgálat során végrehajtottak, és ennek megfelelően a könyvvizsgáló nem fogalmaz meg könyvvizsgálói véleményt a pénzügyi kimutatásokra vonatkozóan.

- h) „Következtetés” című bekezdés,
- i) Minősített következtetés esetén ennek ténye, jellege, okai és magyarázata,
- j) Hivatkozás a releváns etikai követelményeknek történő megfelelésre vonatkozó kötelelemre,
- k) A könyvvizsgálói jelentés dátuma,
- l) A könyvvizsgáló aláírása,
- m) Az a hely a joghatóságon belül, ahol a könyvvizsgáló működik.

A magyar jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói tevékenység körébe tartozó átvilágítási megbízások esetén a jelentés tartalmazza (86A):

- a) könyvvizsgáló cég nevét, székhelyét, kamarai nyilvántartási számát és a képviselőre jogosult személy nevét és aláírását, valamint az átvilágítási megbízásért felelős természetes személy könyvvizsgáló (a megbízásért felelős partner) nevét, aláírását, kamarai nyilvántartási számát;
- b) egyéni könyvvizsgáló esetén a könyvvizsgáló nevét, aláírását, kamarai nyilvántartási számát.

Előfordul, hogy a könyvvizsgáló **figyelemfelhívó bekezdés** közzétételét tartja szükségesnek, mert megítélése szerint ez fontos a pénzügyi kimutatások felhasználóinak megértése szempontjából. Speciális célú pénzügyi kimutatások esetében mindenképpen szükséges a figyelemfelhívó bekezdés, amely figyelmezteti a könyvvizsgáló jelentésének felhasználóit arra, hogy a pénzügyi kimutatások speciális célú keretelvek szerint készültek és ennek eredményeképpen lehet, hogy a pénzügyi kimutatások nem megfelelőek más célra.

Ha a könyvvizsgáló szükségesnek tartja (és ezt jogszabály/szabályozás nem tiltja), **egyéb kérdések bekezdés**ben kommunikálhat a pénzügyi kimutatásokban prezentált vagy közzétett kérdéseken kívüli olyan kérdést, amely megítélése szerint releváns abból a szempontból, hogy a felhasználók megértsék az átvilágítást, a könyvvizsgáló felelősségét vagy jelentését.

A *könyvvizsgálói jelentés dátuma* nem korábbi, mint az a dátum, amelyen a könyvvizsgáló elegendő és megfelelő bizonyítékot szerzett a könyvvizsgáló pénzügyi kimutatásokra vonatkozó következtetésének alapjaként, beleértve, hogy meggyőződött arról, hogy minden szükséges pénzügyi kimutatást elkészítettek és az elismert hatáskörrel rendelkező személyek megerősítették, hogy felelősséget vállalnak az adott pénzügyi kimutatásokért.

Gyakorlati megfontolások

Az átvilágítási jelentés kommunikációs elemei közül vannak olyanok, amelyeket a standard kifejezetten előír, és vannak olyanok, amelyek alkalmazása a könyvvizsgáló szakmai megítélésétől függ. Lényeges eltérés a könyvvizsgálói jelentéshez képest, hogy az átvilágítási

jelentés tartalmazza a korábban bemutatott g) pont szerinti közlést, amely világosan bemutatja az átvilágítás jellegét és korlátait. A felhasználók számára ez az üzenet alapvető fontosságú, hiszen pontosan keretezi, mire támaszkodhatnak a következtetés értelmezésekor.

A könyvvizsgáló mérlegelésén alapuló eszközök közé tartozik a figyelemfelhívó és az egyéb kérdések bekezdés. Előbbit leggyakrabban a vállalkozás folytatásának feltételezésével kapcsolatos bizonytalanság vagy a speciális célú pénzügyi kimutatások esetén alkalmazzák, míg utóbbi indokolt lehet a speciális célú pénzügyi kimutatásoknál, amikor fontos a felhasználók számára jelezni a beszámoló sajátos célját és korlátait.

A gyakorlatban hasznos lehet már a munka megkezdésekor, a tervezés szakaszában átolvasni a függelékben szereplő minta jelentés szövegét, hogy a könyvvizsgáló eljárásai és dokumentációja összhangban maradjon a jelentésben közlendő kötelező és mérlegelés alapján alkalmazott kommunikációs elemekkel, és a lezáráskor ne maradjanak hiányosságok vagy ellentmondások.

4. ÁTVILÁGÍTÁS JELENTÉS MINTA - ISRE 2400, 2. SZ FÜGGELEK, 1. SZ. SZEMLÉLTETŐ PÉLDA ALAPJÁN

A körülmények a következők:

- Teljes pénzügyi kimutatások átvilágítása.
- A gazdálkodó egység vezetése által a 2000. évi C. törvény a számvitelről szabályozással összhangban készített, általános célú pénzügyi kimutatások.
- Az átvilágítási megbízás előfeltételeiként a vezetés pénzügyi kimutatásokért való felelősségét elismerte (30. bekezdése b) pont).
- Az egyszerűsített éves beszámoló átvilágításán kívül a könyvvizsgálónak a helyi jogszabályok értelmében egyéb jelentéstételi felelősségei is vannak.

FÜGGETLEN KÖNYVVIZSGÁLÓ ÁTVILÁGÍTÁSI JELENTÉSE

ABC Kft. tulajdonosainak (vagy vezetésének, vagy irányítással megbízott személyeknek):

Az egyszerűsített éves beszámolóról készült jelentés

Elvégeztük az ABC társaság mellékelt egyszerűsített éves beszámolójának átvilágítását, amely egyszerűsített éves beszámoló a 20X5. december 31-i fordulónapra készített mérlegből, az ezen időponttal végződő évre vonatkozó eredménykimutatásból és kiegészítő mellékletből áll.

A vezetés felelőssége a pénzügyi kimutatásokért

A vezetés felelős az egyszerűsített éves beszámoló 2000. évi C. törvény a számvitelről szabályozással összhangban történő elkészítéséért és valós bemutatásáért, valamint az olyan belső kontrollokért, amelyeket a vezetés szükségesnek tart ahhoz, hogy lehetővé váljon az akár csalásból, akár hibából eredő lényeges hibás állításoktól mentes pénzügyi kimutatások elkészítése.

A könyvvizsgáló felelőssége

A mi felelősségünk következtetést megfogalmazni a mellékelt egyszerűsített éves beszámolóra vonatkozóan. Átvilágításunkat a 2400. témaszámú, „*Múltra vonatkozó pénzügyi kimutatások átvilágítására szóló megbízások*” című (felülvizsgált) Átvilágítási Megbízásokra Vonatkozó Nemzetközi Standarddal összhangban hajtottuk végre. A hivatkozott standard megköveteli, hogy következtetést vonjunk le arra vonatkozóan, jutott-e bármi a tudomásunkra, ami arra a meggyőződésre vezetett volna bennünket, hogy az egyszerűsített éves beszámolót nem minden lényeges szempontból a vonatkozó pénzügyi beszámolási keretelvekkel összhangban készítették el. Ez a standard megköveteli azt is, hogy megfeleljünk a releváns etikai követelményeknek.

Az egyszerűsített éves beszámolónak a 2400. témaszámú (felülvizsgált) Átvilágítási Megbízásokra Vonatkozó Nemzetközi Standarddal összhangban végzett átvilágítása korlátozott bizonyosságot nyújtó szolgáltatásokra szóló megbízás. A könyvvizsgáló eljárásokat hajtott végre, amelyek elsősorban a vezetéssel és az adott esetben megfelelően a gazdálkodó egység egyéb munkatársaival készített interjúkból, valamint elemző eljárások alkalmazásából állnak, és értékelik a megszerzett bizonyítékokat.

Az átvilágítás során végrehajtott eljárások lényegesen kevesebbek, mint a Nemzetközi Könyvvizsgálati Standardok szerint végzett könyvvizsgálat során végrehajtott eljárások. Ennek megfelelően nem bocsátunk ki könyvvizsgálói véleményt a jelen pénzügyi kimutatásokra vonatkozóan.

Következtetés (minősítés nélküli következtetés esetén)

Átvilágításunk alapján semmi nem jutott tudomásunkra, ami arra a meggyőződésre vezetett volna bennünket, hogy a jelen egyszerűsített éves beszámoló nem mutatja be valósan minden lényeges szempontból (vagy nem ad megbízható és valós képet) az ABC társaság 20X5. december 31-én fennálló pénzügyi helyzetét (helyzetéről), valamint az ezen időponttal végződő évre vonatkozó pénzügyi teljesítményét (pénzügyi teljesítményéről) a 2000. évi C. törvény a számvitelről szabályozással összhangban.

(VAGY A korlátozott következtetés alapja – korlátozott következtetés esetén)

A társaság készletei xxx értékkel szerepelnek a mérlegben. A vezetés nem a bekerülési érték és mérlegkészítéskori piaci érték közül az alacsonyabbikot mutatta ki a készleteket, hanem csak bekerülési értéken, ami eltérést jelent a magyar számviteli törvény (2000. évi C. törvény) követelményeitől. A társaság nyilvántartásai jelzik, hogy ha a vezetés a készleteket a bekerülési érték és a mérlegkészítéskori piaci érték közül az alacsonyabbikot mutatta volna ki, xxx összeggel kellett volna leírni a készleteket a piaci értékükre. Ennek megfelelően az értékesítés közvetlen költségét xxx összeggel növelték volna, és a nyereségadó, a nettó eredmény, valamint a saját tőke ilyen sorrendben xxx, xxx és xxx összeggel csökkent volna.

Korlátozott következtetés

Átvilágításunk alapján, a korlátozott következtetés alapja bekezdésben ismertetett ügy hatásainak kivételével, semmi nem jutott a tudomásunkra, ami arra a meggyőződésre vezetett volna bennünket, hogy az ABC társaság egyszerűsített éves beszámolóját nem minden lényeges szempontból a 2000. évi C. törvény a számvitelről szabályozással összhangban készítette el.)

Jelentés egyéb jogi és szabályozási követelményekről

A könyvvizsgálói jelentés ezen részének formája és tartalma a könyvvizsgáló egyéb jelentéstételi felelősségeinek jellegétől függően fog változni.

A könyvvizsgáló jelentésének dátuma

A könyvvizsgáló cég neve

A könyvvizsgáló cég székhelye

Kamarai nyilvántartási száma

A képviselőre jogosult személy neve és aláírása

Az átvilágítási megbízásért felelős természetes személy könyvvizsgáló (a megbízásért felelős partner) neve, aláírása, kamarai nyilvántartási száma

Egyéni könyvvizsgáló esetén:

A könyvvizsgáló neve és aláírása

Kamarai nyilvántartási száma

5. IRODALOMJEGYZÉK

Accountancy Europe: Audit exemption thresholds in Europe, Short- and long-term development in 32 European countries, Survey results 2021

FEE: Survey on the Provision of Alternative Assurance and Related Services Across Europe, 2009

IAASB: 2400. témaszámú (felülvizsgált) átvilágítási megbízásokra vonatkozó nemzetközi standard

IASSB: At a glance, International Standard on Review Engagements (ISRE) 2400 (Revised), Engagements to Review Historical Financial Statements 2012

ICAEW Alternatives to audit report on the ICAEW assurance service consultation, 2009

ICAEW: Assurance review engagements on historical financial statements, 2019

IFAC SMPC: Guide to review engagements, 2013

IFAC, Phil Cowperthwaite: Review Engagements—A Value-Adding Client Service, 2014

IV. AZ ÁRUK ÉS AZ ELÁBÉ KÖNYVVIZSGÁLATA

1. BEVEZETÉS

Hat évvel ezelőtt, 2019-ben a könyvvizsgálók kötelező szakmai továbbképzés tananyaga már érintette a készletek könyvvizsgálatának egyik, leglényegesebb részét, a létezés állításának vizsgálatát, mivel a negyedik blokk a leltárfelvétellel kapcsolatos könyvvizsgálói megfontolásokat tárgyalta. Már akkor többen jelezték, hogy miért nem foglalkozunk a készletekkel kapcsolatos többi állítással: az előfordulással, a teljességgel, az értékeléssel, a pontossággal, a besorolással, a bemutatással, az elhatárolással, a jogokkal és kötelezésekkel.

Jelen tanulmány az áruk és ELÁBÉ témakörre fókuszál.

Azon gazdálkodó szervezeteknél, ahol a készletekkel kapcsolatos ügyletek, számlaegyenlegek és közzétételek jelentősek és/vagy lényegesnek számítanak, jelentős, fokozott vagy standard kockázatú területnek tekinthetők, ott a készletek könyvvizsgálata az éves beszámoló ellenőrzésének szerves részét képezi. Ha a készletek a beszámoló szempontjából jelentősek, akkor a könyvvizsgálónak elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyítékot kell szereznie a készletekről, a gazdálkodó szervezetnek pedig bizonyítania kell a könyvvizsgáló számára, hogy a készletek a leírt állapotukban léteznek, a készletnyilvántartások pontosak és megbízhatóak, az esetleges eltérések azonosítása megtörtént, és betartották a készletekre vonatkozó hatályos számviteli és adótörvényi előírásokat. A pontos készletnyilvántartás elengedhetetlen az olyan megalapozott belső üzleti döntések meghozatalához is, mint a minimális, optimális és maximális készletszintek meghatározása, a beszerzés, az árképzés, az eladás, az értékvesztés, a kiselejtezés, de fontos információkkal szolgálhat a készletveszteségek (hiány, káresemény, adminisztratív hiba) észleléséhez és megelőzéséhez is. A készletek könyvvizsgálata feltárhatja a készletgazdálkodás hatékonyságának hiányosságait és gyengeségeit, egyben hozzájárulhat a működési folyamatok és a számviteli-pénzügyi beszámolás javításához is.

Alapos számviteli tudás és könyvvizsgálati standard ismerete nélkül nem lehet minőségi könyvvizsgálati munkát végezni.

2. AZ ÁRUK ÉS AZ ELÁBÉ SZÁMVITELI VONATKOZÁSAI

2.1. Az áruk fogalma és csoportosítása

Áruk a vállalkozó tevékenységét közvetlenül, általában egy éven belül szolgáló (ezért találhatók a mérlegben a forgóeszközök között) olyan eszközök, amelyeket értékesítési céllal szereznek meg, és változatlan állapotban, de általában magasabb áron adnak tovább, akkor is, ha az értékesítésig átmenetileg használatba vették vagy bérbe adták azokat.

Fajtai:

- kereskedelmi áruk,
- közvetített szolgáltatások,
- betétdíjas göngyölegek.

Az áruk között kell kimutatni azoknak az úton lévő áruknak a számlázott értékét is, mint úton lévő készletet, amelyeknek csak a számlája érkezett meg a fordulónapig, de az áruk még nem.

Az aktiválásnak az a feltétele, hogy a teljesítés helye az eladó telephelye legyen, amivel az áruk tulajdonjoga már átszáll az áruk vásárlójára.

Ugyancsak úton lévő készletnek kell tekinteni azokat az árukat, amelyeknél a teljesítés helye a vevő telephelye, amely esetben fordulónapig megtörtént a kiszállítás, de a vevő valamilyen oknál fogva még nem vette át a megvásárolt árukat, ezért a teljesítés még nem történt meg. Mivel a tulajdonjog még mindig az eladónál van, ezért neki kell ezeket az árukészleteket a mérlegében szerepeltetnie.

Ha az áruk már megérkeztek, de a beszerzésről szóló számla még hiányzik, akkor az árukészletet a megrendelésben, szerződésben szereplő értéken kell aktiválni az egyéb kötelezettségekkel szemben, mint nem számlázott szállításokat. A számla hiányában aktivált összeg és később beérkező, ténylegesen számlázott összeg közötti különbözetet csak akkor kell az árukra ráaktiválni, ha az eltérés jelentős, különben a kerekítési szabályok szerint kell eljárni.

A bizományba átvett árukat nem lehet az átvető gazdálkodó szervezet mérlegében kimutatni, arról egy elkülönített nyilvántartást kell vezetni. Ugyanakkor a bizományba átadott, idegen helyen tárolt árukat az átadó mérlegében kell szerepeltetni, és egyeztetéssel kell meggyőződni azok létezéséről.

2.2. Az árukkal kapcsolatos számviteli politikai döntések

Minden gazdálkodó szervezetnek – megalakulása időpontjától számított 90 napon belül – el kell készítenie az adottságainak, körülményeinek leginkább megfelelő számviteli politikát, ami- ben rögzítésre kerül, hogy a számviteli törvényben biztosított választási, minősítési lehetőségek közül melyeket és milyen feltételek fennállása esetén alkalmaz.

Az árukat érintő számviteli politikai döntések a következők lehetnek:

- Vezessen-e a vállalkozás az árukról folyamatos mennyiségi és értéki nyilvántartást?
- Mi legyen a készletek bekerülési értéke: a tényleges beszerzési (előállítási) érték, vagy az átlagos beszerzési (előállítási) érték, esetleg a FIFO módszerrel meghatározott érték (az elsőként megvásárolt vagy előállított készlet kerül először értékesítésre vagy felhasználásra)?
- Milyen időszakonként és időpontban történjen a készletek fordulónapra vonatkozó leltározása, a készletek mennyiségi felvétele (ezt a leltárkészítési és leltározási szabályzatban kell rögzíteni)¹⁶?
- Mekkora legyen a jelentősség értékhatára és a tartósság időtartama az áruk értékvesztésének és az értékvesztésük visszairásának elszámolásakor (ezt az értékelési szabályzatban kell rögzíteni)?
- Mi minősüljön fajlagosan kis értékű készleteknek?
- Milyen eljárással készüljön az eredménykimutatás („A” típusú: összköltség vagy „B” típusú: forgalmi költség eljárás szerint)?
- Milyen költségelszámolást válasszon (költségnem, elsődleges költségnem és másodlagos költséghely-költségviselő, illetve elsődleges költséghely-költségviselő és másodlagos költségnem)?

¹⁶ Ha a gazdálkodó szervezet árukészleteiről mennyiségi vagy értékbeni nyilvántartást vezet, akkor a fordulónapot megelőző vagy az azt követő negyedévben is leltározhat.

- Mit tekintsen a vállalkozás a számviteli elszámolás, az értékelés szempontjából lényegesnek, jelentősnek, nem lényegesnek, nem jelentősnek?

A számviteli politikában rögzített szabályokat, előírásokat és módszereket minden törvényváltozás esetén – annak hatálybalépését követő 90 napon belül – aktualizálni kell, illetve meg kell indokolni, ha a korábban már elfogadott és alkalmazott gyakorlatot a gazdálkodó szervezet megváltoztatja.

2.3. Az áruk állománynövekedése

Ha az áruk vásárlás útján kerültek a gazdálkodó szervezethez, akkor az áruk beszerzési értéke lehet:

- az áruk megszerzése érdekében a raktárba történő beszállításig felmerült, az árukhoz egyedileg hozzákapcsolható tételek együttes összege, vagy
- a beszerzési értékek alapján számított átlagos (súlyozott) beszerzési ár, vagy
- a FIFO módszer szerint meghatározott bekerülési érték, vagy
- az áruk fogyasztói ára, ha a boltban az árukat fogyasztói áron tartják nyilván, de ilyenkor a tényleges beszerzési ár és a fogyasztói ár különbségét egy árrés számlán kell ütköztetni.

Az áruk beszerzési értékének tartalma: engedményekkel csökkentett, felárakkal növelt vételár, a készlet beszerzésével, raktárba történt beszállításával kapcsolatban felmerült szállítási és rakodási költség, közvetítői tevékenység ellenértéke, a bizományi díj, a beszerzéshez kapcsolódó adó és adójellegű tétel, vám, illeték, előzetesen felszámított, de le nem vonható általános forgalmi adó, a jogszabályon alapuló hatósági igazgatási, szolgáltatási díj (környezetvédelmi termékdíj, visszaváltási díj, szakértői díj) és a vásárolt vételi opció díja.

A beszerzési érték részét képezi az áruk beszerzéséhez közvetlenül kapcsolódóan igénybe vett hitel, kölcsön felvétele előtt fizetett bankgarancia díja, a szerződésben meghatározott, a hitel igénybevétele miatt fizetett kezelési díj, folyósítási jutalék, a hitel igénybevételeig felszámított rendelkezésre tartási jutalék, a szerződés közjegyzői hitelesítésének díja, a hitel felvétele után az áruk raktárba történő beszállításáig terjedő időszakra elszámolt (időszakot terhelő) kamat.

Nem része az áruk bekerülési (beszerzési) értékének a levonható előzetesen felszámított általános forgalmi adó és a megosztott előzetesen felszámított általános forgalmi adó le nem vonható hányada.

Vásárláson kívül még az alábbi módokon kerülhet árukészlet a gazdálkodó szervezetéhez:

- Követelés fejében átvett áru, amelynek bekerülési értéke a kiváltott követelés összege.
- Csereszerződés útján (barter) beszerzett áru bekerülési értéke az áru csereszerződés szerinti értéke, a cserébe adott áru eladási ára lesz.

Devizás barter ügylet esetén az első ügylet teljesítésének napján érvényes választott devizaárfolyamon kell az árukészletet állományba venni.

- Az apportként átvett áruk bekerülési értéke a társasági szerződés szerinti érték lesz.
- Térítés nélkül átvett áruk, ajándékként, hagyatékként kapott, illetve többletként fellelt (a nem adminisztrációs hibából származó többlet) árukészlet bekerülési értéke a készletnek az állományba vétel időpontjában ismert piaci értéke, amit az egyéb bevételekkel

szemben kell elszámolni, és ezzel egyidejűleg el is kell határolni (halasztott bevétel). Ezen halasztott bevételt a készlet csökkenésével egyidejűleg kell majd feloldani.

Az árukészletek bekerülési (beszerzési, előállítási) értékét módosítja a felek között utólag elszámolt, a szokásos piaci ár és az alkalmazott ellenérték alapján számított különbözet, amellyel a beszerzőnek a beszerzésre tekintettel a társasági adó alapját módosítani kellene, ha a különbözetet a könyvviteli elszámolásában a bekerülési érték módosításaként nem szerepeltetné. (Ez a kapcsolt vállalkozások közötti transzferár szabályzatban is rögzíteni kell.)

Az áruknak lehet egy különleges, csak értéki növekedése is, mégpedig akkor, ha az árukészlet mérlegkészítéskori piaci értéke jelentősen és tartósan meghaladja a könyv szerinti értékét, és korábban ugyanezen árukra értékvesztést számolt el a vállalkozás. Ebben az esetben a különbözettel a korábban elszámolt értékvesztést kell lecsökkenteni. Az értékvesztés visszairásával a készlet könyv szerinti értéke nem haladhatja meg a bekerülési értékét. Nem kötelező visszairni az áruk értékvesztését, ha a vállalkozás egyszerűsített éves beszámolót készít.

2.4. Az áruk állománycsökkenése

Az áruk legjellemzőbb mennyiségi és értéki csökkenése az értékesítés. Ezen kívül az árukészletek csökkenésének oka lehet a térítés nélküli és követelés fejében történő átadás, a hiány, a káresemény, a megsemmisülés, az apportba adás, illetve az áruk átsorolása anyaggá vagy tárgyi eszközzé.

A csak értéki készletcsökkenést értékvesztésnek nevezzük. Ezt egyrészt akkor kell elszámolni, ha az áruk bekerülési (könyv szerinti) értéke jelentősen és tartósan magasabb, mint a mérlegkészítéskor ismert tényleges piaci értéke, vagy a még várhatóan felmerülő költségekkel csökkentett, várható támogatásokkal növelt eladási ára. Másrészt akkor is el kell számolni értékvesztést, ha az áruk a vonatkozó előírásoknak (szabvány, szállítási feltétel, szakmai előírás stb.), illetve eredeti rendeltetésének nem felel meg, megrongálódott, felhasználása, értékesítése kétségesse vált.

Az áruk értékének csökkentését addig a mértékig kell értékvesztésként az egyéb ráfordításokkal szemben elszámolni, hogy az árukészlet az értékesíthetőségnek megfelelő, mérlegkészítéskor, illetve a minősítés elvégzésekor érvényes (ismert) piaci értéken szerepeljen a mérlegben.

A fajlagosan kis értékű árukészletek értékvesztése a kialakított készletcsoportok könyv szerinti értékének arányában is meghatározható.

2.5. Az áruk helye és értéke a beszámoló egyes részeiben

2.5.1. Az áruk a mérlegben

Az árukat a mérlegben a bekerülési értékükön kell értékelni, csökkentve azt az esetleg elszámolt értékvesztésekkel és növelve az áruk értékvesztése visszairásának összegével. Az áruk mérleg-tételének alátámasztásához a gazdálkodó szervezetnek olyan *leltárt* kell összeállítani és megőrizni, amely mennyiségben és értékben tételesen, ellenőrizhető módon tartalmazza a vállalkozás mérleg fordulónapján meglévő árukészletét.

Az áruk leltározásának két fő módszere ismert: a tételes fizikai leltározás és a folyamatos vagy ciklikus leltározás, amikor napi, heti, havi vagy negyedéves gyakorisággal csak egy kiválasztott árucsoport számbavételére kerül sor. A leltározás két munkafolyamatból áll:

- az áruk mennyiségének természetes mértékegységben történő megállapításából, és

- a leltározott mennyiségek értékeléséből.

Ha a gazdálkodó szervezet az árukról folyamatos mennyiségi nyilvántartást vezet, akkor a leltárba bekerülő adatok valódiságáról – a leltár összeállítását megelőzően – leltározással köteles meggyőződni, és azt az eszközök és a források leltárkészítési és leltározási szabályzatában meghatározott időszakonként, de legalább háromévente mennyiségi felvétellel.

Ha a gazdálkodó szervezet az árukról mennyiségi nyilvántartást nem vezet, vagy e nyilvántartást nem folyamatosan vezeti, akkor a leltárba bekerülő adatok valódiságáról a leltár összeállítását megelőzően leltározással köteles meggyőződni, és az üzleti év mérlegfordulónapjára vonatkozó leltározást mennyiségi felvétellel kell elvégeznie.

Ha a gazdálkodó szervezet az árukészleteiről vagy mennyiségi vagy pedig értékbeli nyilvántartást vezet, akkor lehetőség van arra is, hogy nem a fordulónapon, hanem az üzleti év mérlegfordulónapját megelőző negyedévben vagy az azt követő negyedévben ellenőrizze mennyiségi felvétellel árukészletei nyilvántartásának a mérleg fordulónapjára vonatkozó adatai helyességét. A mennyiségi felvétel alapján szükségessé váló módosításokat az üzleti év mérlegfordulónapjára vonatkozóan kell elszámolni.

Ha egy árukészlet használata, rendeltetése az aktiváláskori besorolását követően megváltozik, akkor azt át kell sorolni vagy az anyagok, vagy ha tartóssá válik, akkor a tárgyi eszközök közé. Fordított eset is előfordulhat (és ez a gyakoribb), amikor is egy eredetileg tárgyi eszközként használatba vett eszköz már nem tartósan szolgálja a tevékenységet, a működést, akkor annak besorolását meg kell változtatni, és legkésőbb a mérlegkészítés időszakában, a mérlegfordulónapra vonatkozóan át kell sorolni az anyagok vagy az áruk közé.

Ha a késztermékek a saját mintaboltba kerülnek kiszállításra, akkor nem szabad a késztermékeket átsorolni az áruk közé, és értékesítésükkor elábéként elszámolni.

Az áruk ideiglenes bérbeadására vonatkozó tételes számviteli törvényi előírások nincsenek, de az Szt. 28. § (3) bekezdésének d) pontja szerint *a használatba vétel időpontjától áruként azokat az értékesítési céllal beszerezett, előállított eszközöket tartjuk nyilván, amelyeket a vállalkozó az értékesítésig (az állományból történő kivonásig) átmenetileg használatba vettek.*

Az ideiglenesen használatba vett (tesztautó), bérbe adott árukat nem kell átsorolni a tárgyi eszközök közé, hanem maradhatnak az áruk között, mert nem változott meg az eredeti szándék velük kapcsolatosan, azaz továbbra is értékesíteni kívánják. Az átmeneti jelleget és a rövid időn belüli értékesítésüket azonban bizonyítani kell. Ha ez az időtartam meghaladja az egy évet, akkor át kell sorolni a bérbe adott árut a tárgyi eszközök közé, mert megváltozott az eszközök rendeltetése és használata, és majd onnan lehet bérbe adni, mint tárgyi eszközt.

Konszolidált beszámoló összeállításakor az árukészletekkel kapcsolatosan akkor vannak egyrészt belső eredményt kiszűrő feladatok, ha a konszolidálásba bevont vállalkozások egymásnak értékesítettek készleteket. Ha ezek az árukészletek a fordulónapon még állományba maradtak, azaz nem kerültek kiszámlázásra külső, harmadik fél felé, akkor ezeket az árukat a konszolidált mérlegben az eladás előtti bekerülési értéken kell szerepeltetni.

2.5.2. Az áruk kapcsolata az eredménykimutatással

Az áruk értékesítéséből származó bevétel mindkét módszerrel előállított eredménykimutatásban kizárólag az értékesítés nettó árbevétele soron jelenhet meg, vagyis sosem lehet egyéb bevétel. Az áruk értékesítésének ráfordításai ugyancsak azonos sorokat érinthetnek bármely

módszer szerint kerül összeállításra az eredménykimutatás: az elábét és az eladott (közvetített) szolgáltatások értékét.

Ingatlan bérbeadás esetén a bérlőknek továbbszámlázott rezsiköltség (áram, gáz, víz, ha van külön mérőóra) is elábé lesz.

Az árukészletekhez kapcsolódó káresemények, hiány, térítés nélküli átadás és értékvesztés az egyéb ráfordítások eredménykimutatás sort érintik, az áruk értékvesztésének visszaírása pedig az egyéb bevételeket.

Az áruk többlete és a térítés nélkül átvett árukészletek halasztott bevétellel járnak, és csak akkor érintik az egyéb bevételeket, amikor az ilyen tranzakció során keletkezett áruk kikerülnek a könyvekből.

Az áruk apportba adása csak nettó módon jelenhet meg az eredménykimutatásban: ha az apport érték magasabb, mint az áruk könyv szerinti értéke, akkor a különbözet az egyéb bevételek soron, ha pedig alacsonyabb, akkor az egyéb ráfordítások soron kell elszámolni.

2.5.3. Az áruk megjelenése a kiegészítő mellékletben

A kiegészítő mellékletben be kell mutatni

- a számviteli politika készletekkel kapcsolatos meghatározó elemeit és azok változását, a változás eredményre gyakorolt hatását;
- a készletek értékelésével összefüggő eljárásokat, a megváltoztatott eljárások eredményre, vagyona és pénzügyi helyzetre gyakorolt hatását, valamint a változtatás indokolását;
- a készletek értékelése kapcsán elszámolt értékvesztés nyitó értékét, tárgyévi növekedését, tárgyévi csökkenését, a visszaírt értékvesztés összegét, az értékvesztés záró értékét legalább mérlegtételek szerinti bontásban;
- a készletek átsorolásait, annak hatását és indokolását;
- készletekkel kapcsolatos kivételes nagyságú vagy kivételes előfordulású eseményeket, hatásukat;
- a készletekkel összefüggő export és import adatokat;
- a zálogjoggal vagy más hasonló jogokkal terhelt kötelezettségek készletekkel való összefüggéseit (korlátozott forgalmazhatóság miatt).

A készletek megjelenése a cash flow-kimutatásban:

- a működési cash flow 3. Elszámolt értékvesztés és visszaírás sorában a készletek adott időszakban elszámolt értékvesztését pozitív előjellel, azok visszaírását pedig negatív előjellel kell figyelembe venni. Itt kell szerepeltetni azokat a ráfordításokat is (például a készletek hiányát, többletét, káreseményét), amelyek nem minősülnek értékvesztésnek, de jelentősen eltérítik a számviteli eredményt a pénzmozgástól;
- a működési cash flow 10. Forgóeszközök (vevőkövetelés és pénzeszköz nélkül) változása sorába kell beállítani a készletek záró és nyitó állományának különbözetét. Az állományváltozás növekedése negatívan hat a működési cash flow-ra, míg csökkenése pozitívan.

3. AZ ÁRUK ÉS AZ ELÁBÉ KÖNYVVIZSGÁLATA

3.1. Az áruk és az ELÁBÉ könyvvizsgálatának tervezése

Az áruk és az ELÁBÉ könyvvizsgálatánál, mint a könyvvizsgálat során minden esetben a tervezés **célja** az akár **csalásból, akár hibából eredő, a pénzügyi kimutatások és az állítások szintjén** fennálló **lényeges hibás állítás kockázatainak** azonosítása és felmérése, alapot adva ezzel a lényeges hibás állítások felmért kockázataira adott válaszok kialakításához és végrehajtásához.

A kockázatok azonosítása két „szinten” történik:

- a pénzügyi kimutatások szintjén és
- a számlaegyenlegek (mérleg sorok) / ügyletsoportok (eredménykimutatás sorok) / közzétételek együttesen: **SZÜK** szintjén.

Jelen oktatási anyagban nem foglalkozunk a kockázatok azonosításával a pénzügyi kimutatások szintjén, hanem kizárólag a számlaegyenlegekhez, ezen belül az áruk mérleg sorhoz és az ügyletsoportokon belül az ELÁBÉ eredménykimutatás sorhoz kapcsolható kockázatokkal.

Szükséges hangsúlyozni, hogy nincs két egyforma „eset”. Az áruk és az ELÁBÉ könyvvizsgálata során más és más a kockázat, más és más lesz a releváns állítás és más és más lehet a könyvvizsgálati megközelítés. A következőkben **egy lehetséges megközelítés kerül bemutatásra, a teljesség igénye nélkül.**

3.1.1. Üzleti folyamatok

Az áruk és az ELÁBÉ könyvvizsgálatához – a tervezéshez – elengedhetetlen az üzleti folyamatok és a folyamatokban megtalálható kontrollok megismerése. Általában a kulcsfontosságú üzleti folyamatok:

- Értékesítés
- Beszerzés
- Tárgyi eszköz gazdálkodás
- **Készletgazdálkodás**
- Pénzkezelés folyamata
- Bérelszámolás
- Zárási folyamatok
- IT folyamatok

Noha ebben az anyagban csak a készletgazdálkodással, és azon belül is csak az árukkal és az ELÁBÉ-val foglalkozunk, szükséges annak hangsúlyozása, hogy az egyes üzleti folyamatok egymással összefüggenek.

Üzleti folyamatok és kontrollok megismerésének lépései (általában)

- az üzleti folyamat megismerése (Interjúk, belső szabályzatok megismerése)
- Folyamat leírása (Szövegesen, folyamatábra segítségével, vagy egyéb módon)
- „Mi romolhat el?” „Mi lehet rossz?” (Annak végig gondolása, hogy mi romolhat el, milyen hibák, hibás állítások lehetnek.)

- Milyen kontrollokat találunk? (Az üzleti folyamat megismerése során szerzett információk alapján az azonosított kontrollok, kontroll lépések, azok gyakorisága)
- Ezek a kontrollok milyen állításokra vonatkoznak (A feltárt hibák, hibás állítások közül a kontrollok melyeket fednek le)?
- Egy példán „végigmegyek”, lépésről lépésre:
 - meggyőződök arról, hogy a folyamat valóban úgy van, ahogyan azt megismertem, leírtam,
 - megnézem, hogy valóban létezik-e a kontroll, és az milyen hibát, hibás állítást képes feltárni, megelőzni.

A felmérési folyamat során megismerem és dokumentálom, hogy hogyan történik az adatok / gazdasági esemény

- létrehozása,
- engedélyezése / jóváhagyása,
- rögzítése,
- feldolgozása,
- hogyan / hol jelenik meg a könyvelésben / főkönyvben,
- hogyan / hol szerepel a pénzügyi kimutatásokban / beszámolóban,
- hogyan történik a hiba javítása,
- milyen a kapcsolódó IT környezet (IT alkalmazás, infrastruktúra).

Készletgazdálkodás, mint üzleti folyamat

FONTOS:

- Nincs két egyforma Társaság.
- Nincs két egyforma készletgazdálkodási folyamat.
- Nincs két azonos kontroll környezet, beleértve a kontrollok kialakítását.
- Nincs két egyforma folyamat leírás.

Például, a Kereskedő Kft. esetében milyen fázisokat, lépéseket lehet beazonosítani, ami a készletgazdálkodás része?

1. Ajánlatkérés, ajánlat adása, szerződéskötés
2. Megrendelés beérkezése és nyilvántartása
3. Áru bevételezése, raktározása
4. Készlet növekedés könyvelése
5. Áru kivételezése, kiszállítása
6. Készletcsökkenés könyvelése
7. Számlázás

8. Pénzügyi rendezés könyvelése
9. Visszárú kezelése
10. Utólagos engedmények kezelése
11. *Leltározás*
12. *Készletértékelés*

A Kereskedő Kft.-nél a megismerés során beazonosított és a könyvvizsgáló számára lényeges dokumentumok lehetnek: (Csak a fent dőlt betűkkel kiemelt fázisokra fókuszálva)

Folyamat / Folyamat leírása	Dokumentum
1. Ajánlatkérés, ajánlat adása, szerződéskötés	Ajánlatkérés, ajánlat, szerződés
2. Megrendelés beérkezése és nyilvántartása	Megrendelés
3. Áru bevételezése, raktározása	Számla, szállítólevél
4. Készlet növekedés könyvelése	Számla, főkönyvi karton
5. Áru kivételezése, kiszállítása	Szállítólevél, számla
6. Készletcsökkenés könyvelése	Számla, főkönyvi karton
7. Leltározás	Leltárívek
8. Készletértékelés	Selejtezési jegyzőkönyvek, készlet korosítás

Miért szükséges, mire jó a készletgazdálkodás, mint üzleti folyamat megismerése, felmérése a Kereskedő Kft.-nél?

- Lehetőséget ad a lényeges hibás állítás kockázatának azonosítására (**Mi lehet hibás?**)
- Lehetőség van a kontrollok megismerésére, hogy
 - milyen lényeges hibás állítás azonosított kockázatára adnak választ (azaz milyen kockázatot fednek le) a kontrollok?
- Megalapozza a könyvvizsgálati módszerek, eljárások kiválasztását
 - kontroll alapú megközelítés
 - alapvető könyvvizsgálati eljárások
 - elemző eljárások
 - adatok tesztelése (erre mindig szükség van.)

Szükséges megjegyezni, hogy

- a folyamatok – jelen esetben a készletgazdálkodási folyamat -megismerése, dokumentálása,
- egy tétellel a folyamat végig kísérése és ennek dokumentálása **kötelező, amennyiben az a folyamat a Társaság esetében kulcsfontosságú folyamat.** A Kereskedő Kft.-nél a készletgazdálkodás kulcsfontosságú folyamat.

Ez a felmérés ad alapot arra, hogy a könyvvizsgáló megállapítsa, talált-e olyan kontrollt, ami egy, vagy több releváns állítást lefed.

EMLÉKEZTETŐ

Releváns állítás:

Egy ügyletsoportra, számlaegyenlegre vagy közzétételre vonatkozó állítás akkor releváns, ha abban lényeges hibás állítás azonosított kockázata van. Azt, hogy egy állítás releváns állítás-e, bármely kapcsolódó kontroll mérlegelése előtt (vagyis az eredendő kockázat szintjén) határozzák meg.¹⁷

Ha az elvégzett folyamatfelmérés során a könyvvizsgáló talált olyan kontroll tevékenységet, amely lényeges hibás állítás megelőzésére, feltárására, kijavítására alkalmas, akkor a könyvvizsgáló dönt arról, hogy várakozása szerint a kontroll hatékonyan működik-e, és ha igen, akkor támaszkodik-e a kontrollra.

Amennyiben a könyvvizsgáló úgy dönt, hogy támaszkodik a kontrollra, akkor **tesztelnie kell a kontroll működésének hatékonyságát.**

Megjegyzés:

A vizsgált gazdálkodó egység belső kontroll rendszerének a felmérésével összefüggésben alább röviden emlékeztetünk a Kontroll tevékenység komponens és a Figyelemmel kísérés (monitoring) komponens könyvvizsgáló általi megismerésének a fontosságára, valamint a kevésbé összetett gazdálkodó egységek azon sajátosságaira, amelyek lehetővé teszik a kontrollok egysze-
rűbb eljárásokkal való megismerését a könyvvizsgáló számára.

Kontrolltevékenység komponens

Egy kevésbé összetett gazdálkodó egység könyvvizsgálata szempontjából **releváns kontrolltevékenységek** valószínűleg a főbb folyamatokkal kapcsolatosak, úgy, mint a bevételek, a beszerzések és a személyi jellegű ráfordítások. A könyvvizsgálat szempontjából fontos, hogy amikor nincs túl sok azonosítható kontrolltevékenység, akkor mérlegelni kell, hogy lehetséges-e elsősorban alapvető könyvvizsgálati eljárások végrehajtásával elegendő és megfelelő bizonyítékot szerezni a könyvvizsgálói vélemény kialakításához.

Figyelemmel kísérés (monitoring) komponens

Kevésbé összetett gazdálkodó egységeknél, és különösen, ahol a tulajdonos egyben a vezető is, a gazdálkodó egység belső kontroll rendszer figyelemmel kísérését szolgáló folyamatának a megismerése gyakran **arra összpontosít**, hogy a vezetés vagy a tulajdonos-vezető **hogyan vesz részt közvetlenül a működésben**, mivel lehet, hogy nincs semmilyen egyéb figyelemmel kíséresi tevékenység.

Azoknál a gazdálkodó egységeknél, ahol **nincs formális folyamat a belső kontroll tevékenység figyelemmel kísérésére**, a belső kontroll tevékenység figyelemmel kíséresi folyamatának megismerése magában foglalhatja azoknak a számviteli információk időszakos ellenőrzéseinek megismerését, amelyeket azért alakítottak ki, hogy azok hozzájáruljanak ahhoz, ahogyan a gazdálkodó egység megelőzi, vagy feltárja a hibás állításokat.

¹⁷ ISA 315 felülvizsgált 12.(h) pont

A készletgazdálkodási folyamat megismerése a Kereskedő Kft.-nél az alábbi eredményre vezetett:

Az alkalmazott rövidítések:

Állítások:

T	Teljesség
L	Létezés
E	Előfordulás (Ügyletcsoport)
P	Pontosság
É	Értékelés
ELH	Elhatárolás (Ügyletcsoport)
JK	Jogok és kötelezettségek
B	Besorolás és bemutatás

Kontroll típusok:

	Típus	Például
MK	Manuális kontroll	aláírással való jóváhagyás
ITMK	Informatikai támogatás mellett végzett manuális kontroll	IT rendszerből kinyert lista összehasonlítása a bizonylattal
IRFMK	Informatikai rendszertől függő manuális kontrollok	X összeg feletti számlákat az IT továbbítja jóváhagyásra, amit a vezető manuálisan jóváhagy
ALK	Alkalmazási kontroll	jóváhagyás: egy számla csak akkor fizethető ki, akkor utalható az összeg, ha a számla és a szállítólevél adatai azonosak.

Mi lehet hibás és az arra reagáló kontrollok felmérése a készletgazdálkodásban												
	Alkalmazott rendszerek											
	Factory főkönyvi rendszer											
	Billperfect számlázó és készletkezelő rendszer											

Folyamat lépései	Eredendő kockázat / Mi lehet hibás?	ÁLLÍTÁSOK						Kontroll leírása	Kontroll kialakításának és bevezetésének (D&I) értékelése Igen,Nem	A kontroll típusa MK, ITKM, IR-FMK, ALK	Gyakoriság
		Létezés / előfordulás	Teljeség	Pontosság / értékelés	Jogok és kötelemények	Elhatárolás (cut-off)	Besorolás/ bemutatás				
3. Az áru beérkezése	Nem minden megrendelt áru kerül leszállításra (teljesítésre) A beérkezett áru nem egyezik meg a megrendeléssel	x	x	x				A raktáros a szállítólevélen szereplő tételeket egyeztetni a megrendeléssel, az egyezőséget pipálással jelzi. Átadó és átvévo aláírásával látja el a szállítólevelet az áru átvételének igazolására.	Igen	MK	Napi
4. Az áru bevételezése (készletnövekedés könyvelése)	Nem minden beérkezett áru kerül rögzítésre (bevételezésre) a raktári nyilvántartó rendszerben	x	x	x				A raktáros a nyitott megrendelések listáját hetente egyeztetni. Az integrált rendszerből lehívott szállítólevél adatokat a készletnyilvántartással a kereskedelmi asszisztens egyeztetni heti gyakorisággal.	Nem (nem dokumentált) Igen	NÉ ITMK	Heti
4. számla beérkezése/könyvelése	Nem minden beérkezett áru-ról érkezik szállítói számla A számla tartalma eltéréseket mutat egy vagy több téteelnél mennyiségben, értékben ezáltal nem egyezik meg a megrendelt, visszaigazolt és beérkezett áruval.	x	x	x				A beérkezett nem számlázott áruk listáját a könyvelési asszisztens havonta egyeztetni. Könyvelési asszisztens egyeztetni a számlát a megrendeléssel és a szállítólevéllel, melyet pipálással és aláírással igazol.	Nem (nem dokumentált) Igen	NÉ MK	Havi
5-6. Áru lefoglalása, kivételezése, kiszállítása	Nem kerül szállítólevél kiállításra a csomagolt áru-ról	x	x	x				A raktári asszisztens a megrendelésekkartonon lefoglalt árut az integrált rendszerből előállított szállítólevélen rögzíti. A rögzítés helyességének az ellenőrzése automatikus, a szállítólevél és a megrendelés adatainak eltérése esetén a rendszer jelez.	Igen	ALK	napi

Folyamat lépései	Eredendő kockázat / Mi lehet hibás?	ÁLLÍTÁSOK						Kontroll leírása	Kontroll kialakításának és bevezetésének (D&I) értékelése Igen,Nem	A kontroll típusa MK, ITKM, IR-FMK, ALK	Gyakoriság
		Létezés / előfordulás	Teljesség	Pontosság / értékelés	Jogok és kötelemények	Elhatárolás (cut-off)	Besorolás/ bemutatás				
	Nem a megrendelésre kért árut készítik elő kiszállításra		x	x				Adegyeztetés: előkészített áru tételes egyeztetése a szállítólevéllel a raktári dolgozó által.	Igen	ITMK	napi
	A készletcsökkenés nem kerül rögzítésre az analitikus nyilvántartásban	x	x	x				Automatikus: a szállítólevél kiállításával az áru automatikusan kivételezésre kerül a raktári nyilvántartásból.	Igen	ALK	napi
5-6.Számlázás	A kiszállított áru nem kerül kiszámlázásra	x	x	x				Automatikus: az integrált rendszer automatikusan állítja elő a számlát a szállítólevél alapján, manuális kontroll nincs.	Igen	ALK	napi
	Szállítólevél nélkül is lehet számlát kiállítani	x	x					Automatikus: a rendszer szállítólevél nélkül nem enged számlát kiállítani	Igen	ALK	napi
5-6. A számla rögzítése	A számla nem a megfelelő periódusra és vevőre kerül rögzítésre	x	x	x		x	X	Automatikus: A számla kiállításával automatikusan elszámolásra kerülnek a kapcsolódó főkönyvi tételek, manuális beavatkozás nem történik. A rögzítés a teljesítés időpontjára történik.	Igen	ALK	napi
7. Leltározás	Nincs leltárfelvétel	x	x	x	x			Évente aktualizált leltárutasításnak megfelelő és dokumentált leltárfelvétel, a leltár-eltérések dokumentáltan kerülnek igazolásra	Igen	ITMK	évente
	Téves leltárfelvétel	x	x	x	x						
Készletértékelés	Az átlagos beszerzési ár nem megfelelően kerül alkalmazásra		x	x				Szoftver beállítás, a főkönyvelő a bevezetésekor ellenőrizte	Nem	ALK	napi
	Értékvesztés elszámolása, beleértve az értékvesztés visszairását is, nem megfelelő, a készlet alul vagy felül értékelt		x	x			x	10 Mft felett főkönyvelő jóváhagyása szükséges	Igen	IR-FMK	évente
	Selejtezés elmaradása		x	x				Beszerzési igazgató helyszíni ellenőrzést végez a leltározás során és a selejtezés 10 M Ft felett a jóváhagyásához kötött	Igen	MK	évente

Ahogy ez már korábban rögzítésre került, egy tételen (egy tétellel) a folyamat végig kísérése és ennek dokumentálása **kötelező, amennyiben az a folyamat a Társaság esetében kulcsfontosságú folyamat**. A Kereskedő Kft.-nél a készletgazdálkodás kulcsfontosságú folyamat.

Amikor megértjük a kulcsfontosságú üzleti folyamatokat azok kezdeményezésétől egészen a pénzügyi kimutatásokban történő megjelenésükig, akkor az egyes folyamatokban azonosítjuk, hogy „mi romolhat el”, „mi lehet hibás”.

A kulcsfontosságú üzleti folyamatok megértése lehetővé teszi számunkra, hogy:

- Azonosítsuk a lényeges hibás állítás(ok) kockázatának lehetséges variációit a „mi lehet hibás” megállapítás formájában. Ez a megértés segíti a könyvvizsgálót azonosítani az eredendő kockázatot még az ellenőrzési kockázat értékelése előtt.
- Megértjük a vezetés által kialakított és bevezetett kontrollokat, amelyek az azonosított kockázatra reagálnak.
- Meghatározzuk könyvvizsgálati megközelítésünket, azaz az elvégzendő könyvvizsgálati eljárásainkat.

Fontos: A folyamat egyes lépéseinek a dokumentumát vagy dokumentumait áttekinthető formában rögzíteni kell a könyvvizsgálati szoftverünkben. Ennek formája lehet pl. scannelt dokumentum, képernyőkép stb.

A folyamatfelmérés során bizonyítékot szerzünk az azonosított mi lehet hibás állítások kezelésére szolgáló kontrollok kialakításáról és bevezetéséről is (például a tranzakciók jóváhagyásának vagy szükség esetén korrigálásának módjáról). Ezért a folyamaton való „végig sétálást”/ „végig kísérést” fel is lehet használni a mi lehet hibás állításokra reagáló kontrollok végrehajtásának értékelésére, az ellenőrzés szempontjából releváns kontrollok meghatározására.

EMLÉKEZTETŐ:

Mikor releváns egy kontroll? ¹⁸

A kontrollok akkor relevánsak, ha:

- jelentős kockázatot kezelnek, vagy
- olyan könyvvizsgálati kockázatot csökkentenek, amelyek nem csökkenthetőek hatékonyan alapvető könyvvizsgálati eljárásokkal (pl. nagyszámú gazdasági esemény, nagy elemszámú sokaság),
- a kontrollokra a könyvvizsgáló támaszkodni szeretne, és ezekre alapozza további könyvvizsgálati eljárásait (A kontrollok működését, a működés hatékonyságát csak akkor kell tesztelni, ha a végig kísérés folyamatának eredményeként arra a meggyőződésre jutunk, hogy az azonosított kontroll kialakításra és bevezetésre került, valamint az előzetes ismereteink szerint várhatóan hatékonyan működik az általunk beazonosított hibás állítások megakadályozása érdekében ezért tervezzük a kontrollra való támaszkodást.)
- naplótétel feletti kontrollok,

¹⁸ A felülvizsgált 315-ös standard a releváns szót törölte a kontrollok megismerésének követelményéből, azonban a könnyebb megértés végett oktatási anyagunkban továbbra is használjuk ezt a fogalmat.

- IT kockázatokat kezelő IT kontrollok.

Megjegyzés: mintapéldánkban nem határoztuk meg a releváns kontrollokat, mivel nem kívánunk a kontrollokra támaszkodni, ezért nem végzünk hatékonysági tesztet, valamint meggyőződésünk, hogy alapvető könyvvizsgálati eljárásokkal is elegendő és megfelelő bizonyítékokat tudunk szerezni véleményünk alátámasztására.

Összefoglalva a lépéseket:

- Egy példán „végig megyek”, lépésről lépésre megnézem, hogy valóban létezik-e a kontroll
 - Kialakításra került-e?
 - Bevezetésre került-e?
 - Mennyire – hogyan – dokumentált?
- Döntés a kontrollokra való támaszkodásról.

Például, a **Kereskedő Kft.** esetében, kiragadva a készletgazdálkodási folyamatából, például a **készlet fogyást**:

CÉL: a készletgazdálkodási folyamat megismerése, meggyőződés a folyamatba beépített kontrollok kialakításáról és alkalmazásáról. (HATEKONYSÁGÁRÓL MÉG NEM)

MÓDSZER: „végig sétálás” ("Walk through")

EREDMÉNY: (részlet) Készletfogyás folyamatába beépített kontrollok a munkalap szerint:

Folyamat lépései	Eredendő kockázat / Mi lehet hibás?	ÁLLÍTÁSOK						Kontroll leírása	Kontrollok kialakításának és bevezetésének (D&I) értékelése Igen,Nem	A kontroll típusa MK, ITKM, IR-FMK, ALK	Gyakoriság
		Létezés / előfordulás	Teljesesség	Pontosság / értékelés	Jogok és kötelemények	Elhatárolás (cut-off)	Besorolás/ bemutatás				
5-6. Áru lefoglalása, kivételezése, kiszállítása	Nem kerül szállítólevél kiállításra a csomagolt árurol	x	x	x				A raktári asszisztens a megrendléskartonon lefoglalt árut az integrált rendszerből előállított szállítólevélén rögzíti. A rögzítés helyességének az ellenőrzése automatikus, a szállítólevél és a megrendelés adatainak eltérése esetén a rendszer jelez.	Igen	ALK	napi
	Nem a megrendelésre kért árut készítik elő kiszállításra		x	x				Adegyeztetés: előkészített áru tételes egyeztetése a szállítólevéllel a raktári dolgozó által.	Igen	ITMK	napi

Folyamat lépései	Eredendő kockázat / Mi lehet hibás?	ÁLLÍTÁSOK						Kontroll leírása	Kontroll kialakításának és bevezetésének (D&I) értékelése Igen,Nem	A kontroll típusa MK, ITKM, IR-FMK, ALK	Gyakoriság
		Létezés / előfordulás	Teljesség	Pontosság / értékelés	Jogok és kötelemények	Elhatárolás (cut-off)	Besorolás/ bemutatás				
	A készletcsökkenés nem kerül rögzítésre az analitikus nyilvántartásban	x	x	x				Automatikus: a szállítólevél kiállításával az áru automatikusan kivételezésre kerül a raktári nyilvántartásból.	Igen	ALK	napi

KÖVETKEZTETÉS:

Az elvégzett eljárás alapján a készletgazdálkodási folyamatban – készletfogyás - beazonosított kontrollok kialakítottak, és bevezetésre kerültek. De, ettől még lehet, hogy a készletfogyás nem megfelelő értékkel – FIFO módszerrel számított érték, elszámoló ár, vagy más, ami a számviteli politikában szabályozva lett – került a könyvelésben rögzítésre. (Erre, a fent bemutatott „végig sétálás” nem vonatkozott.)

DÖNTÉS

Az elvégzett eljárás alapján a készletgazdálkodási folyamatban beazonosított kontrollok kialakítottak, és bevezetésre kerültek, tehát **döntheték** úgy, hogy

- **támaszkodok** a kontrollokra, ebben az esetben **tesztelni kell** a kontrollok működését, a kontrollok hatékonyságát,
- **HA nem támaszkodok** a kontrollokra, akkor ez egyben azt is kell, hogy jelentse, hogy
 - kizárólag alapvető vizsgálati eljárásokkal megfelelő bizonyosságot tudok elérni
 - a bizonylatok darabszáma / gazdasági események mennyisége olyan, hogy mintavételezéssel egy reális vizsgálandó minta darabszám adódik.

Amennyiben a kontrollok tesztelése mellett dönt a könyvvizsgáló, úgy a **kontrollok tesztelésénél lehetséges mintaszám, például:**

	Minta nagyság	Minta nagyság
Kontroll gyakorisága	Közepes megbízhatóság	Magas megbízhatóság
Éves	1 év végén	1 év végén
Negyedéves	1	2
Havi	3	5
Heti	10	15
Napi	25	40
Automatikus	1 minden tranzakció típusra	1 minden tranzakció típusra

Fontos: Amennyiben az általános IT kontrollokat is teszteljük, és azok működési hatékonyságát megfelelőnek találjuk, akkor az alkalmazási kontrollok tekintetében elegendő 1 tesztet elvégezni minden tranzakciótípusra.

A **napi** kontrollokat kivéve, **HA 1 hibát azonosítottunk**, a kontrollra **NEM támaszkodhatunk**.

Napi kontrollnál, amennyiben egy hibát találtunk, és továbbra is tervezzük a kontrollokra való támaszkodást, ki kell terjeszteni a mintaszámot. A minta kiterjesztésére **lehetséges mintaszám, például:**

	Minta nagyság	Minta nagyság
Kontroll gyakorisága	Közepes megbízhatóság	Magas megbízhatóság
Napi	25	40
Azonosított hiba	1	1
Minta kiterjesztése	+15	+20

Amennyiben a kontrollok hatékonyan működnek, hibát nem tártam fel, **akkor is szükséges** alapvető vizsgálati eljárásokat dokumentáltan elvégezni.

FONTOS: Nem szabad elfelejteni, hogy **melyik hibás állítás** felmerülésére vonatkozóan találtunk működő kontrollt.

Például: a megismert kontrollok között van-e olyan, amelyik **a készletek értékelésére**, mint lehetséges hibára vonatkozik? *(Jelen példában nincs.)*

3.1.2. Kockázat felmérése SZÜK szinten

Rövidítések:

SZÜK: Számlaegegenleg (mérleg), Ügyletcsoport, (eredménykimutatás), Közzététel

LHÁ: Lényeges Hibás Állítás

A kockázat felmérése a lényeges hibás állítások kockázatának feltárásával, a kockázatok megismerésével kezdődik. Ez a folyamat nem fejeződik be a tervezéssel. A könyvvizsgálat során folyamatosan figyelembe kell venni az új - akár előfordulásában, akár nagyságrendjében új – kockázatokat és azok hatását a lényeges hibás állítások előfordulására és nagyságrendjére.

MEGISMERÉS (Előzetes analitikus elemzés)

- Változások és az ebben rejlő kockázatok felismerése

A kockázatfelmérési eljárásokként végrehajtott elemző eljárások segítséget nyújtanak a következetlenségek, szokatlan tranzakciók vagy események, valamint olyan összegek, arányok és tendenciák azonosításában, amelyek segíthetnek a lényeges hibás állítás kockázatainak azonosításában, különösen a csalásból eredő lényeges hibás állítás kockázatainak azonosításában.

MÓDSZER

- Évközi vagy terv adatok összehasonlítása az előző –lezárt – időszak adataival
 - Mérleg soronként
 - Eredménykimutatás soronként
 - Főkönyv soronként
 - Évközi adatok – „évesítése” (Eredménykimutatás)
 - Változások okainak feltárása, megértése, az információk dokumentálása (Például: tervezési tábla „megjegyzés” oszlop.)
- Összehasonlítás (egyes sorok)
 - Változás az értékben (számokban) kifejezve,

- Változás %-ban kifejezve.
- Összehasonlítás
 - Mérleg összetétele – egyes sorok mérleg főösszeghez viszonyított aránya
 - Eredménykimutatás összetétele
 - Bevétel összetétele
 - Költségek és ráfordítások összetétele

EMLÉKEZTETŐ

A hibás állítások – beleértve a kihagyásokat is – akkor minősülnek **lényegesnek**, ha azok **ön-magukban vagy együttesen**, – ésszerű várakozások szerint – **befolyásolhatják a felhasználók** pénzügyi kimutatások alapján hozott gazdasági döntéseit. Másképpen fogalmazva: a lényegességet a felhasználó szemszögéből határozza meg a könyvvizsgáló.

A lényegesség meghatározása **szakmai megítélés** kérdése.

A lényegesség meghatározása a pénzügyi kimutatások **átfogó szintjén kötelező**, illetve az egyes számlaegyenlegek vonatkozásában mérlegelni kell.¹⁹

Az **átfogó lényegesség** (a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegesség) meghatározásához három kulcsfontosságú lépést kell végrehajtanunk:

1. Referenciaérték kiválasztása (viszonyítási alap)
2. Ezen referenciaérték mértékének meghatározása
3. A választás indoklása

Kiindulópontként gyakran alkalmazzák a **választott viszonyítási alap egy bizonyos százalékát**. A megfelelő viszonyítási alap azonosítására az alábbi tényezők lehetnek hatással:

- a pénzügyi kimutatások **elemei** (például eszközök, kötelezettségek, saját tőke, bevételek, ráfordítások);
- **vannak-e** olyan tételek, amelyekre az adott gazdálkodó egység **pénzügyi kimutatásai felhasználóinak figyelme általában irányul** (például a pénzügyi teljesítmény értékelésekor lehet, hogy a felhasználók az adózott eredményre, a bevételekre vagy a nettó eszközökre koncentrálnak).

A **végrehajtási lényegesség** a könyvvizsgáló által a pénzügyi kimutatások **egészére vonatkozó** lényegességtől **alacsonyabban megállapított összeget** vagy **összegeket** jelenti annak érdekében, hogy **megfelelően alacsony szintre csökkentse** annak valószínűségét, hogy a nem helyesbített és a fel nem tárt hibás állítások összessége meghaladja a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegességet.

A **végrehajtási lényegesség** meghatározása szakmai megítélés kérdése.

A végrehajtási lényegesség meghatározását befolyásolja:

- a könyvvizsgáló gazdálkodó egységről szerzett **korábbi ismeretei**, amelyeket a kockázatbecslési eljárások végrehajtása során **aktualizál**;

¹⁹ ISA 320 10. bekezdés: sajátos ügyletsoportokra, számlaegyenlegekre vagy közzétételre alkalmazandó

- **korábbi könyvvizsgálatok során azonosított hibás állítások jellege és terjedelme** és ezáltal a könyvvizsgáló tárgyidőszaki hibás állításokra vonatkozó várakozásai.

Lényegességi szintek

- A beszámoló egészére vonatkozó lényegesség, aminek meghatározása kötelező.
- A beszámoló egészére vonatkozó végrehajtási lényegesség, aminek meghatározása kötelező.
- Egyes számlacsoportokra vonatkozó végrehajtási lényegesség, aminek meghatározása egy lehetőség.

Egyértelműen elhanyagolható hiba, aminek meghatározása **javasolt**, annak érdekében, hogy a könyvvizsgálat hatékony legyen. Más szavakkal, hogy a könyvvizsgáló, azokra a feltárt hibás állításokra koncentráljon, amelyek egyenként, vagy összességében okozhatnak lényeges hibás állítást.

Az átfogó lényegesség meghatározásánál leggyakrabban alkalmazott vetítési alapok:

Nettó árbevétel	0,5 – 1,0 %
Mérleg főösszeg	0,5 – 2,0 %
Saját tőke	1,0 – 5,0 %
Adózás előtti eredmény	5,0 – 10,0 %

Végrehajtási lényegesség

Vetítési alap: ÁTFOGÓ LÉNYEGESSÉG

Leggyakoribb %: 50 – 80 %

Egyértelműen elhanyagolható hiba

Vetítési alap: ÁTFOGÓ LÉNYEGESSÉG

Leggyakoribb %: 1 – 5 %

A lényegesség meghatározásánál alkalmazott módszerét a könyvvizsgáló / könyvvizsgáló társaság a MIR szabályzatában, audit módszertanában rögzítheti.

Például: A **Kereskedő Kft.** esetében az egyes lényegességi szintekkel kapcsolatos megfontolások:

Viszonyítási alapok meghatározása, indoklása

Átfogó lényegesség alapja: (a felhasználó szemszögéből) **az értékesítés árbevétele.**

Indoklás:

A Társaság tevékenységét legjobban az árbevétel jellemzi. Az árbevétel nem ingadozó. A tulajdonosok az árbevétel növelésében érdekeltek. A vezetők egyik legfontosabb mérőszáma is az árbevétel és megítélésünk szerint a pénzügyi kimutatások felhasználói is jellemzően ez alapján értékelik a Társaság teljesítményét.

Mértéke: 1%

Végrehajtási lényegesség: (Könyvvizsgáló korábbi tapasztalata, várakozása): az átfogó lényegesség 80%-a.

Indoklás:

Ez már a harmadik könyvvizsgálati év. A korábbi években lényeges hiba nem került feltárássra. A Társaság átfogó kockázati besorolása: alacsony kockázat.

Egyértelműen elhanyagolható hiba: az átfogó lényegesség 5%-a.

Például: A **Kereskedő Kft.** kiemelt adatai: (Tervezéskor az árbevétel és az ELÁBÉ az 1-9 hónap tévyszámából számított évesített összeg)

adatok ezer forintban

	Előző év	Tárgyév
Árbevétel	3 422 390	4 098 450
ELÁBÉ	2 650 400	3 075 120
Árukészlet	252 765	278 340
Mérlegfőösszeg	1 650 230	1 783 240

A fenti megfontolások alapján a Kereskedő Kft.-nél az egyes lényegességi szintek összege:

Átfogó lényegesség: (Árbevétel*1%) 41.000 eFt.

Végrehajtási lényegesség: (Átfogó lényegesség*80%) 33.000 eFt

Egyértelműen elhanyagolható hiba: (Átfogó lényegesség*5%) 2.000 eFt.

A lényegességi összegek kerekítésre kerültek.

A LÉNYEGES HIBÁS ÁLLÍTÁS KOCKÁZATAINAK AZONOSÍTÁSA ÉS FELMÉRÉSE SZÜK SZINTEN

A számlaegegenlegek és ügyletszoptok beazonosításának módszere, a lényeges hibás állítás kockázatainak azonosítása és felmérése, a releváns állítások azonosítása és erre támaszkodva az eredendő kockázat felmérése (jelentős / fokozott / standard) a **könyvvizsgáló szakmai tapasztalatán, megítélésén, valamint az általa alkalmazott audit módszertanon alapul.**

A kockázat SZÜK szinten való felmérésének **egy lehetséges megközelítése** az alábbi.

Hivatkozás: (Tervezés gyakorlata – egy lehetséges megközelítés, Feketéné Horváth Márta, Kőműves Kinga, Ladó Judit. 2024, 2025, felhasználásával)

A kiindulás – ami egyben a majdani könyvvizsgálat fókuszát is jelenti – a „**Hol lehetnek a lényeges hibás állítások?**” kérdés megválaszolásával indulhat.

A kérdés megválaszolásának lépései lehetnek:

- **A SZÜK besorolása az egyes kategóriákba (jelentős, lényeges, de nem jelentős, egyik kategóriába sem sorolható)**

EMLÉKEZTETŐ

Az állítások szintjén fennálló kockázatok azonosítása, felmérése szempontjából fontos szerepe van az ügyletcsoporthoz, számlaegyenlegek vagy közzétételek (SZÜK) meghatározásának. A SZÜK meghatározása során azonosítanunk kell a **jelentős, a lényeges, de nem jelentős és az előző kettő kategóriába nem sorolható ügyletcsoporthoz, számlaegyenlegeket és közzétételeket.**

Jelentős ügyletcsoporthoz

JELENTŐS egy ügyletcsoporthoz, számlaegyenleg, vagy közzététel

- amelyre vonatkozóan legalább egy releváns állítás van, és
- észszerű a lehetősége annak, hogy az állítás hibás, és
- úgy ítéljük meg, hogy fontos a pénzügyi kimutatások felhasználói számára.

Lényeges, de nem jelentős ügyletcsoporthoz, számlaegyenlegek és közzétételek

A lényeges, de nem jelentős ügyletcsoporthoz, számlaegyenlegek és közzétételek olyan lényeges ügyletcsoporthoz, számlaegyenlegek és közzétételek, amelyek nem rendelkeznek releváns állítással és a mennyiségi szempontokat figyelembe véve a mértékük, az összegeik valószínűleg meghaladják a végrehajtási lényegességet. Ezeknek a számlaegyenlegeknek más jellemzőik is vannak, pl.:

- valószínűleg nem lesznek kitéve csalás miatti hibás állításnak;
- nincs kockázat a kapcsolt felekkel folytatott ügyletekből;
- feldolgozott tranzakciók, melyek nem minősülnek összetettnek,
- csak korlátozott mértékben történt változás az előző időszakhoz képest;
- megfelelő szervezeti szintű ellenőrzési környezettel rendelkeznek.

A kockázatok azonosítása során azt keressük, hogy hol állhat fent a lényeges hibás állítás kockázata, a kockázatok felmérése során pedig meghatározzuk az egyes kockázatok jelentőségét.

Esettanulmányunkban az árukat és az eladott áruk beszerzési értékének mérlegsorait jelentős SZÜK-nek soroltuk be, mivel releváns állításokat azonosítottunk.

Ebben a fázisban a mérleg / eredménykimutatás sorok alábontására szükség lehet annak érdekében, hogy a sorok homogén gazdasági eseményeket tükrözzenek. A jelentős ügyletcsoporthoz meghatározása során mennyiségi (végrehajtási lényegesség feletti tételek) és minőségi tényezőket (kötelezettségek teljességének kockázata, tranzakciók mennyisége és jellege, kapcsolt felekkel folytatott tranzakciók, a számlaegyenleg összetettsége stb.) veszünk figyelembe.

- **Releváns állítások meghatározása**

EMLÉKEZTETŐ

Egy ügyletcsoporthoz, számlaegyenlegre vagy közzétételre vonatkozó állítás akkor releváns, ha abban lényeges hibás állítás azonosított kockázata van. A releváns állítást a kontrollok mérlegelése előtt (vagyis az eredendő kockázat szintjén) kell meghatározni. A gyakorlatban annak megállapításához, hogy egy állítás releváns állítás-e vagy sem, kulcsfontosságú tényező annak

felmérése, hogy az ügyletsoportban, számlaegyenlegben vagy közzétételben van-e feltételezés hibás állításra.

A kérdés, hogy hogyan határozzuk meg a releváns állításokat? A standard ehhez nem ad útmutatást, ezért meghatározásukra többféle megközelítés van a gyakorlatban. Például, ha először vagyunk könyvvizsgálói az adott társaságnak, akkor a megismerési folyamat részeként, az adott üzleti folyamatért felelős vezetővel, munkatársakkal készített interjúk alapján előzetes felmérést készítünk az ügyletsoportokhoz, számlaegyenlegekhez vagy közzétételekhez kapcsolódó kockázati tényezőkről. Vagy a már korábban említett folyamatfelmérést („walkthrough”) elkészítjük és a „mi lehet hibás” feltételezéseket azáltal azonosítjuk, hogy megértjük a tranzakciók folyamatát az adatáramlást a kezdeményezéstől egészen a pénzügyi kimutatásokban történő megjelenésig.

Állítások

Ügyletsoportok	Számlaegyenlegek	Közzététel
Előfordulás	Létezés	Előfordulás
Teljesség	Teljesség	Teljesség
Elhatárolás	Jogok és kötelezettségek	Érthetőség
Pontosság	Pontosság, értékelés és felosztás	Pontosság és értékelés
Besorolás	Besorolás	Besorolás
Bemutató	Bemutató	Bemutató

Egy ügyletsoportban, számlaegyenlegben **lehet releváns és nem releváns állítás egyaránt**. Az sem kizárt, hogy **egyik állítás sem releváns**.

- Csalási kockázat felmérése

EMLÉKEZTETŐ

A csalási kockázat felméréséhez, becsléséhez érdemes felidézni, hogy a csalás – ami szándékos hiba – megvalósulásához **három tényező együttes teljesülésére** van szükség: (Úgynevezett **csalási háromszög**)

- Motiváció, nyomás
- Lehetőség
- Öngazolás

Csalási kockázat azonosítása esetén az **eredendő kockázatot mindig jelentős kockázatként határozzuk meg**.

Nem szabad megfejtenie arról sem, hogy az állítások közül csalás esetében is meg kell jelölni azt, hogy a csalás melyik állítást fogja érinteni, vagyis milyen hibához vezet / vezethet.

A Kereskedő Kft-nél pl. az Áruk vonatkozásában az alábbiak szerint határoztuk meg a releváns állításokat és a csalás lehetőségét.

Mi lehet hibás?	Releváns állítás	Állítások	Csalási kockázat	SZÜK minősítése	Üzleti folyamat	Az összeg materiális?	Érték e Ft	Ügyletsoport, számlaegyenleg, közzététel (SZÜK)	Mérleg/Eredményki-mutatás
Előfordulhat, hogy a Társaság olyan készleteket tart nyilván, amelyek nem is léteznek, vagy előfordulhat, hogy nem tart nyilván olyan készleteket, amelyek léteznek.	Létezés	Létezés/előfordulás/ Jogok és kötelezettségek	Igen	Jelentős	Készletgazdálkodás	Igen	278 340	Áruk beszerzési áron Kereskedelmi áruk értékvesztése és annak visszairatása	KÉSZLETEK
Előfordulhat, hogy a Társaság nem minden olyan készletet vett nyilvántartásba, amelyet nyilvántartásba kellett volna venni.	Teljesség	Teljesség							
Annak kockázata, hogy a készletek értékvesztése alul becsült lehet az elavulás (lassan forgó készletek) miatt, vagy a vezetés tudatosan téríti el a valós összegtől.	Pontosság/értékelés	Pontosság/értékelés Elhatárolás (cut-off) Besorolás/bemutató							

■ Eredendő kockázat felmérése

EMLÉKEZTETŐ

A felülvizsgált ISA 315. standard az **eredendő kockázat és az ellenőrzési kockázat elkülönült felmérését írja elő.**

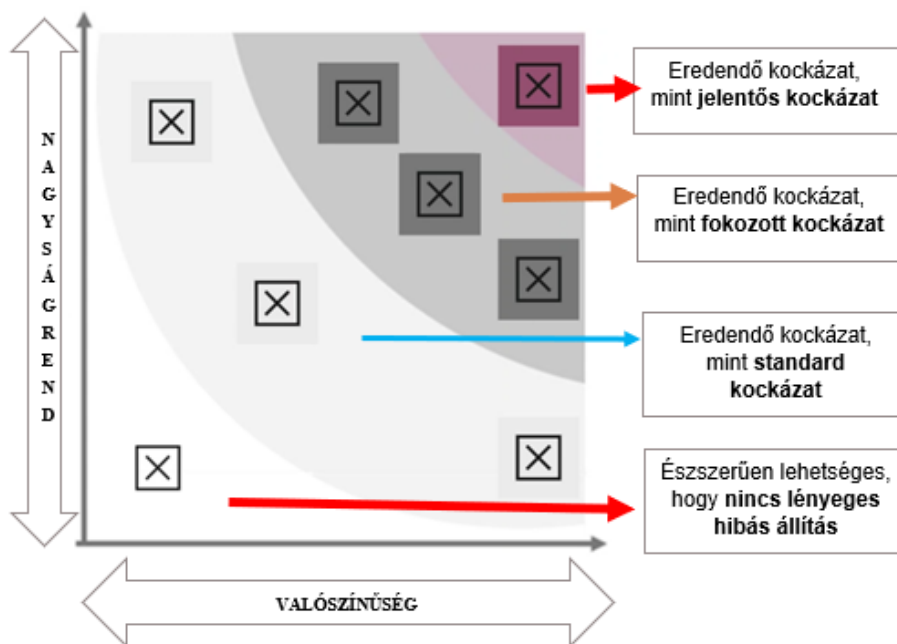
Eredendő kockázat fogalma: egy ügyletsoportra, számlaegyenlegre vagy közzétételre vonatkozó állítás hibás állításra való fogékonysága, amely hibás állítás lényeges lehet akár önmagában, akár egyéb hibás állításokkal együttesen, bármely kapcsolódó kontroll mérlegelése előtt.

Az eredendő kockázat felmérése, értékelése függ attól, hogy milyen mértékben érintik az eredendő kockázati tényezők (összetettség, szubjektivitás, bizonytalanság, változás, vezetés elfogultsága) a hibás állítás valószínűségét vagy nagyságrendjét.

Az eredendő kockázatot az eredendő kockázat spektrumán mérjük. Egy adott állításhoz kapcsolódó eredendő kockázat, az eredendő kockázat spektrumának alsó határától a felső határig terjedő tartományon belüli megítélést igényel. Az arra vonatkozó döntés, hogy a tartományban hol kerül értékelésre az eredendő kockázat, a gazdálkodó egység jellegétől, méretétől és összetettségétől függően változhat, és figyelembe veszi a hibás állítás becsült **valószínűségét** (van-e észszerű esélye annak, hogy hibás állítás fordulhat elő) és **nagyságát**, valamint az eredendő kockázati tényezőket.

Eredendő kockázat

- Mekkora az eredendő kockázat (hiba) **nagyságrendje**
- Mekkora az eredendő kockázat (hiba) **bekövetkezésének valószínűsége**

A kockázati besorolásánál egyenként kell SZÜK szinten meggondolni a lehetséges hiba nagyságrendjét és a hiba bekövetkeztenek valószínűségét. A nagyságrend és a valószínűség egy lehetséges besorolása: magas, közepes, alacsony vagy az ábra szerint standard, fokozott, jelentős.

Forrás: (Eredendő kockázat spektruma ábra forrása. MKVK 2022. évi továbbképzés)

Az eredendő kockázat - a **hibás állításra való fogékonyság** – nem azonos a mérleg, illetve az eredménykimutatás sorainál.

Az **eredendő kockázatot** befolyásolja:

- Összetettség
- Szubjektivitás
- Változás
- Bizonytalanság
- A vezetés elfogultsága
- Egyéb csalási kockázati tényezők

Az eredendő kockázat értékelése **szakmai megítélés kérdése**.

Az eredendő kockázat felmerülésének **valószínűsítéséhez használható** például a „pontozás” módszer.

Forrás: a Könyvvizsgálók Nemzetközi Szövetsége (IFAC) által kiadott és 2018-ban aktualizált „Útmutató a nemzetközi könyvvizsgálati standardok használatához a kis- és középvállalkozások könyvvizsgálata során” (IFAC SME Audit Guide, 2018. évi kiadás) c. angol nyelvű kiadvány (IFAC KKV Útmutató) magyar nyelvű fordítása.

SZÜK	Jelentős változás	Összetettség	Szubjektivitás	Bizonytalanság	Vezetés elfogultsága	Csalás	Egyéb tényezők	Összesen
.....								

Ennek az egyszerű táblának az alkalmazása is többféle lehet:

- Lehet csak „X” -elni, hogy melyik tényező áll fent, és az „X” -ek száma alapján dönti el a könyvvizsgáló, az eredendő kockázati besorolást.
- Lehet a kockázat mértékét „súlyozni” például: 1: alacsony / 2: közepes / 3: magas, és az „összesen” pontszám alapján a kockázat felmerülésének valószínűsége **például: 7 pontig: alacsony / 8-14 pontig közepes / 15 ponttól magas.**

Az alkalmazott módszert rögzíteni lehet az audit módszertanban, vagy a könyvvizsgáló döntésétől függően a MIR-ben, amennyiben annak része a könyvvizsgálati módszertan is.

(Szükséges hangsúlyozni, hogy a pontozásos módszer alkalmazása nem kötelező, csak egy lehetőség annak eldöntésére és dokumentálására, hogy minek alapján történt az eredendő kockázati besorolás.)

Az eredendő kockázat **felmérésénél** használt „végső” kategóriák:

- **JELENTŐS**
- **FOKOZOTT**
- **STANDARD**
- **NINCS LÉNYEGES HIBÁS ÁLLÍTÁS**

JELENTŐS:

- a hibás állítás bekövetkeztének valószínűsége, és a hibás állítás **bekövetkeztének esetén a hibás állítás nagyságrendje is magas.** (Nagyságrendje meghaladja a végrehajtási lényegességet.)
- továbbá, amit a standardok jelentős kockázatnak minősítenek
 - csalás (240-es standard)
 - kapcsolt felek (550-es standard)

FOKOZOTT: A fokozott kockázatok a lényeges hibás állítások olyan azonosított kockázatait, amelyek a standard kockázatoknál előírtakon túlmenően további könyvvizsgálati megfontolást igényelnek, de amelyek jellegüknél, bekövetkezésük valószínűségénél vagy nagyságrendjénél fogva nem emelkednek a jelentős kockázat szintjére. A fokozott kockázatok gyakran a vezetés megítéléséhez kapcsolódó kockázatok (pl. a követelésekre képzett értékvesztés).

STANDARD: A standard kockázatok a viszonylag rutinszerű, nem összetett ügyletekhez kapcsolódó lényeges hibás állítások azonosított kockázatait, amelyek általában szisztematikus feldolgozás tárgyát képezik, és kevés vezetői megítélést igényelnek. A kockázat jellegével, bekövetkezésének valószínűségével, vagy bekövetkezése esetén annak nagyságrendjével kapcsolatban nincsenek kiemelt vagy különleges tényezők.

NINCS LÉNYEGES HIBÁS ÁLLÍTÁS: észszerűen nem valószínű a hibás állítás előfordulása.

Ahogy ez már korábban bemutatásra került, amennyiben a tervezéskor rendelkezésre álló információk alapján **van csalási kockázat**, az eredendő kockázat besorolása minden esetben **JELENTŐS**

Az eredendő kockázat felmérésénél **nem vesszük figyelembe a kontrollokat.**

Például, a **Kereskedő Kft.** esetében az eredendő kockázat alakulása:

KERESKEDŐ Kockázati tényezők	ÁRUK (készlet)	ELÁBÉ
Összetettség	Nem	Nem
Szubjektivitás	Nem	Igen
Változás	Igen	Igen
Bizonytalanság	Nem	Nem
A vezetés elfoglaltsága	Igen	Igen
Egyéb csalási kockázati tényezők	Év végi értékelés, értékvesztés elszámolása	Nincs
Eredendő kockázat valószínűség	Állításonként változó	Állításonként változó
Létezés	Alacsony	
Teljesség	Alacsony	Alacsony
Pontosság/értékelés	Közepes	Alacsony
Elhatárolás (cut-off)		Közepes
KERESKEDŐ Kockázati tényezők	ÁRUK (készlet)	ELÁBÉ
Eredendő kockázat nagyságrend	Állításonként változó	Állításonként változó
Csalási kockázat	Van	Nincs
Létezés	Alacsony	
Teljesség	Alacsony	Alacsony
Pontosság/értékelés	Közepes	Alacsony
Elhatárolás (cut-off)		Magas
Eredendő kockázat felmérése	Állításonként változó	Állításonként változó
Létezés	Standard	
Teljesség	Standard	Standard
Pontosság/értékelés	Jelentős	Standard
Elhatárolás (cut-off)		Jelentős

A munkalap vonatkozó része

Eredendő kockázat felmérése

Az ügyletsoportok, számlaegyenlegek, valamint a releváns állítások és a hozzájuk kapcsolódó lehetséges kockázatok leírása szakmai megítélés kérdése, ezért lehetséges, hogy más könyvvizsgáló a példában bemutatottól eltérő eredményre jutna.

Fordulónap	2024.12.31	adatok Ft-ban
Lényegesség	Végrehajtási lényegesség	Elhanyagolható hiba
41 000 000	32 000 000	2 000 000

Mi lehet hibás?	Releváns állítás	Állítások	Csalási kockázat	SZÜK minősítése	Üzleti folyamat	Az összeg materiális?	Értéke Ft	Ügyletcsoporthoz, számlaegyenleg, közzététel	Mérleg/Eredményki-mutatás
Előfordulhat, hogy a Társaság olyan készleteket tart nyilván, amelyek nem is léteznek, vagy előfordulhat, hogy nem tart nyilván olyan készleteket, amelyek léteznek. Előfordulhat, hogy a Társaság nem minden olyan készletet vett nyilvántartásba, amelyet nyilvántartásba kellett volna venni. Annak kockázata, hogy a készletek értékvesztése alulbecsült lehet az elavulás (lassan forgó készletek) miatt, vagy a vezetés tudatosan téríti el a valós összegtől.	Létezés	Létezés/előfordulás/ Jogok és kötelezettségek	Igen	Jelentős	Készletgazdálkodás	Igen	278 340	Áruk beszerzési áron Kereskedelmi áruk értékesítése és annak visszairatása	KÉSZLETEK
	Teljesség Pontosság/értékelés	Teljesség Pontosság/értékelés Elhatárolás (cut-off) Besorolás/be-mutatás							
A kiszállított áru lehet, hogy nem került kiszámlázásra, és így az elábe nem került rögzítésre. Annak kockázata, hogy a tranzakció nem a megfelelő összegben került rögzítésre. Annak kockázata, hogy az elábe nem a teljesítés időpontjának megfelelő időpontban került rögzítésre hibából eredően.	Teljesség	Létezés/előfordulás/ Jogok és kötelezettségek	Nincs	Jelentős	Értékesítés	Igen	3 075 120	Eladott áruk beszerzési értéke	ELADOTT ÁRUK BESZERZÉSI ÉRTÉKE
	Pontosság/értékelés Elhatárolás (cut-off)	Teljesség Pontosság/értékelés Elhatárolás (cut-off) Besorolás/be-mutatás							

Fontos: Az ügyletcsoporthoz, számlaegyenlegek, valamint a releváns állítások és a hozzájuk kapcsolódó lehetséges kockázatok leírása szakmai megítélés kérdése, ezért lehetséges, hogy más könyvvizsgáló a példában bemutatottól eltérő eredményre jutna.

■ Ellenőrzési kockázat felmérése

CÉL: az ellenőrzési kockázat nagyságrendjének megítélése

Az eddig elvégzett könyvvizsgálati eljárásaink során azonosítottuk az eredendő kockázatokat és értékeltük azokat felmerülésük valószínűsége és lehetséges hatásuk alapján, majd kiválasztottuk a jelentős kockázatokat. Felmértük a jelentős ügyletcsoporthoz vonatkozóan a belső kontrollok kialakítását, bevezetését és értékeltük azokat abból a szempontból, hogy mennyire alkalmasak a lényeges hibás állítások megelőzésére, feltárására.

Az ellenőrzési kockázat értékelése (kategóriába sorolása) a kiválasztott kontrollok hatékonyságának tesztelésével, az elvégzett kontroll tesztek eredménye alapján történik.

Általában használt kategóriák az ellenőrzési kockázatra:

- Magas

- Alacsony

EMLÉKEZTETŐ:

Magas az ellenőrzési kockázat, ha

- **Nem találunk** olyan kontroll tevékenységet, amelyik a releváns hibát meggátolja / feltárja és kijavítja, tehát, ha nincs kialakított és bevezetett kontroll.
- Ha a kialakított és bevezetett kontroll működése nem hatékony (hibát találtunk a hatékonysági teszt során).
- Ha **nem tervezzük**, hogy a kontrollok működési hatékonyságára támaszkodunk. (Az üzleti folyamatokat és a folyamatokban található kontrollokat ebben az esetben is **dokumentáltan** meg kell ismerni, és egy példán dokumentáltan szükséges végig vezetni.)
 - **A lényeges hibás állítás kockázatának értékelése az eredendő és az ellenőrzési kockázat együttes figyelembevételével**

EMLÉKEZTETŐ

Ha az ellenőrzési kockázat magas, akkor a lényeges hibás állítás kockázata **AZONOS** az eredendő kockázattal.

Ha az ellenőrzési kockázat alacsony, akkor a lényeges hibás állítás kockázata azonos vagy alacsonyabb lesz, mint az eredendő kockázat.

Szükséges kiemelni, hogy az eredendő és ellenőrzési kockázat együttes figyelembevétele **állításonként** történik. Azoknál az állításoknál, amelyeknél feltételezzük, hogy a kontrollok hatékonyan működnek és azt tervezzük, hogy tesztelni fogjuk a kontrollok működését, a működés hatékonyságát, ott a lényeges hibás állítás besorolása az alábbiak szerint alakul:

Ábra forrása: MKVK 2022. évi továbbképzés

Ellenőrzési kockázat	Támaszkodunk a kontrollokra (ellenőrzési kockázat=alacsony)			Nem támaszkodunk a kontrollokra (ellenőrzési kockázat=magas)		
Eredendő kockázat	Standard	Fokozott	Jelentős	Standard	Fokozott	Jelentős
Lényeges hibás állítás kockázata	Standard	Standard	Fokozott	Standard	Fokozott	Jelentős ⚡

Például, a **Kereskedő Kft.** esetében, a korábban bemutatott lépések eredménye alapján az alábbi megállapításra juthatunk a lényeges hibás állítások felmérése alapján:

Számlaegyenleg: Készlet (Áruk)

Ügyletcsoporthat: ELÁBÉ

Munkalap részlet: Lényeges hibás állítás kockázata

Megfigyelhetjük, hogy az eredendő kockázat felmérését követően már nem folytattuk a táblázatunkat az ellenőrzési és a lényeges hibás állítás kockázata felmérésével. Miért?

1. Az előzőekben már írtuk, hogy könyvvizsgálati eljárásaink során nem fogunk támaszkodni a kontrollokra, ezért az ELLENŐRZÉSI KOCKÁZAT MAGAS MINDEN ÁLLÍTÁSRA
2. Ha az ellenőrzési kockázat magas minden állításra, akkor a LÉNYEGES HIBÁS ÁLLÍTÁS KOCKÁZATA AZONOS EZ EREDENDŐ KOCKÁZATTAL.

Lényeges hibás állítás kockázatainak azonosítása az állítások szintjén

Az ügyletsoportok, számlaegyenlegek, valamint a releváns állítások és a hozzájuk kapcsolódó lehetséges kockázatok leírása szakmai megítélés kérdése, ezért lehetséges, hogy más könyvvizsgáló a példában bemutatottól eltérő eredményre jutna.

Fordulónap	2024.12.31.	adatok Ft-ban
Lényegesség	Végrehajtási lényegesség	Elhanyagolható hiba
41 000 000	32 000 000	2 000 000

FONTOS

- A lényeges hibás állítás kockázatát a releváns állításokra kell felmérni,
- Minta vállalatunknál nem támaszkodunk kontrollokra, ezért az **ELLENŐRZÉSI KOCKÁZAT MAGAS minden állításra,**
- Mivel nem tervezzük a kontrollok működési hatékonyságának tesztelését, a **LÉNYEGES HIBÁS ÁLLÍTÁS KOCKÁZATA MEGEGYEZIK AZ EREDENDŐ KOCKÁZAT FELMÉRÉSÉVEL.** (táblázatunkban a fentiek miatt nem tüntettük fel sem az ellenőrzési sem a lényeges hibás állítás felmérését)

Eredendő kockázat (nagyságrend és valószínűség) meghatározása és felmérése a releváns állításokra

Megj: A magasra értékelt ellenőrzési kockázat miatt, az egyes állításokra megállapított kockázati szintek egyben a lényeges hibás állítás kockázatának kockázati szintjei is.

Besorolás Bemutatis	
Elhatárolás (cut-off)	
Jogok és kö- telmek	
Pontosság Értékelés	Jelenős (csalási kockázati miatt)
Teljesség	Standard
Létezés	Standard
Nagyságrend	Alacsony Alacsony Közepes
Valószínűség	Alacsony Alacsony Közepes
Mi lehet hi- bás? WCGW?	Előfordulhat, hogy a Tár- saság olyan készleteket tart nyilván, amelyek nem is léteznek, vagy előfordulhat, hogy nem tart nyilván olyan készle- teket, amelyek léteznek. Előfordulhat, hogy a Tár- saság nem minden olyan készletet vett nyilvántar- tásba, amelyet nyilván- tartásba kellett volna venni. Annak kockázata, hogy a készletek értékvesztése alul becsült lehet az el- avulás (lassan forgó készletek) miatt, vagy a vezetés tudatosan téríti el a valós összegetől.
Releváns ál- lítás	Létezés Teljesség Pontos- ság/értéke- lés
Állítások	Létezés/előfordu- lás/ Jogok és kötel- mek Teljesség Pontosság/értéke- lés Elhatárolás (cut- off) Besorolás/bemu- tatás
Csalási koc- kázat	Igen
SZÜK minő- sítése	Jelenős
Üzleti folya- mat	Készletgazdálkodás
Az összeg materiális?	Igen
Érték e Ft	278 340
Ügyletcsó- port, számla- egyenleg, közvetítél	Áruk be- szerzési áron Kereske- delmi áruk értékvesz- tése és an- nak vissza- írása
Mérleg/ Eredményki- mutatás	KÉSZLETEK

Besorolás Bemutatis	
Elhatárolás (cut-off)	Jelenítés
Jogok és kötelmek	
Pontosság Értékelés	Standard
Teljesség	Standard
Létezés	
Nagyságrend	Alacsony Alacsony Magas
Valószínűség	Alacsony Alacsony Közepes
Mi lehet hibás? WCGW?	A kiszállított áru lehet, hogy nem került kiszámlázásra, és így az elábé nem került rögzítésre. Annak kockázata, hogy a tranzakció nem a megfelelő összegben kerül rögzítésre. Annak kockázata, hogy az elábé nem a teljesítés időpontjának megfelelő időpontban kerül rögzítésre hibából eredően.
Releváns állítás	Teljesség Pontosság/értékelés Elhatárolás (cut-off)
Állítások	Létezés/előfordulás/ Jogok és kötelmek Teljesség Pontosság/értékelés Elhatárolás (cut-off) Besorolás/bemutatis
Csalási kockázat	Nincs
SZÜK minősítése	Jelenítés
Üzleti folyamat	Értékesítés
Az összeg materiális?	Igen
Érték Ft	3 075 120
Ügyletcsoporthoz, számlaegyenleghez, közzétételhez	Eladott áruk beszerzési értéke
Mérleg/Eredménykimutatás	ELADOTT ÁRUK BESZERZÉSI ÉRTÉKE

Megfontolások, amelyek a fenti eredményhez vezettek:

Árukészlet

Végrehajtási lényegesség **felett** van,

SZÜK Besorolás: **jelentős**

Csalási kockázat került beazonosításra (A készletek évvégi értékelésénél valószínűsített a könyvvizsgáló csalást.)

Ellenőrzési kockázat: **magas** a könyvvizsgáló az üzleti folyamatok megismerése során beazonosított kontrollokat, de a könyvvizsgáló nem tervezi az ezekre való támaszkodást.

Azonosított releváns állítás és az eredendő kockázat felmérése (az azonosított kockázat leírását lásd. a munkalapon):

- **Létezés:** standard
- **Teljesség:** standard
- **Pontosság/ Értékelés:** jelentős (csalás kockázata miatt)

ELÁBÉ

Végrehajtási lényegesség **felett** van,

SZÜK Besorolás: **jelentős**

Csalási kockázat nem került beazonosításra (Kontrollok vezetés általi felülírására nem talált a könyvvizsgáló jelet).

Ellenőrzési kockázat: **magas**, noha a könyvvizsgáló az üzleti folyamatok megismerése során beazonosított kontrollokat, ezekre nem támaszkodik.

Azonosított releváns állítás és az eredendő kockázat felmérése (az azonosított kockázat leírását lásd. a munkalapon):

- **Teljesség:** standard
- **Pontosság:** standard
- **Elhatárolás (cut-off):** jelentős

A Kereskedő Kft.-nél a kockázatbecslés bemutatott eredmény alapján megtervezésre kerülhetnek a könyvvizsgálati eljárások, a könyvvizsgálat ütemezése.

EMLÉKEZTETŐ:

A jelentős számlaegyenlegekre és ügyletsoportokra (akkor is, ha azok nem lényegesek), **minden releváns állításra részletes munkaprogramot** kell készíteni.

Lényeges, de nem jelentős számlaegyenlegekre és ügyletsoportokra szintén szükséges eljárásokat végezni, ugyanis az ISA 330-as standard 18. pontja előírja, hogy a **lényeges hibás állítás becsült kockázataitól függetlenül** a könyvvizsgálónak alapvető vizsgálati eljárásokat kell terveznie és végrehajtania minden egyes lényeges ügyletsoport, számlaegyenleg és köz-zététel tekintetében. Ezeket a tervezett eljárásokat szintén célszerű a **munkaprogramban** rögzíteni, ugyanakkor ezekre a területekre nem szükséges olyan mélységű eljárásokat végezni, mint a jelentős területek esetében.

Könyvvizsgálati eljárások:

- **Kontrollok hatékonyságának tesztelése**, ha támaszkodni akarok a kontrollokra. Ez a korábban bemutatottak alapján a könyvvizsgáló döntése.
- **Alapvető könyvvizsgálati eljárások**
 - elemző eljárások
 - adatok tesztelése
- **Kombináció**: Kontrollok hatékonyságának tesztelése, + adatok tesztelése.

A könyvvizsgálat ütemezése

- Évközi, könyvvizsgálat nem kötelező, ennek szükségességét, hatékonyságát a könyvvizsgáló dönti el a tervezés során.
- Évvégi könyvvizsgálat.

Például: A **Kereskedő Kft.**-nél a kockázatbecslés bemutatott eredmény alapján megtervezésre kerülhetnek a könyvvizsgálati eljárások, a könyvvizsgálat ütemezése:

SZÜK	Releváns állítások	SZÜK besorolás	Kontroll hatékonyságának tesztelése	Alapvető könyvvizsgálati eljárások		Általános könyvvizsgálati eljárások
				elemző eljárások	adatok tesztelése	
Árukészlet	L, P, É	Jelentős	Nem	Igen	Igen	Alapvető
ELÁBÉ	T, P	Jelentős	Nem	Igen	Igen	Alapvető

Például a **Kereskedő Kft.** esetében a vizsgálat ütemezésével is kiegészítve egy lehetséges audit program:

AUDIT PROGRAM							
SZÜK	Évközi		Évvégi			Elemző eljárások jellege	Tesztelés jellege: alapvető vizsgálati eljárások
	Kontroll teszt	Elemző vizsgálat	Tesztelés	Kontroll teszt	Elemző vizsgálat		
Készlet (Áru)	Nem	Igen	Igen	Nem	Igen	Készletek összetételének változása	Számlák vizsgálata mintavételezéssel, jóváíró számlák vizsgálata, korosítás elemzése, bekerülési érték újraszámítása.
							Évvégi leltár ellenőrzése, újraszámítás

AUDIT PROGRAM								
SZÜK	Évközi			Évvégi			Elemző eljárások jellege	Tesztelés jellege: alapvető vizsgálati eljárások
	Kontroll teszt	Elemző vizsgálat	Teszt-	Kontroll teszt	Elemző vizsgálat	Teszt-		
ELÁBÉ	Nem	Igen	Igen	Nem	Igen	Igen	Árbevétel /ELÁBE elemzés	Szerződések, teljesítésigazolások, számlák vizsgálata, mintavételezéssel, cut-off vizsgálat, jóváírószámlák vizsgálata, vegyes tételek vizsgálata.

3.2. Könyvvizsgálat végrehajtása

Például a **Kereskedő Kft.** esetében – a teljesség igénye nélkül – az alábbi könyvvizsgálati eljárások kerültek tervezésre és végrehajtásra.

Készlet (Áru) teszt (minta a teljesség igénye nélkül)

Cél: Megbizonyosodni arról, hogy a készletek léteznek és helyesen lettek elszámolva. (Létezés, pontosság, értékelés.)

Módszer:

- Főkönyv-analitika egyeztetés
- Elemző eljárások
- Végrehajtási lényegesség feletti árukészlet beszerzési értékének tesztelése
- *MP 1 Mintavételezéssel kiválasztott áruk beszerzési értékének tesztelése*
- Végrehajtási lényegesség feletti tételek eladási árának tesztelése
- *MP 4 Mintavételezéssel kiválasztott eladott tételek eladási árának tesztelése*
- *MP 2 Készlet cut-off teszt a beszerzésre*
- *MP 3 Készlet cut-off teszt az értékesítésre*
- *MP 7 Leltár ellenőrzés, mintavételezéssel kiválasztott tételek mennyiségi és érték újraszámítása*
- *MP 5 Értékvesztés teszt, értékvesztés újraszámítása*
- Speciális készletmozgások vizsgálata, tesztelése
- Szokatlan, vegyes könyvelések vizsgálata

Eredmény:

Lásd munkalapokon (A ferdén jelölt tesztekre a munkalapok egy lehetséges kialakítása is bemutatásra kerül.)

ELÁBÉ teszt (minta a teljesség igénye nélkül)

Cél: Megbizonyosodni arról, hogy az ELÁBÉ helyesen és teljeskörűen került elszámolásra. (teljesség, pontosság)

Módszer:

- Végrehajtási lényegesség feletti ELÁBÉ / árbevétel együttes alakulásának elemzése
- Mintavételezéssel kiválasztott ELÁBÉ / árbevétel együttes alakulásának elemzése
- *MP 6 Árbevétel/ELÁBÉ összhangjának elemzése havi szinten*
- Szokatlan, vegyes könyvelések vizsgálata (az ELÉBÉ ellenszámlája nem az áruk)

Eredmény:

Lásd munkalapon (A ferdén jelölt tesztekre a munkalapok egy lehetséges kialakítása is bemutatásra kerül.)

A könyvvizsgálat végrehajtásához alkalmazott munkaprogram és munkalapok kialakítása a könyvvizsgáló tapasztalatán, szakmai megítélésén alapul. Ezért nem lehet egységes munkaprogramról, munkalapokról, vagy kizárólagosan alkalmazandó munkaprogramról, munkalapokról beszélni.

A továbbiakban a **Kereskedő Kft.** Áruk és ELÁBÉ soraira bemutatott munkalapok egy lehetséges munkalap felépítést tartalmaznak. A bemutatott munkaprogram és munkalapok részben a Módszertani segédlet a kisebb gazdálkodók könyvvizsgálatához (2024.) felhasználásával kerültek kialakításra.

ÁRUK és ELÁBÉ MUNKAPROGRAM

Ügyfél: KERESKEDŐ Kft.	Dátum: 20xx.xx.xx. (az elővizsgálatot követően)	Készítette:
Fordulónap: 2024.12.31.	Dátum: 202x.xx.xx.	Jóváhagyta:

A pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegesség / végrehajtási lényegesség (eFt):	41.000 / 33.000
Elhanyagolható hiba (eFt):	2.000
A vizsgált mérleg sor értéke – Áruk előző év (eFt):	252.765
A vizsgált mérleg sor értéke – Áruk tárgyév (eFt):	278.340
A vizsgált eredménykimutatás sor értéke – ELÁBÉ előző év (eFt):	2.650.400
A vizsgált eredménykimutatás sor – ELÁBÉ tárgyév (eFt):	3.075 120

Összegzés	Dátum	Aláírás
A területen feltárt hibás állításokat felvezették a nem helyesbített hibás állítások összesítő lapjára		

Összegzés	Dátum	Aláírás
A területen feltárt rendszerbeli gyengeségeket fellevezték a Vezetőségi levél pontok összesítő lapjára		
A területen kijelölt eljárásokat teljeskörűen elvégezték		(Aláíró könyvvizsgáló)
A területen elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyítékot szereztek az összes releváns állítás tekintetében		(Aláíró könyvvizsgáló)

Mérlegsor megnevezése	Állítások	Létezés/ előfordulás L	Teljesség T	Jogok és kötelemények	Pontosság/ Értékelés P É	Elhatárolás (cut-off) ELH	Besorolás/ bemutató B
Készlet (Áru)	Lényeges hibás állítás kockázata	Standard	Standard		Jelentős		
Eladott áruk beszerzési értéke	Lényeges hibás állítás kockázata		Standard		Standard	Jelentős	

Programpontok	Állítások	Elvégezte	Dátum	Ref. szám/ Megjegyzés
1. Készítse el a Készletek főlapját (lead, vezérlap, fedlap) és vonja le könyvvizsgálati következtetését a készletekre vonatkozóan!			2024.xxxx	Kész-0
2. Ismerje meg és értékelje a Társaság számviteli politikájának vonatkozó részeit!			2024.xxxx	Kész-7
3. <u>Analitika főkönyv egyeztetés</u> Hasonlítsa össze az analitikát a főkönyvvel! Győződjön meg a készletanalitika számszaki pontosságáról! (Készletanalitika teljességének és pontosságának vizsgálata)	L, T, P, É		2024.xxxx	Kész-2

Programpontok	Állítá- sok	Elvé- gezte	Dátum	Ref. szám/ Megjegyzés
4. <u>Elemző eljárások</u> Elemezze a készletek forgási sebeségét és hasonlítsa össze az előző évi adatokkal, magyarázza a jelentős eltéréseket!	P, É		2024.xxxx	Kész-3
5. <u>Leltár egyeztetés</u> Szerezze be a leltárutasítást és ennek alapján figyelje meg a leltározás folyamatát és végezze el a következőket: ▪ a leltározási ellenőrző lista kitöltése, ▪ a meghatározott mintaszámok alapján végezze el az árukra a tesztszámolásokat a polcra választott tételekre, ▪ a meghatározott mintaszámok alapján végezze el az árukra a tesztszámolásokat leltárról választott tételekre!	L, T		2024.xxxx	XXX Kész-3 Kész-3
6. <u>Leltározás ellenőrzése</u> 6.a) A tesztszámolt tételeket vesse össze a végleges készletanalitikával! Hasonlítsa össze a végleges kiértékelte leltáríveket a készletanalitikával! Ellenőrizze a hiányok és többletek elszámolását! 6.b) Szerezze be az idegen helyen tárolt készletekről a tárolási nyilatkozatot és egyeztesse a készletanalitikával!	L, T, P, É		2024.xxxx	Kész-3
7. <u>Készlet bekerülési érték teszt</u> Végezze el az áruk bekerülési értékének vizsgálatát (aktivált költségek) a készletanalitikából választott megfelelő mintára! Ellenőrizze a beszerzéshez kapcsolódó közvetlen költségek felosztását!	L, P, É		2024.xxxx	Kész-4

Programpontok	Állítá- sok	Elvé- gezte	Dátum	Ref. szám/ Megjegyzés
8. <u>NRV tesztelése</u> Hasonlítsa össze a nyilvántartási árakat mintaszám alapján a realizálható piaci értékkel (NRV teszt) a mérleg-fordulónap utáni értékesítések alapján, és ítélje meg az értékvesztések elszámolásának (alacsonyabb eladási árak esetén) szükségességét!	P, É		2024.xxxx	Kész-5
Értékvesztés teszt 9.a) Vizsgálja meg készletekre elszámolt értékvesztéseket és visszaírásokat! Győződjön meg az árukészlet korosító lista (az adott cikk utolsó értékesítési dátuma alapján) matematikai pontosságáról és teljességéről kiválasztott mintaszám alapján a készletanalitikával való összevetésével, illetve ellenőrizze a megfelelő korosítási csoportba való besorolását az utolsó értékesítési számlák alapján! A számviteli politika alapján számítsa újra az értékvesztés összegét és vesse össze az ügyfél által számítottal, illetve ellenőrizze az elszámolást! 9.b) Tekintse át a készletek selejtezéseit, ítélje meg a további selejtezések szükségességét a vezetéssel való megbeszélés alapján!	P, É		2023.xxxx	Kész-6

Programpontok	Állítá- sok	Elvé- gezte	Dátum	Ref. szám/ Megjegyzés
10. <u>Cut-off</u> A fordulónaphoz közeli beszerzések számviteli elszámolásának ellenőrzése (Cut-off teszt) a bejövő számlák alapján (az értékesítés kimenő számláival kapcsolatos vizsgálat a Vev-5 munkarészben). Nézzon át szakmai megítélése alapján meghatározott darabszámú, az időszak vége előtti és utáni számlát, hogy meggyőződhesen arról: az ügyleteket a helyes időszakra rögzítették!	P, É, Elh		2023.xxxx	Kész-7
11. Egyéb eljárások		Nem került végrehajtásra		

KÉSZLET FORGÁSI SEBESSÉG ELEMZÉSE

Lásd munkalapon (MP 8)

Lefedett állítások: Pontosság, Értékelés

MP 8

Készlet forgási sebessége

adatok ezer forintban

ezer forint	Előző év	Tárgyév
Árbevétel	3 422 390	4 098 450
ELÁBÉ	2 650 400	3 075 120
Árukészlet	252 765	278 340
Mérlegfőösszeg	1 650 230	1 783 240

CÉL a készlet forgási sebességének megismerése

Állítások: Pontosság, Értékelés

MÓDSZER Analitika, főkönyv egyeztetése

Árukészlet összetételének megismerése (Szükséges az alábontás?)

Készletek forgási sebességének számítása

Előző évvel való összehasonlítás, eltérés elemzése

adatok ezer forintban

	Előző év	Tárgyév	Változás	Változás (%)	Magyarázat
Árbevétel	3 422 390	4 098 450	676 060	19,75	Az árbevétel növekedés oka, a kereslet növekedése, és áremelés.
Árukészlet	252 765	278 340	25 575	10,12	A készlet értékének növekedését a beszerzési ár növekedése okozta.

Készlet forgási sebessége	13.54	14.72	kismértékben javult
Készletek forgási sebessége (nap)	26.96	24.79	kismértékben javult

KONKLÚZIÓ: a forgási sebesség kismértékben javult az előző évhez képest. A változás összhangban van a rendelkezésre álló egyéb információkkal.

Árbevétel / ELÁBÉ elemzés

Lásd munkalapon (MP 6)

Lefedett állítások: Teljesség

Fordulónap	2024.12.31	adatok Ft-ban
Lényegesség	Végrehajtási lényegesség	Elhanyagolható hiba
41 000 000	32 000 000	2 000 000

CÉL Árbevétel és ELÁBÉ összhang keresése

Állítások: Teljesség

MÓDSZER Árbevétel főkönyv / analitika egyeztetése

Árbevétel havi alakulásának legyűjtése

ELÁBÉ havi alakulásának legyűjtése

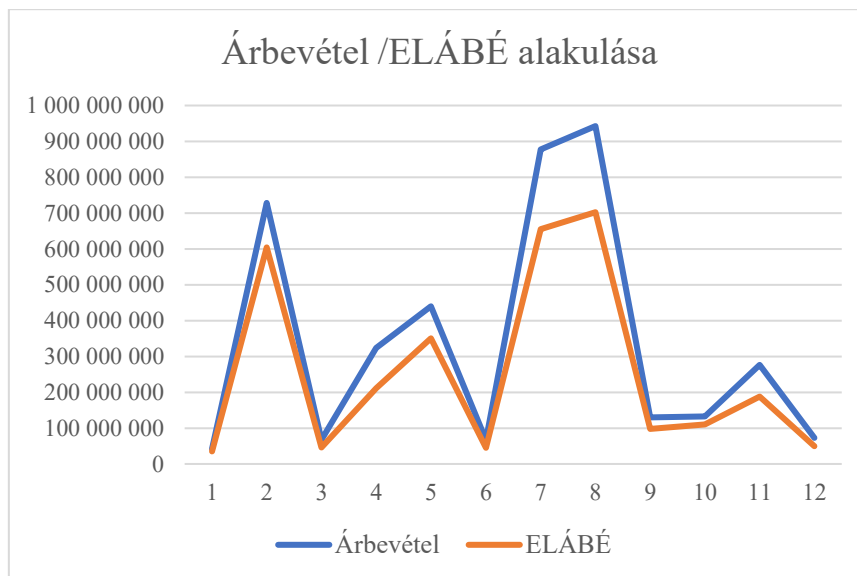
Összhang elemzése

Eltérések magyarázata

2024. év	1	2	3	4	5	6
Árbevétel	42 311 000	728 142 000	67 754 500	324 120 000	439 765 500	66 543 000
ELÁBÉ	35 118 130	604 100 000	46 236 000	211 019 000	350 987 300	45 000 000
Árrés %	20%	21%	47%	54%	25%	48%

2024. év	7	8	9	10	11	12
Árbevétel	876 987 000	942 618 600	129 643 000	132 987 000	276 540 000	72 588 400
ELÁBÉ	655 231 000	702 345 000	98 021 000	110 379 400	187 987 000	49 675 000
Árrés %	34%	34%	32%	20%	47%	46%

2024. év	Összesen	Könyvelt összeg	Eltérés
Árbevétel	4 100 000 000	4 100 000 000	0
ELÁBÉ	3 096 098 830	3 096 098 830	0
Árrés %	32%		

Magyarázatok a havi mozgásokra:

február: A farsangi időszakban jelentős dekorációs termék megrendelés érkezett egy rendezvényszervező partnertől.

április: XY Kft. új vevővel sikerült szerződést kötni a szállítások április-májusban történtek. Speciális termékek, amelyeknél magasabb árrést sikerült érvényesíteni.

július-augusztus: Szezonális termékek értékesítése a nyári fesztivál időszakban, a cég szokásos üzletmenetének megfelelően.

november: A karácsonyi termékeken jellemzően magasabb árrést tud elérni a társaság, mivel a beszállítókkal évek óta együtt dolgozik és kedvezményes áron tudja beszerezni a termékeket.

KONKLÚZIÓ: Az elvégzett elemzés alapján az árbevétel és az ELÁBÉ alakulása összhangban van.

BEKERÜLÉSI ÉRTÉK TESZT

Lásd munkalapon (MP 1)

Lefedett állítások: Értékelés, Létezés, Pontosság

Fordulónap	2024.12.31.	adatok Ft-ban
Lényegesség	Végrehajtási lényegesség	Elhanyagolható hiba
41 000 000	32 000 000	2 000 000

CÉL Meggyőződni arról, hogy az áruk beszerzési értéke megfelelően van meghatározva.

Állítások: Teljesség, Létezés, Pontosság

MÓDSZER Tételek kiválasztása mintavétellel,

Kiválasztott tételekhez tartozó számlák leválogatása,

Bekerülési érték újraszámítása,

Számított bekerülési érték és a könyvelésben szereplő összeg összevetése, eltérés azonosítása,

Eltérés okának feltárása.

MINTAVÉTEL

KVSZÉ	VHL felett tétel szám	VHL felett összesen	Maradék sokaság	Mintaszám (Maradék sokaság / VHL)	Összes tesztelendő tétel
278 340 220	1	96 783 100	181 557 120	6	7

	Főkönyvi szám	Cikk- szám	Szállító	Számviteli po- litika szerinti bekerülési ele- mek	Számla- szám	Számlákon szereplő összeg	Könyvelt összeg (261)	Köny- velt ösz- szeg	De- viza	Eltérés	Magya- rázott eltérés	Nem magya- rázott eltérés	Refe- rencia száma	Konklú- zió
VHL FELETTI	261	k18920	ABC Kft.	Számla	SZ13535	96 000 000			HUF					
				Fuvar	F222154	783 100			HUF					
				Vám	n/a	0								
				Árfolyam	n/a	n/a								
				Mennyiség		11 145								
				Beszerezési ár		96 783 100	2 129 330	✓	HUF	-94 653 770		0	k159	OK
1	261	K128051	CX Kft.	Számla	SZ13579	2 120 000			HUF					
				Fuvar	F222104	29 330			HUF					
				Vám	n/a	0								
				Árfolyam	n/a	n/a								
				Mennyiség		5								
				Beszerezési ár		2 129 330	2 129 330	✓	HUF	0		0	k159	OK
2	261	K227023	GZ Kft.	Számla	SZ864234	5 000 000			HUF					
				Fuvar	F973277	20 000			HUF					
				Vám	n/a	0								
				Árfolyam	n/a	n/a								
				Mennyiség		10								
				Beszerezési ár		5 020 000	5 211 655	✓	HUF	191 655	191 655	0	k160	Eltérés EEH alatt van
3	261													
	Jelölés:	✓		Könyvelt összeggel egyezik.										
		m1		Nem könyvelte le a visszaküldésre eső fuvardíjat, azt költségként számolta el.										
				Eltérés az egyértelműen elhanyagolható hiba alatt van.										

KONKLÚZIÓ Az elvégzett teszt alapján jelentős hibát nem azonosítottunk. Az áruk megfelelő beszerzési áron lettek könyvelve megfelelő összeggel. A mintavétel eredményének kivetítésére nincs szükség. (EEH alatt van a feltárt hiba.)

CUT-OFF TESZT, BESZERZÉS

Lásd munkalapon (MP 2)

Lefedett állítások: Elhatárolás, Teljesség, Pontosság

Fordulónap	2024.12.31.	adatok Ft-ban
Lényegesség	Végrehajtási lényegesség	Elhanyagolható hiba
41 000 000	32 000 000	2 000 000

CÉL Annak ellenőrzése, hogy a paritások alapján a megfelelő időszakra van-e könyvelve a készletbeszerzés. Tehát:

- Van-e olyan készlet, amit kimutat a könyveiben, de **még** nem a Társaságé, valamint
- Van-e olyan készlet, amit nem mutat ki a könyveiben, de **már** a Társaságé?

Állítások: Elhatárolás, Teljesség, Pontosság

MÓDSZER A kiválasztást a fordulónap előtti (pl: december, utolsó 2 hét, utolsó 1 hét stb.) valamint fordulónap utáni (pl.: január, első hét, első 2 hét stb.) készlet beszerzés,

Alátámasztásként a beszerzés számláját, valamint szállítólevelet kérünk (szállítólevél a paritás miatt nagyon fontos).

Kiválasztás				Bejövő számla adatai							Bevételezési jegy	Devizaárfolyammal újra kalkulált		Eltérés HUF-ban	Időszak
Minta	Könyvelési azonosító	Könyvelési dátum	Összeg	Számla száma	Szállító	Teljesítés dátuma	Számla dátuma	Számla megnevezése	Számla összege	De-viza	Dokumen-tum	Árfo-lyam	Számított érték	Számított	
													Számított	Számított	
2024 DECEMBER															
1	P-B-4699-2020	2024.12.22	357 397	3200515184	Szállító Kft 88	2024.12.22	2024.12.14	Cikk-szám 11	357 397	HUF	B00515184	1,000	357 397	0	Megfelelő
2	P-B-4567-2020	2024.12.11	779 470	3200501207	Szállító Kft 14	2024.12.11	2024.12.03	Cikk-szám 223	779 470	HUF	B00501207	1,000	779 470	0	Megfelelő
3	P-B-4460-2020	2024.12.02	1 563 631	3200493547	Szállító 76	2024.12.02	2024.11.27	Cikk-szám 618	1 563 631	HUF	B00493547	1,000	1 563 631	0	Megfelelő
4	P-B-4696-2020	2024.12.22	2 823 486	3200521355	Szállító 12	2024.12.22	2024.12.16	Cikk-szám 77	2 823 486	HUF	B00521355	1,000	2 823 486	0	Megfelelő

Könyvvizsgálók kötelező szakmai továbbképzése, 2025

Kiválasztás				Bejövő számla adatai							Bevételezési jegy	Devizaárfolyammal újra kalkulált		Eltérés	Időszak
Minta	Könyvelési azonosító	Könyvelési dátum	Összeg	Számla száma	Szállító	Teljesítés dátuma	Számla dátuma	Számla megnevezése	Számla összege	Deviza	Dokumentum	Árfolyam	Számított érték	HUF-ban	
													Számított	Számított	
5	P-B-4446-2020	2024.12.01	3 777 606	3200493216.	Szállító G14	2024.12.01	2024.11.26	Cikk-szám 875	3 777 606	HUF	B0049B16	1,000	3 777 606	0	Megfelelő
2025 JANUÁR															
1	P-B-88-2021	2025.01.15	80 402	3200543470	Szállító Kft 29	2025.01.15	2025.01.11	Cikk-szám 5	80 402	HUF	B00543470	1,000	80 402	0	Megfelelő
2	P-B-86-2021	2025.01.15	501 626	3200545200	Szállító 42	2025.01.15	2025.01.12	Cikk-szám 61	501 626	HUF	B00545200	1,000	501 626	0	Megfelelő
3	P-B-231-2021	2025.01.26	1 000 490	3200551423	Szállító Kft 96	2025.01.26	2025.01.18	Cikk-szám 9	1 000 490	HUF	B00551423.	1,000	1 000 490	0	Megfelelő
4	P-B-283-2021	2025.01.29	1 871 177	3200739028	Szállító 21	2025.01.29	2025.01.14	Cikk-szám 44	1 871 177	HUF	B00739028.	1,000	1 871 177	0	Megfelelő
5	P-B-113-2021	2025.01.15	2 778 826	3200537167	Szállító 6	2025.01.15	2025.01.06	Cikk-szám 53	2 778 826	HUF	B00537167.	1,000	2 778 826	0	Megfelelő

KONKLÚZIÓ: Az elvégzett teszt alapján hiba nem került feltárássra. A beszerzések megfelelő időpontra kerültek könyvelésre. Csak belföldi beszerzés volt.

CUT-OFF TESZT, ÉRTÉKESÍTÉS

Lásd munkalapon (MP 3)

Lefedett állítások: Elhatárolás, Teljesség, Pontosság

Fordulónap	2024.12.31.	adatok Ft-ban
Lényegesség	Végrehajtási lényegesség	Elhanyagolható hiba
41 000 000	32 000 000	2 000 000

CÉL Annak ellenőrzése, hogy a paritások alapján a megfelelő időszakra van-e könyvelve a készletbeszerzés. Tehát:

- Van-e olyan készlet, amit kimutat a könyveiben, de **már** nem a Társaságé, valamint
- Van-e olyan készlet, amit nem mutat ki a könyveiben, de **még** a Társaságé?

Állítások: Elhatárolás, Teljesség, Pontosság

MÓDSZER A kiválasztást a fordulónap előtti (pl.: december, utolsó 2 hét, utolsó 1 hét stb.) valamint fordulónap utáni (pl.: január, első hét, első 2 hét stb.) készlet beszerzés,

Alátámasztásként a beszerzés számláját, valamint szállítólevelet kérünk (szállítólevél a paritás miatt nagyon fontos).

Kiválasztás				Számla adatai							Raktár ki-vét jegy	Szállítólevél	Devizaárfolyam-mal újra kalkulált		Eltérés HUF-ban	Időszak
Minta	Könyvelési azonosító	Könyvelési dátum	Összeg	Számla száma	Szál-lító	Teljesítés dátuma	Számla dá-tuma	Számla megne-vezése	Számla összege	De-viza	Dokumen-tum	Dokumen-tum	Ár-fo-lyam	Számított érték	Szá-mí-tott	
														Számított		
2024 DECEMBER																
1	P-B-4699-2020	2024.12.22	357 397	4300515184	Vevő Kft 18	2024.12.22	2024.12.14	Cikk-szám 1	357 397	HUF	K00515184	SZ6515184	1,000	357 397	0	Meg-fe-lelő
2	P-B-4567-2020	2024.12.11	779 470	4300501207	Vevő Kft 3	2024.12.11	2024.12.03	Cikk-szám 2	779 470	HUF	K00501207	SZ6501203	1,000	779 470	0	Meg-fe-lelő

Kiválasztás				Számla adatai							Raktár ki-vét jegy	Szállítólevél	Devizaárfolyam-mal újra kalku-lált		Eltérés HUF-ban	Időszak	
Minta	Könyvelési azonosító	Könyvelési dátum	Összeg	Számla száma	Szál-lító	Teljesítés dátuma	Számla dá-tuma	Számla megne-vezése	Számla összege	De-viza	Dokumen-tum	Dokumen-tum	Ár-fo-lyam	Számított érték			Számított
3	P-B-4460-2020	2024.12.02	1 563 631	4300493547	Vevő Rt 74	2024.12.02	2024.11.27	Cikk-szám 3	1 563 631	HUF	K00493547	SZ6493543	1,000	1 563 631	0	Megfelelő	
4	P-B-4696-2020	2024.12.22	2 823 486	4300521355	Vevő 55	2024.12.22	2024.12.16	Cikk-szám 4	2 823 486	HUF	K00521355	SZ6521355	1,000	2 823 486	0	Megfelelő	
5	P-B-4446-2020	2024.12.01	3 777 606	4300494316.	Vevő 134	2024.12.01	2024.11.26	Cikk-szám 5	3 777 606	HUF	K00490162	SZ649K16	1,000	3 777 606	0	Megfelelő	
2025 JANUÁR																	
1	P-B-88-2021	2025.01.15	80 402	4300543470	Vevő Kft 65	2025.01.15	2025.01.11	Cikk-szám 1	80 402	HUF	K00504701	SZ658430	1,000	80 402	0	Megfelelő	
2	P-B-86-2021	2025.01.15	501 626	4300545200	Vevő 122	2025.01.15	2025.01.12	Cikk-szám 2	501 626	HUF	K00545200	SZ6545200	1,000	501 626	0	Megfelelő	
3	P-B-231-2021	2025.01.26	1 000 490	4300551423	Vevő Kft 5	2025.01.26	2025.01.18	Cikk-szám 3	1 000 490	HUF	K00551423.	SZ6551423.	1,000	1 000 490	0	Megfelelő	
4	P-B-283-2021	2025.01.29	1 871 177	4300739028	Vevő 765	2025.01.29	2025.01.14	Cikk-szám 4	1 871 177	HUF	K00739028.	SZ6339028.	1,000	1 871 177	0	Megfelelő	
5	P-B-113-2021	2025.01.15	2 778 826	4300537167	Vevő 34	2025.01.15	2025.01.06	Cikk-szám 5	2 778 826	HUF	K00537167	SZ6533163	1,000	2 778 826	0	Megfelelő	

KONKLÚZIÓ: Az elvégzett teszt alapján hiba nem került feltárára. Az értékesítések megfelelő időpontra kerültek könyvelésre. Csak belföldi értékesítés volt.

NRV TESZT (Nettó realizálható érték teszt)

Lásd munkalapon (MP 4)

Lefedett állítások: Értékelés, Pontosság

Fordulónap	2024.12.31.	adatok Ft-ban
Lényegesség	Végrehajtási lényegesség	Elhanyagolható hiba
41 000 000	32 000 000	2 000 000

CÉL Annak megállapítása, hogy a készletek nem túlértékeltek-e.

Állítások: Értékelés, Pontosság

MÓDSZER Főkönyv - analitika egyeztetés,

Analitikából mintaválasztással választunk, **MÓDSZER:**

A kiválasztott tételekhez alátámasztásként a fordulónap utáni első értékesítés számláját és szállítólevelet kérjük el,

A könyv szerinti érték és a fordulónap utáni első értékesítési egységár viszonyát vizsgáljuk.

MINTAVÉTEL

KVSZÉ	VHL felett tétel szám	VHL felett összesen	Maradék sokaság	Mintaszám (Maradék sokaság / VHL)	Összes tesztelendő tétel
278 340 220	1	96 783 100	181 557 120	6	7

A kiválasztott tételek analitikában szereplő adatai (azonosító, megnevezés, mennyiség, mértékegység, érték)							Fordulónapot követő első értékesítési számlát kérjük be -> egységenkénti árat rögzítsük											
Min-ta-szám	Készlet megnevezése	Darab szám	MÉ	Érték	Egység ár	Számlán szereplő egységár	Számlán szereplő mennyiség	Számla száma	Vevő	Számla dátuma	Deviza	Nyereségesen értékesítettek?	To-vábbi vizsgálat szükséges?	Mekkora nyereséggel értékesítettek?	Eltérés	Konklúzió		
Kiválasztással egyezik					Számított		Számlával egyezik							Számított				
1	Cikkszám 5	11 145	Darab	96 783 100	8 684	8 400	3 500	SI22-0265	Vevő Zrt.	2025.01.04	HUF	Nem	Igen	-3%	-3 165 100	k2		
2	Cikkszám 12	2 871	Darab	6 133 994	2 137	2 350	1 650	SI22-0266	Vevő Kft. 34	2025.01.04	HUF	Igen	Nem	10%	612 856	k1		
3	Cikkszám 1	12 270	Darab	28 452 310	2 319	2 000	5 000	SI22-0266	Vevő Kft. 16	2025.01.04	HUF	Nem	Igen	-14%	-3 912 310	k2		
4	Cikkszám 2	879	Darab	1 433 566	1 631	1 820	130	SI22-0266	Vevő Kft. 2	2025.01.04	HUF	Igen	Nem	12%	166 214	k1		
további tételek 5,6,7																		

Számviteli politika: Beszerzési ár alatt 5%-kal történik az eladás, akkor értékvesztést kell elszámolni.

KONKLÚZIÓ:

Konklúzió 1.: Az értékesítési ár magasabb, mint a könyv szerinti érték, rendben van, nyereségesen értékesít -> nincs további vizsgálatra szükség.

Konklúzió 2.: Az értékesítési ár jelentősen alacsonyabb, mint a könyv szerinti érték, további vizsgálat szükséges, mert értékvesztés elszámolását indokolhatja fordulónapon.

ÉRTÉKVESZTÉS TESZT

Lásd munkalapon (MP 5)

Lefedett állítások: Értékelés, Pontosság

Fordulónap	2024.12.31.	adatok Ft-ban
Lényegesség	Végrehajtási lényegesség	Elhanyagolható hiba
41 000 000	32 000 000	2 000 000

CÉL Annak vizsgálata, hogy az értékvesztés elszámolt összege megfelelő-e.

Állítások: Értékelés, Pontosság

MÓDSZER Kiindulás az NRV teszt eredményéből.

Vizsgálandó tételek: Konklúzió 2.: Ha az értékesítési ár jelentősen alacsonyabb, mint a könyv szerinti érték, további vizsgálat szükséges, mert értékvesztés elszámolását indokolhatja fordulónapon.

Számviteli politika áttekintése (értékelési szabályzat),

Fajlagosan kisértékű készlet vizsgálata - korosítás alapján,

Utolsó készlet mozgás elemzése,

Minőségromlással összefüggő – eredeti rendeltetésének nem felel meg -> tételek vizsgálata,

Korábbi értékvesztés okainak - fentáll még? – elemzése,

Értékvesztés újraszámítása.

A kiválasztott tételek analitikában szereplő adatai (azonosító, megnevezés, mennyiség, mér-tékegység, érték)						Fordulónapot követő első értékesítési számlát kérjük be -> egységenkénti árat rögzítsük														
Könyvelés	Megjegyzés	Szükséges ér-tékveszítés	Megjegyzés	Számított érték-vesztés	Elszámolt ér-tékveszítés	Konklúzió	Mekkora nyere-séggel értékesi-tették?	További vizsgá-lat szükséges?	Nyereségesen értékesítették?	Deviza	Számla dátuma	Vevő	Számla száma	Számlán sze-replő összegár	Egység ár	Érték	MÉ	Darab szám	Készlet megne-vezése	Mintaszám
							Számított						Számlával egye-zik		Számí-tott				Kiválasztás-sal egyezik	
hiba	HI, nem került javításra	-3 165 100		-3 165 100		k2	-3%	Igen	nem	HUF	2025.01.04	Vevő Zrt.	SI22-0265	8 400	8 684	96 783 100	Da-rab	11 145	Cikk-szám 5	1
				612 856		k1	10%	Nem	Igen	HUF	2025.01.04	Vevő Kft. 34	SI22-0266	2 350	2 137	6 133 994	Da-rab	2 871	Cikk-szám 12	2
ok	A maradék értékes-zés különbözet kivé-tve a maradék soka-	-12 310	Hiba	-12 310	-3 900 000	k2	-14%	Igen	nem	HUF	2025.01.04	Vevő Kft. 16	SI22-0266	2 000	2 319	28 452 310	Da-rab	12 270	Cikk-szám 1	3
				166 214		k1	12%	Nem	Igen	HUF	2025.01.04	Vevő Kft. 2	SI22-0266	1 820	1 631	1 433 566	Da-rab	879	Cikk-szám 2	4
további tételek 5,6,7																				

Megfontolások:

- Mi minősül jelentősnek? Számviteli politikában rögzíteni szükséges.
- Mi minősül tartósnak? Legalább 1 éve.
- Fajlagosan kis értékű készletek értékvesztése: Amennyiben koros a készlet, nem mozgott x ideje (számviteli politikában rögzítve, kategóriánként % pl. 365 napon túli 100% ÉV, 180-365 nap: 50% ÉV).
- Minőségromlással összefüggő – eredeti rendeltetésének nem felel meg -> év közben is elszámolható.
 - Lejárt a szavatossági ideje (Vizsgálata: szav. Idő vizsgálata)
 - Megrongálódott
- Amennyiben az ÉV okai nem állnak fenn, vagy nem olyan mértékben akkor vissza kell írni egyéb bevételként, max. a KSZÉ-ig -> csak fordulónapon számolható el.

Számviteli politika: Beszerzési ár alatt 5%-kal történik az eladás, akkor értékvesztést kell elszámolni.

KONKLÚZIÓ: Az elvégzett vizsgálatot követően H2 értékvesztés könyvelésre került. H1 nem került könyvelésre, mert a számvitel politika alapján a Társaság nem tekinti jelentősnek. H1 meghaladja az EEH-t, így hibalistára felvételre került (Ref.) A hiba az egyedileg kiválasztott, végrehajtási lényegesség feletti tételnél merült fel. Nem lehet kiterjeszteni a sokaságra.

LELTÁR ELLENŐRZÉS

Lásd munkalapon (MP 7)

Lefedett állítások: Létezés, Teljesség, Pontosság, Értékelés, Jogok és kötelezettségek

Fordulónap	2024.12.31.	adatok Ft-ban
Lényegesség	Végrehajtási lényegesség	Elhanyagolható hiba
41 000 000	32 000 000	2 000 000

CÉL Az év végi készlet helytállóságának ellenőrzése.

Állítások: Létezés, Teljesség, Pontosság, Jogok és kötelezettségek

MÓDSZER A kiválasztást a fordulónap előtti (pl.: december, utolsó 2 hét, utolsó 1 hét stb.) valamint fordulónap utáni (pl.: január, első hét, első 2 hét stb.) készlet beszerzés listára futtatjuk,

Alátámasztásként a beszerzés számláját, valamint szállítólevelet kérünk (szállítólevél a paritás miatt nagyon fontos),

A teszt lényege annak ellenőrzése, hogy a paritások alapján a megfelelő időszakra van-e könyvelve a készletbeszerzés. Tehát:

Van-e olyan készlet, amit kimutat a könyveiben, de még nem az övé? valamint

Van-e olyan készlet, amit nem mutat ki a könyveiben, de már az övé?

Leltárellenőrzés

Kiválasztás												
Minta					Eltérés Ügyfél számolás - Könyvvizsgáló számolás	Eltérés Analitika - Leltár	Egységár	Összeg	Analitikában	Eltérés	Megjegyzés	Konklúzió
Analitikából kiválasztott, mintavétel	Cikkszám	Ügyfél által számlolt mennyiség	Mennyiség az analitikában	Leltározott mennyiség								
1	P-B-4699-2020	32	32	32	0	0	10 526	336 832	336 832	0		
2	P-B-4567-2020	63	18	63	0	45	7 200	453 600	129 600	-324 000	Többlet oka: 45 darab nem lett kiszállítva, de kiszámlázásra került. Oka: a vevővel való megállapodás alapján a társaság telephelyén tárolja a készletet, aminek a tulajdonjoga már átkerült a vevőhöz.	Analitika a jó, nem hiba
3	P-B-4460-2020	142	167	142	0	-25	125 000	17 750 000	20 875 000	3 125 000	Hiány könyvelésre került	Rendben
4	P-B-4696-2020	728	728	728	0	0	28 700	20 893 600	20 893 600	0		
5	P-B-4446-2020	85	85	85	0	0	450 000	38 250 000	38 250 000	0		
„								77 684 032	80 485 032	2 801 000		

Kiválasztás												
Minta					Eltérés Ügyfél számolás - Könyvvizsgáló számolás	Eltérés Analitika - Leltár	Egységár	Összeg	Analitikában	Eltérés	Megjegyzés	Konklúzió
Analitikából kiválasztott, mintavétel	Cikkszám	Ügyfél által számolt mennyiség	Mennyiség az analitikában	Leltározott mennyiség								
Polcra választás		Ügyfél által számolt mennyiség	Leltározott mennyiség	Analitika szerint								
1	P-B-88-2021	94	94	94	0	0	6 500	611 000	611 000	0		
2	P-B-86-2021	178	178	173	0	-5	28 400	4 913 200	5 055 200	142 000	Adminisztrációs hiba, lekönyvelésre került	Rendben
3	P-B-231-2021	299	299	316	0	17	67 000	21 172 000	20 033 000	-1 139 000	Hiány könyvelésre került	Rendben
4	P-B-283-2021	16	16	16	0	0	350 000	5 600 000	5 600 000	0		
5	P-B-113-2021	45	45	44	0	-1	650 000	28 600 000	29 250 000	650 000	Nem számlázott szállítás, EEH alatt van	Rendben
...								60 896 200	60 549 200	-347 000		

KONKLÚZIÓ: A leltárellenőrzés során az általunk számolt tételekben és az ügyfél által számolt tételekben nem volt eltérés. A leltározott mennyiség és az analitikában szereplő mennyiség közötti eltérések vagy magyarázottak, vagy az ügyfél könyvelte őket. A maradék eltérés kivetítés után is EEH alatti.

4. MINŐSÉGELLENŐRZÉS

Az általános Minőségellenőrzési kérdőív **3.8. pontja** foglalkozik nevesítetten a készletek könyvvizsgálatának minőségellenőrzésével. A 3.8. pontban foglaltak szerint:

Amennyiben a készletek értéke a mérlegfőösszeghez viszonyítva jelentős,

- **Részt vettek-e** a leltározás folyamatának megfigyelése és a felleltározott készletek szűrőpróbaszerű újraszámítása és egyeztetése céljából a készletek fizikai leltárfelvételén?
- Ha a könyvvizsgáló **nem vett részt** a fizikai leltározáson, végzett-e megfelelő alternatív eljárásokat a készletállomány és a készletérték mérlegfordulónapi értékének alátámasztására?
- A leltározással és a készletekkel kapcsolatos vizsgálati eljárások eredményének értékelése során mérlegelték-e, hogy szükséges-e a talált és nem tisztázott eltérések értékének a vizsgált készlet sokaságra való kivetítése?
- Ha sor került a készletekben rejlő becsült hiba kivetítéssel történő meghatározására, és a becsült hiba lényeges, akkor mérlegelték-e ennek hatását a könyvvizsgálói véleményre? Ennek a mérlegelésnek az elmaradása a kérdőív jelentéskészítés részénél értékelendő.

5. IRODALOMJEGYZÉK

Felhasznált szakanyagok (a szerzők engedélyével)

- MKVK 2021. évi továbbképzés anyaga
- MKVK 2022. évi továbbképzés anyaga
- Módszertani segédlet a kisebb gazdálkodó egységek (Kevésbé összetett gazdálkodó egységek a 315 R standard szerint) könyvvizsgálatához (MKVK, 2024.)
- Magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok
- Tervezés gyakorlata – egy lehetséges megközelítés (Feketéné Horváth Márta, Kőműves Kinga, Ladó Judit. 2024, 2025)
- Kamarai minőségellenőrzések elemzése alapján készült javaslatok a könyvvizsgálók számára (Kőműves Kinga, 2025.)
- Eljárásokról egy kicsit másképpen (Ladó Judit 2025)
- Minőség-ellenőrzési kérdőív (MKVK)